

© Taiteen keskustoimikunta ja Pekka Oesch

Kansi: Kari Piippo
Taitto: Jussi Hirvi
Kääntäjä: Erik Miller

ISBN 952-5253-49-X
ISSN 0788-0278

Paino: Nykypaino Oy
Helsinki 2004

Sisältö

Taulukko- ja kuvioluettelo	5
Johdanto	7
<hr/>	
Selvityksen tavoite	7
Selvityksen rajaus ja käsitteet	7
Selvityksen lähtökohtia	11
Aineisto	20
<hr/>	
Tilastoaineisto	20
Kysely	22
Haastattelut	23
Aineiston luokittelu	24
Harkinnanvaraiset valtionavustukset 1990–2002	26
<hr/>	
Kulttuurin rahoitus ja valtionavustukset	26
Valtionavustusta saaneet yhteisöt	31
Valtionavustusta saaneet yhteisöt taiteenaloittain	33
Valtionavustusta saaneet yhteisöt alueittain	35
Valtionavustusten kohteet	36
Yhteisöjen valtionavustukset	41
Valtionavustusten määrä	41
Toiminta- ja hankeavustukset	48
Valtionavustusjärjestelmä käytännössä	56
<hr/>	
Valtionavustuksen myöntäjän näkökulma	56
Esittelijät	57
Taiteen keskustoimikunta ja valtion taidetoimikunnat	60
Valtionavustuksen saajan näkökulma	64
Kyselyyn vastaaminen	64
Vastausten sisältö	67
Haastateltujen kokemuksia ja toiveita	73
Yhteenveto	80
<hr/>	

Lähteet	86
Liitteet	
Liite 1. Valtioneuvoston päätös valtionavustuksia koskeviksi yleismääräyksiksi	89
Liite 2. Valtionavustuslaki	94
Liite 3. Kyselylomake	100
Liite 4. Suuralueet	102
Liite 5. Kulttuurin kokonaistuki, lakisääteinen rahoitus ja harkinnanvaraiset valtionavustukset vuosina 1990, 1994, 1997, 2001, 2002 ja 2004 käypiin hintoihin	103
Liite 6. Yhteisöjen haettavissa olleet Taiteen keskustoimikunnan ja valtion taidetoimikuntien avustukset vuonna 2003	105
English Summary	109

Taulukkoluetelo

Taulukko 1. Kulttuurin harkinnanvarainen tuki taiteenaloittain vuosina 1990, 1994, 1997, 2001 ja 2002 käypiin hintoihin	29
Taulukko 2. Valtionavustusta saaneet yhteisöt yhteisömuodon mukaan vuosina 1990, 1994, 1997, 2001 ja 2002	32
Taulukko 3. Valtionavustusta saaneet yhteisöt taiteenaloittain vuosina 1990, 1994, 1997, 2001 ja 2002	34
Taulukko 4. Valtionavustusta saaneet yhteisöt suuralueittain vuosina 1990, 1994, 1997, 2001 ja 2002	36
Taulukko 5. Yhteisöille myönnettyjen toiminta- ja hankeavustusten lukumäärä yhteisömuodon mukaan vuosina 1990, 1994, 1997, 2001 ja 2002	38
Taulukko 6. Yhteisöille myönnettyjen toiminta- ja hankeavustusten lukumäärä taiteenaloittain vuosina 1990, 1994, 1997, 2001 ja 2002	39
Taulukko 7. Yhteisöille myönnettyjen toiminta- ja hankeavustusten lukumäärä suuralueittain vuosina 1990, 1994, 1997, 2001 ja 2002	40
Taulukko 8. Yhteisöille myönnetyt valtionavustukset yhteisömuodon mukaan vuosina 1990, 1994, 1997, 2001 ja 2002 käypiin hintoihin	44
Taulukko 9. Yhteisöille myönnetyt valtionavustukset taiteenaloittain vuosina 1990, 1994, 1997, 2001 ja 2002 käypiin hintoihin	45
Taulukko 10. Yhteisöille myönnetyt valtionavustukset suuralueittain vuosina 1990, 1994, 1997, 2001 ja 2002 käypiin hintoihin	46
Taulukko 11. Yhteisöille myönnetty keskimääräinen valtionavustus suuralueilla yhteisömuodon mukaan vuonna 2002 (1 000 €)	47
Taulukko 12. Yhteisöille myönnetty keskimääräinen valtionavustus suuralueilla taiteenaloittain vuonna 2002 (1 000 €)	48
Taulukko 13. Yhteisöjen toiminta- ja hankeavustusten osuudet yhteisömuodon mukaan vuosina 1990, 1994, 1997, 2001 ja 2002	51
Taulukko 14. Yhteisöjen toiminta- ja hankeavustusten osuudet taiteenaloittain vuosina 1990, 1994, 1997, 2001 ja 2002	52
Taulukko 15. Yhteisöjen toiminta- ja hankeavustusten osuudet suuralueittain vuosina 1990, 1994, 1997, 2001 ja 2002	54
Taulukko 16. Kyselyn ja vuonna 2002 valtionavustusta saaneiden perusjoukko, vastanneet ja vastausprosentti taiteenaloittain	65
Taulukko 17. Kyselyn ja vuonna 2002 valtionavustusta saaneiden perusjoukko, vastanneet ja vastausprosentti suuralueittain	66
Taulukko 18. Myöntämättä jääneen ja liian pienen harkinnanvaraisen tuen vaikutus yhteisön valtionavustushakemuksessa esitetyn suunnitelman toteuttamiseen	69

Kuvioluettelo

Kuvio 1. Kulttuurin ja taiteen kokonaistuen sekä lakisääteisen ja harkinnanvaraisen tuen määrä vuosina 1990, 1994, 1997, 2001 ja 2002 vuoden 2002 rahanarvon mukaan	27
Kuvio 2. Taiteenalojen keskimääräiset osuudet vuosien 1990, 1994, 1997, 2001 ja 2002 kulttuurin valtionavustuksista	30
Kuvio 3. Yhteisöille myönnettyjen toiminta- ja hankeavustusten lukumäärä vuosina 1990, 1994, 1997, 2001 ja 2002	37
Kuvio 4. Valtionavustusten kokonaismäärä ja yhteisöjen valtionavustukset vuosina 1990, 1994, 1997, 2001 ja 2002 vuoden 2002 rahanarvon mukaan (1 000 €)	42
Kuvio 5. Yhteisöjen valtionavustusten %-osuus kulttuurin kokonaistuesta ja kaikista valtionavustuksista vuosina 1990, 1994, 1997, 2001 ja 2002	43
Kuvio 6. Yhteisöjen toiminta- ja hankeavustukset vuosina 1990, 1994, 1997, 2001 ja 2002 vuoden 2002 rahanarvon mukaan (1 000 €)	49
Kuvio 7. Yhteisöjen keskimääräiset toiminta- ja hankeavustukset vuosina 1990, 1994, 1997, 2001 ja 2002 vuoden 2002 rahanarvon mukaan (1 000 €)	50

Johdanto

Selvityksen tavoite

Selvityksessä tarkastellaan kulttuuri- ja taideyhteisöille tarkoitettun harkinnanvaraisen valtionavustuksen kehitystä ja kohdentumista sekä 1990-luvun taloudellisten muutosten vaikutusta avustuksiin. Lisäksi selvitetään, miten valtionavustusjärjestelmä on vastannut yhteisöjen tarpeita ja turvanut toiminnan jatkuvuuden sekä tukenut yleisten ulkoisten muutostekijöiden ja yhteisön oman toimialan muutosten edellyttämää toimintojen uudistamista ja uudenlaisten hankkeiden toteuttamista. Tavoitteena on myös tuoda esiin valtionavustusten myöntäjien ja avustuksia saavien yhteisöjen näkemyksiä rahoitusjärjestelmään sisältyvistä eduista ja ongelmista sekä mahdollisuuksista sen kehittämiseksi.

Selvityksen rajaus ja käsitteet

Kulttuuri ja taide käsitteinä on rajattu opetusministeriön kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan osaston sekä valtion taidetoimikuntajärjestelmän kautta rahoitettavaan kulttuuri- ja taidetoimintaan. Kulttuuripolitiikan osaston toimiala kattaa valtionavustuksilla rahoitettavan yhdistys- ja kansalaistoiminnan lisäksi taiteilijatuon, kansalliset kulttuuri- ja taidelaitokset, valtionosuutta ja -avustusta saavat museot, teatterit ja orkesterit sekä kuntien kulttuuritoiminnan ja kirjastotoimen.

Selvityksen kohteena ovat vuosina 1990, 1994, 1997, 2001 ja 2002 *kulttuuriyhteisöille myönnetyt harkinnanvaraiset valtionavustukset*. Tarkastelun ulkopuolelle jäävät kaikki taiteilija-apurahat sekä lakisääteinen kulttuurirahoitus ja siihen liittyvä valtionosuusjärjestelmä. *Kulttuurin tueksi* on selvityksessä katsottu kaikki vuoden 2002 valtion talousarviossa pääluokan 29 opetusministeriön hallinnonalan luvussa 90, taide ja kulttuuri, olevat määrärahat. Selvitysjakson alkaessa vuodesta 1990 on lukujen ja momenttien yhdistämisestä, poistoista ja lisäyksistä sekä joidenkin määrärahojen lakisääteistämisestä johtuen mukana 1990-luvun alkuvuosien talousarvioiden määrärahoja myös muista luvuista ja muilta momenteilta joko kokonaan tai osittain.

Kulttuurin valtionavustukset kohdistuvat yksittäisten taiteilijoiden ja työryhmien lisäksi kulttuuri- ja taidetoimintaa harjoittaville yhteisöille. Ne

jaetaan edelleen *yksityisoikeudellisiin yhteisöihin*, joilla tarkoitetaan rekisteröityjä yhdistyksiä, säätiöitä, osuuskuntia ja yrityksiä sekä *julkisoikeudellisiin yhteisöihin*, joita ovat esimerkiksi kunnat, seurakunnat, yliopistot ja ylioppilaskunnat. Tässä selvityksessä yksityisoikeudellisia yhteisöjä käsitellään kutakin omana ryhmänään. Sen sijaan julkisoikeudellisista yhteisöistä tarkastellaan erikseen ainoastaan kuntia.

Kulttuuri- ja taidetoimintaan julkisia varoja ohjataan kahden tukijärjestelmän kautta. *Lakisääteisten* avustusten käyttötarkoituksesta ja perusteista sekä määrästä on eduskunta säättänyt lailla yksityiskohtaisesti. Tarvittavat määrärahat otetaan vuosittain valtion talousarvioon ensisijaisesti verovaroista. Lakisääteisen avustuksen yhteydessä usein käytetty termi *valtionosuus* kuvaa rahoitettavan tehtävän julkishallinnollista luonnetta, ja on alunperin tarkoittanut vain osallistumista valtion tai kunnan velvoitteeksi säädettyjen tehtävien hoitamiseen. Kyseessä on kustannusosuus, eikä varsinainen avustus tai tuki.

Niin sanotussa *harkinnanvaraisessa* tukijärjestelmässä avustusta myönnetään ainoastaan hakemuksesta tiettyyn tarkoitukseen, ja myönnettävän avustuksen tarpeellisuus ja määrä perustuvat opetusministeriön valtionavustusviranomaisten ja valtion taidetoimikuntien jäsenten harkintaan. Avustuspäätöstä tehtäessä noudatetaan *Valtioneuvoston päätöstä valtionavustuksia koskeviksi yleismääräyksiksi* vuodelta 1965 (liite 1) ja vuonna 2001 annetun *Valtionavustuslain* (liite 2) ohjeita. Järjestelmän rahoitus on toteutettu valtion talousarvioon vuosittain otettavalla veikkauksen ja raharpajaisten, vuoden 2002 alusta ”raha-arpajaisten sekä veikkaus- ja vedonlyöntipelien”, tuotolla.

Valtioneuvoston päätöksessä valtionavustuksia koskeviksi yleismääräyksiksi (490/1965) avustusten *harkinnanvaraisuutta* käsitteenä ei ole määritelty, vaikka avustuksen myöntämisessä huomioitavat asiat onkin yksilöity. Lähtökohtana on harkintaan perustuvan avustuksen antaminen valtion talousarvioon otetusta määrärahasta tai talousarvion ulkopuolella olevasta rahastosta. Edelleen harkintaa on käytettävä avustuksen tarkoituksenmukaisuutta arvioitaessa. (1 § & 10 §)

Uudessa Valtionavustuslaissa (688/2001) *valtionavustuksella* tarkoitetaan tuenluonteista rahoitusta tietyn toiminnan tai hankkeen avustamiseksi, mutta avustuksen harkinnanvaraisuudesta ei ole erikseen mainintaa tai määritelmää. Avustuksen määrää ja kohdentumista ohjaava harkinnanvaraisuus kuitenkin sisältyy sellaisenaan valtionavustus -käsitteeseen, sillä lain mukaan valtionavustuksena ei pidetä tukea, korvausta tai muuta etuutta, jos oikeus sen saamiseen perustuu lakiin ja myönnettävän määrän määrätymisperuste säädetään yksityiskohtaisesti laissa (1§–3§).

Käsitteiden sisältö ei ole aina tarkkarajainen, vaan tuki voi olla tiettyyn rajaan asti lakisääteinen ja sen ylimenevältä osalta valtionavustusta eli harkinnanvarainen. Lakisääteiseen rahoitukseen saattaa myös sisältyä myönnettävän viranomaisen harkinnan mahdollistava säännös. Tällaisia ovat esimerkiksi eräät hakemuksesta myönnettävät taiteilija-apurahat, joiden ra-

hoituksesta ja lukumäärästä on säädetty laeilla. Sen sijaan apurahan suuruudesta ja saajista päätetään tapauskohtaisesti, ja silloin harkinta kohdistuu apurahalla toteutettavan työn taiteellisen laatuun.

Yleisesti *valtionavustuksen eli harkinnanvaraisen tuen keskeisenä piirteenä on, että saajalla on ainoastaan mahdollisuus mutta ei subjektiivista oikeutta valtionavustukseen*. Tuesta ja sen suuruudesta päättävät ne valtionapuviranomaiset, joiden tehtäviin kyseistä avustusta koskevat asiat lainsäädännön nojalla kuuluvat. Sitä ennen niin lakisääteisen kuin valtionavustusperusteisen kulttuurirahoituksen määrärahoista päättää eduskunta vahvistamalla valtion talousarviokäsittelyn yhteydessä vuosittain kuinka paljon varoja eri tarkoituksiin on käytettävissä. Sen jälkeen valtionapuviranomaiset, tässä tapauksessa opetusministeriö ja taidetoimikuntalaitos, voivat jakaa varat hakemusten perusteella huomioiden mitä valtionavustuksia koskevassa valtioneuvoston päätöksessä ja valtionavustuslaissa sekä laissa taiteen edistämisen järjestelystä on säädetty.

Valtioneuvoston päätöksessä valtionavustuksia koskeviksi yleismääräyksiksi avustusmuotoja ei ole nimetty, mutta avustuksen myöntämistä ja käyttöä koskevissa pykälissä (6–7 § & 16–17 §) mainitaan yhteisön säännöissä määrätyn toiminnan tai sen osan tukeminen, hankinnan, rakentamisen tai matkan rahoittaminen, käyttöomaisuuden hankkiminen tai peruskorjaus, rakennuksen tai irtaimen omaisuuden hankkiminen tahi kunnossapito. Lisäksi avustusta on voinut saada omaisuuden hankkimiseen tai siitä aiheutuneen velan maksamiseen tahi peruspääomaksi taikka muuhun pysyväisluontoiseen sijoitukseen.

Valtionavustuslain mukaan avustusta myönnetään yleis- tai erityisavustuksena (5 §). *Yleisavustus* on tarkoitettu saajan toimintaan yleisesti tai tiettyyn osaan toiminnasta. *Erityisavustus* voidaan myöntää hankeavustuksena kokeilu-, käynnistämisen-, tutkimus- tai kehittämishankkeeseen tai muuhun tarkoitukseltaan rajattuun hankkeeseen sekä investointiavustuksena aineellisen tai aineettoman hyödykkeen hankintaan, Avustusta voidaan myöntää myös edellisiin verrattavana muuna erityisavustuksena. Lisäksi valtionavustusta on mahdollista myöntää apurahana, stipendinä tai avustuksena hakijan henkilökohtaiseen käyttöön tai hankkeeseen.

Yhteisöille myönnettävät valtionavustukset ovat vakiintuneen toiminnan kustannusten rahoittamiseen tarkoitettuja yleisavustuksia, ja uusien määräaikaisten toimintamuotojen toteuttamiseen tarvittavia erityisavustuksia. Vuotuiset *toiminta-avustukset* ovat etenkin kulttuuriyhdistysten pitkäjänteisen ja tuloksellisen toiminnan keskeinen edellytys. Selkeimmin valtionavustusten harkinnanvaraisuus on ilmennyt erityisavustuksissa, jotka liittyvät yhteisöjen toimintaan ja sitä tukeviin hankkeisiin. Nämä *hankeavustukset* voivat myös olla luonteeltaan *investointiavustuksia*, jotka kohdistuvat rakennus- ja peruskorjauskustannuksiin, toimitiloihin, kalustohankintoihin tai yhteisön budjettialijäämän korjaamiseen. *Apurahat, stipendit ja muut henkilökohtaiset avustukset* koskevat pääasiassa vain yksittäisiä taiteilijoita ja työryhmiä ja jäävät selvityksen ulkopuolelle.

Valtioneuvoston päätöksessä valtionavustuksia koskeviksi yleismääräyksiksi avustuksen suuruutta ei ole rajattu. Laissa (6 §) puolestaan todetaan valtionavustuksen määrästä ainoastaan, että se ei saa kattaa kohteena olevasta toiminnasta tai hankkeesta aiheutuvien kokonaiskustannusten täyttä määrää, jollei se ole avustuksen myöntämisen perusteena olevien tavoitteiden saavuttamiseksi välttämätöntä ja perusteltua. Valtionavustus ei myöskään saa yhdessä muiden julkisten tukien kanssa ylittää Euroopan yhteisön tai Suomen lainsäädännössä säädettyä valtionavustuksen tai muun julkisen tuen enimmäismäärää.

Avustusta haetaan kirjallisesti ja päätöstenteko tapahtuu pääasiassa hakemusten kirjallisen materiaalin perusteella. Avustamisen tarkoituksen mukaisuutta harkittaessa huomioitavat asiat löytyvät valtioneuvoston päätöksen 10 §:stä ja valtionavustuslain 7 §:stä. Näitä ovat hakijan toiminnan tarkoitus, laatu ja laajuus. Sen jälkeen avustuksen tarpeellisuutta arvioidaan sekä hakijan, tässä tapauksessa kulttuuriyhteisön, taloudellisen aseman että muualta saadun julkisen tuen kannalta. Avustusta harkittaessa on myös huomioitava avustuksella tuettavan toiminnan tai toimenpiteen ajan-kohtaisuus sekä avustuksen suunniteltu käyttötapa.

Päätöstä tehtäessä tulee harkita onko tuen käyttötarkoitus yhteiskunnallisesti hyväksyttävä ja onko avustuksen myöntäminen perusteltua valtionavustuksen käytölle asetettujen tavoitteiden kannalta. Valtionavustus ei saisi aiheuttaa muuta kuin vähäisiä kilpailua ja markkinoiden toimintaa vääristäviä vaikutuksia Euroopan talousalueeseen kuuluvassa valtiossa. Lisäksi apuna käytetään hakijaa koskevia mahdollisia aiempia päätöksiä ja ministeriöön toimitettuja selvityksiä myönnettyjen avustusten käytöstä.

Valtiontalouden kannalta perusolettamuksena on, että kaikelle valtion varoin tapahtuvalle toiminnalle on asetettava periaatteessa samat tuloksellisuusvaatimukset. Vapaa kansalaistoiminta ei tässä suhteessa poikkea julkisen tehtävän hoitamisesta. Perusolettamuksen mukaisesti yhteisöt ovat toimintapuitteiltaan samanlaisia valtion hallinnon ulkopuolisia tahoja, vaikka niiden toimintojen sisällöt ovatkin erilaisia. Siten valtionavun myöntämisessä, käytössä, valvonnassa ja tuloksellisuuden arvioinnissa tulisi noudattaa samoja menettelytapoja. Juridisesta näkökulmasta yhteisöt kuitenkin eroavat toisistaan huomattavasti sen mukaan onko tuen saajalla subjektiivinen oikeus valtionavustukseen vai ei. Tällöin juridisen näkökulman soveltaminen merkitsisi jokaisen tilanteen ja valtionavustuksen saajan tai saajaryhmän tarkastelua tapauskohtaisesti omana erityiskysymyksenään. (Valtiontalouden tarkastusvirasto, 1995, 12.)

Avustuksia voidaan sitovasti myöntää vasta kun hallituksen talousarvioesitys seuraavalle vuodelle on hyväksytty eduskunnassa. Kaikki avustukset myönnetään kalenterivuodeksi, jonka jälkeen sen käytöstä on tehtävä tiliselvitys tuen antajalle. Avustuspäätöksen viivästyminen tai muista ennakoimattomista syistä hankkeita ei aina ehditä toteuttamaan alkuperäisen suunnitelman mukaisesti, jolloin ne saattavat jatkua seuraavana vuonna tai aloitus siirtyä vuodelle eteenpäin. Tällöin avustuksen myöntäjälle on

toimitettava tiliselvitys jo mahdollisesti käytetyistä varoista ja haettava jatkolupa käyttämättä olevan tuen osalta.

Vuodesta 2001 alkaen jaettu tanssitaiteen ensembleduki poikkeaa muista valtionavustuksista siten, että se voidaan myöntää 2–3 vuodeksi. Avustus on tarkoitettu ryhmälle taiteilijoita, jotka ovat osoittaneet kykynsä tasokkaaseen taiteelliseen työhön ja voivat esittää toimintasuunnitelman 2–3 vuodeksi. Tanssitaide toimikunta sitoutuu tukemaan valittua ryhmää/ryhmiä vuosittain päätettävällä summalla. Tällöinkin tuen saajan on annettava vuosittain toimikunnalle toimintakertomus ja täsmennetty toimintasuunnitelma.

Selvityksen lähtökohtia

Harkintaan perustuvalla julkisten varojen käytöllä on kulttuurin ja taiteen tukemisessa pitkä perinne. Kirkollis- ja opetusasiainministeriön alaisuuteen asetettiin vuonna 1918 kuusi eri taiteenalan asiantuntijalautakuntaa, jotka antoivat lausuntoja avustusanomuksista ja laativat ehdotuksia apurahojen ja taidejärjestöjen valtionavustusten jaosta. Elintason nousun ja yhteiskunnallisen vapautumisen myötä julkisten varojen käyttöä lisättiin myös taiteen ja kulttuurin tukemiseen. Eräänä tavoitteena oli laajentaa taidepalvelujen tarjonta kaikkien ulottuville. 1960-luvun alussa käynnistyneen taidehallinnon uudistuksen tuloksena valtion taidetoimikuntalaitos aloitti toimintansa vuosikymmenen lopulla. Sen tehtäväksi tuli muun muassa taiteilija-apurahojen jakaminen taiteellisen laadun perusteella.

Suoran taiteilijatuen ohella yhteisöjen toimintaan ja hankkeisiin tarkoitettujen harkinnanvaraiset valtionavustukset ovat keskeinen julkisen vallan kulttuuripolitiikan ohjailuväline. Tuen tarvetta harkitaan sekä avustuskohteen että avustussumman kannalta, ja niiden perusteella hakijat ja hankkeet asetetaan tärkeysjärjestykseen. Avustuspäätöksiä tehtäessä on sovellettu vuonna 1965 annettua valtioneuvoston päätöstä valtionavustuksia koskeviksi yleismääräyksiksi. Harkinnanvaraista tukea säätelevä yleinen valtionavustuslaki saatiin vasta vuonna 2001.

Lakiin perustuvan valtionavustusten yleisen säännösten puuttuminen oli johtanut käytännössä hajanaiseen erityislainsäädäntöön ja epäyhtenäisiin käytäntöihin. Lisäksi vuonna 2000 voimaan tulleen uuden perustuslain katsottiin edellyttävän harkinnanvaraisia valtionavustuksia koskevaa hallinnollista lainsäädäntöä. Perustuslain hengen mukaisesti valtionavustuslailla haluttiin turvata hyvän hallinnon perusteet ja yksityisen henkilön oikeusasema sekä edistää hyvää taloudenhoitoa harkinnanvaraisten valtionavustusten myöntämisessä, käyttämisessä ja käytön valvonnassa. Hyvä taloudenhoito sisältää pyrkimyksen valtion varojen taloudellisesti tehokkaaseen käyttöön ja turvaa eduskunnan budjettivallan.

Vuoden 2001 valtionavustuslaki (688/2001) perustuu aiempaan valtionneuvoston päätökseen valtionavustuksia koskeviksi yleismääräyksiksi. Molemmissa on säädetty valtionavustusten hakemisesta, avustuksen myöntämisen edellytyksistä ja myöntämiseen liittyvästä valtionapuviranomaisten päätöksenteosta. Lisäksi niissä on ohjeistettu valtionavustuksen maksamista, käyttöä ja käytön valvontaa, valtionavustuksen palauttamista ja takaisinperintää sekä näihin toimenpiteisiin liittyviä korkoseuraamuksia. Kaikkia hallinnonaloja yhdenmukaisesti koskevaan yleislakiin valtionavustuksista voidaan hallinnonalakohtaisessa erityislainsäädännössä tehdä tarpeelliseksi katsottuja poikkeuksia. Tällainen on esimerkiksi lain 34 §, joka koskee valtionapuviranomaisen päätökseen haettavaa muutosta, jota ei sovelleta Taiteen keskustoimikunnan ja valtion taidetoimikuntien apuraha- ja avustuspäätöksiin.

Valtiontalouden tarkastusvirasto selvitti vuonna 1995 yleishyödyllisten yhteisöjen toiminta-avustuksiin ja niiden hallinnointiin liittyviä ongelmia. Tarkoituksena oli parantaa valtionavustusten koordinoitua ja läpinäkyvyyttä sekä luoda edellytyksiä keskustelulle valtionavustusten tuloksellisuudesta ja uudelleenarvioinnille. Tarkastus kohdistui kaikille hallinnonaloille. (Valtiontalouden tarkastusvirasto, 1995, 7.)

Perinteiselle kustannusperustaiselle valtionavustukselle ei selvityksen perusteella tuolloin löydetty vaihtoehtoa, vaikka tulosisonnaiset määrärahat todettiin valtiontalouden säästötoimien kohdentamisen kannalta ongelmaksi. Valtionhallinnossa toteutetun tulosohjauksen periaatteet eivät selvityksen mukaan sellaisenaan ole sovellettavissa yhteisöjen valtionavustuksiin. Niiltä puuttuu tulosohjauksen edellyttämä voimavarojen, toiminta-avustuksen ja asetettujen tavoitteiden suora kytkentä toisiinsa. Tavoitteiden saavuttamatta jäämisen erääksi perusteeksi osoittautuivat liian pienet toiminta-avustukset. (Mts. 8.)

Yksittäisten valtionavustusten myöntämisen ei nähty sopivan kaikilta osin ministeriötason tehtäväksi. Hallinnon kehittämistä koskevien periaatteiden mukaan ministeriön tulisi olla yksittäistapausten ratkaisijana vain poikkeuksellisesti. Yhteisöjen valtionavustusten osalta vaihtoehtoinen taho oli kuitenkin jäänyt selvittämättä, samoin kuin mitkä valtionavut ovat ministeriöiden strategioiden kannalta oleellisia ja millä perusteilla. Valtiolta saadun avustuksen todettiin merkitsevän vain osittaista julkisen vallan osallistumista yhteisön säännöissä tärkeäksi katsottuun toimintaan. Laajamittaisempi rahoituksen kautta tapahtuva toiminnan ohjailu haluttuun suuntaan saattaisi edellyttää yhteisön sääntöjen muuttamista. (Mts. 31–33.)

Valtionavustusten käyttötarkoitusten perusteella yhteisöjen avustamisen tarkoituksenmukaisuudesta ei selvityksessä pystytty tekemään mitään arviointeja tai johtopäätöksiä. Sen sijaan yhteisöjen erisuuruisten valtionavustusprosenttien todettiin johtuvan saajien erilaisista toimintaedellytyksistä, eikä niiden suuruudella ollut mitään näkyvää yhteyttä valtion kokonaisuuteen tai avustetun toiminnan yhteiskunnalliseen tärkeyteen. Tukea

myönnettäessä tulisi pyrkiä sellaisten toimintojen ja edellytysten turvaamiseen, joissa muu rahoitus ei ole mahdollista, jolloin valtionavustusprosentti olisi suorassa suhteessa toiminnan tärkeyteen. Tärkeysjärjestystä voidaan ilmaista avustuksen lakisääteisyydellä ja harkinnanvaraisuudella, vaikka kysymys onkin lopulta aina harkinnasta. (Mts. 17–18.)

Toiminta- ja hankeavustusten käsitteille ei selvityksessä tuolloin löydetty vakiintunutta sisältöä, minkä todettiin hajaannuttavan ohjausta ja tuloksellisuuden seuranta. Lisäksi toiminta-avustukset ovat luonteeltaan ylläpitäviä, jolloin tarkastuskertomuksen mukaan vanhojen rakenteiden säilyttäminen helposti muodostuu itsetarkoitukselliseksi tavoitteeksi. Toiminta-avustus on, tai sen pitäisi olla, yhteisön yleisrahoitusta joka kattaa kaiken sääntöjen mukaisen toiminnan. Sen rinnalla myönnettävistä pienehköistä erillisistä hankeavustuksista luopuminen parantaisi valtionavustusten hallinnollista ja tavoiteasettelun selkeyttä sekä tulosten seuranta-edellytyksiä. (Mts. 35.)

Harkinnanvaraiset toiminta-avustukset ovat usein tulleet saajalleen säännölliseksi tueksi. Kulttuuri- ja taideyhdistysten taloudellista kehitystä 1990-luvun muutoksissa koskeneessa selvityksessä kohteena olleiden yhdistysten kaikki valtionavustukset olivat luonteeltaan harkinnanvaraisia. Monet yhdistykset olivat kuitenkin saaneet toiminta-avustuksensa säännöllisesti vuodesta toiseen. Selkeimmin avustusten harkinnanvaraisuus ilmeni ainoastaan hankeavustusten yhteydessä. (Oesch, 2001.)

Vuosia 1990–1997 tarkastelleen selvityksen aineistossa valtionavustukset kohdistuivat vuosikymmenen alun laskusuhdanteen vaikeimpina vuosina selkeästi niille yhdistyksille, joilla oli tukijärjestelmässä vakiintunut asema. Taloudellisen tilanteen parantuessa valtionavustusjärjestelmän piiriin tuli runsaasti uusia yhdistyksiä ja myönnettyjen hankeavustusten painopiste siirtyi nopeasti muiden kuin säännöllisesti avustuksia saaneiden yhdistysten suuntaan. Asemansa vakiinnuttaneilla kulttuuriyhdistyksillä toiminta-avustukset pysyivät edelleen keskeisimpänä valtionavustusmuotona. (Mts. 46–47.)

Euroopan neuvoston Syrjästä esiin -raportissa (1998) myös todetaan vakituisen rahoituksen tuudittaneen julkisilla varoilla toimivat taidelaitokset ja -organisaatiot itsekylläisyyden tunteeseen ja lisänneen ainakin jossakin määrin yleistä tehottomuutta. 1990-luvun taloudelliset paineet pakottivat kulttuuri- ja taidelaitokset painottamaan rahoitusrakenteessaan varojen keruuta, yritysten sponsoritoimintaa ja liikeyrityskulttuuria. Hyödyllisistä seurauksista huolimatta voitontavoittelussa on myös vaarana, että näiden organisaatioiden ja taiteilijoiden todellinen tehtävä tulkitaan väärin. Voitontavoittelu uhmaa oikeutta epäonnistua, joka on sallittava, jos halutaan mielenkiintoisia uusia hankkeita ja teoksia.

Julkisen vallan vuosittaisten budjettien ja kauaskantoisempien lakiuudistusten ohella yhteiskunnallisten rakenteiden muutokset vaikuttavat kulttuuri-instituutioiden ja -yhteisöjen taloudelliseen tilanteeseen. Opetusministeriön vuonna 1991 asettaman Kulttuuripolitiikan linjat -toimikun-

nan tehtävänä oli laatia suunnitelma ja ehdotuksia valtakunnallisen kulttuuripolitiikan suuntaviivoiksi 1990-luvulta eteenpäin. Toimikunta piti taloudellisten muutosten huomioimista tärkeänä myös kulttuuripolitiikkaa uudistettaessa. Sitä ei kuitenkaan tulisi toteuttaa pelkästään tehokkuusrationaliteetin ja tulosajattelun pohjalta, vaan korostamalla panostamista ihmillisiin voimavaroihin, vuorovaikutukseen ja luovuuteen sekä luomalla uusia joustavia organisaatiomalleja. Kehittämiseen tarvitaan korkeaa motivaatiota, työhön sitoutumista, halua ja kykyä uudistaa ajattelua ja toimintatapoja. (Kupoli, 1992, 18–19, 27.)

Kulttuuripolitiikan rahoitusta Kupoli-toimikunta hahmotteli julkisen tuen, avoimen sektorin toimintaedellytysten turvaamisen ja vapaaehtoisen toiminnan muodostamaksi kokonaisuudeksi. Siinä julkisella sektorilla säilyy edelleen tärkeä rooli perusrakenteen ylläpitäjänä ja kulttuurisen oikeudenmukaisuuden säilyttäjänä. Samanaikaisesti sille tarjoutuu uusi rooli organisoidun hajauttamisen toteuttajana, julkisen ja avoimen sektorin sekä yhteisöjen rahoituksellisen yhteistoiminnan koordinoijana ja monimuoto-rahoituksen innovaattorina. (Mts. 18–19.)

Ilkka Heiskanen (2001) on tuonut esiin vuosien 1991–1993 taloudellisen laman ratkaisevan vaikutuksen taiteen ja kulttuuritoimijoiden ja erityisesti laitosten toimintaolosuhteisiin ja voimavaroihin sekä yleisön ostovoimaan. Lama toimi jo käynnissä olleiden institutionaalisten muutosten katalysaattorina ja loi uudet, entistä vaikeammat toimintaolosuhteet kulttuurille ja taiteille yleensä, mutta erityisesti kulttuuri- ja taidelaitoksille. Heiskanen selvitys käsittelee vain valtakunnallisten kulttuuri- ja taidelaitosten tilannetta, mutta yleisellä tasolla vaikutukset kohdistuivat laajemminkin harkinnanvaraisen tuen piiriin kuuluviin yhteisöihin.

Heiskanen käyttämän instituutioanalyysin mukaan yhteiskunnallinen toiminta on välittömästi vaikuttavien yhteiskunnallisten pidäkkeiden säätelyä. Toimijat itse luovat sisäsyntyisiä toiminnan pidäkkeitä vakiinnuttaessaan toimintojaan ja organisoidessaan keskinäisiä työnjako- valta- ja resurssiriippuvuussuhteitaan. Ulkosyntyiset pidäkkeet hyväksytään yleisemmän yhteiskunnallisen pakon edessä. Se on seurausta yhteiskunnallisesta organisoitumisesta, jonka piiriin kaikki toimijat ja toiminnot joutuvat riippumatta siitä, mitä sisäsyntyisiä järjestyksiä ne itse ylläpitävät. Rationaalisissa päätöksentekoteorioissa tämä pakko nähdään tietoisena sanktioihin perustuvana säätelynä, jota pidetään yllä kollektiivisten hyötyjen saavuttamiseksi. (Mts. 11.)

Institutionaalisen sektorin oman sisäisen muutoksen lähtökohtana ovat usein toimijoiden erilaiset toiminnalliset suuntaukset ja erot toimintakapasiteeteissa ja voimavaroissa. Toiset toimijat voivat olla vakaisuushakuisia, toiset taas pyrkivät muutoksiin ja usein, tietoisesti tai tiedostamatta, parantamaan omaa (tai huonontamaan muiden) asemaa, näkyvyyttä tai etuja. (Mts. 21.)

Toimijoiden valta-asemissa ja toimintamahdollisuuksissa on yleensä huomattavia muospaineita lisääviä eroja, ja toimijat voivat olla eri ta-

voin institutionaalisesti sidottuja. Toiminnan poikkeukselliset ennakkotedellytykset, esimerkiksi suuri valta, runsaat taloudelliset tai henkiset voimavarat, toimijan erityiset piirteet tai poikkeukselliset motiivit, saattavat antaa joillekin toimijoille tai toimijaryhmille keskimääräistä enemmän vapausasteita sekä muita suurempia mahdollisuuksia vaikuttaa institutionali-soitumisen suuntaan ja institutionaalisen säätelyn voimaan. (Mts. 21.)

Ulkoiset tekijät muuttavat toimintamalleja myös suoraan. Voimakas taloudellinen lama voi taiteen ja kulttuurin toimintakentällä toisaalta synnyttää institutionaalisia muutoksia, jolloin esimerkiksi hallintarakenteita muutetaan markkinalähtöisemmäksi, tai toisaalta vaikuttaa suoraan vähentämällä taide- ja kulttuurilaitosten kävijämääriä ja tuloja. Toimijat, esimerkiksi juuri kulttuuri- ja taidelaitokset, jäävät helposti institutionaalisen muutoksen ja suorien ulkoisten muutosimpulssien väliin. (Mts. 22.)

Etenkin 1990-luvulla kulttuuri on saanut uusia muotoja, joita on ollut vaikea sijoittaa olemassa olevien taiteenalojen yhteyteen, ja on tarvittu sekä uusia tukimuotoja että määrärahoja. Harkinnanvaraisen tuen määrärahat eivät kuitenkaan ole vastanneet hakijoiden lukumäärän kasvua. Julkisen tuen piiriin kuuluvan kulttuurin ja taiteen alueen laajentaminen ja monipuolistaminen on edellyttänyt tuen jakajilta myös taloudellisten toimintamahdollisuuksien aiempaa tarkempaa huomioimista avustusten hakijoita arvioitaessa. Kulttuurin kokonaisuuden kannalta merkityksellisten avustuskohteiden hahmottaminen on vaikeutunut, ja etenkin uudet hakijat ovat saattaneet jäädä vähemmälle huomiolle tai kokonaan tukijärjestelmän ulkopuolelle.

Tilanteen parantamiseksi on kehitetty uusia tukimuotoja, kuten esimerkiksi eräiden taiteenalojen laatu-, produktio- ja uustuotantotukia. Rahoitusmahdollisuuksien kavennuttua niidenkin merkitys on usein jäänyt arvioitua vähäisemmäksi. Joissakin tapauksissa seurauksena on myös ollut rahoituksen päällekkäisyyttä. Samankaltaista tukea on tarjolla eri nimikkeillä, mikä puolestaan on vain lisännyt sekä hakijoiden että avustuksista päättävien työmäärää. Moniportainen päätöksenteko, jossa samojen yhteisöjen toiminta-avustushakemukset kiertävät vuodesta toiseen taidetoimikuntien kautta, osaltaan hämärtää päätöksiin liittyvää vastuuta, hidastaa asian käsittelyä ja lisää byrokratiaa.

Valtiontalouden tarkastusvirasto totesi vuonna 1995 yhteisöjen vaihtelevien, ainutlaatuisiksikin todettujen toiminnallisten erityispiirteiden huomioimisen estävän valtionavustusjärjestelmän laajamittaisen uudistamisen. Yhteisöjen toiminta ja järjestelmän tavoitteet ja tulokset eivät välttämättä ole yhteneväisiä vain yhden hallinnonalan tai myöntävän viranomaisen tavoitteiden kanssa. Ne ovat laajemmin yleishyödyllisiä ja tilaaja-tuottaja-periaate on asetelmana usein keinotekoinen. Yhteisöjen toimintaa ja tavoitteita on vaikea aina kytkeä vain yhden ministeriön toimialaan ja tulostavoitteisiin. (Valtiontalouden tarkastusvirasto, 1995.)

Taidehallinnon rakenteellisia uudistuksia onkin pohdittu useaan otteeseen. Päätöksentekojärjestelmää on haluttu yksinkertaistaa vähentämällä

moninkertaista käsittelyä ja hajauttamalla toimivaltaa. Uudistuksia varten valmistui vuonna 1995 työryhmän ehdotus Suomen taiteen edistämiskeskuksen perustamisesta, jonka yhteydessä toimivien laaja-alaisten taidetoimikuntien tehtävät eivät jäsenyisi nykyisten taiteenalojen mukaan. Ehdotus ei saanut riittävästi kannatusta ja opetusministeriö asetti vuonna 1997 selvitysmiehen valmistamaan uutta ehdotusta.

Siinä esitettiin uusien toimikuntien perustamista media- ja monitaiteelle, sirkus- ja estraditaiteelle sekä lasten- ja nuorten kulttuurille. Taiteen keskustoimikunta oli tarkoitus korvata valtioneuvoston nimeämällä valtion taidoneuvostolla. Etenkin taidetoimikuntien puheenjohtajista koostuvan Taiteen keskustoimikunnan lakkauttamista arvosteltiin. Samoin uusien toimikuntien perustamiseen suhtauduttiin varauksella, eikä ehdotus saanut tukea taidejärjestöiltä. Vuosikymmenen lopulla Taiteen keskustoimikunnan yhteyteen perustettiin muun muassa media- ja monitaide- sekä sirkus- ja estraditaidejaostot. Lastenkulttuurijaosto oli toiminut jo vuodesta 1986 alkaen.

Opetusministeriö ja Taiteen keskustoimikunta laativat vielä uuden ehdotuksen, joka sai lain voiman vuonna 2000. Lähtökohtana oli keskittää taiteelliseen arviointiin perustuvan tuen neuvonta ja päätöksenteko taidetoimikunnille ja keskustoimikunnan hallintoon. Ministeriön tehtävänä on kulttuuri- ja taidepoliittinen suunnittelu, lakien ja talousarvion valmistelu, toimialan tulohjaus ja toimialan yhteisöjen taloudellinen tukeminen. Uudistettuun lakiin taiteen edistämisen järjestelystä (366/2000) kirjattiin Taiteen keskustoimikunnalle mahdollisuus perustaa jaostoja ja myös antaa niille itsenäistä päätäntävaltaa.

Lain muutokset kohdistuivat ensisijaisesti taiteilijatukeen sekä Taiteen keskustoimikuntaan ja valtion taidetoimikuntiin, joille haluttiin myös laajemmassa kulttuuripoliittisessa arvioinnissa ja uudistustyössä aiempaa aktiivisempi rooli ministeriön asiantuntijaeliminä. Asianomaisille taidetoimikunnille siirrettiin muun muassa teatteri- ja orkesterilain ulkopuolisten teattereiden ja orkestereiden avustuspäätökset. Kirjailijoiden ja kääntäjien kirjastoapurahoja ja -avustuksia käsittelevä lautakunta sekä kuvataiteen näyttöapurahalautakunta saivat apurahojen päätäntävällän ja ne, kuten myös valtion taideteostoimikunta, sijoitettiin Taiteen keskustoimikunnan yhteyteen.

Uudistuksilla ei poistettu 1990-luvun alun taloudellisen laman perusteella harkinnanvaraisiin kulttuurimäärärahoihin kohdistuneita leikkauksia, eikä puututtu yhteisöille tarkoitetun valtionavustusjärjestelmän rahoituksellisiin epäkohtiin. Vuosikymmenen puoliväliin asti kulttuurin osuus veikkausvoittovarojen tuotosta meni pääasiassa niin sanottuihin taiteen edistämisen määrärahoihin, ja vielä vuosikymmenen lopulla tuotto kasvoi odotettua enemmän. Se ei kuitenkaan lisännyt kulttuuri- ja taidepoliittista liikkumavaraa samassa suhteessa, sillä varoja ohjattiin enenevässä määrin lakisääteisten kulttuurimenojen kattamiseen. Valittu linjaus vähensi osaltaan sekä valtion taidetoimikuntajärjestelmän asiantuntijuuden täysipai-

noista hyödyntämistä ja vaikutusmahdollisuuksia että opetusministeriön toimivaltaa.¹

Valtakunnallisten kulttuuri- ja taidelaitosten kasvaneista menoista johdettua on opetusministeriön kulttuurimäärärahojen laskettu kasvaneen vuosina 1998–2002 lähes 17 miljoonalla eurolla. Taustalla ovat kuitenkin Suomen Kansallisoopperan säätiön eläkevajeen kattaminen, valtion kiinteistöhallinnon uudistaminen ja siihen liittyvä vuokrien täysimittainen kirjaaminen tilinpitoon sekä talonrakennus- ja korjaushankkeet, kuten Suomen Kansallisteatterin ja Kansallismuseon peruskorjaus. Vuoden 1998 jälkeen kulttuurirahoituksen todellinen lisäys on kohdistunut Suomen Elokuvasäätiön määrärahoihin, kirjastojen ja museoiden valtionosuuksiin sekä suoraan taiteilijatukeen. Korotuksen on laskettu vastanneen vain vajaan kahden vuoden kustannuskehityskorjausta, vaikka kustannustason nousu oli kyseisenä ajanjaksona vuosittain noin kaksi prosenttia. (Heiskanen, Kangas, Mitchell, 2002.)

Lakisääteisten kulttuurimenojen rahoittaminen veikkauksen ja rahapajaisten voittovaroista on ollut esillä 1990-luvun puolivälin jälkeen valtion talousarvioiden yhteydessä eduskunnassa käydyissä keskusteluissa. Eduskunnan valtionvarain- ja sivistysvaliokunta kehottivat useaan otteeseen hallitusta palauttamaan veikkausvoittovaroista väliaikaisesti maksettavat lakisääteiset menot takaisin budjettivaroihin. Samoin eduskunnan yhteydessä toimivat valtioneuvoston jäsenkunnat huomauttivat asiasta. (Valiokuntien mietinnöt ja lausunnot 1994–2002.)

Kansanedustajien puheenvuoroissa ja valiokuntien lausunnoissa tuotiin myös esiin huoli Suomen Kansallisoopperan säätiön ja Suomen Kansallisteatterin avustuspäärahojen kasvavasta osuudesta veikkausvoittovaroilla rahoitettavista harkinnanvaraisista valtionavustuksista. Määrärahojen todettiin olevan jo etukäteen sidottuna pysyvien instituutioiden ylläpitoon, jolloin uusille kulttuurivirtauksille jää entistä vähemmän toimintamahdollisuuksia. (Eduskunnan täysistuntopöytäkirjat 1994–2002.)

Taiteen keskustoimikunnan kannanotossa vuoden 1998 talousarvioon todettiin harkinnanvaraisen taiteenedistämisen ja suoran taiteilijatuken asema valtion taidebudjetissa ongelmalliseksi. Kulttuuripoliittisesti tärkeänä keskustoimikunta piti valtionrahoituksen kehityksen turvaamista myös pääosin harkinnanvaraisen rahoituksen piirissä oleville taiteenaloille ja monitaiteelliselle ja marginaalissa olevalle taidetoiminnalle. (Arsis 4/1997.)

Veikkausvoittovarot eivät enää 2000-luvulle tultaessa kasvaneet odotusten mukaisesti ja tuoton yliarviointi johti syksyllä 2002 tilanteeseen, jossa hallitus toi eduskuntaan seuraavan vuoden talousarviota täydentävän esityksen. Siinä esitetyt kulttuurimäärärahojen leikkaukset olisivat vaikut-

1 Kulttuurirahoituksessa 1990-luvulla tapahtuneita muutoksia on käsitelty tarkemmin viimeksi mm. Taiteen keskustoimikunnan selvityksessä Valtion tuki kulttuurille 2001 (Oesch 2002).

taneet lamaannuttavasti kaikkien kulttuuri- ja taidelaitosten sekä -yhteisöjen toimintamahdollisuuksiin. Esitys nostatti taidejärjestöjen ja yksityisten taiteilijoiden laajamittaisen vastustuksen. Mielenilmaisut saivat paljon julkisuutta ja veikkausvoittovaroihin perustuvasta kulttuurirahoituksesta keskusteltiin eduskunnassa, minkä seurauksena hallitus joutui tekemään uuden esityksen.

Valtion talousarviossa vuodelle 2004 Suomen Kansallisoopperan säätiön avustus on jonkin verran pienentynyt, mutta se vie edelleen huomattavan osan sekä kaikista harkinnanvaraisista valtionavustuksista että taiteen edistämiseen tarkoitetuista veikkauksen ja raha-arpajaisten voittovaroista. Sen sijaan Suomen Kansallisteatteri Oy:n peruskorjauslainan lyhentäminen toteutetaan veikkausvoittovarojen ulkopuolelta erillisellä määrärahalta. Lisäksi vuonna 2001 annettu raha-arpajaisten sekä veikkauksen ja vedonlyöntipelien tuoton käyttämistä koskeva laki (1054/2001) edellyttää kirjastojen lakisääteisten valtionosuuksien palauttamista takaisin budjetti- rahoituksen piiriin asteittain vuosina 2003–2013, ja sen odotetaan parantavan harkinnanvaraisten avustusten rahoitusta.

Vuonna 2002 opetusministeriö asettama työryhmä laati yleisen kuvauksen valtionavustuslain 36 §:ssä tarkoitetuista valtionapuviranomaisen tehtävistä. Työryhmä totesi muistiossaan yhteisöille myönnettävien vuosittaisten toiminta-avustusten olevan merkittävä osa valtionavustuksia, mutta opetusministeriöltä puuttui yhtenäinen ja erillinen valtionavustusten myöntöstrategia. Avustuspäätökset ovat työryhmän mukaan instrumentteja, joiden avulla toteutetaan ministeriön strategioita ja tulossuunnitelman tavoitteita. Lisäksi muistiossa todetaan ennakoinnin ja etukäteen asetettujen tavoitteiden edistävän tuloksellisuuden ja tarkoituksenmukaisuuden huomioon ottamista päätöksenteossa ja seurannassa. (Opm, 2002.)

Avustusta saavien yhteisöjen kanssa suositeltiin käytävän muutaman vuoden välein tuloskeskusteluja. Niiden tarpeellisuutta työryhmä esitti harkittavaksi sen mukaan, mikä on ministeriön myöntämän avustuksen määrä ja osuus yhteisön budjetista. Tuloskeskustelut ovat tulosneuvottelumenettelyä vapaamuotoisempi ohjauksen ja seurannan väline, jossa osapuolet vaihtavat informaatiota sekä keskustelevat tavoitteistaan ja kartoittavat niiden toteuttamisessa tarvittavia mahdollisuuksia.

Työryhmä ehdotti normaalin vuosittaisen seurannan lisäksi erillisen arvioinnin toteuttamista esimerkiksi viiden vuoden välein, jolloin katsottaisiin valtionavustusten tarpeellisuutta, vaikuttavuutta ja kehittämistarpeita. Arviointi kohdistuisi yhteisöihin tai kertaluonteista kehittämisrahoitusta saaneisiin kohteisiin. Vuosittaisen seurannan ja erillisten arviointien tulisi mahdollistaa avustusten vaikutusten arviointia suhteessa asetettuihin tavoitteisiin.

Opetusministeriön vuoteen 2015 ulottuvassa strategiassa tavoitteena on parantaa toimialan tuloksellisuutta kehittämällä muun muassa kulttuurin rahoitusjärjestelmää. Kulttuurin rahoitustarpeen arvioidaan kasvavan kulttuurin merkityksen kasvaessa yhteiskunnassa ja erityisiä lisäpanostuksia

tarvitaan kokeilu- ja kehittämistoimintaan. Tavoitteisiin on kirjattu kulttuurin peruspalvelujen vakaa, pitkäjänteinen ja ennustettava rahoitus sekä kyky reagoida joustavasti perustarpeiden kohdentumisessa ja kustannustasossa tapahtuviin muutoksiin. Rahoitusjärjestelmät on nimetty yhdeksi keskeisistä ohjauksen muodoista ja strategisten tavoitteiden toteuttamiskeinoista. (Opm, 2003.)

Kulttuurin harkinnanvaraista tukea koskeva tutkimusaineisto jakaantuu määrälliseen ja laadulliseen osaan. Tuen kehitystä 1990-luvun alusta vuoteen 2002 tarkastellaan kahden hieman toistaan poikkeavan tilastoaineiston kautta. Laajempi aineisto kattaa kaiken opetusministeriön hallinnonalan niin sanotun kulttuuri- tai taidebudjetin harkinnanvaraisen tuen. Sen vuosittainen kokonaismäärä on laskettu valtion talousarvion pääluokasta 29 koottujen kulttuurimäärärahojen tilinpäätöksen mukaisten kokonaissummien ja lakisääteisen kulttuurirahoituksen erotuksena. Tässä aineistossa määrärahoja ei yksilöity tuen saajatasolle.

Suppeampi tilastoaineisto koostuu vuosina 1990, 1994, 1997, 2001 ja 2002 yhteisöille jaetuista avustuksista ja niiden saajista. Tämä aineisto perustuu Harava-tietojärjestelmään² sekä opetusministeriön hallinnonalan tilinpäätöstietoihin, jolloin määrärahat voitiin palauttaa saajatasolle riittäväällä tarkkuudella. Aineisto kertoo myös tuen jakautumisen taiteenaloittain sekä tukea saaneiden yhteisöjen alueellisen jakauman. Selvityksen ulkopuolelle jäivät muun muassa alueellisten taidetoimikuntien kautta jaetut avustukset, kansainvälinen kulttuuriyhteistyö sekä esimerkiksi vähemmistö-kulttuurin ja rauhantyön tukemiseen tarkoitettut määrärahat.

Toinen osa-aineisto on laadullinen ja koostuu vuosina 1994, 1997, 2001 ja 2002 vähintään kerran harkinnanvaraista tukea saaneille yhteisöille lähetetystä kyselystä. Sen ensisijaisena tarkoituksena oli kerätä saajien kokemuksia ja mielipiteitä tukijärjestelmän toimivuudesta. Kyselyä täydentää haastatteluaineisto, jonka kohteena olivat opetusministeriön kulttuuri-osaston eri taiteenalojen sekä kulttuuriperinnön ja museotoiminnan harkinnanvaraisesta tuesta vastaavat esittelijät, valtion taidetoimikuntien puheenjohtajat sekä eri taiteenaloilla tukea saaneiden yhteisöjen edustajat.

Tilastoaineisto

Kulttuurin ja taiteen harkinnanvaraisen tuen tilastollinen osuus on koottu opetusministeriön tilinpäätöstiedoista ja Harava-tietojärjestelmästä. Vuo-

2 HARAVA – harkinnanvaraisten valtionavustusten asiankäsitelyjärjestelmä. Sen avulla hoidetaan opetusministeriön tulevien (harkinnanvaraisten) valtionavustushakemusten valmistelu, päätöskirjeiden laadinta, maksuerien laskenta, maksatus, kirjanpito-tietojen vienti kirjanpitoon ja valtionavustusten käytöstä tehtävien selvitysten valvonta ja tarkastus.

den 1990 tiedot perustuvat yksinomaan tilinpäätöksiin ja vuoden 1994 osalta käytettiin Julkiset kulttuurimäärärahat 1994 -selvitystä varten kootua aineistoa (Oesch, 1996). Vastaavasti vuoden 2001 harkinnanvaraisen tuen taiteenaloittaisen jakauman selvittämisessä hyödynnettiin Valtion tuki kulttuurille 2001 -selvityksen perusaineistoa (Oesch, 2002). Muihin selvitysvuosiin verrattuna vuosien 1994 ja 2001 aineistot olivat tarkkuudeltaan yksityiskohtaisempia, ja vertailtavuuden vuoksi joidenkin momenttien määrärahoja on jouduttu yhdistelemään. Vuoden 2002 tiedot puolestaan saatiin Harava-tietojärjestelmästä lähes kokonaan, ja ne olivat sellaisenaan yhtenevät tilinpäätöstietojen kanssa.

Vuonna 1990 kulttuurimäärärahoja oli valtion talousarviossa opetusministeriön hallinnonalan luvuissa 29.56, 29.58, 29.84–85, 29.90, 29.92 ja 29.95–96, vuosina 1994 ja 1997 määrärahat sisältyivät lukuihin 29.90–96 ja vuosina 2001–02 kaikki varat löytyvät luvusta 29.90. Vuonna 1990 opetusministeriön hallinnonalan tilijaottelu ja tilinpäätös olivat hyvin yksityiskohtaisia. Esimerkiksi talousarvion momentilla 29.90.53, eräät lisäavustukset taiteen tukemiseen, oli eriteltyinä kaikkiaan 117 kohdetta määrärahoineen. Samoin momentti veikkauksen ja raha-arpajaisten voittovarain taiteen tukemiseen (29.90.52) oli jaoteltu 88 määrärahaksi. Nykyisin tilijaottelusta on suoraan nähtävissä vain noin 30 erillistä kohdetta ja tilinpäätöksessä esitetään ainoastaan momentilta käytettyjen varojen kokonaissumma.

Selvityksen kohdevuosina 1990, 1994, 1997, 2001 ja 2002 harkinnanvaraista tukea saaneita yhteisöjä kyettiin erittelemään kaikkiaan noin 900 kappaletta. Tällöin saman hakijan useampaan tarkoitukseen saama tuki on laskettu yhdeksi yhteisöksi. Näin tehtiin myös kuntien osalta, vaikka saatu rahoitus onkin kohdistunut eri alueille, kuten esimerkiksi taidemuseon tai tapahtuman kustannuksiin. Sen sijaan rahoituksen taiteenaloittaisessa tarkastelussa kaikki yhteisöjen saamat harkinnanvaraisen tuen kohteet on käsitelty erillisinä, jolloin aineistossa oli yhteensä noin 2840 vuosina 1990, 1994, 1997, 2001 ja 2002 valtionavustusta saanutta kulttuurikohdetta.

Valtionapuviranomaisen tehtäviä pohtineen työryhmän muistion mukaan pelkästään vuonna 2001 opetusministeriössä tehtiin kaikkiaan runsaat 3800 valtionavustuspäätöstä, joista 1267 koski kulttuuria ja taidetta. Lukuun sisältyvät myös yksityishenkilöille ja työryhmille myönnetty avustukset. Samana vuonna Taiteen keskustoimikunta, valtion taidetoimikunnat sekä kirjasto- ja näyttöapurahalautakunnat käsittelivät yhteensä lähes 8000 avustushakemusta ja apuraha myönnettiin 2120 hakijalle. Hakemuksista noin 400 tuli yhteisöiltä, joista 179 sai avustusta. (Opm muistio 35:2002; Karhunen, 2002, 5.)

Todennäköisesti tukea saaneiden yhteisöjen ja avustuskohteiden lukumäärät sekä tuen kokonaismäärä jäävät tässä selvityksessä suuntaa-antaviksi. Eniten puutteita on vuosien 1990 ja 1994 tiedoissa. Kaikkia avustuksia ei löydy Harava-tietojärjestelmästä tai niitä ei ollut mahdollista jäljittää

taiteenalakohtaisella tarkkuudella. Lisäksi jonkin verran avustuksia palautuu tai jää joko kokonaan tai osittain käyttämättä.

Markkamäärät on muutettu euroiksi kertoimella 1 € = 5,94573 mk ja määrärahojen reaaliarvovertailut vuoteen 2002 on tehty euron mukaisilla elinkustannusindeksikertoimilla.

Kysely

Selvityksen kyselyaineisto kerättiin lomakkeella (liite 3) joka lähetettiin kaikille vähintään kerran vuosina 1994, 1997, 2001 tai 2002 harkinnanvaraista valtionavustusta saaneelle yhteisölle. Tilastoaineistosta poiketen kyselyn ulkopuolelle rajattiin sekä kaikki julkisoikeudelliset yhteisöt että vuonna 1990 tukea saaneet yhteisöt, koska kaikkien tuolloin avustusta saaneiden yhteisöjen yhteystietojen etsiminen ja tarkistaminen ei ollut mahdollista. Julkisoikeudellisia yhteisöjä puolestaan tuetaan pääasiassa muiden rahoituskanavien kautta. Lisäksi vuonna 1990 tuettujen yhteisöjen osuus oli vain 21 prosenttia ja julkisoikeudellisten yhteisöjen noin 12 prosenttia kaikista kohdevuosina valtionavustusta saaneista yhteisöistä. Kyselyn piiriin jääneistä yhteisöistä noin joka kymmenes oli saanut tukea jokaisena selvityksen kohdevuonna.

Kyselyssä pyydettiin tietoja vuonna 2002 haetusta tai myönnetystä harkinnanvaraisesta tuesta. Lähes kaikkiin kysymyksiin oli mahdollista vastata, vaikka kyseisenä vuonna tukea ei olisikaan haettu tai saatu. Tukimuotojen moninaisuudesta ja saajien lukumäärästä johtuen lomakkeen laadinnassa ei ollut mahdollista huomioida kaikkia sellaisia tukimuotoja, joiden tarkoitus ei ole ennakolta yksiselitteisesti määritelty. Tällaisia avustuksia on ollut haettavissa opetusministeriön käyttövaroista erilaisiin yksittäisiin hankkeisiin, jotka eivät kuulu selvästi minkään taiteenalan piiriin, tai esimerkiksi yhteisön talouden parantamiseen ja yllättäviin sekä nopeaa rahoitusta vaativiin menoihin.

Kyselyn toteutuksessa tarvittavat yhteystiedot kerättiin pääasiassa ministeriön Harava-tietojärjestelmästä ja vuoden 1994 osalta käytettiin aiemmin mainitun selvityksen (Oesch, 1996) yhteydessä koottuja tietoja. Toiminnan loppumisen, nimenvaihdon tai vanhentuneen yhteystiedon vuoksi 694 yhteisön kokonaismäärä supistui siten, että kyselylomake postitettiin kaikkiaan 688 yhteisölle, joista 69 prosenttia oli saanut harkinnanvaraista tukea vuonna 2002.

Kyselylomake saatteineen postitettiin ensimmäisen kerran kesäkuun puolivälissä 2003 ja vastausaikaa annettiin 4.8. asti. Uusintapostitus tehtiin elokuun lopulla, jolloin vastaukset pyydettiin palauttamaan 15.9. mennessä. Yksittäisiä lomakkeita palautui vielä lokakuun loppupuolella ja kaikkiaan 57,4 prosenttia kyselyn kohteena olleista yhteisöistä palautti lomakkeen. Vuonna 2002 harkinnanvaraista tukea saaneiden yhteisöjen vas-

tausaktiivisuus nousi 65,1 prosenttiin. Molempia tuloksia voi pitää riittävinä, vaikka kaikki eivät vastanneet jokaiseen lomakkeessa esitettyyn kysymykseen. Kysymyskohtaisesti laskettuna keskimääräinen vastausprosentti oli vain 33,0. Lähes kaikki vastasivat kysymyksiin 1–2, mutta lisäksi yli puolet vastasi kysymyksiin 10, 3, 11 ja 9. Kyselyn kohderyhmästä johtuen vähiten vastauksia saatiin kysymyksiin 4 ja 6, jotka koskivat myöntämättä jäänyttä tukea ja sen mahdollisia vaikutuksia. Avokysymykset, ja kysymykset joihin liittyi avo-osio, tuottivat runsaasti lisätietoa.

Haastattelut

Kyselyaineiston tueksi haastateltiin sekä harkinnanvaraisesta tuesta päättävien tahojen että tukea saaneiden yhteisöjen edustajia. Yhteisöjen avustuksista päätetään opetusministeriössä kyseessä olevan taiteenalan esittelijän esityksestä. Valtion taidetoimikunnat ja Taiteen keskustoimikunta antavat ministeriölle lausuntoja yhteisöjen hakemuksista sekä päättävät eräistä yhteisöjen avustuksista (liite 6) ja selvityksen ulkopuolelle rajatuista taiteilijoiden apurahoista.

Haastateltavina oli viisi opetusministeriön kulttuuriosaston esittelijää ja valtion taidetoimikuntien toimikauden 2001–2003 yhdeksän puheenjohtajaa. Esittelijät käsittelevät eri taiteenaloja koskevat avustushakemukset ja laativat niistä päätöksiä varten perustellun esityksen. Osalla esittelijöistä oli vastuullaan useampi taiteenala. Säveltaide jäi esittelijöiden osalta haastattelun ulkopuolelle opetusministeriön kulttuuriosastolla juuri tapahtuneiden henkilöstömuutosten vuoksi.

Harkinnanvaraista valtionavustusta saaneiden yhteisöjen suuren lukumäärän vuoksi haastateltavien edustajien valinta kohdistui pääkaupunkiseudulla sijaitseviin valtakunnallisesti keskeisiin kulttuuri- ja taidejärjestöihin. Valintojen tueksi sopivista haastattelukohteista pyydettiin ehdotuksia myös ministeriön esittelijöiltä ja taidetoimikuntien puheenjohtajilta. Taiteenaloittain haastateltiin kaksi järjestöä ja mukana oli sekä taiteenalan etujärjestöjä että harrastajajärjestöjä. Suurin osa haastatteluista tehtiin järjestöjen tiloissa, jolloin oli mahdollista myös tutustua niihin olosuhteisiin joissa käytännön kulttuurityötä tehdään.

Haastattelujen tarkoituksena oli saada esiin eri osapuolten näkökulmia ja kokemuksia valtionavustusjärjestelmään liittyvistä käytännöistä ja selvittää kyselyä laajemmin niiden vaikutuksia yhteisöjen toimintaan. Haastateltavien valinta kohdistui niin yhteisömuodoltaan kuin alueellisesti vain pieneen osaan yhteisöjä. Toisenlaisella valinnalla etenkin alueelliset näkökulmat olisivat joiltakin osin saattaneet painottua toisin, mutta kyselyn perusteella kulttuuri- ja taideyhteisöjen perusongelmat ovat hyvin samanlaiset yhteisömuodosta, taiteenalasta tai sijainnista riippumatta.

Kaikkiaan tehtiin 35 strukturoitua teemahaastattelua. Kaikille osapuolille käytettiin tilanteen mukaan soveltaen samaa kyselylomakkeeseen perustuvaa kysymysrunkoa. Haastateltavat saivat kysymykset etukäteen. Keskimäärin 45 minuuttia kestäneet haastattelut äänitettiin ja nauhat litte-roitiin. Haastattelujen raportoinnissa ei käytetä suoria lainauksia, eikä muutoinkaan tuoda esiin mitä järjestöä tai taiteenalaa lausunnonantaja edustaa. Haastattelulausunnoista on etsitty sellaisia keskeisiltä vaikutta-neita näkökohtia, jotka eivät liity pelkästään haastateltavaan tai hänen edustamaansa osapuoleen, vaan joilla voi sanoa olevan yleisempää merki-tystä koko harkinnanvaraisen valtionavustusjärjestelmän kannalta. Valin-nat ja tulkinnat ovat tietysti selvityksen tekijän omia ja jonkun toisen teke-mänä ainakin painotukset saattaisivat olla erilaisia.

Aineiston luokittelu

Yhteisöille myönnettävät valtionavustukset ovat pääasiassa toiminta- ja hankeavustuksia. Toiminta- tai yleisavustus on tarkoitettu yhteisön sääntö-jenmukaisen toiminnan tukemiseen ja avustus on harkinnanvaraisuudesta huolimatta yleensä ollut pysyväisluonteinen. Hanke-, projekti- tai erityis-avustuksella puolestaan on tarkennettu käyttötarkoitus, joka voidaan kat-soa osaksi yhteisön sääntöjenmukaista toimintaa. Kertaluonteiset inves-tointiavustukset on tässä selvityksessä luokiteltu hankeavustuksiin, koska vuosilta 1990 ja 1994 ei ollut saatavissa riittävän vertailukelpoisia tietoja. Investointiavustukset kohdistuvat esimerkiksi rakennus- ja peruskorjaus-kustannuksiin, toimitiloihin, kalustohankintoihin tai yhteisön taloudellisen tilanteen korjaamiseen.

Avustusmuotojen välinen ero saattaa olla tulkinnanvarainen, etenkin jos yhteisön toiminta koostuu pelkästään erillisistä hankkeista. Samoin toi-minta-avustus voi käytännössä kohdistua vain johonkin osaan yhteisön toiminnasta. Tukimuotojen luokittelu perustuu Harava-tietojärjestelmään kirjattuihin päätöksiin avustuksen käyttötarkoituksesta sekä tilinpäätöstie-toihin. Jokaisen avustuksen yksityiskohtainen erittely olisi vaatinut yhtei-söjen sääntöjen sekä hakemusten ja päätösten vertailua.

Vuosina 1990, 1994, 1997, 2001 ja 2002 kulttuurin harkinnanvaraista tukea saaneet yhteisöt luokiteltiin niiden juridisen muodon mukaan yhdis-tyksiin, säätiöihin, osuuskuntiin ja yrityksiin. Näiden ohella tukea ovat saaneet kunnat ja muut julkisoikeudelliset yhteisöt, kuten seurakunnat ja yliopistot. Tukea saaneista yhteisöistä noin 70 prosenttia oli yhdistyksiä ja 16 prosenttia edusti kulttuurin tai taiteen alueella toimivia säätiöitä, yrityk-siä sekä osuuskuntia. Loput olivat kuntia ja muita julkisoikeudellisia yh-teisöjä tai kohteita, joiden tarkka juridinen muoto oli tuntematon.

Taiteenaloittain aineiston luokittelu noudattaa Taiteen keskustoimikun-nan kulttuuria ja taiteen julkista rahoitusta tarkastelleiden selvitysten ta-

paan valtion taidetoimikuntajärjestelmän mukaista jakoa taiteenaloihin. Useampaa taiteenala edustavat yhteisöt on luokiteltu ryhmään muut. Museoiden ja kulttuuriperinnön rahoitus on käsitelty yhtenä kokonaisuutena, koska esimerkiksi useissa rakennuksiin kohdistuvissa tapauksissa määrärahojen yksiselitteinen rajausta ei olisi ollut mahdollista ilman yksityiskoh- taisempaa hakemuksiin paneutumista. Ratkaisu noudattaa pääpiirteittäin myös Harava-tietojärjestelmässä käytettyä luokittelua.

Taiteenala voi määräytyä toisaalta hakijayhteisön toiminta-alueen, toi- saalta rahoituksen käyttötarkoituksen mukaan. Taiteenalasta riippumatta uudisrakentaminen ja rakennusten korjauskustannukset ovat museoiden osalta luokassa museot/kulttuuriperintö, mutta muissa tapauksissa ne ovat luokassa muut kohteet, kuten esimerkiksi Suomen Kansallisteatterin pe- ruskorjauskustannukset. Sen sijaan museoiden hankkeisiin osoitettu rahoitus on luokiteltu niiden sisällön mukaan taiteenaloittain. Esimerkiksi tai- demuseoiden toimintamenot ovat luokassa museot/kulttuuriperintö, mutta mahdolliset kokoelmien hankintaan tarkoitettut määrärahat on laskettu ku- vataiteen tueksi.

Lisäksi aineistoa tarkastellaan suuralueittain Euroopan unionin viralli- sen alueluokitusjärjestelmän NUTS 2 (Nomenclature des Unités Territo- riales Statistiques) mukaan. Poikkeuksena on Uudenmaan suuralueeseen (1) sisältyvä pääkaupunkiseutu, joka siellä sijaitsevien yhteisöjen suuren lukumäärän vuoksi muodostaa tässä selvityksessä myös oman alueen. Sen sijaan yhteisöjen vähäisen lukumäärän vuoksi Ahvenanmaan maakunta (6) on yhdistetty Etelä-Suomen suuralueeseen (2), johon lisäksi kuuluvat Var- sinais-Suomen, Hämeen, Pirkanmaan, Satakunnan, Päijät-Hämeen ja Ete- lä-Karjalan maakunnat sekä osia Kymenlaaksosta. Itä-Suomen suuralue (3) koostuu osista Kymenlaakson maakuntaa, Pohjois-Karjalasta, Etelä- Savosta ja Kainuusta. Väli-Suomen suuralue (4) muodostuu Keski-Suo- men, Etelä- ja Keski-Pohjanmaan sekä Pohjanmaan maakunnista. Pohjois- Suomen suuralueen (5) maakuntia ovat Pohjois-Pohjanmaa ja Lappi. (Liite 4.)

Joidenkin pienimpien yhteisöjen sijainti riippuu yhteystietojen asuin- paikasta ja on saattanut vuosien kuluessa muuttua. Tässä selvityksessä suuralue on määräytynyt viimeksi tiedossa olevien yhteystietojen mukaan. Alueluokituksessa käytetään myös luokkaa muut, jossa ovat ulkomailla si- jaitseviin kohteisiin myönnettyt avustukset sekä Suomen Elokuvasäätiön kautta jaettavaksi tarkoitettujen elokuvataiteen edistämisen määrärahat.

Harkinnanvaraiset valtionavustukset 1990–2002

Tässä luvussa esitetään aluksi yleisesti koko kulttuurirahoituksen muutoksia sekä katsotaan harkinnanvaraisten valtionavustusmäärärahojen kehitystä suhteessa näihin muutoksiin ja lakisääteiseen kulttuurirahoitukseen vuosina 1990, 1994, 1997, 2001 ja 2002. Sen jälkeen tarkastellaan valtionavustusta saaneiden kulttuuri- ja taideyhteisöjen ja niiden saamien toiminta- ja hankeavustusten lukumäärää yhteisömuodon mukaan, taiteenaloittain ja alueittain. Saman jaottelun mukaisesti selvitetään lopuksi yhteisöille myönnettyjen valtionavustusten jakautumista.

Kulttuurin rahoitus ja valtionavustukset

Valtio rahoittaa kulttuuri- ja taidetoimintaa sekä verovaroilla että veikkauksen ja raha-arpajaisten voittovaroilla. Pääsääntöisesti verovaroilla kustannetaan toimintaa niiltä osin kuin oikeus tuen saamiseen perustuu lakiin ja myönnettävän määrän määräytymisperuste on yksityiskohtaisesti laissa säädetty. Veikkauksen ja raha-arpajaisten sekä vedonlyöntipelien voittovarat on Arpajaislain (491/1965 ja 1047/2001) mukaan tarkoitettu taiteen ja tieteen sekä liikunnan ja nuorikasvatustyön rahoittamiseen. Keskeinen osa kulttuurin ja taiteen harkinnanvaraisista avustuksista perustuu lakiin taiteen edistämisen järjestelystä (328/1967), jonka rahoitus otetaan pääasiassa veikkausvoittovaroista.

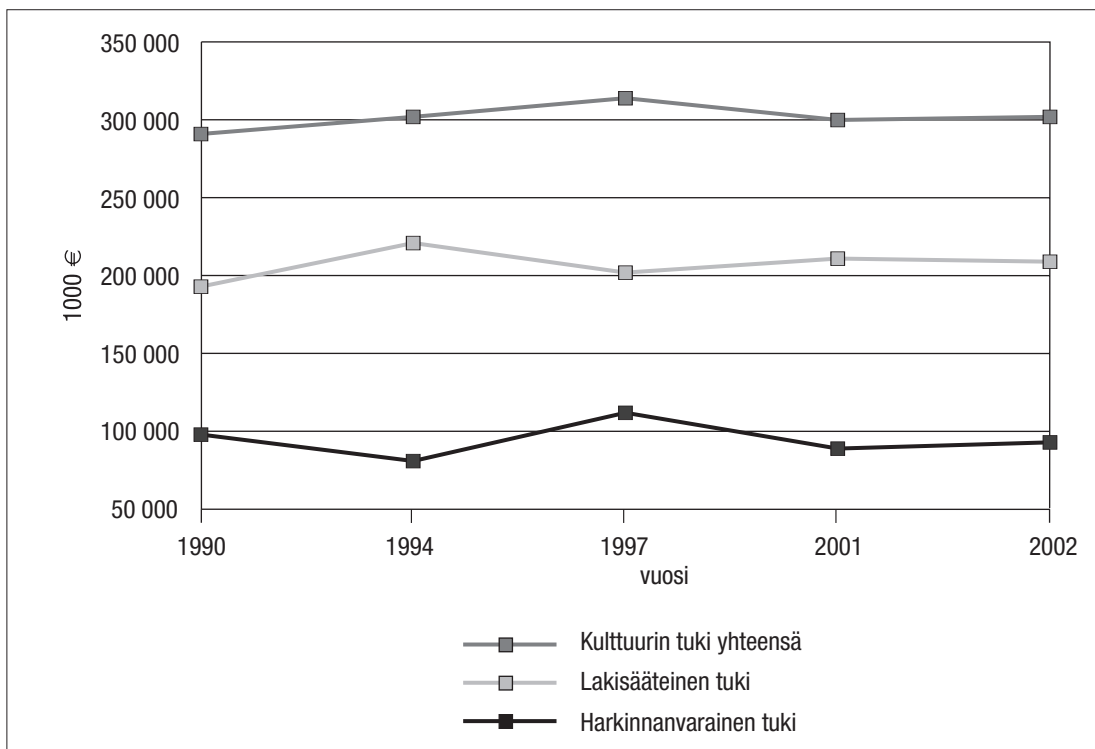
Voittovarojen jakosuhteista edellä mainittuihin tarkoituksiin säädettiin aluksi vuonna 1982 annetulla asetuksella (725/1982). Asetuksen 2 §:n mukaan urheilu- ja liikuntakasvatuksen osuus on 36,6 prosenttia veikkausvoittovaroista. Suomen Kansallisopperan tukemiseen käytetään 8 prosenttia ja Suomen Kansallisteatterin tukemiseen 3 prosenttia sekä lisäavustusta tarvittaessa. Loput 52,4 prosenttia oli tarkoitettu jaettavaksi taiteen sekä tieteen ja nuorisokasvatustyön harkinnanvaraisiin avustuksiin.

Käytännössä jako-osuuksia ei vuoden 1992 jälkeen ole voitu noudattaa, koska julkisen talouden tasapainottamiseksi lakisääteisiä menoja siirrettiin joko kokonaan tai osittain maksettavaksi veikkausvoittovaroista. Käyttökohteita laajennettiin kirjastotoimen, kuntien kulttuuritoimen valtionosuuksien ja taiteilija-apurahajärjestelmän kustannuksiin. Muutokset toteutettiin vuosittain annetuilla budjettilaeilla, joiden voimassaoloaika

päättyi vuoden 2001 lopussa. Taiteen, mutta etenkin urheilun ja liikunta-kasvatuksen osuus veikkausvoittovarojen kokonaismäärästä supistui. Sen sijaan tieteen prosenttiosuus kasvoi muutoksista huolimatta.

Vuosina 1990–1994 valtiontalouden säästötoimet eivät vähentäneet kulttuurin kokonaistukea, sillä veikkauksen ja raha-arpajaisten voittovarojen tuotto oli ennakoitua suurempi. Vuoteen 1994 mennessä kulttuurin kokonaisrahoitusta oli lisätty 33,2 miljoonalla eurolla, mutta vuoden 2002 rahanarvon mukaista reaalista kasvua oli vain 11 miljoonaa euroa. Voittovarojen edunsaajat eivät kasvusta juurikaan hyötäneet, sillä harkinnanvaraisten valtionavustusten osuus veikkausvoittovaroista pieneni. Uusien kulttuuri- ja taidetoimintaa koskevien lakien täytäntöönpanossa tarvittavia varoja otettiin myös veikkausvoittovaroista. Vuonna 1992 voimaan tulleet Teatteri- ja orkesterilaki (730/1992), laki kuntien kulttuuritoiminnasta (728/1992) sekä Museolaki (729/1992) nostivat lakisääteisen tuen kokonaismäärää ja osaltaan edelleen vähensivät harkinnanvaraisten avustusten osuutta. Lakisääteisten kulttuurimenojen kustannukset kasvoivatkin nimellisarvoltaan 40,7 miljoonaa euroa ja samalla harkinnanvarainen tuki väheni 7,4 miljoonaa euroa. Vuoden 2002 rahanarvon mukaan laskettuna vähennys oli 17 miljoonaa euroa. (Kuvio 1 & liite 5.)

Kuvio 1. Kulttuurin kokonaistuen sekä lakisääteisen ja harkinnanvaraisen tuen määrä vuosina 1990, 1994, 1997, 2001 ja 2002 vuoden 2002 rahanarvon mukaan (ks. myös liite 5)

Vuosien 1994 ja 1997 välillä puolestaan kulttuurin lakisääteisiä kustannuksia leikattiin 12 miljoonalla eurolla ja harkinnanvaraisin valtionavustuksiin osoitettiin lisärahoitusta 30,3 miljoonaa euroa. Se vastasi reaaliarvoltaan noin 31 miljoonan euron lisäystä, kun puolestaan lakisääteisen kulttuurirahoituksen vähennys kohosi 19 miljoonaan euroon. Harkinnanvaraisten avustusten kokonaissummasta todellista lisäystä oli kuitenkin vain Suomen Kansallisoopperan rahoittamiseen kohdistettu osuus, sillä varsinaisina avustuksina jaettavat varat kasvoivat vain 11,3 miljoonaa euroa. Lisäksi osa kirjastojen valtionosuuslain kustannuksista siirtyi maksettavaksi veikkausvoittovaroista. Kulttuurin ja taiteen kokonaisrahoituksen lisäys oli 18,3 miljoonaa euroa, mutta ilman Suomen Kansallisoopperan rahoitusosuutta kasvua ei ollut lainkaan. (Kuvio 1 & liite 5.)

Vuoteen 2001 mennessä kulttuurin ja taiteen kokonaistuki oli kasvanut nimellisarvoltaan 11,6 miljoonaa euroa vuoteen 1997 verrattuna. Lakisääteinen tuki oli noussut 24,9 miljoonalla eurolla ja harkinnanvarainen tuki pienentynyt 13,3 miljoonaa euroa. Tästä vähennyksestä noin kaksi viidesosaa kohdistui Suomen Kansallisoopperan kustannuksiin ja seuraavana vuonna Kansallisoopperan rahoitus väheni vielä 10,5 miljoonaa euroa. Reaaliarvoltaan kulttuurin kokonaisrahoitus jäi 14 miljoonaa euroa ja harkinnanvaraisten avustusten kokonaissumma 23 miljoonaa euroa pienemmäksi kuin vuonna 1997. Sen sijaan lakisääteinen tuki kasvoi vuoden 2002 rahanarvon mukaan laskettuna 9 miljoonaa euroa. (Kuvio 1 & liite 5.)

Kirjastojen valtionosuuksiin käytettiin tuolloin yli puolet kaikista veikkausvoittovaroilla katetuista lakisääteisistä menoista. Kaikkiaan lakisääteisten menojen kattamiseen kului noin 60 prosenttia ja seuraavana vuonnaakin noin puolet ensisijaisesti kulttuurin harkinnanvaraisin valtionavustuksiin tarkoitetuista veikkauksen ja raha-arpajaisten voittovaroista.

Kulttuurin ja taiteen kokonaisrahoituksen lisäys oli vuonna 2002 enää 6,7 miljoonaa euroa. Lakisääteinen tuki nousi 1,8 miljoonalla eurolla ja harkinnanvarainen tuki 4,9 miljoonaa euroa. 1990-luvun muutosten jälkeen kulttuurin kokonaisrahoitus oli reaaliarvoltaan kaikkiaan 11 miljoonaa euroa ja lakisääteinen tuki 16 miljoonaa euroa suurempi kuin vuonna 1990. Sen sijaan harkinnanvaraisten valtionavustusten kokonaissumma oli vuonna 2002 reaaliarvoltaan viisi miljoonaa euroa pienempi. Kaikkiin selvitysvuosiin verrattuna se oli vuosien 1994 ja 2001 jälkeen reaaliarvoltaan alhaisin valtionavustuksiin käytetty kokonaisrahoitus. Huippuvuonna 1997 valtionavustuksiin käytettiin lähes 21 prosenttiyksikköä enemmän varoja kuin vuonna 2002. (Kuvio 1 & liite 5.)

Vuosina 1990, 1994, 1997, 2001 ja 2002 jaetuista harkinnanvaraisista valtionavustuksista keskimäärin 40,5 prosenttia kohdistui säveltaiteeseen. Ilman Suomen Kansallisoopperan rahoitusosuutta säveltaiteen avustuksiin käytettiin selvityksen kohdevuosina keskimäärin yhtä paljon varoja kuin kuvataiteen tukemiseen. Elokuvataide on ollut vertailun tuetuin taiteenala. Kuvataiteeseen kohdistettiin elokuvataiteen jälkeen eniten varoja vuosina 1990 ja 1997, sen jälkeen taiteenalan harkinnanvaraisten avustusten koko-

naismäärä on pienentynyt. 1990-luvun alussa näyttämötaiteen osuus kokonaisrahoituksesta laski Teatteri- ja orkesterilain tultua voimaan. (Taulukko 1.)

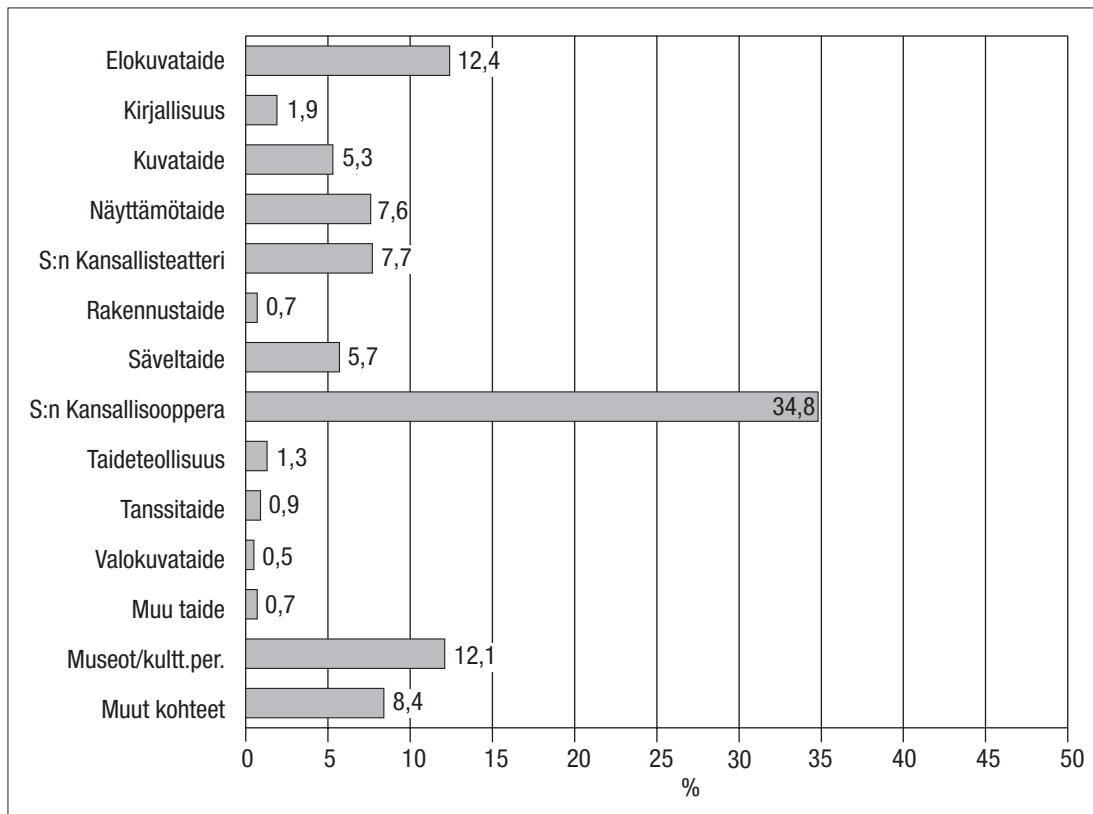
Taulukko 1. Kulttuurin harkinnanvarainen tuki taiteenaloittain vuosina 1990, 1994, 1997, 2001 ja 2002 käypiin hintoihin

Taiteenala	1990		1994		1997		2001		2002	
	1 000 €	%	1 000 €	%	1 000 €	%	1 000 €	%	1 000 €	%
Elokuvataide	8 370	10,7	10 632	15,0	10 355	10,2	11 428	13,0	12 605	13,6
Kirjallisuus	1 024	1,3	1 710	2,4	1 594	1,6	2 035	2,3	1 917	2,1
Kuvataide	6 412	8,2	7 507	4,3	6 302	6,2	3 561	4,0	3 566	3,8
Näyttämötaide	17 494	22,3	1 943	2,7	4 388	4,3	4 481	5,1	4 566	4,9
Suomen Kansallis-teatteri	5 555	7,1	6 505	9,2	6 391	6,3	7 063	8,0	7 895	8,5
Rakennustaide	267	0,3	360	0,5	498	0,5	1 056	1,2	906	1,0
Säveltaide	4 294	5,5	4 919	6,9	5 213	5,1	5 255	6,0	4 758	5,1
Suomen Kansallis-ooppera	16 529	21,1	21 813	30,7	40 819	40,3	35 224	40,0	36 043	38,8
Taideteollisuus	492	0,6	924	1,3	1 479	1,5	1 010	1,1	1 566	1,7
Tanssitaide	886	1,1	725	1,0	513	0,5	916	1,0	1 021	1,1
Valokuvataide	282	0,4	341	0,5	723	0,7	408	0,5	468	0,5
Muu taide	7	0,0	774	1,1	49	0,0	1 159	1,3	1 050	1,1
Museot/kultt.per.	9 560	12,2	6 327	8,9	19 480	14,7	10 747	12,2	10 560	11,4
Muut kohteet	7 332	9,3	11 028	15,5	14 933	8,0	3 700	4,2	6 067	6,5
Yhteensä	78 510	100,0	71 028	100,0	101 376	100,0	88 050	100,0	92 995	100,0
Säveltaide yht.	20 824	26,5	26 733	37,6	46 032	43,4	40 480	46,0	40 802	43,9
Näyttämötaide yht.	23 050	29,4	8 449	11,9	10 779	10,2	11 545	13,1	12 462	13,4

Museotoimintaan ja kulttuuriperinnön vaalimiseen on mennyt keskimäärin runsas kymmenesosa kaikista harkinnanvaraisista avustuksista. Se on lähes yhtä paljon kuin elokuvataiteen osuus. Vuonna 1997 museoiden ja kulttuuriperinnön rahoitushuipun taustalla ovat Myytti-projektin lisäksi Suomen Kansallismuseon ja Suomenlinnan peruskorjausten sekä Valtion taidemuseon kalustohankintojen kustannukset. Valokuva-, rakennus- ja tanssitaiteelle on kullekin riittänyt vain vajaan prosentin keskimääräinen osuus vuosien vuosien 1990, 1994, 1997, 2001 ja 2002 kulttuurin harkinnanvaraisesta tuesta. Taiteenaloittain erittelemättömät muut kohteet sisältää määrärahoja rauhantyön edistämiseen, Saamelaisvaltuuskunnalle, vähemmistökulttuurien tukemiseen ja rasisminvastaiseen työhön sekä sosiaalipalveluja tuottavien järjestöjen kulttuuritoimintaa tukevia hankeavustuksia. (Kuvio 2.)

Vuoden 2002 alusta voimaan tulleessa uudessa arpajaislaissa (1047/2001) veikkausvoittovarojen edunsaajat säilytettiin ennallaan. Lisäksi veikkaus- ja vedonlyöntipelien tuoton tarkemmasta jakamisesta edunsaajien kesken säädettiin erillinen laki (1054/2001). Sen mukaan tuotosta tulisi vuosittain käyttää taiteen edistämiseen 38,5 prosenttia, urheilun ja liikuntakasvatustyön edistämiseen 25 prosenttia, nuorisotyön edistämiseen 9 prosenttia ja tieteen edistämiseen 17,5 prosenttia. Loput 10 prosenttia käytettäisiin kaikkiin edellä mainittuihin tarkoituksiin sen mukaan kuin vuosittain valtion talousarviossa päätetään.

Kuvio 2. Taiteenalojen keskimääräiset osuudet vuosien 1990, 1994, 1997, 2001 ja 2002 kulttuurin valtionavustuksista

Vuoden 2004 talousarvioesityksessä kulttuurin ja taiteen rahoitukseen on osoitettu kaikkiaan runsaat 2,3 miljoonaa euroa enemmän varoja kuin vuonna 2002. Lakisääteisten kulttuurimenojen osuus on kolme neljäsosaa kokonaissummasta, kun kaksi vuotta aiemmin se oli noin 70 prosenttia. Veikkauksen ja vedonlyöntipelien voittovaroja arvioidaan kertyvän 10 miljoonaa euroa enemmän kuin edellisen vuoden talousarviossa. Vuoteen 2002 verrattuna kasvua odotetaan lähes 22 miljoonaa euroa enemmän, vaikka jo tuolloin rahapelien tuotto jäi odotettua vähäisemmäksi ja valtion budjettivaje uhkasi koko kulttuurirahoitusta. Yli puolet, noin 56 prosenttia,

veikkausvoittovaroista käytetään lakisääteisten kulttuurimenojen maksamiseen.

Vuoteen 2002 verrattuna Suomen Kansallisoopperan säätiön avustus on pienentynyt, vaikka määräraha onkin noin neljä miljoonaa euroa suurempi kuin vuoden 2003 talousarviossa. Suomen Kansallisoopperan rahoitus vie edelleen 38 prosenttia kaikista harkinnanvaraisista valtionavustuksista ja kolmasosan taiteenedistämiseen tarkoitetuista veikkauksen ja vedonlyöntipelien voittovaroista. Harkinnanvaraisista avustuksista elokuva-taiteen edistämiseen on vuonna 2004 varattu kolme miljoonaa euroa, tilojen hankkimiseen, perustamiskustannuksiin ja peruskorjausavustuksiin 2,3 miljoonaa euroa sekä kulttuuritapahtumille noin 1,2 miljoonaa euroa enemmän varoja kuin vuonna 2003. Huomattavin vähennys, 1,8 miljoonaa euroa, on tehty opetusministeriön käyttövaroihin.

Suomen Kansallisteatterin peruskorjauslainan lyhentäminen toteutetaan vuosina 2003–2015 veikkausvoittovarojen ulkopuolelta erillisellä määrärahalla. Lisäksi vuonna 2001 annetun raha-arpajaisten sekä veikkauksen ja vedonlyöntipelien tuoton käyttämistä koskevan lain mukaan vuonna 2003 alkavan kymmenen vuoden aikana kirjastojen valtionosuuk-sien rahoitus siirretään asteittain takaisin budjettirahoituksen piiriin.

Valtionavustusta saaneet yhteisöt

Vuosina 1990, 1994, 1997, 2001 ja 2002 kulttuurin harkinnanvaraista tukea on saanut yhteensä noin 900 yhteisöä. Näistä suurin osa oli yhdistyksiä ja säätiöitä joiden toiminta-alueena on kulttuuri ja taide. Kaikista selvi-tyksessä mukana olleista yhteisöistä kaksi kolmesta oli saanut tukea vuosina 2001 tai 2002. Vuonna 2002 tukea saaneista yhteisöistä vain 12,5 prosenttia oli saanut tukea myös kaikkina muina selvityksen kohdevuosina. Näistä 109 oli yhdistyksiä, kolme säätiötä (Suomen Kansallisoopperan säätiö, Suomen elokuväsäätiö ja Kansanmusiikkisäätiö) ja yksi yritys (Suomen Kansallisteatteri Oy).

Vuosina 1994, 1997, 2001 tai 2002 ensimmäistä kertaa valtionavustuksen piiriin päässeitä yhteisöjä oli aineistossa 710 kappaletta. Tämä oli noin 28 prosenttia kaikista kyseisinä vuosina avustusta saaneista. Uusia yhdistyksiä on tuen piiriin tullut poistumaa enemmän. Tuettujen yhteisöjen lukumäärä kasvoi etenkin 1990-luvun lopulla huomattavasti ja oli suurimmillaan vuonna 2001. Vuosina 1997 ja 2001 puolet tutkituista yhteisöistä sai avustusta ensimmäistä kertaa. Vuonna 2002 tällaisia yhteisöjä oli aineistossa vain joka viides. Samalla muiden yhteisöjen kuin yhdistysten osuus tuen saajista näyttää kasvaneen. Vuodesta 1997 alkaen noin joka kolmas tuen saaja oli jokin muu kuin yhdistys, sen sijaan 1990-luvun alussa muiden osuus oli vain 13 prosenttia kaikista tuetuista yhteisöistä. (Taulukko 2.)

Huomattavin lisäys tapahtui vuosien 1994 ja 1997 välillä, jolloin erityisesti yritysten ja kuntien osuus tuen saajista on kohonnut jyrkästi ja kunnista on tullut tuettujen yhteisöjen toiseksi suurin ryhmä yhdistysten jälkeen. Osittain kasvu johtunee vuosien 1990 ja 1994 aineistojen epätarkkuuksista, mutta myös esimerkiksi vuonna 1997 museoiden kokoelmien digitalisointiin tarkoitetut Myytti-avustukset toivat tuen piiriin useita kunnallisia taidelaitoksia ja museoita. Kunnallisten kulttuuripalvelujen hakeutuminen harkinnanvaraisen tuen piiriin selittyy myös valtionosuuksiin kohdistuneilla leikkauksilla. Sen seurauksena esimerkiksi kuntien opetus- ja kulttuuritoimi, kuten kirjastot, ovat erilaisia hankkeita rahoittaakseen hakeutuneet harkinnanvaraisen tuen uudeksi saajaryhmäksi. (Taulukko 2.)

Taulukko 2. Valtionavustusta saaneet yhteisöt yhteisömuodon mukaan vuosina 1990, 1994, 1997, 2001 ja 2002

Yhteisömuoto	1990		1994		1997		2001		2002	
	Kpl	%	Kpl	%	Kpl	%	Kpl	%	Kpl	%
Yhdistys	184	95,3	199	85,8	274	69,4	394	70,1	399	74,4
Säätiö	5	2,6	26	11,2	32	8,1	54	9,6	51	9,5
Osuuskunta	-	-	-	-	-	-	7	1,2	6	1,1
Yritys	2	1,0	2	0,9	26	6,6	31	5,5	29	5,4
Kunta	2	1,0	2	0,9	53	13,4	46	8,2	33	6,2
Muu	-	-	3	1,3	10	2,5	30	5,3	18	3,4
Yhteensä	193	100,0	232	100,0	395	100,0	562	100,0	536	100,0

Yhdistykset olivat pääsääntöisesti yhtä taiteenalaan edustavia kulttuuri- ja taidejärjestöjä ja vain noin viidesosalla toiminta liittyi yleisemmin kulttuuripalvelujen tuottamiseen. Yksittäisissä tapauksissa tukea kulttuuritoimintaan on vuosien mittaan jaettu myös järjestöille, joiden varsinainen toiminta tapahtuu jollakin muulla kolmannen sektorin osa-alueella. Näiden järjestöjen osuus koko aineistosta oli viisi prosenttia. Listalta löytyvät esimerkiksi Vanhustyön keskusliitto, Eläkkeensaajien keskusliitto, Kehitysvammaliitto ja Paliskuntain yhdistys ry. Sosiaalipalveluja tarjoavia järjestöjä on lisääntyvässä määrin tullut kulttuurituen piiriin erityisesti vuosina 2001 ja 2002.

Säätiöistä noin 40 prosenttia oli sellaisia jotka eivät keskittyneet mihinkään yksittäiseen taiteenalaan, ja osa säätiöistä toimi jonkin muun kulttuurin osa-alueen kuin taiteen alueella. Näitä ovat esimerkiksi Helsinki-viikon säätiö ja Tekniikan museon säätiö. Taiteenaloista eniten olivat edustettuina kuvataidetta edistävät ja ylläpitävät säätiöt. Tähän ryhmään kuului joka neljäs kohdevuosi harkinnanvaraista tukea saanut säätiö. Kaikkiaan joka kolmannen säätiön toimintaan liittyi myös oman kulttuurialueensa

museon ylläpito. Tässä ryhmässä oli niin taide- kuin muitakin kulttuurisäätiöitä.

Yritystoiminnasta 35 prosenttia liittyi pelkästään elokuvataiteeseen ja noin joka viidennen yrityksen toimiala liittyi kulttuuriin tai taiteenalaan vain osittain tai välillisesti. Kaikki yritykset eivät olleet ensisijaisesti kulttuurin tuottajia, mutta olivat saaneet rahoitusta johonkin toimintaan sopivaan tai ajankohtaiseen kulttuurin erillishankkeeseen.

Julkisoikeudellisista yhteisöistä kunnat muodostivat selvästi eroteltavan ja samalla suurimman kohderyhmän. Tässä aineistossa niiden lukumäärä oli suurimmillaan vuonna 2001, mutta on sen jälkeen pienentynyt myös suhteellisesti. Kulttuurirakennushankkeiden, korjausrakentamisen ja tapahtumien ohella tukea on myönnetty esimerkiksi residenssi- ja museotoimintaan sekä monitahoiseen kirjastoissa, päiväkodeissa ja kouluissa tapahtuvaan kulttuuri- ja taidetoimintaan.

Luokkaan 'muu' kuuluvien yhteisöjen juridinen muoto jäi epäselväksi tai ne edustivat julkisoikeudellisia yhteisöjä, joiden osuus tässä luokassa oli 43 prosenttia. Alueellisten taidetoimikuntien lisäksi tuen saajien joukosta löytyi mm. yliopisto, opetushallitus, sairaanhoitopiiri sekä kulttuuri- ja osaamiskeskus. Ainoastaan joka kolmas tuen kohde edusti selkeästi yksittäistä taiteenala. Lukumääräisesti ja suhteellisesti tähän ryhmään luokiteltujen yhteisöjen osuus aineistossa oli suurin vuonna 2001.

Valtionavustusta saaneet yhteisöt taiteenaloittain

Kaikilla taiteenaloilla tukea saaneiden yhteisöjen lukumäärä on kasvanut 1990-luvun alun jälkeen. Sävel- ja näyttämötaidetta, taideteollisuutta sekä museoita ja luokkaa muut tuensaajat lukuun ottamatta kasvu jatkui vielä vuonna 2002. Selvityksen kohdevuosien ajanjaksona huomattavan suuri lukumääräinen lisäys on kohdistunut luokkaan muut tuensaajat. Suhteellisesti eniten kasvoivat rakennustaiteen ja museoiden/kulttuuriperinteen osuudet. Kaikista harkinnanvaraista tukea saaneista taiteenaloista rakennustaiteen osuus oli selvästi pienin jokaisena vuonna, ja pääosa tämän taiteenalan yhteisöistä oli päässyt tuen piiriin vasta vuosina 2001 tai 2002. (Taulukko 3.)

Luokassa muut tuensaajat 42 prosenttia yhteisöistä edusti järjestöjä joiden toiminta kohdistui useampaan taiteenalaan. Lisäksi 44 prosenttia oli kuntia tai muita julkisyhteisöjä ja juridiselta muodoltaan tuntemattomia yhteisöjä. Ainoastaan seitsemän yhteisöä oli saanut tukea jokaisena kohdevuonna ja 13 prosenttia tutkituista oli tuettu vähintään kolmena vuonna. Kaksi kolmesta yhteisöstä oli tullut harkinnanvaraisen tuen piiriin vuonna 2001 tai 2002. (Taulukko 3.)

Yhteen taiteenalaan keskittyneiden kulttuuri- ja taideyhteisöjen suurin ryhmä edusti säveltaidetta. Runsaalla viidesosalla kaikista vuosina 1990, 1994, 1997, 2001 ja 2002 kulttuurin harkinnanvaraista tukea saaneista yh-

teisöistä oli toimialueena säveltaide. Taiteenalan osuus kaikista tuen saajista on pienentynyt vuodesta 1990 lähes 20 prosenttiyksikköä vuoteen 2002 verrattuna, vaikka säveltaideyhteisöjen lukumäärä on samaan aikaan kasvanut 50 prosenttiyksikköä. Lähes kaikki yhteisöt, 94 prosenttia, olivat järjestöjä tai säätiöitä. Noin joka neljäs säveltaiteen yhteisö oli saanut tukea jokaisena selvityksen kohdevuonna ja vähintään kolmena vuonna tukea oli saanut 40 prosenttia säveltaideyhteisöistä. Vuonna 2001 tai 2002 ensimmäistä kertaa harkinnanvaraista tukea saaneita säveltaideyhteisöjä oli runsas kolmasosa. (Taulukko 3.)

Taulukko 3. Valtionavustusta saaneet yhteisöt taiteenaloittain vuosina 1990, 1994, 1997, 2001 ja 2002

Taiteenala	1990		1994		1997		2001		2002	
	Kpl	%	Kpl	%	Kpl	%	Kpl	%	Kpl	%
Elokuvataide	12	6,2	19	8,2	35	8,9	43	7,7	47	8,8
Kirjallisuus	14	7,3	15	6,5	20	5,1	37	6,6	36	6,7
Kuvataide	15	7,8	20	8,6	29	7,3	40	7,1	60	11,2
Näyttämötaide	29	15,0	33	14,2	43	10,9	72	12,8	50	9,3
Rakennustaide	1	0,5	1	0,4	1	0,3	5	0,9	9	1,7
Säveltaide	77	39,9	72	31,0	93	23,5	130	23,1	118	22,0
Taideteollisuus	5	2,6	8	3,4	15	3,8	17	3,0	21	3,9
Tanssitaide	8	4,1	9	3,9	26	6,6	38	6,8	36	6,7
Valokuvataide	10	5,2	12	5,2	12	3,0	15	2,7	15	2,8
Muu taide	2	1,0	3	1,3	2	0,5	6	1,1	8	1,5
Museot/kultt.per.	3	1,6	18	7,8	21	5,3	22	3,9	30	5,6
Muut tuensaajat	17	8,8	22	9,5	98	24,8	137	24,4	106	19,8
Yhteensä	193	100,0	232	100,0	395	100,0	562	100,0	536	100,0

Joka kymmenennen valtionavustusta saaneen yhteisön toiminta liittyi näyttämötaiteeseen. Tuettujen näyttämötaideyhteisöjen lukumäärä on kasvanut selvitysajaksella 61 prosenttiyksikköä, mutta samalla niiden osuus kaikista tutkituista yhteisöistä on pienentynyt. Tämä johtuu vuonna 1992 voimaan tulleesta teatteri- ja orkesterilaista, jolloin osa teattereista siirtyi lakisääteisen valtionosuusjärjestelmän piiriin. Taiteenalan yhteisöistä 88 prosenttia oli järjestöjä ja lopuista suurin osa osakeyhtiömuotoisia teattereita. Jokaisena viitenä kohdevuonna tukea oli saanut 15 prosenttia yhteisöistä ja joka kolmas oli saanut tukea vähintään kolmena vuonna. Ensimmäisen kerran vuosina 2001 tai 2002 tuettuja näyttämötaideyhteisöjä oli 38 prosenttia. (Taulukko 3.)

Kaikilla muilla taiteenaloilla yhteisöjen lukumäärä on myös kasvanut 1990-luvun alun jälkeen, vaikka useimmilla osuus tukea saaneista on koh-

de vuosina jäänyt selvästi edellä mainittuja taiteenaloja pienemmäksi. Vuonna 2002 sävel- ja näyttämötaiteen ohella valokuvataiteen osuus tukea saaneista yhteisöistä väheni edelliseen vuoteen verrattuna, sen sijaan kuvataiteen osuus kasvoi. Kirjallisuudessa lähes puolet yhteisöistä, 47 prosenttia, oli saanut tukea ensimmäisen kerran joko vuonna 2001 tai 2002. Joka viides kirjallisuusyhteisö oli saanut tukea jokaisena kohdevuonna ja elokuvataiteen edustajista joka kolmannella tuki oli jatkunut vähintään kolmena vuonna. Sen sijaan museoiden/kulttuuriperinteen joukossa ei ollut yhtään jokaisena selvityksen kohdevuonna tukea saanutta yhteisöä.

Vuonna 1994 ensimmäistä kertaa valtionavustuksen piiriin päässeistä yhteisöistä joka neljäs edusti säveltaidetta. Lähes yhtä paljon uusia avustuksen saajia oli luokkiin museot/kulttuuriperintö ja muut tuensaajat kuuluvien yhteisöjen joukossa. Vuonna 1997 runsaat kaksi viidesosaa kaikista ensimmäistä kertaa valtionavustusta saaneista yhteisöistä kuului luokkaan muut tuensaajat. Sen lisäksi eniten uusia yhteisöjä löytyi elokuva- ja tanssitaiteesta. Muut tuensaajat oli suurin valtionavustusten piiriin tulleiden uusien yhteisöjen luokka myös vuosina 2001 ja 2002. Eniten vuonna 2001 kasvoivat uusien kirjallisuus-, näyttämötaide- ja säveltaideyhteisöjen lukumäärät. Seuraavana vuonna lisäystä oli enää uusien kuvataidetta edustavien yhteisöjen lukumäärässä. Sen sijaan muilla taiteenaloilla tuolloin ensimmäistä kertaa valtionavustusta saaneita yhdistyksiä oli aineistossa aiempaa vähemmän.

Vuonna 1994 luokassa muut tuensaajat lähes 80 prosenttia oli monialaisia kulttuuri- ja taidejärjestöjä, mutta vuonna 1997 kuntien osuus kohosi lähes kahteen kolmasosaan ensimmäistä kertaa valtionavustusta saaneista yhteisöistä. Vielä vuonna 2001 joka neljäs uusi tuen saaja oli kunta ja seuraavana vuonna kuntia oli hieman alle viidesosa kaikista muiden tuensaajien luokassa valtionavustusten piiriin päässeistä. Samalla sekä uusien yhteisöjen että kuntien lukumäärä väheni luokassa muut tuensaajat merkittävästi.

Valtionavustusta saaneet yhteisöt alueittain

Käytännössä suomalainen kulttuurielämä ja taidemaailma ovat poliittisten ja taloudellisten toimintojen tavoin keskittyneet pääkaupunkiseudulle. Tässä suhteessa valtakunnalliset kulttuuri- ja taideyhteisöt eivät tee poikkeusta. Puolet harkinnanvaraista tukea saaneista yhteisöistä sijaitsi Uudenmaan suuralueella ja erityisesti pääkaupunkiseudulla, jossa oli runsaat 44 prosenttia kaikista yhteisöistä. Noin joka viidennen yhteisön kotipaikka oli Etelä-Suomen suuralueella. (Taulukko 4)

Loput selvityksessä mukana olleet yhteisöt jakautuivat tasaisemmin muille suuralueille siten, että noin kymmenesosa tuetuista yhteisöistä oli joko Itä-, Väli- tai Pohjois-Suomesta. Vuositasolla harkinnanvaraisen tuen saajien osuudet eri suuralueilla ovat pysyneet suhteellisen tasaisena. Luok-

kaan 'muu alue' kuuluvat yhteisöt sijaitsivat käytettävissä olleiden yhteystietojen perusteella ulkomailla tai siitä ei ollut mainintaa. (Taulukko 4.)

Kaikilla suuralueilla harkinnanvaraista tukea olivat saaneet ensisijaisesti yhdistykset. Lähes joka kymmenes tuen saaja oli kunta tai kunnan ylläpitämä kulttuuritoiminta. Kuntien osuus harkinnanvaraisen kulttuurituen saajina korostui etenkin Itä-, Väli- ja Pohjois-Suomessa. Pääkaupunkiseudulla joka viides tuen saaja oli joko yritys tai säätiö. Yritysten suurin ryhmä, 43 prosenttia, toimi elokuvatuotannossa ja runsas neljäosa kustansi kulttuuri- ja taidelehtiä. Luokassa 'muu alue' olevat yhteisöt sijaitsivat pääasiassa ulkomailla.

Taulukko 4. Valtionavustusta saaneet yhteisöt suuralueittain vuosina 1990, 1994, 1997, 2001 ja 2002

Suuralue	1990		1994		1997		2001		2002	
	Kpl	%	Kpl	%	Kpl	%	Kpl	%	Kpl	%
Pk-seutu	96	49,7	128	55,2	181	45,7	265	47,2	258	48,1
Uusimaa	7	3,6	9	3,9	19	4,8	29	5,2	26	4,9
Etelä-Suomi	39	20,2	41	17,7	84	21,2	121	21,5	109	20,3
Itä-Suomi	16	8,3	20	8,6	36	9,1	43	7,7	45	8,4
Väli-Suomi	16	8,3	20	8,6	38	9,6	46	8,2	50	9,3
Pohjois-Suomi	16	8,3	14	6,0	37	9,3	52	9,3	46	8,6
Muu alue	3	1,6	–	–	1	0,3	6	1,1	2	0,4
Yhteensä	193	100,0	232	100,0	396	100,0	562	100,0	536	100,0

Taiteenaloista eniten tuen saajia oli säveltaiteessa ja tämä näkyy myös kaikilla suuralueilla. Säveltaideyhteisöjen osuus oli suurin Väli-Suomessa ja alhaisin pääkaupunkiseudulla, jossa näyttämötaidetta edustaneiden yhteisöjen osuus oli lähes yhtä suuri. Noin joka kymmenes tukea saanut yhteisö edusti näyttämötaidetta myös Uudenmaan ja Etelä-Suomen suuralueilla. Sen sijaan Itä- ja Pohjois-Suomen alueella noin kymmenesosalla tuen saajista toiminta liittyi tanssitaiteeseen ja Väli-Suomessa kuvataiteeseen. Luokassa 'muut tuensaajat' suurimman ryhmän muodostivat usealla kulttuurin ja taiteen alueella toimivat yhdistykset, kunnat ja pääkaupunkiseudulla sijaitsevat sosiaalipalveluja tarjoavat valtakunnalliset yhdistykset.

Valtioavustusten kohteet

Tuettujen kulttuurikohteiden lukumäärä on moninkertainen valtionavustuksia saaneiden yhteisöjen määrään verrattuna. Monille yhteisöille on harkinnanvaraista tukea myönnetty useampaan tarkoitukseen. Vuotuisen toiminta-avustuksen lisäksi tukea on vuoden aikana voinut saada yhteen tai useampaankin erillishankkeeseen. Poikkeuksena ovat yritykset ja jul-

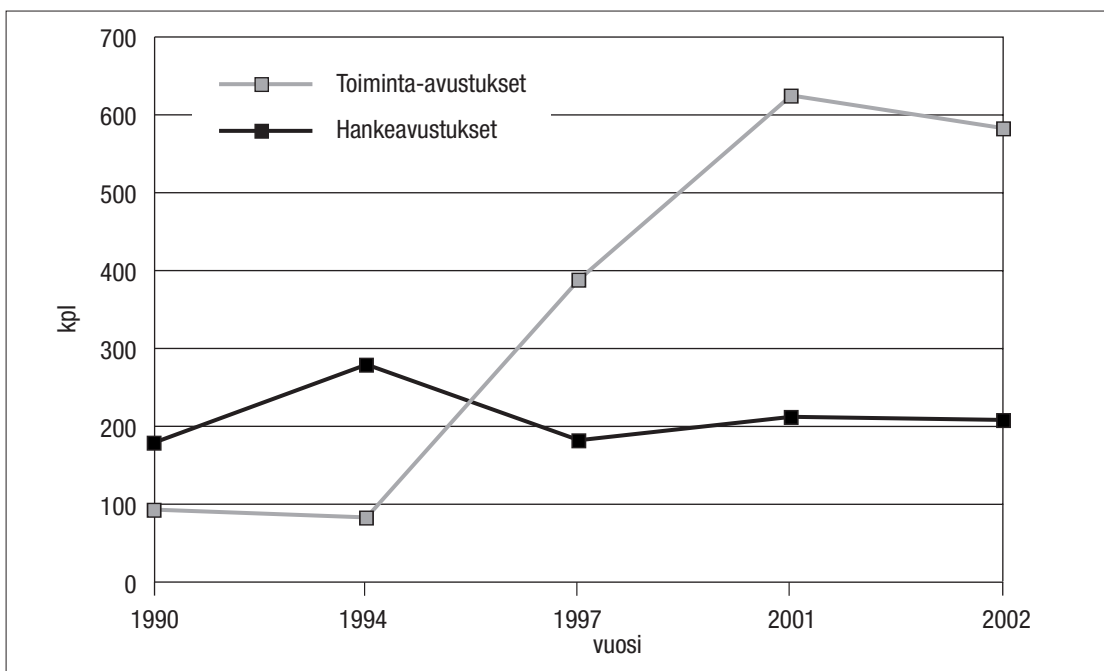
kisoikeudelliset yhteisöt, joiden varsinaisen toiminnan rahoitus tulee muista lähteistä.

Käytettävissä olleiden tietojen perusteella vuosina 1990, 1994, 1997, 2001 ja 2002 myönnettiin harkinnanvaraista tukea yhteensä noin 2840 kohteeseen. Näistä 38 prosenttia oli toiminta-avustuksia ja loput erillisiä hankkeita. Myönnettyjen toiminta-avustusten osuus kaikista valtionavustuksista oli 2000-luvulle tultaessa enää noin neljäsosa, kun se 1990-luvun alussa oli parhaimmillaan runsaat kolme neljäsosaa.

Selvitysaineiston mukaan yhteisöille myönnettyjen toiminta-avustusten lukumäärä kasvoi vielä 1990-luvun alussa, mutta kääntyi laskuun vuosikymmenen puolivälissä. Vuoden 1997 jälkeen toiminta-avustusten määrässä ei ole tapahtunut merkittävää muutosta, ja vuonna 2002 myönnettiin suunnilleen yhtä monta toiminta-avustusta kuin vuonna 1990. (Kuvio 3.)

Hankeavustusten lukumäärä pysyi alhaisena vuoteen 1994 asti, jolloin niiden osuus oli tässä aineistossa vain 23 prosenttia kaikista tuolloin myönnettyistä yhteisöjen valtionavustuksista. Sen jälkeen hankeavustusten lukumäärä kasvoi vuoteen 1997 mennessä nopeasti toiminta-avustuksia suuremmaksi. Vuosina 2001–2002 yhteisöille myönnettyjen hankeavustusten lukumäärä oli lähes kolminkertainen toiminta-avustusten lukumäärään verrattuna. (Kuvio 3.)

Kuvio 3. Yhteisöille myönnettyjen toiminta- ja hankeavustusten lukumäärä vuosina 1990, 1994, 1997, 2001 ja 2002

Valtaosa toiminta-avustuksista on vuosittain mennyt yhdistyksille. Seuraavaksi eniten toiminta-avustuksia ovat saaneet säätiöt, jotka yhdistysten ohella ovat perinteinen kulttuuritoiminnan muoto. Muiden yhteisöjen

saama tuki on selkeämmin painottunut hankeavustuksiin. Yritysten ja kuntien mukaantulo on osaltaan vaikuttanut hankeavustusten kokonaisuuden kasvuun, mutta määrällisesti enemmän ovat kuitenkin lisääntyneet yhdistysten ja säätiöiden saamat hankeavustukset. Muutos on tapahtunut aivan 1990-luvun viimeisinä vuosina. (Taulukko 5.)

Taulukko 5. Yhteisöille myönnettyjen toiminta- ja hankeavustusten lukumäärä yhteisömuodon mukaan vuosina 1990, 1994, 1997, 2001 ja 2002

Yhteisömuoto	Toiminta-avustukset									
	1990		1994		1997		2001		2002	
	Kpl	%	Kpl	%	Kpl	%	Kpl	%	Kpl	%
Yhdistys	149	82,8	229	81,8	154	84,2	182	85,4	171	81,8
Säätiö	23	12,8	40	14,3	17	9,3	16	7,5	25	12,0
Osuuskunta	–	–	–	–	–	–	1	0,5	1	0,5
Yritys	1	0,6	2	0,7	4	2,2	6	2,8	5	2,4
Kunta	2	1,1	2	0,7	2	1,1	2	0,9	2	1,0
Muu	5	2,8	7	2,5	6	3,3	6	2,8	5	2,4
Yhteensä	180	100,0	280	100,0	183	100,0	213	100,0	209	100,0

Yhteisömuoto	Hankeavustukset									
	1990		1994		1997		2001		2002	
	Kpl	%	Kpl	%	Kpl	%	Kpl	%	Kpl	%
Yhdistys	82	87,2	70	83,3	185	47,6	386	61,8	373	64,0
Säätiö	12	12,8	13	15,5	51	13,1	93	14,9	78	13,4
Osuuskunta	–	–	–	–	–	–	9	1,4	10	1,7
Yritys	–	–	1	1,2	37	9,5	39	6,2	32	5,5
Kunta	–	–	–	–	104	26,7	66	10,6	59	10,1
Muu	–	–	–	–	12	3,1	32	5,1	31	5,3
Yhteensä	94	100,0	84	100,0	389	100,0	625	100,0	583	100,0

Kaikista avustuksista neljäsosa kohdistui säveltaiteeseen. Joka kymmenes tuen kohde edusti elokuva- tai näyttämötaidetta ja lähes yhtä suuri osuus meni kirjallisuuden ja kuvataiteen tukemiseen. Huomattavan osuuden, noin 12 prosenttia kaikista avustuksista, saivat luokassa muut tuensaajat olevat useita eri taiteenaloja edustaneet yhteisöt. Säveltaiteen osuus kaikista avustuksista on pysynyt suurimpana jokaisena selvityksen kohdevuonna. Suurimmillaan se oli vuonna 1990, vaikka tuettuja säveltaidekohteita oli lukumääräisesti eniten vuonna 2001. Useilla taiteenaloilla harkinnanvaraista tukea saaneiden kohteiden huomattavin lukumääräinen lisäys ajoittuu vuosien 1997 ja 2001 välille. (Taulukko 6.)

Taulukko 6. Yhteisöille myönnettyjen toiminta- ja hankeavustusten lukumäärä taiteenaloittain vuosina 1990, 1994, 1997, 2001 ja 2002

Taiteenala	Toiminta-avustukset									
	1990		1994		1997		2001		2002	
	Kpl	%	Kpl	%	Kpl	%	Kpl	%	Kpl	%
Elokuvataide	13	7,2	25	8,9	22	12,0	22	10,3	21	10,0
Kirjallisuus	15	8,3	20	7,1	6	3,3	14	6,6	13	6,2
Kuvataide	13	7,2	23	8,2	24	13,1	22	10,3	19	9,1
Näyttämötaide	21	11,7	35	12,5	34	18,6	42	19,7	41	19,6
Rakennustaide	1	0,6	1	0,4	–	–	2	0,9	3	1,4
Säveltaide	59	32,8	93	33,2	49	26,8	60	28,2	45	21,5
Taideteollisuus	5	2,8	9	3,2	5	2,7	8	3,8	7	3,3
Tanssitaide	7	3,9	12	4,3	12	6,6	14	6,6	18	8,6
Valokuvataide	12	6,7	13	4,6	11	6,0	11	5,2	10	4,8
Muu taide	2	1,1	4	1,4	1	0,5	3	1,4	2	1,0
Museot/kultt.per.	20	11,1	27	9,6	15	8,2	8	3,8	24	11,5
Muut kohteet	12	6,7	18	6,4	4	2,2	7	3,3	6	2,9
Yhteensä	180	100,0	280	100,0	183	100,0	213	100,0	209	100,0

Taiteenala	Hankeavustukset									
	1990		1994		1997		2001		2002	
	Kpl	%	Kpl	%	Kpl	%	Kpl	%	Kpl	%
Elokuvataide	4	4,3	9	10,7	50	12,9	56	9,0	70	12,0
Kirjallisuus	11	11,7	8	9,5	32	8,2	79	12,6	61	10,5
Kuvataide	6	6,4	4	4,8	27	6,9	50	8,0	59	10,1
Näyttämötaide	11	11,7	11	13,1	13	3,3	54	8,6	37	6,3
Rakennustaide	1	1,1	–	–	1	0,3	9	1,4	16	2,7
Säveltaide	30	31,9	26	31,0	60	15,4	145	23,2	140	24,0
Taideteollisuus	4	4,3	3	3,6	15	3,9	22	3,5	20	3,4
Tanssitaide	4	4,3	5	6,0	30	7,7	43	6,9	33	5,7
Valokuvataide	6	6,4	4	4,8	1	0,3	14	2,2	19	3,3
Muu taide	2	2,1	2	2,4	3	0,8	18	2,9	8	1,4
Museot/kultt.per.	7	7,4	8	9,5	83	21,3	48	7,7	38	6,5
Muut kohteet	8	8,5	4	4,8	74	19,0	87	13,9	82	14,1
Yhteensä	94	100,0	84	100,0	389	100,0	625	100,0	583	100,0

Vuoteen 1994 verrattuna toiminta-avustusten lukumäärä oli vuonna 2002 pienempi lähes kaikilla taiteenaloilla. Ainoastaan näyttämö-, tanssi- ja rakennustaiteen toiminta-avustukset lisääntyivät. Huomattavimmat toiminta-avustusten määrälliset vähennykset ovat kohdistuneet säveltaitee-

seen ja luokkaan muut taiteenalat. Sen sijaan hankeavustusten lukumäärä on kaikilla taiteenaloilla selvästi kasvanut. Tosin 2000-luvun alussa merkittävää hankeavustusten lukumääräistä kasvua oli enää elokuva- ja kuvataiteessa. Taiteenalojen suhteelliset osuudet kaikista myönnetyistä hankeavustuksista ovat säveltaidetta lukuun ottamatta muuttuneet vain vähän. (Taulukko 6.)

Alueellisesti valtaosa sekä toiminta- että hankeavustuksista on mennyt pääkaupunkiseudulle ja Etelä-Suomen suuralueelle eli niille alueille missä suurin osa avustuksia saaneista yhteisöistä sijaitsee. Vuosia 1994 ja 2002 verrattaessa pääkaupunkiseudun ja Uudenmaan suuralueen osuudet toiminta-avustuksista ovat kasvaneet, vaikka etenkin pääkaupunkiseudulle myönnettyjen toiminta-avustusten lukumäärä on laskenut. Muilla suuralueilla toiminta-avustusten suhteellinen osuus ja lukumäärä on vähentynyt. Erityisen jyrkkä muutos on kohdistunut Itä-Suomeen. Kaikkiaan toiminta-avustusten määrä väheni 34,4 prosenttiyksikköä vuodesta 1994 vuoteen 2002. (Taulukko 7.)

Taulukko 7. Yhteisöille myönnettyjen toiminta- ja hankeavustusten lukumäärä suuralueittain vuosina 1990, 1994, 1997, 2001 ja 2002

Suuralue	Toiminta-avustukset									
	1990		1994		1997		2001		2002	
	Kpl	%	Kpl	%	Kpl	%	Kpl	%	Kpl	%
Pk-seutu	104	57,8	154	55,2	117	63,9	127	59,6	143	68,4
Uusimaa	6	3,3	11	3,9	7	3,8	8	3,8	10	4,8
Etelä-Suomi	29	16,1	48	17,1	28	15,3	34	16,0	32	15,3
Itä-Suomi	17	9,4	28	10,0	8	4,4	14	6,6	7	3,3
Väli-Suomi	16	8,9	25	8,9	12	6,6	19	8,9	12	5,7
Pohjois-Suomi	8	4,4	14	5,0	11	6,0	11	5,2	5	2,4
Muu alue	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Yhteensä	180	100,0	280	100,0	183	100,0	213	100,0	209	100,0

Suuralue	Hankeavustukset									
	1990		1994		1997		2001		2002	
	Kpl	%	Kpl	%	Kpl	%	Kpl	%	Kpl	%
Pk-seutu	60	63,8	55	65,5	167	42,9	308	49,3	272	46,7
Uusimaa	5	5,3	2	2,4	13	3,3	27	4,3	20	3,4
Etelä-Suomi	9	9,6	13	15,5	102	26,2	130	20,8	122	20,9
Itä-Suomi	8	8,5	6	7,1	41	10,5	50	8,0	58	9,9
Väli-Suomi	10	10,6	5	6,0	36	9,3	50	8,0	58	9,9
Pohjois-Suomi	2	2,1	3	3,6	29	7,5	53	8,5	51	8,7
Muu alue	–	–	–	–	1	0,3	7	1,1	2	0,3
Yhteensä	94	100,0	84	100,0	389	100,0	625	100,0	583	100,0

Samaan aikaan hankeavustusten lukumäärä on kasvanut kaikkiaan 85 prosenttiksi. Suurin osa kasvusta on kohdistunut pääkaupunkiseudun ulkopuolelle ja alueen suhteellinen osuus on pienentynyt alle puoleen kaikista hankeavustuksista. Pohjois-Suomen osuus vuonna 2002 jaetuista hankeavustuksista oli vajaat yhdeksän prosenttia, vaikka alueelle kohdistui tarkasteluajanjakson suhteellisesti suurin hankeavustusten määrällinen lisäys.

Vuoden 1997 tuen saajien ja kohteiden muita vuosia suuremman lukumäärän taustalla ovat esimerkiksi museoiden kokoelmatietojen digitaalisointiin tarkoitettujen Myytti-avustusten synnyttämät uudet hankkeet. Kuntien ylläpitämien museoiden ja etenkin kirjastojen ja päiväkotien saamat hankeavustukset osoittavat, että 1990-luvulla valtiontaloudessa tehdyt kunnille tarkoitettujen lakisääteisten valtionosuuksien leikkaukset ovat ainakin osittain siirtyneet maksettaviksi myös kulttuurin määrärahoista.

Yhteisöjen valtionavustukset

Valtionavustusten määrä

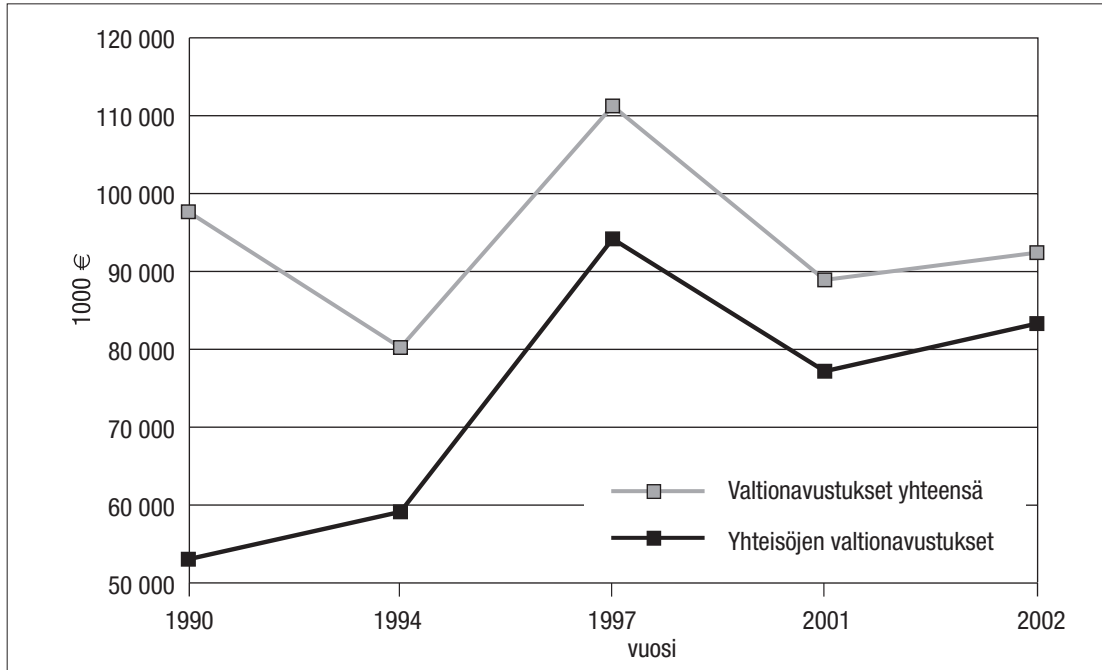
1990-luvun alussa valtiontalouden säästöt vähensivät myös valtionavustuksia, ja kaikkien valtionavustusten kokonaissumma laski reaaliarvoltaan jyrkästi. Avustusten kokonaiskustannukset olivat vielä vuonna 2002 reaaliarvoltaan noin viisi miljoonaa euroa pienemmät kuin vuonna 1990. Kaikkien harkinnanvaraisten valtionavustusten vuosikustannukset olivat selvitysjaksolla keskimäärin noin kolmasosa kulttuurin kokonaisrahoituksesta.

Vuosittain valtionavustuksia saaneiden yhteisöjen ja niille myönnettujen avustusten lukumäärä nousi 1990-luvulla lähes kolminkertaiseksi. Yhteisöille myönnettujen valtionavustusten kokonaissumma on myös kasvanut koko selvitysjakson aikana. Vuosien 1997 ja 2001 välille ajoittuva vähennys ainoastaan tasasi aiempaa poikkeuksellisen suurta avustussumman lisäystä. Vuonna 2002 yhteisöjen avustusten kustannukset olivat reaaliarvoltaan kaikkiaan 30,5 miljoonaa euroa suuremmat kuin vuonna 1990. (Kuvio 4.)

Vuoden 1997 huomattavan rahoituspiikin taustalla oli ennen kaikkea Suomen Kansallisoppperan säätiön toiminnan tukemiseen ja oopperan eläkesäätiön eläkevastuuvajauksen kattamiseen tarvittavat lisämäärärahat. Tuolloin valtionavustusten kokonaissummasta 47,6 prosenttia meni Suomen Kansallisoppperan säätiölle. Lisärahoitusta tarvittiin vuoteen 2000 asti, minkä jälkeen sekä kaikkien valtionavustusten että yhteisöjen valtionavustusten rahoituksen kasvu on palannut normaalin lisäyksen tasolle ja ollut reaaliarvoltaan maltillisempaa. Vuodelle 1997 sattui myös nykytieteen museon, Kiasman, valmistumisesta johtunut Valtion taidemuseon kokoelmien kartuttamiseen tarkoitettu aiempaa suurempi määräraha sekä

Kansallismuseon peruskorjauskustannukset. Lisäksi elokuvataidetta ryhdyttiin edistämään Suomen Elokuvasäätiön kautta jaettavien määrärahojen tuntuvilla korotuksilla.

Kuvio 4. Valtionavustusten kokonaismäärä ja yhteisöjen valtionavustukset vuosina 1990, 1994, 1997, 2001 ja 2002 vuoden 2002 rahanarvon mukaan (1 000 €)

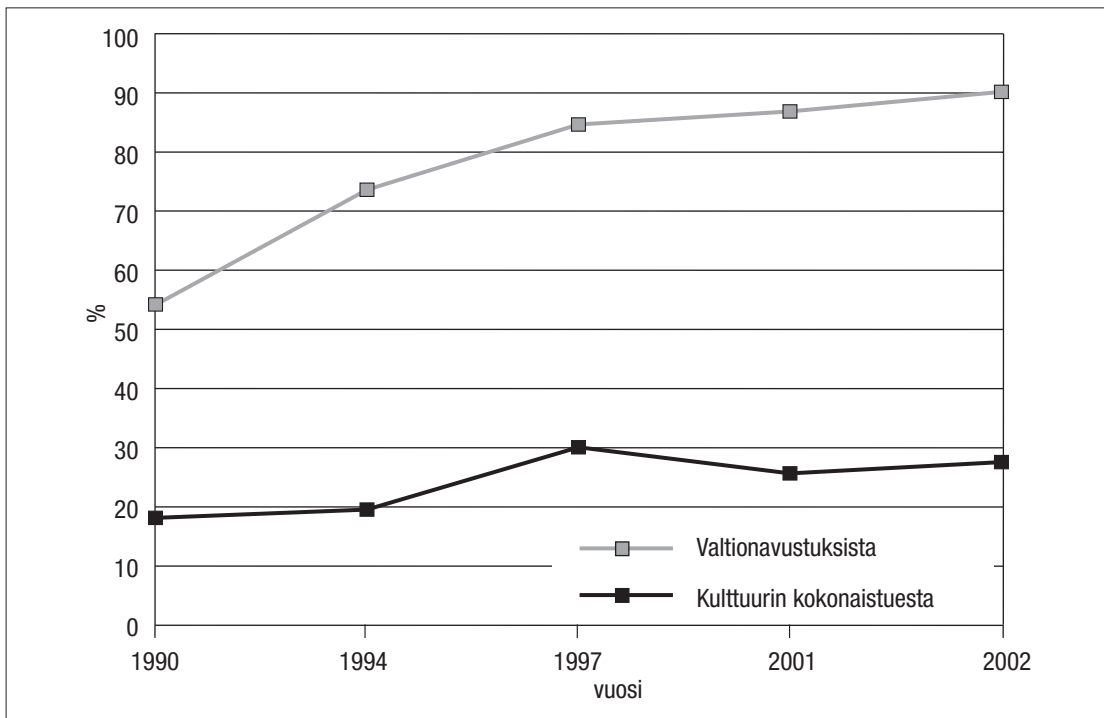
Vuonna 2002 yhteisöjen valtionavustusten kokonaissumma oli noin 83 miljoonaa euroa. Samana vuonna esimerkiksi Taiteen keskustoimikunta, sen yhteydessä toimivat jaostot ja lautakunnat, sekä valtion taidetoimikunnat jakoivat apurahoina ja avustuksina kaikkiaan 16,3 miljoonaa euroa, josta yhteisöt saivat noin kolme miljoonaa euroa (Karhunen 2003, 2).

Vuonna 1990 yhteisöjen harkinnanvaraiseen tukeen käytetty lähes 43 miljoonaa euroa oli 18 prosenttia kulttuurin ja taiteen kokonaisrahoituksesta, mutta yli puolet kaikista harkinnanvaraisista valtionavustuksista. Yhteisöjen rahoitusosuus kaikista valtionavustuksista kasvoi tasaisesti ja vuonna 2002 yhteisöjen toimintaan ja hankkeiden toteuttamiseen kului jo 90 prosenttia kaikkien valtionavustusten ja 28 prosenttia kulttuurin kokonaistuesta. Ilman Suomen Kansallisoopperan säätiön lisäavustuksia kuviossa 5 esitetyt vuotuiset prosenttiosuudet jäisivät noin 10 prosenttiyksikköä alhaisemmalle tasolle, ja vuosien 1994–2001 välille sattunut kokonaisavustusten kasvu jää loivemmaksi. (Kuvio 5.)

Kulttuurin harkinnanvaraisia valtionavustuksia vuosina 1990, 1994, 1997, 2001 ja 2002 saaneita yhteisöjä oli aineistossa yhteensä 903 kappaletta. Näistä suurin osa, noin 70 prosenttia, oli yhdistyksiä, jotka saivat myös valtaosan vuosittain eri tarkoituksiin jaettuista toiminta- ja hankeavustuksista. Säätiöiden osuus aineistossa oli runsaat kahdeksan prosenttia

ja ne saivat yhdistysten jälkeen eniten etenkin toiminta-avustuksia. Noin joka kymmenes valtionavustuksen saaja oli kunta ja tuki kanavoitui niiden ylläpitämille museoille, kulttuuri- ja taidelaitoksille tai muuhun kulttuuri-toimintaan.

Kuvio 5. Yhteisöjen valtionavustusten %-osuus kulttuurin kokonaistuesta ja kaikista valtionavustuksista vuosina 1990, 1994, 1997, 2001 ja 2002

Yhteisöille jaetusta valtionavustusten kokonaissummasta säätiöiden yhteenlaskettu osuus näyttää kaikkina selvitysvuosina olleen suurin ja niiden keskimääräinen osuus nousee kahteen kolmasosaan kokonaistuesta. Säätiöiden osuudesta pääosa on Suomen Kansallisoopperan säätiön rahoitusta, mutta myös muiden säätiöiden tuki on vuodesta 1997 alkaen ollut yhdistysten osuutta suurempi. (Taulukko 8.)

Huomattava rahoituskohde on ollut myös Suomen Elokuvasäätiö, mutta merkittävä osa varoista päättyy säätiön jakamina avustuksina alan yrityksille sekä eräille pääasiassa elokuvatapahtumia järjestäville yhdistyksille. Selvitysvuosina säätiöille on myönnetty yhteensä 35 vähintään 500 000 euron suuruista valtionavustusta. Näistä 23 oli suuruudeltaan yli miljoona euroa ja ne kohdistuivat yksinomaan Suomen Elokuvasäätiön ja Suomen Kansallisoopperan säätiön toimintaan. Säätiöille myönnetyt avustukset olivat keskimääräinen 600 000 euroa ja ilman Elokuvasäätiön ja Kansallisoopperan tukiakin runsaat 86 000 euroa. Noin joka neljäs avustus jäi alle 10 000 euron.

Taulukko 8. Yhteisöille myönnetyt valtionavustukset yhteisömuodon mukaan vuosina 1990, 1994, 1997, 2001 ja 2002 käypiin hintoihin

Yhteisömuoto	1990		1994		1997		2001		2002		Keskiarvo	
	1 000 €	%	1 000 €	%	1 000 €	%	1 000 €	%	1 000 €	%	1 000 €	%
Yhdistys	9 245	21,7	10 467	20,0	9 041	10,5	11 456	15,0	13 088	15,6	10 659	15,6
Säätiö	5 174	12,2	7 532	14,4	14 309	16,7	16 077	21,0	17 185	20,5	12 055	17,7
Kansallis- oop. säätiö	16 529	38,9	21 813	41,7	40 819	47,6	35 225	46,1	36 044	43,4	30 158	44,3
Osuuskunta	–	–	–	–	–	–	19	0,0	34	0,0	11	0,0
Yritys	5 555	13,1	6 513	12,5	7 072	8,2	8 073	10,6	10 461	12,5	7 535	11,1
Kunta	151	0,4	70	0,1	4 677	5,5	1 276	1,7	1 970	2,4	1 629	2,4
Muu	5 861	13,8	5 871	11,2	9 857	11,5	4 263	5,6	4 649	5,5	6 100	9,0
Yhteensä	42 517	100,0	52 268	100,0	85 776	100,0	76 391	100,0	83 431	100,0	68 149	100,0

Sen sijaan suurimmat yhdistyksille myönnetyt valtionavustukset jäivät alle miljoonan euron ja koko aineistossa vähintään 500 000 euron avustuksia oli ainoastaan seitsemän kappaletta. Yhdistysten keskimääräinen tuki oli koko selvitysajanjaksolla vain noin 26 500 euroa, ja 52,5 prosenttia kaikista selvityksen kohdevuosina myönnetyistä valtionavustuksista oli alle 10 000 euroa.

Yritysten, osuuskuntien, kuntien ja muiden yhteisömuotojen ryhmässä vähintään puolen miljoonan euron tukia oli kaikkiaan 28 kappaletta, joista 12 oli yli miljoona euroa. Näistä puolet kohdistui Suomen Kansallisteatteri Oy:n toimintaan. Joka toinen avustussumma oli alle 10 000 euroa, keskimääräisen valtionavustuksen ollessa 152 000 euroa.

Yhteisöille jaettujen valtionavustusten vuosittaisesta kokonaissummasta noin puolet on mennyt Suomen Kansallisopperan säätiön ja Suomen Kansallisteatteri Oy:n toiminnan rahoittamiseen. Lisäksi museoiden ja kulttuuriperinnön sekä taiteenaloittain erittelemättömien muiden kohteiden osuus on ollut keskimäärin lähes viidesosa kokonaissummasta. Keskimäärin vain noin kolmasosa vuosina 1990, 1994, 1997, 2001 ja 2002 myönnetystä harkinnanvaraisesta valtionavustuksesta on kohdistunut yhdeksää eri taiteenala edustaneiden yhteisöjen kulttuuri- ja taidetoimintaan. Näistä eniten on tuettu elokuva- ja säveltaideyhteisöjä. (Taulukko 9.)

Selvitysvuosina elokuvataiteen rahoitus on kasvanut merkittävästi niin suhteellisesti kuin euromääräisesti. Samalla säveltaiteen rahoitusosuus on laskenut, vaikka euromääräinen rahoitus on pysynyt tasaisena. Muiden taiteenalojen osuuksissa muutokset ovat olleet erittäin vähäisiä. Taideteollisuus ja tanssitaide ovat molemmat saaneet keskimäärin noin prosentin osuuden valtionavustusten kokonaissummasta. Vähiten on tuettu rakennus- ja valokuvataidetta sekä muuta taidetta. (Taulukko 9.)

Rakennustaiteen tuki oli 1990-luvulla erittäin vaatimatonta, mutta uuden vuosituhanen alussa rahoitus on kasvanut huomattavasti. 1990-luvun puolivälissä tehdyt valtionavustusten leikkaukset kohdistuivat erityisesti säveltaideyhteisöjen tukeen. Vuoteen 2001 mennessä säveltaiteen kokonaisrahoitus oli palautunut aiemmalle tasolle, mutta tuettuja yhteisöjä oli noin 40 prosenttiyksikköä enemmän kuin vuonna 1997. (Taulukko 9.)

Taulukko 9. Yhteisöille myönnetyt valtionavustukset taiteenaloittain vuosina 1990, 1994, 1997, 2001 ja 2002 käyppiin hintoihin

Taiteenala	1990		1994		1997		2001		2002		Keskiarvo	
	1 000 €	%	1 000 €	%	1 000 €	%	1 000 €	%	1 000 €	%	1 000 €	%
Elokuvataide	1 712	4,0	3 945	7,5	10 082	11,8	11 446	15,0	12 604	15,0	7 958	11,7
Kirjallisuus	1 044	2,5	1 571	3,0	999	1,2	1 883	2,5	1 800	2,1	1 459	2,1
Kuvataide	835	2,0	1 113	2,1	1 148	1,3	2 128	2,8	1 924	2,3	1 430	2,1
Näyttämötaide	1 255	3,0	1 244	2,4	2 268	2,6	1 964	2,6	1 856	2,2	1 717	2,5
Rakennustaide	4	0,0	3	0,0	2	0,0	293	0,4	330	0,4	126	0,2
Säveltaide	3 588	8,4	4 282	8,2	1 970	2,3	4 836	6,3	4 333	5,2	3 802	5,6
Taideteollisuus	654	1,5	768	1,5	633	0,7	372	0,5	411	0,5	568	0,8
Tanssitaide	319	0,8	384	0,7	357	0,4	748	1,0	794	0,9	520	0,8
Valokuvataide	266	0,6	264	0,5	202	0,2	242	0,3	345	0,4	264	0,4
Muu taide	96	0,2	81	0,2	119	0,1	229	0,3	131	0,2	131	0,2
Kansallisteatteri	5 555	13,1	6 505	11,2	6 391	7,5	7 063	9,2	7 895	9,4	6 682	9,8
Kansallisooppera	16 529	38,9	21 813	37,5	40 819	47,6	35 225	46,1	36 044	43,4	30 158	44,3
Museot/ kultt.per.	9 256	21,8	5 032	9,6	15 774	18,4	7 623	10,0	10 606	12,7	9 658	14,2
Muu	1 399	3,3	5 259	10,1	5 008	5,8	2 334	3,1	4 356	5,2	3 671	5,4
Yhteensä	42 517	100,0	52 268	100,0	85 776	100,0	76 391	100,0	83 431	100,0	68 149	100,0

Pääosa valtionavustuksia saaneista yhteisöistä sijaitsi pääkaupunkiseudulla ja alueelle onkin vuosittain mennyt lähes 90 prosenttia kaikkien avustusten kokonaissummasta. Tuesta noin kaksi kolmasosaa kohdistui Suomen Kansallisoopperan säätiön ja Suomen Kansallisteatteri Oy:n toimintaan. Loppuosa jakaantui alueen muiden tukea saaneiden yhteisöjen kesken. (Taulukko 10.)

Esimerkiksi vuonna 2002 pääkaupunkiseudun yhteisöjen saamasta 73,7 miljoonan euron kokonaistuesta 60 prosenttia meni Suomen Kansallisoopperan ja Kansallisteatterin rahoitukseen. Alueen muiden 256:n tukea

saaneen kulttuuri- ja taideyhteisön toiminta- ja hankeavustusten yhteis-
summa oli 28,1 miljoonaa euroa eli jokainen yhteisö sai keskimäärin
110 000 euroa. Vuonna 1994 keskimääräinen tukisumma oli noin 192 000
euroa.

Pääkaupunkiseudulla sijaitsee useita valtakunnallisesti merkittäviä
kulttuuri- ja taidelaitoksia sekä museoita, jotka ovat yhteisömuodoltaan
säätiöitä. Näiden saamat avustukset veivät ilman Kansallisoopperan osuut-
takin kaksi viidesosaa alueen kaikkien yhteisöjen kokonaistuesta vuonna
2002. Pääkaupunkiseudun avustusten kokonaissummasta ainoastaan kym-
menesosa meni kulttuuri- ja taideyhdistyksille, joiden saama keskimääräi-
nen avustus oli noin 38 000 euroa.

Taulukko 10. Yhteisöille myönnetyt valtionavustukset suuralueittain vuosina 1990, 1994, 1997, 2001 ja 2002 käypiin hintoihin

Suuralue	1990		1994		1997		2001		2002		Keskiarvo	
	1 000 €	%	1 000 €	%	1 000 €	%	1 000 €	%	1 000 €	%	1 000 €	%
Pk-seutu	16 065	37,8	18 623	35,6	29 171	34,0	24 390	31,9	29 427	35,1	23 535	34,5
Kansallis- ooppera	16 529	38,9	21 813	41,7	40 819	47,6	35 225	46,1	36 044	43,4	30 158	44,3
Kansallis- teatteri	5 555	13,1	6 505	12,4	6 391	7,5	7 063	9,2	7 895	9,4	6 682	9,8
Uusimaa	483	1,1	384	0,7	386	0,5	369	0,5	316	0,4	388	0,6
Etelä-Suomi	1 315	3,1	1 448	2,8	4 070	4,7	3 870	5,1	3 398	4,1	2 820	4,1
Itä-Suomi	1 116	2,6	1 898	3,6	1 468	1,7	1 842	2,4	1 764	2,1	1 618	2,4
Väli-Suomi	1 268	3,0	1 090	2,1	2 092	2,4	1 423	1,9	2 092	2,5	1 593	2,3
Pohjois- Suomi	183	0,4	505	1,0	621	0,7	1 398	1,8	1 726	2,1	887	1,3
Muu alue	–	–	–	–	756	0,9	809	1,1	769	0,9	467	0,7
Yhteensä	42 517	100,0	52 268	100,0	85 776	100,0	76 391	100,0	83 431	100,0	68 149	100,0

Yhteisöjen vuosina 1990, 1994, 1997, 2001 ja 2002 saamien valtionavus-
tusten keskimääräisestä kokonaistuesta on pääkaupunkiseudun ulkopuoli-
sille muille suuralueille ohjautunut kaikkiaan vain noin runsas kymmenes-
osa. Tästä 37 prosenttia meni Etelä-Suomen suuralueen yhteisöille. Pää-
kaupunkiseudusta poiketen näillä alueilla kunnat ja niiden ylläpitämät
kulttuuri- ja taidelaitokset sekä museot olivat yhdistysten jälkeen merkittä-
vin tuen saajaryhmä. (Taulukko 10.)

Vuonna 2002 kaikilla suuralueilla, lukuun ottamatta Itä-Suomea, säätiö-
iden keskimääräinen avustussumma oli yleensä suurempi kuin alueen yh-
distysten. Ainoastaan Itä-Suomessa kulttuuri- ja taideyhdistysten saamat
keskimääräiset avustukset olivat suurempia kuin kuntien kautta kana-
voidut harkinnanvaraiset valtionavustukset. (Taulukko 11.)

Väli-Suomessa huomattavin yksittäinen tuen saaja oli Kaustisten Kansanmusiikkisäätiö. Etelä-Suomen alueella suurimmat tukisummat menivät Forum Marinum museosäätiön ja Gösta Serlachiuksen taidesäätiön kunnossapito- ja saneerauskustannuksiin. Luokassa muu alue on kulttuuri- ja mielipidelehtien valtionavustuksen taiteenaloittain ja alueittain jakamaton kokonaissumma. (Taulukko 11.)

Taulukko 11. Yhteisöille myönnetty keskimääräinen valtionavustus suuralueilla yhteisömuodon mukaan vuonna 2002 (1 000 €)

	Pk-seutu*	Uusimaa	Etelä-Suomi	Itä-Suomi	Väli-Suomi	Pohjois-Suomi	Muu alue
Yhteisömuoto	1 000 €	1 000 €	1 000 €	1 000 €	1 000 €	1 000 €	1 000 €
Yhdistys	37 385	10 151	25 384	45 479	21 465	11 276	–
Säätiö	545 892	29 312	78 326	25 269	232 332	254 138	–
Osuuskunta	12 970	–	10 000	–	–	–	–
Yritys	52 658	6 200	8 900	–	2 900	–	–
Kunta	76 585	13 410	42 661	20 740	82 699	103 433	–
Muu	1 192 845	–	20 964	14 250	5 000	53 545	384 635
Yhteensä	1 110 093	12 168	31 175	39 201	41 854	37 532	384 635

*) ei sis. Suomen Kansallisoopperan säätiön eikä Suomen Kansallisteatteri Oy:n valtionavustuksia

Suurimmat keskimääräiset yhteisökohtaiset avustukset olivat vuonna 2002 yleensä pääkaupunkiseudulla. Muilla suuralueilla kaikilla taiteenaloilla yhteisöjen lukumäärä oli selvästi pienempi ja alueen kaikkien yhteisöjen saama koko tukisumma jakaantui vain muutaman yhteisön kesken. Esimerkiksi Pohjois-Suomessa valokuvataiteen valtionavustuksen saajia oli ainoastaan kaksi. (Taulukko 12.)

Itä-Suomessa huomattava säveltaiteen avustuskohde oli Savonlinnan Oopperajuhlat ja Väli-Suomessa Kaustisen Kansanmusiikkisäätiö. Itä-Suomessa tanssitaidetta edustavien yhteisöjen keskimääräisestä avustuksesta merkittävän osan vei Kuopio Tanssii & Soi -festivaalin rahoitus. Etelä-Suomessa tanssitaideyhteisöjen keskimääräiseen avustussummaan vaikutti Tanssiteatteri Mobita/Danscon kannatusyhdistys ry:n saama toimitilojen peruskorjausmääräraha. (Taulukko 12.)

Pääkaupunkiseudun elokuvataideyhteisöjen keskimääräistä tukisummaa nostivat Suomen Elokuvasäätiön kautta jaettavat kotimaisen lastenelokuvan käsikirjoitus- ja kehittämistukeen sekä tuotannon ennakkotukeen, valtakunnallisesti merkittävien kansainvälisten festivaalien tukeen sekä elokuvien ja videoiden kotimaisen ja kansainvälisen jakelun tukeen tarkoitetut määrärahat. Todennäköisesti suurin osa näistä varoista päättyy pääkaupunkiseudulla sijaitseville tuotantoyhtiöille.

Taulukko 12. Yhteisöille myönnetty keskimääräinen valtionavustus suuralueilla taiteenaloittain vuonna 2002 (1 000 €)

Taiteenala	Pk-seutu*	Uusimaa	Etelä-Suomi	Itä-Suomi	Väli-Suomi	Pohjois-Suomi	Muu alue
	1 000 €	1 000 €	1 000 €	1 000 €	1 000 €	1 000 €	1 000 €
Elokuvataide	480 847	5 900	22 107	–	7 950	45 700	–
Kirjallisuus	98 571	8 207	19 533	94 390	5 833	8 617	–
Kuvataide	51 609	24 618	10 848	6 600	18 084	4 376	–
Näyttämötaide	40 322	11 050	44 266	15 900	–	36 800	–
Rakennustaide	40 897	–	–	1 000	–	–	–
Säveltaide	30 228	14 050	29 615	102 758	62 408	14 090	12 270
Taideteollisuus	26 550	8 000	14 500	–	–	9 600	–
Tanssitaide	21 265	–	32 113	31 400	–	4 133	–
Valokuvataide	29 475	18 000	14 400	19 900	9 750	72 100	–
Muu taide	36 483	–	7 267	–	–	–	–
Museot/kultt.per.	427 083	16 800	191 575	26 269	–	475 826	–
Muu	53 522	5 000	19 136	3 644	11 913	55 792	757 000
Yhteensä	285 817	12 168	31 175	39 201	41 854	37 532	384 635

*) ei sis. Suomen Kansallisopperan säätiön eikä Suomen Kansallisteatteri Oy:n valtionavustuksia

Toiminta- ja hankeavustukset

Yhteisöjä tuetaan yleisesti toimintaan sekä erityisiin hankkeisiin tarkoitettuilla valtionavustuksilla. Toiminta-avustusta myönnetään yhteisön säännöissä ilmoitettuun varsinaiseen toimintaan sekä vakiintuneen toiminnan vaatimiin yhteisön kiinteän toimiston ylläpidosta aiheutuviin vuokra-, henkilöstö- ja toimistokustannuksiin. Tuettavien määräaikaisten hankkeiden tulee olla osa varsinaista toimintaa, mutta hankeavustus voi myös kohdistua rakennus- ja peruskorjauskustannuksiin, toimitiloihin, kalustohankintoihin tai yhteisön talouden korjaamiseen.

Toiminta-avustuksen saaminen edellyttää hakijalta näyttöä useamman vuoden jatkuneesta toiminnasta, joten useille ensimmäistä kertaa avustusta hakeville yhteisöille hankeavustukset ovat ainoa vaihtoehto. Toiminta-avustus sitoo myös tuen antajan ainakin periaatteessa pidempiaikaiseen rahoitukseen. Sen sijaan hankeavustukset mahdollistavat rahoituksen kohdistamisen vain määräajaksi useampiin hankkeisiin.

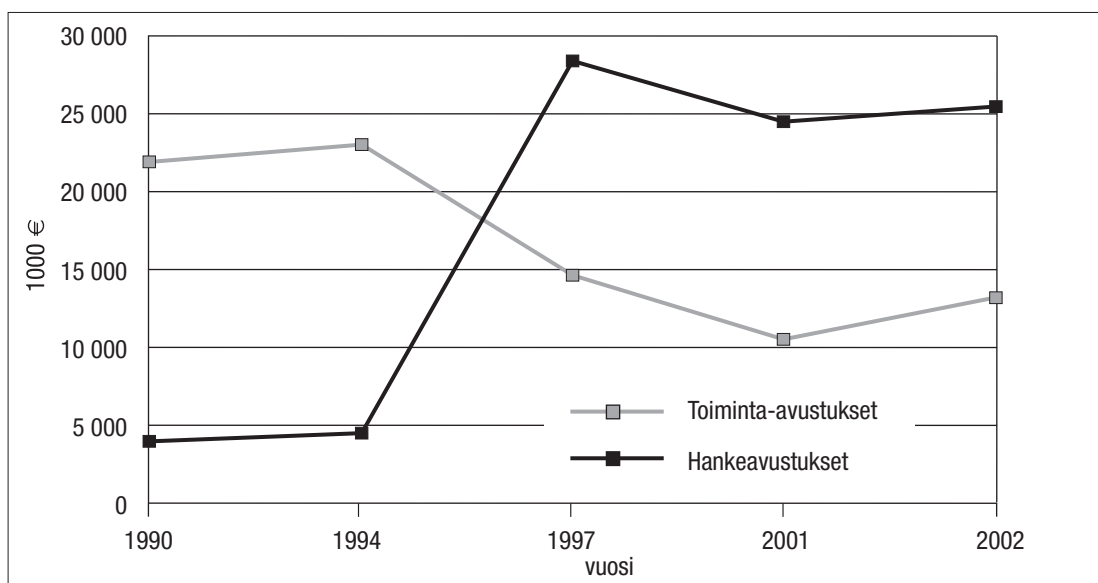
Seuraavista kuvioista ja taulukoista on jätetty pois Suomen Kansallisopperan säätiön ja Suomen Kansallisteatteri Oy:n saamat avustukset, jotka kokonaissummaltaan ovat olleet moninkertaiset verrattuna muiden yhteisöjen saamiin valtionavustuksiin. Niiden mukaanotto olisi antanut epätarkan kuvan tukimuotojen kehityksestä eri muuttujien suhteen. Aineistos-

sa oli muitakin huomattavan suuria yksittäisiä avustuksia saaneita yhteisöjä, mutta kokonaisuuden kannalta niiden vaikutus ei ollut yhtä merkittävä.

Yhteisöille jaettu harkinnanvaraisten valtionavustusten kokonaissumma pieneni reaaliarvoltaan oleellisesti vuoden 1997 jälkeen, ja on laskun pysähdyttyä kasvanut selvästi hitaammin kuin vuosikymmenen puolivälissä (ks. kuvio 5). Sen sijaan harkinnanvaraista tukea saaneita yhteisöjä oli vuosina 2001 ja 2002 huomattavasti aiempaa enemmän ja etenkin myönnettyjen hankeavustusten lukumäärä oli vuoteen 1997 verrattuna noin 50 prosenttiyksikköä suurempi. Toiminta-avustuksia myönnettiin lukumääräisesti eniten vuonna 1994. Sen jälkeen määrä on pienentynyt siten, että vuonna 2002 toiminta-avustusten lukumäärä oli vain hieman suurempi kuin 1990-luvun alussa (ks. kuvio 3). Kehitys on kaventanut yhteisöjen toimintamahdollisuuksia toiminta-avustusten jäädessä yhä enemmän jälkeen yleisestä kustannustasosta samalla kun hankekohtaiset avustukset ovat pienentyneet.

Harkinnanvaraisten valtionavustusten painopiste on 1990-luvun puolivälissä kääntynyt jyrkästi hankeavustusten suuntaan. Muutos on toteutunut kohdistamalla yhteisöjen harkinnanvaraisen tuen vuosittainen lisärahoitus pääasiassa hankkeisiin. Samaan aikaan toiminta-avustusten saajien lukumäärä on hieman kasvanut, avustuksia on leikattu ja niitä myönnettäessä kustannustason muutoksia ei ole otettu huomioon. Toiminta-avustusten kokonaissumma on pienentynyt reaaliarvoltaan nopeasti vuoden 1994 jälkeen. Se on vaikeuttanut monien keskeisten kulttuuri- ja taideyhteisöjen toimintaa, jolloin myös ne ovat joutuneet hakemaan aiempaa enemmän hankeavustuksia. Niistä onkin tullut toiminta-avustusta saaville yhteisöille tärkeä varsinaisen toiminnan rahoituslähde. (Kuvio 6.)

Kuvio 6. Yhteisöjen toiminta- ja hankeavustukset* vuosina 1990, 1994, 1997, 2001 ja 2002 vuoden 2002 rahanarvon mukaan (1 000 €)

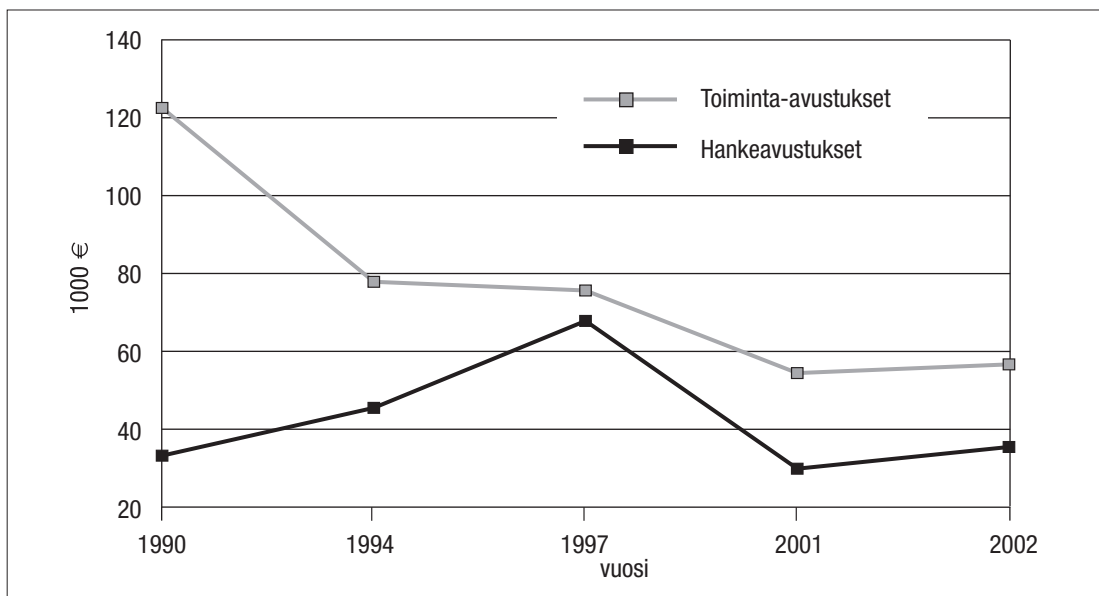

*) ei sis. Suomen Kansallisoopperan säätiön ja Suomen Kansallisteatteri Oy:n valtionavustuksia.

1990-luvun alussa toiminta-avustusten osuus oli yli 80 prosenttia kaikkien valtionavustusten kokonaissummasta, mutta väheni runsaaseen kolmasosaan vuoteen 1997 mennessä. Vastaavasti hankeavustusten osuus on noussut lähes 70 prosenttiin kaikkien valtionavustusten kokonaissummasta. Vuoden 2001 jälkeen toiminta-avustusten kokonaissumma on kasvanut myös reaaliarvoltaan jonkin verran, mutta oli edelleen huomattavasti alhaisempi kuin kymmenen vuotta aiemmin.

Samalla sekä toiminta- että hankeavustusta saaneiden yhteisöjen lukumäärä on kasvanut, jolloin keskimääräiset toiminta-avustukset ovat vuotuisista vaihteluista huolimatta selvästi pienentyneet koko selvitysjaksolla. Hankeavustusten kohdalla jyrkkä muutos on tapahtunut vasta vuoden 1997 jälkeen. Vuonna 2002 keskimääräinen toiminta-avustus oli reaaliarvoltaan vain noin puolet vuoteen 1990 verrattuna. Keskimääräinen hankeavustus puolestaan oli tuolloin vuoden 2002 rahanarvon mukaan yhtä suuri kuin 1990-luvun alussa. (Kuvio 7.)

Kuvio 7. Yhteisöjen keskimääräiset toiminta- ja hankeavustukset* vuosina 1990, 1994, 1997, 2001 ja 2002 vuoden 2002 rahanarvon mukaan (1 000 €)

*) ei sis. Suomen Kansallisopperan säätiön ja Suomen Kansallisteatteri Oy:n valtionavustuksia.

Valtionavustusten painopisteen muutos näkyy selkeimmin säätiöiden kohdalla. Hankeavustusten osuus oli 1990-luvun alussa vain runsas viidesosa säätiöiden kokonaistuesta, mutta vuonna 2001 noin 80 prosenttia. Sen sijaan yhdistysten avustussummasta vielä yli puolet maksetaan toiminta-avustuksina ja viime vuosina niiden osuus on jälleen ollut hieman kasvussa. Samoin säätiöiden kokonaisavustuksesta hankeavustusten osuus lisääntyi vuoteen 2001 asti, jonka jälkeen toiminta-avustusten osuutta on jonkin verran lisätty. Luokissa yritys, kunta ja muu yhteisö toiminta-avus-

tusten saajia on ollut vain muutama ja muiden 1990-luvun lopulla valtion-avustusten piiriin tulleiden yhteisöjen tavoin ne ovat saaneet pääasiassa hankeavustuksia. (Taulukko 13.)

*Taulukko 13. Yhteisöjen toiminta- ja hankeavustusten osuudet yhteisömuodon mukaan vuosina 1990, 1994, 1997, 2001 ja 2002**

Yhteisömuoto	Tukimuoto	1990	1994	1997	2001	2002
		%	%	%	%	%
Yhdistys	Toiminta-av.	79,5	86,9	52,5	57,4	57,9
	Hankeav.	20,5	13,1	47,5	42,6	42,1
	Yht.	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	N (1 000 €)	9 245	10 469	8 915	11 040	12 370
Säätiö	Toiminta-av.	76,8	66,9	24,2	15,9	27,5
	Hankeav.	23,2	33,1	75,83	84,1	72,5
	Yht.	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	N (1 000 €)	5 174	7 530	14 390	16 420	18 170
Osuuskunta	Toiminta-av.	–	–	–	11,0	10,4
	Hankeav.	–	–	–	89,0	89,6
	Yht.	–	–	–	100,0	100,0
	N (1 000 €)	–	–	–	53	76
Kunta	Toiminta-av.	100,0	100,0	1,5	2,3	5,2
	Hankeav.	–	–	98,5	97,7	94,8
	Yht.	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	N (1 000 €)	150	70	4 680	1 276	1 970
Yritys	Toiminta-av.	–	100,0	8,9	4,4	3,3
	Hankeav.	–	–	91,1	95,6	96,7
	Yht.	–	100,0	100,0	100,0	100,0
	N (1 000 €)	–	8	682	1 032	1 010
Muu	Toiminta-av.	100,0	100,0	48,6	27,9	15,6
	Hankeav.	–	–	51,4	72,1	84,4
	Yht.	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	N (1 000 €)	5 860	5 880	9 900	4 285	4 667
Kaikki	Toiminta-av.	84,8	83,8	34,0	30,0	34,1
	Hankeav.	15,2	16,2	66,0	70,0	65,9
	Yht.	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	N (1 000 €)	20 432	23 948	38 566	34 103	38 265

*) ei sis. Suomen Kansallisoopperan säätiön ja Suomen Kansallisteatteri Oy:n valtionavustuksia

Taiteenaloittain kehitys ei ole ollut aivan yhtä selkeä, vaikka yleisesti painopiste onkin siirtynyt toiminta-avustuksista enemmän hankeavustuksia

suosivaan tukilinjaan. Elokvataiteessa muutos tapahtui jo 1990-luvun alussa ja useilla muilla taiteenaloilla viimeistään vuoteen 1997 mennessä. 2000-luvulle tultaessa toiminta-avustusten osuus kokonaissummasta on monilla taiteenaloilla jonkin verran kohonnut. (Taulukko 14.)

Sen sijaan taideteollisuuden ja valokuvataiteen rahoituksessa yhtä selkeää linjamuutosta ei ole tapahtunut, vaan toiminta-avustuksiin menee edelleen selvästi enemmän varoja kuin hankkeiden rahoittamiseen. Näyttämötaiteen toiminta-avustusten osuuden kasvu taiteenalan yhteisöjen kokonaisrahoituksesta kääntyi nousuun jo noin vuonna 1997 ja on kasvanut vuosittain. Säveltaiteessa hankeavustusten osuus taiteenalan kokonaisavustussummasta kasvoi toiminta-avustuksia suuremmaksi vasta vuonna 2002. (Taulukko 14.)

*Taulukko 14. Yhteisöjen toiminta- ja hankeavustusten osuudet taiteenaloittain vuosina 1990, 1994, 1997, 2001 ja 2002**

Taiteenala	Tukimuoto	1990	1994	1997	2001	2002
		%	%	%	%	%
Elokvataide	Toiminta-av.	97,8	53,6	15,9	15,7	14,7
	Hankeav.	2,2	46,4	84,1	84,3	85,3
	Yht.	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	N (1 000 €)	1 712	3 945	10 085	11 446	12 600
Kirjallisuus	Toiminta-av.	59,3	75,9	25,6	21,6	40,5
	Hankeav.	40,7	24,1	74,4	78,4	59,5
	Yht.	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	N (1 000 €)	1 043	1 571	1 000	1 884	1 815
Kuvataide	Toiminta-av.	56,2	95,0	54,3	69,7	65,4
	Hankeav.	43,8	5,0	45,7	30,3	34,6
	Yht.	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	N (1 000 €)	835	1 113	1 148	2 128	1 925
Näyttämötaide	Toiminta-av.	84,7	81,5	34,6	70,7	84,0
	Hankeav.	15,3	18,5	65,4	29,3	16,0
	Yht.	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	N (1 000 €)	1 255	1 244	2 269	1 964	1 856
Rakennustaide	Toiminta-av.	64,3	100,0	–	47,6	43,2
	Hankeav.	35,7	–	100,0	52,4	56,8
	Yht.	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	N (1 000 €)	5	3	2	293	331
Säveltaide	Toiminta-av.	82,8	94,2	68,4	54,9	46,9
	Hankeav.	17,2	5,8	31,6	45,1	53,1
	Yht.	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	N (1 000 €)	3 588	4 282	1 970	4 837	4 693

Taiteenala	Tukimuoto	1990	1994	1997	2001	2002
		%	%	%	%	%
Taideteollisuus	Toiminta-av.	74,1	73,6	75,7	59,2	56,1
	Hankeav.	25,9	26,4	24,3	40,8	43,9
	Yht.	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	N (1 000 €)	654	768	634	372	411
Tanssitaide	Toiminta-av.	88,3	87,1	58,8	43,4	42,1
	Hankeav.	11,7	12,9	41,2	56,6	57,9
	Yht.	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	N (1 000 €)	319	384	357	749	795
Valokuvataide	Toiminta-av.	80,0	93,2	95,8	79,9	65,9
	Hankeav.	20,0	6,8	4,2	20,1	34,1
	Yht.	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	N (1 000 €)	266	264	201	242	344
Muu taide	Toiminta-av.	76,5	80,4	43,0	35,2	49,1
	Hankeav.	23,5	19,6	57,0	64,8	50,9
	Yht.	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	N (1 000 €)	97	81	119	230	131
Museot/ kultt.per.	Toiminta-av.	88,5	83,9	46,1	14,1	38,8
	Hankeav.	11,5	16,1	53,9	85,9	61,2
	Yht.	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	N (1 000 €)	9 256	5 032	15 774	7 623	10 606
Muu	Toiminta-av.	92,2	99,3	5,4	19,5	11,4
	Hankeav.	7,8	0,7	94,6	80,5	88,6
	Yht.	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	N (1 000 €)	1 399	5 260	5 008	2 335	2 753
Yhteensä	Toiminta-av.	84,8	83,8	34,0	30,0	34,1
	Hankeav.	15,2	16,2	66,0	70,0	65,9
	Yht.	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	N (1 000 €)	20 432	23 948	38 566	34 103	38 265

*) ei sis. Suomen Kansallisoopperan säätiön ja Suomen Kansallisteatteri Oy:n valtionavustuksia

Kaikilla suuralueilla toiminta-avustusten osuus alueelle kohdistuneiden avustusten kokonaissummasta on pienentynyt 1990-luvun alun jälkeen. Ainoastaan Uudellamaalla toiminta-avustusten osuus oli vielä vuonna 2002 yli puolet kokonaissummasta. Muilla alueilla erityisen voimakas muutos on tapahtunut vuosikymmenen lopulla tai viimeistään 2000-luvun alussa. Tässä suhteessa yhteisöjen sijainnilla ei ole ollut merkitystä toiminta- ja hankeavustusten suhteellisiin osuuksiin selvitysvuosina, vaikka joitakin eroja on nähtävissä.

*Taulukko 15. Yhteisöjen toiminta- ja hankeavustusten osuudet suuralueittain vuosina 1990, 1994, 1997, 2001 ja 2002**

Suuralue	Tukimuoto	1990	1994	1997	2001	2002
		%	%	%	%	%
Pk-seutu	Toiminta-av.	84,4	80,9	38,1	27,7	35,2
	Hankeav.	15,6	19,1	61,9	72,3	64,8
	Yht.	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	N (1 000 €)	16 066	18 621	29 171	24 390	28 198
Uusimaa	Toiminta-av.	81,4	98,3	54,4	41,2	56,7
	Hankeav.	18,6	1,7	45,6	58,8	43,3
	Yht.	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	N (1 000 €)	482	385	386	369	316
Etelä-Suomi	Toiminta-av.	88,0	90,0	17,7	30,4	34,7
	Hankeav.	12,0	10,0	82,3	69,6	65,3
	Yht.	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	N (1 000 €)	1 314	1 448	4 070	3 870	3 398
Itä-Suomi	Toiminta-av.	89,2	95,3	9,7	52,3	48,6
	Hankeav.	10,8	4,7	90,3	47,7	51,4
	Yht.	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	N (1 000 €)	1 117	1 898	1 468	1 843	1 764
Väli-Suomi	Toiminta-av.	83,9	97,6	25,2	53,1	28,0
	Hankeav.	16,1	2,4	74,8	46,9	72,0
	Yht.	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	N (1 000 €)	1 269	1 090	2 092	1 423	2 092
Pohjois-Suomi	Toiminta-av.	89,9	90,2	62,4	30,1	16,6
	Hankeav.	10,1	9,8	37,6	69,9	83,4
	Yht.	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	N (1000 €)	184	506	622	1 398	1 727
Muu alue	Toiminta-av.	–	–	–	–	–
	Hankeav.	–	–	100,0	100,0	100,0
	Yht.	–	–	100,0	100,0	100,0
	N (1000 €)	–	–	757	809	769
Yhteensä	Toiminta-av.	84,8	83,8	34,0	30,0	34,1
	Hankeav.	15,2	16,2	66,0	70,0	65,9
	Yht.	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	N (1 000 €)	20 432	23 948	38 566	34 103	38 265

*) ei sis. Suomen Kansallisopperan säätiön ja Suomen Kansallisteatteri Oy:n valtionavustuksia

Yleensä erot johtuvat jo aiemmin esille tulleiden yksittäisten avustuskoh-
teiden saamista toiminta- tai hankeavustuksista. Esimerkiksi Itä-Suomessa

tukimuotojen osuudet ovat lähes yhtä suuret johtuen Savonlinnan Oopperajuhlille myönnetystä toiminta-avustuksesta. (Taulukko 15.)

Pohjois-Suomeen kohdistuneissa avustuksissa huomattavin muutos tapahtui vasta vuonna 2002. Toiminta-avustusten osuus alueen yhteisöjen kokonaisavustussummasta väheni 1990-luvun lopulla siten, että vielä vuonna 2001 hankeavustusten osuus oli lähes puolet, mutta seuraavana vuonna toiminta-avustuksina jaettiin enää noin 17 prosenttia kaikista alueelle kohdistuneista harkinnanvaraisista valtionavustuksista. Pääkaupunkiseudulla sekä Etelä- ja Väli-Suomen suuralueilla toiminta-avustusten osuus on ollut hankeavustusten tason alapuolella 1990-luvun puolivälin jälkeen. (Taulukko 15.)

Rakennus- ja peruskorjauskustannuksiin, toimitiloihin, kalustohankintoihin tai yhteisön taloudellisen tilanteen korjaamiseen myönnettyistä kertaluonteisista investointiavustuksista oli tietoja saatavissa keskitetysti vuosilta 1997, 2001 ja 2002. Niiden mukaan investointiavustusten lukumäärä olisi laskenut. Noin viidesosa kaikista vuonna 1997 myönnettyistä hankeavustuksista kohdistui investointeihin. Vuonna 2001 joka kymmenes avustus kohdistui investointeihin ja vuonna 2002 niiden osuus oli noin seitsemän prosenttia.

Hankeavustusten kokonaissummasta investointiavustukset muodostivat lähes kaksi kolmasosaa vuonna 1997 ja muina vuosina noin puolet. Valtaosa avustuksista kohdistui Suomen Kansallisoopperan säätiön eläkkeiden ja tilavuokrien lisäkustannuksiin sekä Suomen Kansallisteatteri Oy:n rakennusten peruskorjaukseen ja tarkoitusta varten otetun lainan lyhentämiseen. Näiden avustusten poiston jälkeen kaikkien muiden yhteisöjen investointiavustusten osuudeksi jäi kolmasosa vuonna 1997 ja vuosina 2001 ja 2002 vain noin viidesosa hankeavustusten kokonaissummasta.

Vuonna 1997 suurin investointiavustuksia saanut yhteisöryhmä sekä luku- että euromääräisesti olivat kunnat. Sen jälkeen noin puolet myönnettyjen avustusten lukumäärästä on mennyt säätiöille. Huomattavimmat investointiavustusten kohteet ovat kaikkina vuosina olleet museot, joiden osuus oli vuosina 2001 ja 2002 noin kolme neljäsosaa ja vuonna 1997 kaksi kolmasosaa investointiavustusten kokonaissummasta. Puolet kaikista investointivaroista meni pääkaupunkiseudun kohteisiin ja noin viidesosa Etelä-Suomen suuralueella sijainneille yhteisöille.

Suomen Kansallisoopperan säätiön avustukset huomioiden säveltaide sai noin 70 prosenttia vuosien 1997 ja 2001 investoinneista ja kaksi kolmasosaa vuoden 2002 investointiavustuksista. Suomen Kansallisteatteri Oy:n avustukset mukaan lukien kaikkina kolmena selvitysvuonna 85 prosenttia investointiavustusten kokonaissummasta meni pääkaupunkiseudulle.

Valtionavustusjärjestelmä käytännössä

Taulukot ja kuviot selvittävät valtionavustusmäärärahojen vuotuisia muutoksia ja kohdentumista. Ne eivät kuitenkaan kerro avustusten hakuun, myöntämiseen ja käyttöön liittyvien henkilöiden päätöksistä ja niitä ohjaavista olosuhteista tai kulttuuriyhteisöjen tarpeista.

Tässä luvussa esitetään ensin valtionavustushakemuksia käsittelevien opetusministeriön esittelijöiden sekä valtion taidetoimikuntien puheenjohtajien haastattelulausuntoihin perustuvia näkemyksiä avustuspäätöksiin vaikuttavista lähtökohdista ja avustusjärjestelmän toimivuudesta. Niiden jälkeen katsotaan kulttuuri- ja taideyhteisöille lähetetyn postikyselyn tuloksia ja yhteisöjen edustajien haastatteluissa esiin tulleita yleisiä ongelmia ja valtionavustusjärjestelmälle asetettuja odotuksia.

Valtionavustuksen myöntäjän näkökulma

Yhteisöjen valtionavustuspäätökset tehdään joko opetusministeriössä tai valtion taidetoimikuntalaitoksessa. Taidetoimikuntalaitos laatii lisäksi omat ehdotuksensa yhteisöjen avustuksiin varattujen määrärahojen käytöstä ja taidetoimikunnat antavat lausuntoja taiteenalaansa kuuluvien yhteisöjen hakemuksista. Selvitystä varten haastateltiin kaikkien valtion taidetoimikuntien toimikauden 2001–2003 yhdeksää puheenjohtajaa sekä viittä opetusministeriössä eri taiteenalojen sekä museotoimen ja kulttuuriperinteen harkinnanvaraisista valtionavustuksista vastaavaa esittelijää.

Valtion taidetoimikuntien jäsenten vaihtuessa niiden avustuslinjauksiin saattaa tulla muutoksia. Jatkuvuuden turvaamiseksi kaikkia toimikunnan jäseniä ei vaihdeta, vaan osa jatkaa vielä toisen kolmevuotiskauden. Samoin tukipäätösten peruseriaatteet pyritään pitämään ennallaan, vaikka lähtökohtaisesti edellisen toimikunnan linjauksia ei tarvitse noudattaa. Valtion taidetoimikunnan jäsenyys on luottamustoimi, josta maksetaan kokouspalkkio ja matkakulukorvaus. Vuoden 2004 alussa työnsä aloittaneissa taidetoimikunnissa ovat edelliseltä kolmivuotiskaudelta mukana ainoastaan valokuvataide-, muotoilu- ja kirjallisuustoimikunnan puheenjohtajat.

Esittelijät

Vuoden 1965 valtioneuvoston päätös valtionavustuksia koskeviksi yleismääräyksiksi ja vuodesta 2001 alkaen uusi laki valtionavustuksista ovat määrittäneet tuen myöntämisen yleiset perusteet. Avustuspäätöksiä harkittaessa ne toimivat haastateltujen valtionapuviranomaisten lähtökohtina. Avustuksen on oltava hankkeen toteutumisen kannalta tarpeellista ja yhteiskunnallisesti hyväksyttävää. Rahoitettavan toiminnan tulee olla valtakunnallisesti ja taiteellisesti korkeatasoista ja merkittävää. Tuki ei myöskään saa vääristää kilpailua.

Asetuksessa ja laissa annettujen yleisohjeiden ohella esittelijät arvioivat hakemuksia oman vastualueensa ominaispiirteisiin liittyvistä lähtökohdista. Harkinnanvaraisilla valtionavustuksilla täydennetään lakisääteisiä tukia ja mahdollistetaan uusia toimintoja. Avustusten on oltava ministeriön toimialan ohjelmien ja tavoitteiden mukaista. Harkinnanvaraisen tuen avulla toteutetaan kulttuuripoliittisia päämääriä ja pyritään turvaamaan yhteisöjen toimintaedellytykset. Tarkoituksena on luoda edellytyksiä kulttuuriperinnön välittämiseksi, laadukkaille kulttuuri- ja taidepalveluille, mutta myös kansalaistoiminnalle, kansalaisten osallistumiselle ja sitä kautta hyvinvoinnille.

Esittelijän tehtävänä on kerätä päätösten tueksi tietoja mahdollisimman monelta taholta. Tavoitteena on hankkia kaikki kohtuullisesti saatavissa olevat tiedot. Jokainen esittelijä joutuu myös arvioimaan avustustarvetta oman asiantuntemuksensa ja kokemuksensa perusteella sekä laadullisesti että määrällisesti. Hakemusten arviointi nähtiin vaativana työnä jossa usein vaaditaan omaa asiantuntemusta laajempaa kulttuuri- ja taide-elämän tuntemusta. Lisätietoa haetaan muun muassa taidetoimikunnilta. Harkinnanvaraisuudesta johtuen joidenkin esittelijöiden mielestä avustuspäätökset eivät voi aina olla täysin yksiselitteisiä, koska joku toinen tekisi esitykset eri tavalla ja seuraavalla kerralla esittelijä itsekin saattaisi tulla samassa asiassa hieman toisenlaiseen ratkaisuun.

Keskeinen ongelma esittelijöiden työn kannalta on ollut jaettavien määrärahojen vähäisyys. Osa määrärahoista on tavallaan sidottu etukäteen vuosittain harkinnanvaraista tukea saavien yhteisöjen toiminta-avustuksiin. Niiden rahoitus on pyritty turvaamaan ensin ja vasta jäljelle jääneitä varoja on voitu jakaa vapaammin. Hyviä isoja hankkeita ei ole voitu tukea riittävästi ja hallitusohjelmiin kirjattuja tietoyhteiskuntahankkeita on viety eteenpäin vain osittain. Lisäksi kulttuuriyhteistyö EU-maiden kanssa on jäänyt täysipainoisesti hyödyntämättä, jolloin järjestöt eivät ole voineet päästä osallisiksi EU:n kulttuurirahoituksesta.

Yleensä avustuksia ei voida myöntää hakemusten perusteella täysimääräisinä. Vähäisemmälläkin valtion tuella voi esittelijöiden mukaan silti olla merkittävä vaikutus etenkin pienten toimijoiden hankkeissa. Valtionavustus tuo hankkeelle virallisen statuksen, joka saattaa helpottaa rahoituksen saamista muualta. Liian pienten avustusten myöntämistä on kuitenkin

kin pyritty välttämään ja ainakin ensin selvittämään, kuinka pienellä tuella hanke olisi jollakin tavalla toteutettavissa. Tätä edellyttää myös valtioneuvoston päätös valtionavustuksia koskeviksi yleismääräyksiksi.

Esittelijät olivat tietoisia kustannustason nousun yhteisöjen toiminta-avustuksiin aiheuttamista vääristymistä, mutta määrärahojen pysyessä samansuuruisina ei tilannetta heidän taholtaan ole voitu korjata. Yhteisöjen kehittämistä uusia toimintamuotoja on jouduttu vuodesta toiseen rahoittamaan hankkeina, vaikka ne tulisi vähitellen sisällyttää normaaliin toimintaan. Valtionavustuksen lopettamispäätöksen tulee olla hyvin perusteltu, koska siitä seuraava toiminnan lopettaminen ei aina ole taloudellisesti-kaan paras vaihtoehto. Niukat määrärahat ovat vuosittain rajoittaneet esittelijöiden mahdollisuuksia ottaa todellisia uusia hankkeita ja hakijoita tuen piiriin.

Avustusten uudenlaisen painottamisen nähtiin aina merkitsevän tuen huomattavaakin supistamista joltakin kulttuurialueelta ja yhteisöjen rahoituksessa sitä ei ole pidetty mahdollisena. Käytännössä avustuspäätöksiä mietittäessä varsinainen taloudellinen liikkumavara on koskenut pääasiassa opetusministeriön käyttövaroja. Ne on tarkoitettu pelkästään kerta-luonteisiin hankkeisiin, jotka eivät kuulu suoraan minkään tietyn määrärahan piiriin.

Palautetta esittelijät saavat yleensä vain niiltä, jotka eivät ole tukea saaneet tai ovat saaneet vähemmän kuin odottivat. Muulloin palaute on satunnaista ja arviointia täytyy tehdä enimmäkseen toimintakertomusten ja muiden avustuksen käyttöä koskevien selvitysten perusteella. Järjestelmällistä tietojen keräämistä ja arviointia avustusten vaikutuksista ja hakijoiden tarpeista pidettiin tarpeellisena, koska silloin näkisi selkeämmin minkälaisia tavoitteita tehdyillä ratkaisuilla on käytännössä saavutettu. Se auttaisi sekä päätösten teossa että suuntaamaan vähäisiä resursseja paremmin oikeisiin kohteisiin. Tällä hetkellä oikean tiedon välittyminen esittelijälle vaatii hakijalta aktiivisuutta ja paneutumista hakemusten laadintaan. Siihen ei useinkaan ole riittävästi aikaa hakemusten määrän kasvaessa. Uusien suunnitelmien kohdalla esittelijän oma kiinnostus on saattanut edesauttaa niiden kehittelyä paremmin avustuksen saamisessa tarvittavat edellytykset täyttäväksi hankkeeksi.

Yhteisöjen hakemukset ovat yleensä perusteellisia, koska monet hakijat ovat saaneet sekä toiminta- että hankeavustusta useita vuosia. Silti hakemuksiin liittyvät tiedustelut ja neuvonta vievät esittelijöiden aikaa. Esittelijän tehtäviin kuuluu myös puutteellisten hakemusten täydentäminen hakuohjeissa vaadituilla tiedoilla. Liitteiden pyytäminen hakijoilta lisää työmäärää ja pidentää käsittelyaikoja.

Avustuksia hakevien yhteisöjen lukumäärästä riippuen taiteenalat ovat erilaisessa asemassa. Kulttuuriperinnön ja museotoimen alueella yhden esittelijän kautta kulkevien hakemusten määrä nousee jopa tuhanteen vuodessa. Kahdenkeskiset tapaamiset yhteisöjen edustajien kanssa eivät tällöin ole juuri mahdollisia toisin kuin taiteenaloilla, joissa valtakunnallises-

ti merkittäviä toimijoita ja avustusta saavia yhteisöjä on vähän. Osa esittelijöistä on tavannut avustettavien yhteisöjen edustajia ja he myös yrittävät järjestää säännöllisiä tapaamisia ja keskusteluja, joissa kerrotaan molemmin puolin omista suunnitelmista ja tarpeista. Useimmille se ei kuitenkaan ole ollut mahdollista normaalin työajan puitteissa ja yhteydenpito on jäänyt puhelinneuvontaan tai epävirallisiin yhteyksiin esimerkiksi tapahtumien, näyttelyiden ja muiden tilaisuuksien yhteydessä. Taidetoimikuntien ohella asiantuntija-apuna käytetään tarvittaessa myös oman vastuualueen kulttuuri- ja taidejärjestöjä.

Vuosittain toistuva hakumenettely koettiin toimivaksi myös toiminta-avustusten osalta, koska avustuksia voidaan ryhtyä jakamaan vasta eduskunnan hyväksytyä valtion tulevan vuoden talousarvion. Toiminnoiltaan vakailla, tarpeellisiksi osoittautuneilla ja pitkään toiminta-avustusta saaneilla yhteisöillä on kuitenkin varsin turvattu asema. Harkintaa joudutaan esittelijöiden mukaan joka tapauksessa käyttämään vuosittain myös henkilötyövuosiin perustuvia lakisääteisiä valtionosuuksia myönnettäessä sen mukaan kuinka paljon rahaa on käytettävissä.

Harkinnanvaraisuuteen liittyy olennaisena arviointiperusteena avustuksen tarpeellisuus saajalle. Joidenkin isojen järjestöjen taloudessa tuki ei ole ratkaiseva, jolloin sitä pitää voida harkita vuosittain. Toisaalta isojenkin toimijoiden olemassaolo saattaa olla lähes kokonaan valtionavustuksen varassa, eikä avustuksen määrän suhteen ole juurikaan liikkumavaraa. Eräiden esittelijöiden näkemyksen mukaan näissä tapauksissa kolmen vuoden rahoitusturva yhdessä sovitulla ehdoilla, vaikka se ministeriön puolelta ei olisikaan täysin sitova, saattaisi olla järjestöille henkisesti kannustavaa.

Avustusjärjestelmään tulisi esittelijöiden mukaan saada joustavuutta joka mahdollistaisi nopeamman reagoinnin yhteisöjen yllättäviin hankkeisiin tai toiminnassa tapahtuviin muutoksiin. Lisäksi tarvittaisiin selkeitä painopistealueita rahoituksen jälkeenjääneisyyden korjaamiseksi, mutta ei kuitenkaan muiden määrärahojen kustannuksella. Hakijoiden vuosittaisen arvioinnin lisäksi olisi tarvetta kehittää arviointimenetelmiä ja tehdä perusteellisempiakin tarkasteluja määrärahojen käytöstä sekä avustusta saavien järjestöjen toiminnasta ja tuen tarpeellisuudesta. Joidenkin mielestä esittelijät voisivat aktiivisemminkin miettiä varojen käyttöä. Määrärahojen lisäämisen ei kuitenkaan uskota ratkaisevan sitä, kuinka paljon tuetaan olemassa olevia toimintoja ja mikä osuus varoista ohjataan uusille toimijoille ja hankkeille. Oleellista olisi myös löytää tapoja, joilla lisätään kulttuurin avulla rakentuvan elämänlaadun ja merkityksien ymmärtämystä poliittisella päätöstopilla.

Taiteen keskustoimikunta ja valtion taidetoimikunnat

Valtioneuvoston päätös valtionavustuksia koskeviksi yleismääräyksiksi ja valtionavustuslaki koskevat myös valtion taidetoimikuntia, vaikka jäsenyys niissä onkin luottamustoimi. Lisäksi taidetoimikuntalaitoksen toiminnasta ja tehtävistä on erikseen säädetty Taiteen edistämisen järjestelystä annetulla lailla ja asetuksella (328/67 & 1105/91). Taiteen keskustoimikunnan tehtävänä on laatia, valtion taidetoimikuntien ehdotukset saatuaan, vuosittain opetusministeriölle perusteltu ehdotus valtion talousarvioesitykseen otettavista taiteen edistämisen määrärahoista. Tarvittavat varat saadaan ensisijaisesti niistä talousarvion määrärahoista, jotka on osoitettu veikkauksen ja raha-arpajaisten voittovaroista kertyvistä varoista taidetta edistäviin tarkoituksiin. Määrärahojen suuruudesta päättää eduskunta talousarvioesityksen käsittelyn yhteydessä. Opetusministeriölle annettavien lausuntojen lisäksi Taiteen keskustoimikunta ja taidetoimikunnat jakavat niiden käytettäväksi osoitetut määrärahat apurahoina ja avustuksina yksittäisille taiteilijoille, työryhmille ja yhteisöille.

Pääasiassa valtion taidetoimikunnissa harkinnanvaraista tukea jaetaan yksityisille taiteilijoille. Yhteisöistä käsiteltävinä ovat taiteenalan keskuksia ja ammattijärjestöjen, tiedotuskeskusten tai muutoin valtakunnallisesti merkittäviksi katsottujen yhteisöjen toiminta- ja hankeavustukset. Taidetoimikuntalaitoksen päätösvalta on rajattu koskemaan vain eräitä yhteisöille varattuja avustuksia. Eniten yhteisöjen avustushakemuksia käsitellään säveltaidetoimikunnassa, sen sijaan muilla taiteenaloilla harkinnanvaraisen tuen pääpaino on yksittäisten taiteentekijöiden avustuksissa. Vuonna 2003 Taiteen keskustoimikunnalla ja valtion taidetoimikunnalla oli jaettava yhteensä 26 myös yhteisöille tarkoitettua tukimuotoa (liite 6).

Useimmissa tapauksissa toimikunnat antavat ainoastaan lausunnon oman taiteenalan yhteisöjen valtionavustushakemuksista ja tekevät määrärahojen jaosta esityksen. Lopulliset päätökset tehdään opetusministeriössä. Museotoimen ja kulttuuriperinnön avustukset ovat kokonaan ministeriön valtionapuviranomaisten harkinnassa, samoin pääosa kansainvälisen toiminnan määrärahoista. Lisäksi kertaluonteisiin avustuksiin tarkoitettua opetusministeriön käyttövaroista maksettavien avustusten käsittely ja päätökset tehdään ministeriössä. Viime kädessä kaikkien määrärahojen käytöstä ja avustusten kohdentumisesta päättää virassa oleva kulttuuriministeri.

Toimikunnat antavat opetusministeriölle ja muillekin valtionviranomaisille taidetta koskevissa asioissa myös lausuntoja ja selvityksiä sekä tekevät aloitteita ja esityksiä ja laativat suunnitelmia taiteen edistämisen kannalta tarpeellisista toimenpiteistä. Toimikuntien tulee edistää Suomen taiteen tunnetuksi tekemistä ulkomailla sekä kansainvälistä vuorovaikutusta taiteen alalla. Taidetoimikuntien on myös seurattava taiteen yleisen kehityksen sekä taidejärjestöjen ja -laitosten ja taiteen oppilaitosten toimintaa.

Taidetoimikuntien puheenjohtajien näkemykset harkinnanvaraisen tuen tarkoituksesta olivat pääpiirteissään yhdensuuntaisia sekä keskenään että opetusministeriön esittelijöiden kanssa. Joissakin yksityiskohdissa oli taiteenalojen erityispiirteistä ja erilaisista tarpeista johtuvia pieniä eroavuuksia. Lisäksi, toisin kuin esittelijät, taidetoimikunnat käsittelevät enim-mäkseen taiteilija-apurahoja joista ne myös päättävät. Joillakin toimikun-nilla on vuosittain käsiteltävänä vain muutama yhteisöavustushakemus. Haastatellut tarkastelivatkin valtionavustusjärjestelmää usein myös taitei-lijojen ja työryhmien näkökulmasta.

Yhteisöjen valtionavustusten tulee taidetoimikuntien puheenjohtajien mukaan kohdistua taiteellisesti korkeatasoiseen, jatkuvaan ja ammattimai-seen toimintaan. Avustuksilla rahoitetaan toimijoita, jotka eivät voi varsinaiseen toimintaansa saada muuta tukea, ja tällaisille yhteisöille tulisi turvata tietty toiminnallinen taso ja pitkäjänteisyys. Käytännössä avustuksella tulisi kattaa vähintään yhden yhteisön toiminnasta vastaavan henkilön palkkakustannukset. Muussa tapauksessa kyse on harrastustoiminnasta, joka ei ole yhtä tehokasta ja saattaa tulla taloudellisesti kalliimmaksi. Avustettavien taiteilijajärjestöjen puolestaan on toimittava taiteilijoiden etujen ajamiseksi ja tuettava taiteilijoiden toiminta- ja työskentelyedelly-tyksiä.

Hankeavustukset on tarkoitettu auttamaan uudenlaisten sisältö- ja toi-mintamuotojen kehittymistä niiltä osin kun se ei ole varsinaisen toiminnan puitteissa mahdollista sekä täydentämään jo olemassa olevaa toimintaa tai hankkeita. Hankkeille edellytetään rahoitusta myös muualta, koska valtion tuella ei kuitenkaan voida kattaa kaikkia kustannuksia. Alueellisuus ja kulttuurin tukeminen alueittain tasapuolisesti oli joidenkin puheenjohta-jien mielestä keskeinen näkökulma. Toiset puolestaan katsoivat sen kuulu-van alueellisten taidetoimikuntien tehtäviin ja painottivat valtion taidetoi-mikunnan myöntämässä avustuksissa toiminnan tai hankkeen valtakunnal-lista ulottuvuutta.

Määrärahojen vähäisyys ja siitä aiheutuvat epäkohdat tulivat esille myös puheenjohtajien vastauksissa. Pienistä määrärahoista johtuen toimi-kunnilta ovat puuttuneet selkeät työvälineet, vaikka muutoksiin on ollut halua reagoida nopeastikin. Vuosia jatkuneen määrärahojen niukkuuden oletettiin osaltaan myös karsineen potentiaalisia hakijoita, jotka ovat joko luovuttaneet tai hakeutuneet muualle. Taloudellisten voimavarojen pie-nuudesta johtuen kovin rohkeat avaukset ovat usein jääneet tekemättä. Uu-sia hankkeita ei ole viime vuosina päässyt tuen piiriin niin paljon kuin olisi haluttu, koska ensin on täytynyt turvata jo elinkelpoisuutensa osoittanut toiminta. Toimikuntien sisällä on kuitenkin esitetty myös vastakkaisia mielipiteitä.

Valtionavustuksen käsittely ja myöntäminen vuosittain oli joidenkin mielestä antanut paremmat mahdollisuudet muuttaa painotuksia edes hie-man järjestöjen toiminnassa tapahtuvien muutosten mukaan. Järjestöjen toiminnan määrä vaihtelee ja sen tulee näkyä myös tuen määrässä, mutta

silloinkin avustuksen vähentämiseen pitää olla hyvät perusteet. Toiset puolestaan pitivät mahdollisena toiminta-avustuksen myöntämistä tietyin ehdoin useampivuotisena jo vakiintuneen aseman saavuttaneille yhteisöille. Tämä edellyttäisi yhteisöjen toiminta-avustuksiin tasokorotusta joka olisi riittävän suuri kattamaan myös lukuisat varsinaiseen toimintaan kuuluvat hankkeet.

Toimikuntia on arvosteltu liian pienten avustusten myöntämisestä. Yleensä tukea on pyritty antamaan ainakin sen verran, että hanke pääsee edes alkuun. Pienelläkin rahalla voidaan auttaa isoakin hanketta ja symbolista tukea kannattaa antaa silloin, jos se edistää rahoituksen saamista muualta. Sen sijaan kukaan ei nähnyt järkeväksi myöntää liian pientä avustusta josta etukäteen tiedetään, ettei hanke tule sillä toteutumaan.

Haastateltujen mukaan asiaansa uskovat ja vakavasti otettavat toimijat kyllä selvittävät mistä ja miten avustuksia on haettavissa. Tästä huolimatta lomakkeita voisi kehittää edelleen ja antaa enemmän kirjallisia hakuohjeita joista myös jakoperusteet ilmenisivät selkeästi. Tällöin hakijat saattaisivat valikoitua tarkemmin ja hakemuksiin olisi mahdollista paneutua paremmin. Liian yksityiskohtaisia ohjeita ei kuitenkaan pidä antaa, sillä ne saattavat kaventaa tuen myöntäjän mahdollisuuksia käyttää harkintaa. Hakemuksiin ja hakumenettelyyn liittyvää tietoa voisi jakaa järjestöille ja taiteilijoille myös keskusliittojen kautta.

Taidetoimikunnissa on puheenjohtajien mukaan pystytty seuraamaan hyvin oman taiteenalan kehitystä. Jäsenten laaja-alainen asiantuntemus on pitänyt toimikunnat tietoisina uusista suuntauksista ja merkittävistä hankkeista. Toimikunnat seuraavat etenkin rahoittamia hankkeita, vaikka vuosittaiset arviointikeskustelut ovat olleet mahdollisia ainoastaan pienillä taiteenaloilla, jossa toimijoita on vähemmän ja keskusteluyhteyttä toimikunnan ja toimijoiden välillä on helpompi pitää yllä.

Tästä huolimatta järjestelmällisempää yhteydenpitoa oman taiteenalan toimijoiden kanssa toivottiin enemmän, jotta tiedettäisiin paremmin miten hakijat ja saajat ovat avustuksen kokeneet ja mikä merkitys avustuksilla on ollut. Toimijoiden lukumäärästä johtuen useimmilla taiteenaloilla arviointien toteuttamista ei nykyisen puhtaasti luottamustoimena hoidettavan järjestelmän puitteissa pidetty mahdollisena. Järjestelmällinen arviointi edellyttäisi enemmän matkustelua ja kokouksia, jolloin tarvitaan lisää varoja toimikuntien jäsenten palkkioihin sekä matka- ja kokouskuluihin.

Toimikuntien pääasiallinen palaute hakijoille välittyy toisaalta myönnettynä avustuksena, toisaalta avustuksen käytöstä annetun tiliselvityksen hyväksyntänä. Käytettävissä olevien voimavarojen puitteissa muunlaisen järjestelmällisen palautteen antamista jokaiselle hakijalle ei pidetty mahdollisena toteuttaa. Kirjallisen palautteen antamisen etenkin taiteen ammattilaisille nähtiin kuuluvan taiteilijoiden koulutusvaiheeseen eikä taide-toimikuntien tehtäviin. Yhteisöjen avustuksista ministeriölle annettavissa lausunnoissa myönnöt on perusteltu. Haastateltujen mielestä järjestöjen tulisi kehittyä kentän tarpeita vastaavasti, eivätkä he pitäneet toivottavana

niiden toiminnan ohjailua toimikuntien kautta. Toimikuntien jäsenten tulee olla tietoisia taiteenalan tilanteesta myös järjestöjen osalta ja pystyä jakamaan avustuksia sen mukaisesti.

Käytettävissä olevien taloudellisten voimavarojen vähäisyys oli myös puheenjohtajien yhteinen ongelma, joka on rajoittanut toimikuntien asiantuntemuksen hyödyntämistä. Arviot määrärahojen korotustarpeesta vaihtelivat taiteenalan mukaan, mutta yleisesti toivottiin rahoitukseen todellista liikkumavaraa., jolloin olisi mahdollista vastata paremmin sekä yhteisöjen että yksityisten taiteilijoiden avustustarpeisiin. Tarvittavia määrärahojen korotuksia helpompaa on ollut saada rahoitus uusille tukimuodoille, vaikka sen seurauksena erilaisten avustusmuotojen ja hakemusten määrä onkin kasvanut.

Yhteisöjen avustushakemuksia tulee eniten säveltaidetoimikunnan käsiteltäväksi, mutta myös muiden perinteisten taiteenalojen, kuten kirjallisuus-, näyttämö- ja kuvataidetoimikunnan puheenjohtajat katsoivat toimikunnan kokonaistyömäärän kasvaneen liian suureksi, jotta kaikkiin hakemuksiin voisi paneutua riittävästi. Avustushakemusten suuresta määrästä johtuen päätöksiä on jouduttu joskus tekemään nimien ja aiempien tiedossa olevien hankkeiden perusteella. Erääksi ratkaisuksi esitettiin keskittymistä nykyistä selkeämmin valtakunnallisten toimijoiden ja hankkeiden avustuksiin ja muiden hakemusten ohjaamista alueellisille taidetoimikunnille.

Taidetoimikuntien puheenjohtajat olivat opetusministeriön esittelijöiden tapaan yksimielisiä siitä, että puutteistaan huolimatta nykyinen tukijärjestelmä on hyvä, toimiva ja edullinen. Avustusmuodot ovat periaatteessa kattavat ja monipuoliset, eikä kukaan nähnyt tarvetta perustavaa laatua oleville muutoksille. Päätösvaltaa voisi eräiden puheenjohtajien mielestä siirtää ministeriöstä Taiteen keskustoimikunnalle ja taidetoimikunnille, mikä lisäisi luottamusta toimikuntien asiantuntemukseen. Toimikuntien roolia ohjelmallisen ja strategisen työn tekijänä tulisi joidenkin puheenjohtajien mielestä vahvistaa. Valtion tehtävänä on olla tukijana ja mahdollistajana. Taidetoimikunnille esitettiin myös yhteisiä asiantuntijasihteereitä, jotka toimisivat sisältöä tuntevina esittelijöinä. Näiden tekemä valmistelutyö voisi tuoda hakemuksiin uusia näkökulmia toimikunnan käsiteltäväksi.

Esille tuli myös veikkauksen ja raha-arpajaisten voittovaroihin perustuvan kulttuurirahoituksen epävarmuus. Lisäksi pidettiin kyseenalaisena rahoittaa kulttuuria ja taidetta pääasiassa huonommin toimeentulevilta kansalaisilta kerätyillä varoilla. Perusrahoituksen tulisi tapahtua budjettivaroista ja veikkausvoittovaroilla tuettaisiin ylimääräisiä kulttuurihankkeita tai toteutettaisiin nopeaa rahoitusta vaativia hankkeita.

Valtionavustuksiin kaivattiin selkeämpää painopisteajattelua, ja kansainvälistymistä tulisi pystyä kehittämään nykyistä enemmän. Siten yhdeksi painopistealueeksi voisi nostaa suomalaisen kulttuurin kansainvälistämisen ja viennin. Se merkitsisi toimeentulomahdollisuuksien laajentamista joillakin kulttuurin ja taiteen osa-alueilla.

Tuettavien järjestöjen määrää ja siten koko kulttuuriverkostoa ei voida, eikä ole järkevää laajentaa rajattomasti. Sen sijaan tarvittaisiin selkeät tavoitteenasettelut sen suhteen mitä tuetaan ja millä perusteilla. Osa puheenjohtajista näki parhaimmaksi kohdistaa tuki selkeämmin elinkelpoisille ja kauaskantoisille hankkeille. Toimeentuloa oleellisempaa on uudistaa toimintaa.

Valtionavustusten tarvetta olisi muutoinkin arvioitava kriittisemmin sen mukaan mitä sillä on saatu aikaan ja minkälainen merkitys tuella on toimintaan kokonaisuutena. Rakenteiden ja etenkin kulttuuri- ja taidelaitosten ylläpitoon on joidenkin puheenjohtajien mukaan sidottu liikaa varoja. Valtionavustusjärjestelmän rakenteelliset uudistukset nähtiin tärkeämpinä kuin yleensä epärealistiset esitykset rahoituksen lisäämisestä. Avustusjärjestelmän kehittämisessä tulisi lähtökohdaksi ottaa myös kulttuurin rooli taloudessa ja yhteiskunnassa.

Valtionavustuksen saajan näkökulma

Valtionavustusta saaneiden yhteisöjen lukumäärä kasvoi 1990-luvun lopulla jyrkästi. Vuosikymmenen alussa toiminta-avustukset olivat keskeinen kulttuuriyhteisöjen tukimuoto, sen jälkeen erikseen rahoitettujen hankkeiden määrä on lähes kaksinkertaistunut. Jaettavissa olleet määrärahat eivät kuitenkaan ole kasvaneet samassa tahdissa, ja avustukset ovat pienentyneet. Samaan aikaan inflaatio, yleinen kustannustason nousu sekä yhteisöjen toimintaympäristössä tapahtuneet muutokset ovat kaventaneet varsinaiseen toimintaan tarkoitettua rahoitusta. Sähköpostin ja internetin yleistyminen ovat saattaneet tuoda säästöjä yhteisöjen postitus-, tiedotus- ja kokouskuluihin, mutta nopeasti uudistuvat laite- ja ohjelmistovaatimukset ongelmineen ovat myös vieneet osansa yhteisöjen taloudellisista ja henkilöstön voimavaroista.

Yhteisöille suunnatulla kyselyllä haluttiin selvittää miten avustusten saajat ovat kokeneet taloudelliset muutokset ja mihin suuntaan tukitoimia tulisi kehittää. Kyselylomake lähetettiin kaikkiaan 688 yhteisölle, jotka olivat vuosina 1994, 1997, 2001 ja 2002 saaneet toiminta- tai hankeavustusta. Kysely pyrittiin suuntaamaan yhteisöille, joiden toiminta liittyi ensisijaisesti kulttuurin ja taiteen edistämiseen. Kunnat ja niiden ylläpitämät kulttuuri- ja taidelaitokset sekä museot rajattiin kyselyaineiston ulkopuolelle.

Kyselyyn vastaaminen

Kyselyn perusjoukkoon kuului kolme neljäsosaa kaikista selvityksessä mukana olleista yhteisöistä sekä 89 prosenttia kaikista vuonna 2002 avustusta saaneista yhteisöistä. Kohteena olleista yhteisöistä noin joka neljäs edusti säveltaidetta, runsas kymmenesosa näyttämötaidetta ja noin joka

kymmenes kuva- ja elokuvataidetta. Yhteisöjä, jotka edustivat useampaa taiteenala tai niiden luokittelu taiteenaloittain ei ollut mahdollista, oli aineistossa 13 prosenttia. Puolet yhteisöistä sijaitsi pääkaupunkiseudulla ja joka viides Etelä-Suomen suuralueella. (Taulukko 16.)

Yhteisöistä 69 prosenttia oli saanut avustusta vuonna 2002. Tässä ryhmässä taiteenaloittainen jakauma oli lähes sama kuin koko kyselyn perusjoukossa. Ainoastaan näyttämötaiteen osuus oli hieman pienempi, noin kymmenen prosenttia, ja vastaavasti kuvataideyhteisöjä oli runsas kymmenesosa kaikista 476 vuonna 2002 valtionavustusta saaneesta yhteisöstä. (Taulukko 16.)

Kyselyyn vastasi 57 prosenttia kyselylomakkeen saaneista yhteisöistä. Vanhentuneiden yhteystietojen tai toiminnan loppumisen vuoksi tavoittamatta jäi 13 yhteisöä. Vastanneiden yhteisöjen jakauma oli taiteenaloittain suurin piirtein kyselyn perusjoukon mukainen. (Taulukko 16.)

Taulukko 16. Kyselyn ja vuonna 2002 valtionavustusta saaneiden perusjoukko, vastanneet ja vastausprosentti taiteenaloittain

Taiteenala	Perusjoukko				Vastanneet				Vastaus-%	
	Kaikki	%	2002 avustusta saaneet	%	Kaikki	%	2002 avustusta saaneet	%	Kaikki	2002 avustusta saaneet
Elokuvataide	67	9,7	47	9,9	33	8,4	28	9,0	49,3	59,6
Kirjallisuus	49	7,1	36	7,6	25	6,3	19	6,1	51,0	52,8
Kuvataide	69	10,0	59	12,4	50	12,7	44	14,2	72,5	74,6
Näyttämötaide	93	13,5	48	10,1	49	12,4	28	9,0	52,7	58,3
Rakennustaide	10	1,5	9	1,9	8	2,0	7	2,3	80,0	77,8
Säveltaide	167	24,3	116	24,4	89	22,5	71	22,9	53,3	61,2
Taideteollisuus	30	4,4	21	4,4	18	4,6	17	5,5	60,0	81,0
Tanssitaide	54	7,8	36	7,6	40	10,1	30	9,7	74,1	83,3
Valokuvataide	19	2,8	15	3,2	16	4,1	13	4,2	84,2	86,7
Muu taide	16	2,3	8	1,7	7	1,8	5	1,6	43,8	62,5
Museot/kultt.per.	37	5,4	29	6,1	27	6,8	23	7,4	73,0	79,3
Muut	77	11,2	52	10,9	33	8,4	25	8,1	42,9	48,1
Yhteensä	688	100,0	476	100,0	395	100,0	310	100,0	57,4	65,1

Taiteenalojen vastausaktiivisuudessa oli huomattavia eroja. Vähintään puolet jokaisen taiteenalan yhteisöistä vastasi kyselyyn, lukuun ottamatta luokkaan muu taide kuuluneita ja elokuvataidetta edustaneita yhteisöjä. Eniten vastauksia saatiin valokuva- ja rakennustaiteen aloilta, joiden edustajia kyselyssä oli mukana vähiten. Sävel- ja näyttämötaideyhteisöistä vastasi yli puolet ja kuvataidetta edustaneista yhteisöistä 72 prosenttia. (Taulukko 16.)

Vuonna 2002 harkinnanvaraista valtionavustusta saaneiden yhteisöjen vastausprosentti nousi noin kahdeksan prosenttiyksikköä korkeammaksi kuin kaikkien vastanneiden ryhmässä. Rungas viidesosa vastauksista tuli säveltaideyhteisöiltä ja 14,2 prosenttia kuvataiteeksi luokitelluilta yhteisöiltä. Noin joka kymmenes vastannut edusti joko tanssi-, näyttämö- tai elokuvataidetta tai kuului luokkaan muut. Tässä joukossa aktiivisimmat vastaajat olivat valokuva- ja tanssitaiteen ohella yhteisöt joiden toiminta liittyi taideteollisuuteen. (Taulukko 16.)

Suuralueittain tutkittujen yhteisöjen jakaumassa ei ollut merkittäviä eroja koko perusjoukkoon verrattuna. Aktiivisimpia olivat Uudellamaalla sijaitsevat yhteisöt ja vähiten vastauksia tuli Väli-Suomen alueelta, jossa vastausprosentti jäi vain hieman 50 prosentin alapuolelle. Muiden alueiden yhteisöistä vähintään puolet palautti kyselylomakkeen. (Taulukko 17.)

Taulukko 17. Kyselyn ja vuonna 2002 valtionavustusta saaneiden perusjoukko, vastanneet ja vastausprosentti suuralueittain

	Perusjoukko				Vastanneet				Vastaus-%	
	Kaikki	%	2002 avustusta saaneet	%	Kaikki	%	2002 avustusta saaneet	%	Kaikki	2002 avustusta saaneet
Pk-seutu	353	51,3	247	51,9	199	50,4	158	51,0	56,4	64,0
Uusimaa	40	5,8	24	5,0	26	6,6	18	5,8	65,0	75,0
Etelä-Suomi	134	19,5	97	20,4	82	20,8	64	20,6	61,2	66,0
Itä-Suomi	55	8,0	35	7,4	34	8,6	24	7,7	61,8	68,6
Väli-Suomi	53	7,7	37	7,8	26	6,6	24	7,7	49,1	64,9
Pohjois-Suomi	53	7,7	36	7,6	28	7,1	22	7,1	52,8	61,1
Yhteensä	688	100,0	476	100,0	395	100,0	310	100,0	57,4	65,1

Puolet vuonna 2002 avustusta saaneiden yhteisöjen vastauksista tuli pääkaupunkiseudulta ja viidesosa Etelä-Suomen alueelta. Vastanneiden jakauma oli samansuuntainen kuin koko kyselyn alueellisessa jakaumassa. Jokaisella suuralueella lomakkeen palautti vähintään kaksi kolmesta kyselyn perusjoukkoon kuuluneesta yhteisöstä. Alhaisin vastausprosentti oli Pohjois-Suomessa ja korkein Uudellamaalla. (Taulukko 17.)

Kohtuullisesta vastausaktiivisuudesta huolimatta ei palautetuissa lomakkeissa ollut vastattu jokaiseen kysymykseen. Kysymyskohtainen vastausten tarkastelu yhteisömuodon, taiteenaloittaisen ja alueellisen jakautumisen mukaan ei osoittautunut mielekkääksi. Useisiin kysymyksiin kertyi liian vähän vastauksia keskeisten taiteenalojen ja pääkaupunkiseudun ulkopuolelta. Lisäksi kysymyksiin liittyi avovastausosuus, ja etenkin lomakkeen viimeisten kysymysten kohdalla mielipiteitä ei ollut mahdollista luokitella yhteisömuodon, taiteenalan tai suuralueen mukaan.

Vastausten sisältö

Lähes kaikki 395 vastanneesta (98,2 %) ilmoittivat yhteisön edustaman kulttuurin tai taiteenalan. Joka viides yhteisö katsoi jonkin muun taiteenalan tai muun kulttuurin alueen joko vastaavan tai täydentävän toimintaa kyselylomakkeen luokituksessa käytettyjä taiteenaloja paremmin (ks. liite 3). Näistä 18 prosenttia oli museoita ja 15 prosenttia katsoi edustavansa lastenkulttuuria. Vastausten perusteella erillisinä taiteenaloina pidettiin myös oopperaa ja kuvanveistoa sekä valtion taidetoimikuntalaitoksessa taideteollisuuden piiriin kuuluvaksi luokiteltua sarjakuvaa.

Kymmenesosalla vastanneista toiminta suuntautui vähintään kahdelle kulttuurin tai taiteen alalle. Yleisimmin kyseessä oli 2–3 taiteenalaa, mutta joukossa oli myös muutama noin kymmenellä taiteenalalla toimiva yhteisö. Nämä olivat pääasiassa joko kulttuuritapahtumien järjestäjiä tai eri taiteenaloja yhdistäviä uusien taidemuotojen edustajia. Selkeää tiettyjen taidemuotojen yhdistelyyn liittyvää painotusta ei vastausten perusteella ollut havaittavissa, mutta yleisimmin yhdistelmissä olivat mukana kuva-, näyttämö- ja säveltaide sekä tanssi- ja valokuvataide.

Seuraavaan kysymykseen, joka koski vuonna 2002 haettua tai saatua harkinnanvaraista tukea, saatiin myös vastaukset lähes jokaiselta (92,4 %) lomakkeen palauttaneelta yhteisöltä. Vastanneista ainoastaan noin viisi prosenttia ei ilmoituksensa mukaan ollut vuonna 2002 hakenut mitään vaihtoehtoina annetuista toiminta- tai hankeavustuksista. Lähes puolet kyselyyn vastanneista ilmoitti saaneensa toiminta-avustusta ja joka kolmannelle oli myönnetty hankeavustusta. Ilman jotakin hakemaansa toiminta- tai hankeavustusta oli jäänyt runsas kymmenesosa vastaajista. Näistäkin useimmat olivat kuitenkin saaneet jotain muuta haettua avustusta, sillä kokonaan vaille tukea oli vuonna 2002 jäänyt ainoastaan noin seitsemän prosenttia kysymykseen vastanneesta 365 yhteisöstä.

Kysymykseen saatujen vastausten perusteella vuonna 2002 toiminta-avustusta oli saanut kaikkiaan 87,4 prosenttia ja hankeavustusta 52,3 prosenttia yhteisöistä. Vastaukset poikkeavat huomattavasti Harava-tietokantaan perustuvasta jakaumasta, jonka mukaan vuonna 2002 toiminta-avustusta saaneiden osuus vastanneista oli vain kolmasosa kaikista valtion-avustusta saaneista yhteisöistä. Tämä kuvastaa osapuolten toisistaan poikkeavaa näkemystä avustusmuotojen lopullisesta käyttötarkoituksesta. Tuen myöntäjän taholta rahoituksen kohteena on erillinen hanke, joka saajan näkökulmasta liittyy kiinteästi yhteisön varsinaiseen toimintaan. Vastauksista päätellen niin toiminta- ja hankeavustus kuin harkinnanvarainen tuki olivat myös käsitteinä jääneet joillekin epäselviksi.

Kyselyyn vastanneet yhteisöt saivat vuonna 2002 avustuksia yhteensä noin 79 miljoonaa euroa, josta 57 prosenttia oli osoitettu kyseisen vuoden toimintaan. Avustusten kokonaissummasta meni kaksi kolmasosaa Suomen Kansallisoopperan ja Kansallisteatterin kustannuksiin. Näiden kansallisten taidelaitosten osuus yhteisöjen toiminta-avustuksista oli 72 pro-

senttia ja noin 40 prosenttia hankeavustuksista. Kaikkien muiden kyselyyn vastanneiden yhteisöjen kokonaistuki oli vain noin 31 miljoonaa euroa. Tästä summasta toiminta-avustusten osuus oli vain 39 prosenttia.

Kysymykseen toiminta- ja hankeavustusten osuudesta yhteisön kokonaistuloista vuonna 2002 saatiin 329 vastausta. Luku on hieman suurempi kuin vuonna 2002 tukea saaneiden vastaajien kokonaismäärä. Molempien tukimuotojen osuus yhteisöjen kokonaistuloista vaihteli nollassa 100 prosenttiin. Keskimäärin toiminta-avustuksen osuus oli 23 prosenttia, mutta hankeavustukset kattoivat ainoastaan runsaan kymmenesosan yhteisöjen kokonaistuloista.

Kyselyssä mukana olleista yhteisöistä suurin osa oli saanut harkinnanvaraista valtionavustusta vuonna 2002, joten neljännen kysymyksen vastausprosentti jäi alhaiseksi. Siinä tiedusteltiin milloin tukea oli saatu viimeksi, mikäli sitä ei kyseisenä vuonna ollut myönnetty. Seitsemän prosenttia kysymykseen vastanneista 80 yhteisöstä ei ollut aiemminkaan saanut toiminta-avustusta ja neljä prosenttia ilmoitti jääneensä ilman hankeavustusta. Vastausten mukaan kaikissa aiemmin saaduissa avustuksissa oli kyse hankeavustuksista. Valtaosa oli saanut avustusta viimeksi vuonna 2001.

Lisäksi ilman tukea jääneitä yhteisöjä pyydettiin arvioimaan miksi avustusta ei myönnetty. Vastausten määrä jäi vähäiseksi, koska kielteisiä päätöksiä ei yleensä perustella muutoin kuin vetoamalla määrärahojen riittämättömyyteen, ja todellisia syitä hakija voi vain arvailla. Yleisimpiä oletuksia avustuksen eväämiseen olivat, että yhteisö oli joko hakijana uusi tai edusti sellaista kulttuurin tai taiteen aluetta, jota ei vielä tunneta ja arvosteta riittävästi. Avustuksista päättävien asiantuntemusta epäiltiin liian kapealaiseksi ja pääkaupunkikeskeiseksi. Puutteita löytyi myös omasta toiminnasta eli seuraavalla kerralla hakemus olisi tarkoitus tehdä selkeämmin ja täsmällisemmin.

Kysymyksillä 6–7 haluttiin tietoa siitä, minkälaisia vaikutuksia joko myöntämättä jääneellä tai liian pienellä avustuksella on ollut suunnitelmien toteuttamiseen. Yhteisöille tarkoitettuja avustuksia ei yleensä koskaan myönnetä hakemusten mukaan täysimääräisinä ja tämä on myös hakijoiden tiedossa. Vuonna 2002 valtionavustusta olivat saaneet useimmat kyselylomakkeen palauttaneista yhteisöistä. Näistä 62 prosenttia vastasi liian pienen tuen vaikutuksia koskevaan kysymykseen. Neljäsosa kaikista vastauksista koski kokonaan myöntämättä jääneen harkinnanvaraisen tuen vaikutuksia. Monissa vastauksissa oli valittu useampi vaihtoehto, koska rahoitusta ei vuoden aikana haettu tai saatu vain yhteen hankkeeseen. Lisäksi muutkin tekijät, esimerkiksi avustuksen myönnön ajankohta, vaikuttavat suunnitelman toteutukseen. Lomakkeella annettujen vastausvaihtoehtojen jakauma on koottu Taulukkoon 18.

Vastausten perusteella selvästi yleisin toimintatapa on alkuperäisen suunnitelman supistaminen todellisen rahoituksen mukaiseksi. Lisäksi puuttuvia varoja hankittiin muilta apurahoja myöntäviltä tahoilta, kuten rahastoilta, säätiöiltä, kunnilta ja alueellisilta taidetoimikunnilta. Rahoit-

tusvajetta oli paikattu myös yritysysteistyöllä sekä nostamalla omarahoitusta jäsenmaksujen, pääsylipputulosten ja oheismyynnin avulla. Rungas neljäsosa ilman tukea jääneistä vastaajista oli siirtänyt suunnitelman toteuttamista ja noin joka kolmas luopunut siitä kokonaan. (Taulukko 18.)

Taulukko 18. Myöntämättä jääneen ja liian pienen harkinnanvaraisen tuen vaikutus yhteisön valtionavustushakemuksessa esitetyn suunnitelman toteuttamiseen

Vastausvaihtoehto	Tukea ei ole myönnetty (n=102)	Liian pieni tuki (n=242)
	%	%
1) tarvittavat varat on hankittu muualta	37,3	39,4
2) suunnitelmaa on supistettu käytettävissä olevien varojen mukaan	66,7	74,8
3) suunnitelma on siirretty seuraavaan vuoteen	27,5	21,5
4) jätetty toteuttamatta	29,4	21,5
5) muu vaihtoehto	8,8	8,9

Sen sijaan liian vähän valtionavustusta saaneista ainoastaan viidesosa ilmoitti suunnitelman siirtyneen ja yhtä suuri osuus sen jääneen toteuttamatta. Sekä ilman tukea jääneiden että sitä liian vähän saaneiden ryhmässä vajaa kymmenesosa vastanneista yhteisöistä esitti vielä muita vaihtoehtoja, joista käytetyin oli palkoista ja palkkioista tinkiminen ja yleensä turvautuminen enemmän talkootyöhön. Eräänlaisina ääritapauksina tulivat esiin velan lisääminen ja koko toiminnan lopettaminen. (Taulukko 18.)

Valtionavustuksen hakija tarvitsee tietoa siitä, minkälaiseen toimintaan tukea on mahdollista saada sekä milloin ja miten hakemus tulisi tehdä. Avustuksen saamista auttaa, jos hakemuksessa on esitetty hankkeen toteutus selkeästi ja täsmällinen rahoitussuunnitelma. Harkinnanvaraisen valtionavustuksen myöntäjän tulee tiedottaa myöntöperusteista mahdollisimman yksiselitteisesti sekä tavalla, joka on kaikkien mahdollisten hakijoiden käytettävissä. Kysymyksessä 8 tiedusteltiinkin ovatko yhteisöt mielestään saaneet riittävästi tietoa valtionavustusten myöntämiseen vaikuttavista perusteista ja minkälaista tietoa olisi tarvittu.

Kysymykseen vastasi 83 prosenttia kaikista lomakkeen palauttaneista yhteisöistä. Näistä 327 vastanneesta 53 prosenttia ilmoitti saaneensa tietoa riittävästi, mutta lähes puolella vastanneista yhteisöistä oli päinvastaisia kokemuksia. Vuonna 2002 avustusta saaneista joka viides piti saamansa tietoa riittämättömänä, mutta tätä mieltä oli ilman tukea jääneistä vain noin joka kymmenes kysymykseen vastannut yhteisö. Vastauksista ilmeni myös, että kaikki yhteisöt eivät ole joko osanneet tai kyenneet hyödyntämään valtionavustuksiin liittyvää tietoa, jota on jo useiden vuosien ajan ollut saatavissa sekä Taiteen keskustoimikunnan että opetusministeriön internetsivuilla.

Eniten kaivattiin tarkempaa tietoa myönnetyn avustuksen määräytymisperusteista etenkin silloin kun toiminta-avustusta on leikattu tai hankeavustuksesta on myönnetty vain osa tai ei lainkaan. Jaettavana olleiden määrärahojen riittämättömyyttä ei pidetty riittävänä perusteena. Hakuilmoituksissa kerrotut myöntöperusteet ja päätökset koettiin joidenkin mielestä ristiriitaisiksi ja valtion taidetoimikuntajärjestelmältä edellytettiin johdonmukaisempia linjauksia. Vastaajien mukaan kaikissa tapauksissa ei myöskään ollut selvää missä päätökset lopulta tehdään.

Hakemusten laadintaa helpottamaan toivottiin päätöksiin vaikuttavaa taustatietoa, tietoa painopistealueista ja ohjeita siitä, mitä asioita hakemuksissa tulisi painottaa. Samoin olisi hyödyllistä tietää etukäteen kuinka paljon rahaa on jaossa, paljonko hakijoita oli viimeksi ja minkä suuruisia avustuksia on mahdollista saada. Erilaisten avustusmuotojen lukumäärän arveltiin tuottavan ongelmia erityisesti uusille hakijoille, ja ilmoituksissa tulisi kertoa täsmällisemmin haettavana olevan avustuksen käyttötarkoitus.

Toiminnasta ja hankkeiden onnistumisesta palautetta avustuksen myöntäjältä toivoi 63 prosenttia kysymykseen vastanneesta 326 yhteisöstä. Palautteen uskottiin auttavan toiminnan ja hankkeiden kehittämistä ja erityisesti suurempien hankkeiden kohdalla se olisi oleellista. Eniten epä-tietoisuutta tuntuikin olevan siitä miten oma toiminta ja hankkeet vastaavat opetusministeriössä, Taiteen keskustoimikunnassa tai valtion taidetoimikunnassa asetettuja kulttuuri- ja taidepoliittisia tavoitteita ja odotuksia.

Rahoituksesta päättäviltä toivottiin enemmän aktiivisuutta käydä tutustumassa avustettujen kohteiden toimintaan ja hankkeisiin. Toivomuslistalla oli myös valtionavustusten hakua ja päätösten tekoa selvittävien keskustelu- ja koulutustilaisuuksien sekä seminaarien järjestäminen. Osa vastanneista oli saanut palautetta ja joidenkin kohdalla oli käyty neuvotteluja avustusta myöntävän tahon kanssa. Toiset totesivat myönnetyn avustussumman ja tuen vuotuisen kehityksen riittävän palautteeksi.

Tukijärjestelmän toimivuutta ja tarkoituksenmukaisuutta omassa toiminnassaan kommentoi 77 prosenttia kaikista kyselyyn vastanneista yhteisöistä. Harkinnanvarainen valtionavustusjärjestelmä todettiin periaatteessa hyväksi myös niiden taholta, jotka eivät sitä olleet saaneet. Useista vastauksista ilmeni, että toiminta ja hankkeet eivät olisi olleet mahdollisia ilman tukea ja pienikin avustussumma oli ollut tarpeellinen.

Tästä huolimatta tuen saamiseen liittyvien epävarmuustekijöiden, kuten mahdollisen hylkäävän päätöksen, avustuksen määrän ja myöntöajankohdan todettiin vaikeuttavan sekä pitkäjänteistä suunnittelua että hankkeiden toteutusta. Lisäksi ne rajoittavat osaavien ja ammattitaitoisten tekijöiden palkkaamista ja yleensä työntekijöiden sitoutumista yhteisöön, jolloin toiminnan tehokkuus ja taiteellinen taso saattavat laskea. Kansainvälisessä toiminnassa ja yritys yhteistyöhankkeissa epä-tietoisuus rahoituksesta aiheuttaa uskottavuusongelmia, eikä edistä suhteiden luomista ja ylläpitoa.

Tuen painottuminen aiempaa enemmän hankeavustuksiin, samalla kun toiminta-avustuksiin ei ole tullut riittäviä korotuksia, on pakottanut yhteisöt hakemaan tukea sellaisiinkin hankkeisiin, jotka olisi ollut mahdollista toteuttaa riittävän toiminta-avustuksen turvin. Lukuisten avustusten hakeminen koettiin turhauttavaksi, ja etenkin pienten avustusten kohdalla hakemusten ja tiliselvitysten tekemiseen käytetty työmäärä todettiin kohtuuttomaksi. Näin erityisesti yhteisöissä, joissa taiteentekijät vastaavat itse kaikesta.

Keskeisimmät toivomukset koskivat avustusten myöntämistä useampi-vuotisena, toiminta-avustusten riittävää korotusta ja hankeavustusten selkeämpää rajausta niin sisällöllisesti kuin ajallisesti. Hakuaikoihin toivottiin sekä lisää joustavuutta että tarkat päätösajankohdat.

Vastausten joukossa oli täysin päinvastaisiakin näkemyksiä. Niissä järjestelmä oli koettu joustavaksi ja tarkoituksenmukaiseksi sekä edellytyksenä toiminnan jatkuvuudelle ja pitkäjänteisyydelle. Harkinnanvarainen tuki oli antanut taiteellista vapautta, mahdollisuuden epäkaupallisten hankkeiden toteuttamiseen, ja epävarmuus oli kannustanut etsimään myös muita rahoitusvaihtoehtoja. Avustuksiin liittyvät ohjeet ja lomakkeet olivat hyvin saatavissa ja tuen hakeminen on helppoa. Tieto avustuksen myöntämisestä ja määrästä oli saatu riittävän ajoissa. Samoin tuen myöntämisen perusteet oli kerrottu selkeästi.

Kokemusten kirjaamisen jälkeen yhteisöiltä kysyttiin miten heidän mielestään tukijärjestelmää pitäisi kehittää. Odotettavissa oleva määrärahan korotusta koskeva vaihtoehto oli rajattu vastausten ulkopuolelle. Tämä saattoi vaikuttaa vastausaktiivisuuteen, sillä ehdotuksia tuli vain 53 prosentilta kaikista kyselyyn vastanneista yhteisöistä. Useat vastaukset kertoivat jo edellisessä kysymyksessä esiintulleita näkökulmia ja ongelmia. Vastaajat eivät kuitenkaan yleensä olleet samoja yhteisöjä kuin edellisessä kysymyksessä.

Vastaajien mielestä avustusten hakua tulisi kehittää keskittämällä hakemuksiin liittyvä neuvonta ja käsittelyä koskevat tiedustelut yhdelle henkilölle tai ainakin yhteen paikkaan josta saisi lisäksi tietoa päätökseen vaikuttavista perusteista. Samassa yhteydessä voisi arvioituttaa toiminnan tai hankkeen mahdollisuudet saada avustusta. Nykyinen järjestelmä on koettu liian kasvottomaksi ja papereihin perustuvaksi. Tiiviimpi yhteydenpito puolin ja toisin hyödyttäisi molempia osapuolia. Tukihakemusten käsitteijöiden työhön pitäisi kuulua henkilökohtainen tutustuminen oman taiteenalanansa toimintaan.

Vähäiset määrärahat tulisi suunnata tulokselliseen ammatilliseen toimintaan ja kehittää seurantaan ja hakijoiden arviointiin toiminnan laadullisia kriteereitä. Varoja ei pitäisi sitoa etukäteen suuriin kohteisiin ja tuen saajia olisi vähennettävä, jos jaettavat määrärahat pysyvät samana. Yhtenä vaihtoehtona esitettiin varojen painottamista vuorovuosittain eri yhteisöille, jolloin tukisummat riittäisivät paremmin hankkeiden toteuttamiseen. Tällöin edellytykset saada rahoitusta myös muualta paranisivat ja valtion-

avustusta olisi mahdollista vähentää. Avustuksia jaettaessa hakijan koko olisi myös otettava paremmin huomioon. Suurilla, toimintansa vakiinnuttaneilla yhteisöillä nähtiin olevan muita paremmat mahdollisuudet saada rahoitusta muualtakin, sen sijaan pienille toimijoille valtionavustus on usein ainoa mahdollisuus.

Useampivuotiset avustukset tulivat esille tässäkin yhteydessä, mutta myös tuen antajan pitäisi paremmin sitoutua toiminnan jatkuvuuteen. Erilistä tukea ehdotettiin hankkeiden suunnitteluun yleensä ja etenkin kansainvälisen toiminnan suunnitteluun ja toteuttamiseen. Joidenkin mielestä taas järjestelmän kehittämisen voisi aloittaa karsimalla tukimuotoja joita on jo liikaa.

Samansuuntaisia ajatuksia oli myös kirjattu lomakkeen viimeiseen kohtaan, jossa pyydettiin muita harkinnanvaraiseen kulttuuritukeen liittyviä kommentteja, huomioita ja toivomuksia. Suurin osa vastanneista oli esittänyt näkemyksensä jo kysymyksessä 10 ja vastauksia oli vain 45 prosentissa kaikista palautuneista kyselylomakkeista. Edellisten kysymysten tapaan mielipiteitä oli lähes yhtä paljon kuin vastauksia, ja osa oli toisilleen täysin vastakkaisia.

Toiset olivat huolissaan nykyisen järjestelmän toimintaa tasapäistävästä vaikutuksesta, toisten mielestä yhteisillä varoilla tulisi tukea ensisijaisesti kulttuuria jolle löytyy yleisöä. Tukijärjestelmä on sidottu liian tiukasti taiteenalojen sisäisiin myöntöperusteisiin, mikä ehkäisee taiteenalat ylittäviä hankkeita. Avustusten jakoon tarvittaisiin enemmän ennakkoluulottomuutta ja riskinottoa, eikä pelkästään samojen toimintojen tai ajankohtaisten hankkeiden rahoitusta. Yleinen kustannustason nousu tulisi näkyä avustuksia jaettaessa vuosittain. Tärkeänä pidettiin myös tuen sitomista paremmin vastaamaan yhteisön rahoitustarpeita ja hankkeiden osalta niiden toteutusaikatauluun kalenterivuoden sijaan.

Hakuohjeiden ja yleensä tiedotuksen parantaminen tulivat esille tässäkin yhteydessä. Tällöin vältettäisiin paremmin myös ne yllättävät tilanteet joissa avustusta leikataan huomattavasti tai sitä ei myönnetä lainkaan. Samoin toivottiin enemmän kanssakäymistä osapuolten kesken, useampivuotista rahoitusta sekä vuosittaisia raportteja tuetuista hankkeista. Kansainvälisen toiminnan määrätietoisempi tukeminen oli joissakin vastauksissa nostettu esille, mutta myös alueiden erityispiirteiden nykyistä parempaa huomioimista kaivattiin. Lisäksi opetusministeriön ja Taiteen keskus-toimikunnan toivottiin käyttävän enemmän asiantuntemustaan ja arvovaltaansa liike-elämään päin kulttuurisponsoroinnin edistämiseksi.

Harkinnanvarainen tukijärjestelmä puutteineenkin ja sitä kautta saatu avustus oli ristiriitaisistakin näkökulmista huolimatta monille ratkaiseva kannustus, jota ilman toiminta ei olisi ollut mahdollista eikä hankkeita olisi voitu toteuttaa.

Haastateltujen kokemuksia ja toiveita

Kyselyn ohella haastateltiin 21 eri yhteisön edustajia. Haastattelujen runkona käytettiin yhteisöille lähettyä kyselylomaketta, ja haastattelut antoivatkin avustusten saajien ongelmista ja kokemuksista pääpiirteissään kyselyä vastaavan kuvan. Yhteisöt edustivat eri taiteenaloja ja museotoimintaa ja kaikki olivat saaneet avustusta sekä toimintaan että hankkeisiin. Lähes jokaisella oli ainakin yksi vakituinen koko- tai osa-aikainen työntekijä ja oma toimitila. Alvar Aalto säätiötä lukuun ottamatta haastatellut yhteisöt sijaitsevat pääkaupunkiseudulla.

Avustusten osuus kokonaistuloista vaihteli avustusmuodon ja järjestön toiminnan lähtökohtien mukaan. Toiminta-avustuksen osuus vaihteli alle kymmenestä prosentista lähes sataan prosenttiin kokonaistuloista. Hankeavustuksissa valtionavustuksen osuus oli useimmilla 40–70 prosenttia hankkeen kokonaisrahoituksesta. Taiteenalat poikkeavat toisistaan selkeästi yhteisöjen lukumäärän suhteen, ja yhteisöille on erilaisia tukimuotoja taiteenalasta riippuen. Haastatelussa tuli esiin useita yhteisöjen omaan taiteenalaan ja toimintaan liittyviä erityisongelmia ja -toiveita. Yhteisön koosta, tulorakenteesta, taiteenalasta ja saatujen valtionavustusten määräästä huolimatta keskeisin huoli oli avustusten riittämättömyys.

Useimpien haastateltujen mukaan säätiöiltä ja rahastoilta saadut avustukset olivat järjestöille yhtä merkittävä tulolähde kuin valtion harkinnanvarainen tuki. Oman toiminnan tuotot olivat yleensä selvästi vähäisemmät ja koostuivat useimmissa tapauksissa pääasiassa jäsenmaksuista, mutta myös julkaisujen ja muiden oheistuotteiden sekä erilaisten toimintaan liittyvien palvelujen myynnistä. Jäsenmaksujen merkitys vaihteli suuresti sen mukaan oliko kyseessä harrastaja-, etu- vai ammattijärjestö. Valtakunnallisten etu- ja ammattijärjestöjen jäsenet ovat pääasiassa taiteilijoita, taiteilijajärjestöjä tai taidelaitoksia jotka usein saavat myös tukea valtiolta joko suoraan tai alueellisten taidetoimikuntien kautta. Siten jäsenmaksutulot saattavat olla välillisesti samaa harkinnanvaraista tukea.

Toiminta-avustukset eivät ole enää vuosiin kattaneet kaikkia perustoimintojen ylläpidosta aiheutuvia vuokra-, henkilöstö- ja toimistokuluja. Avustuksia jaettaessa ei ole huomioitu järjestöjen toimintojen kehittymistä ja laajenemista sekä toimintaympäristön muutosten vaikutuksia. Esimerkiksi tietoyhteiskunnan vaatimukset ovat tuoneet järjestöillekin uuden nopeasti kasvaneen menoerän. 1990-luvulla toteutettujen määrärahojen leikkausten jälkeen avustuksia ei kuitenkaan ole korotettu kustannustason nousua vastaavasti. Riittävän perusrahoituksen puuttuminen on joidenkin haastateltujen yhteisöjen kohdalla myös rajoittanut omien kaupallisten palvelujen kehittämistä, mikä puolestaan on vähentänyt mahdollisuuksia hankkia lisätuloja ja siten parantaa taloudellista liikkumavaraa.

Tämän seurauksena yhteisöt ovat joutuneet pienentämään menojaan. Säästöä on haettu joko supistamalla toimintoja, vähentämällä tai lomauttamalla henkilökuntaa tai toimitiloja vaihtamalla. Yleensä kaikissa vaihto-

ehdoissa on haluttu turvata yhteisön keskeisten toimintojen jatkuminen. Ilman olemassa olevia perustoimintoja ei ole ollut mahdollista toteuttaa hankkeita ja toiminnan vähentämisen seurauksena avustukset ovat voineet pienentyä edelleen. Henkilökunnan vähentäminen on tarkoittanut yleensä jäljelle jääneiden työmäärän lisääntymistä, jolloin toimintojen tärkeysjärjestystä on täytynyt miettiä uudestaan ja usein myös käytännön pakosta karsimaan.

Taloudellisen tilanteen parannuttua työt tai hankkeiden suunnittelu on yleensä jouduttu aloittamaan alusta. Henkilöstövaihdosten mukana on kadonnut myös erityisosaamista. Uuden henkilöstön perehtyminen järjestön toimintaan vie aikansa ja sen löytäminen on vaikeaa, koska yleensä kenellekään ei ole ollut mahdollista luvata pitkäkestoista työsuhdetta. Osaavat tekijät hakeutuvat varmempiin ja myös paremmin palkattuihin tehtäviin. Useimmissa järjestöissä työelämän joustot ja tulosopimusten yleissitovuudesta tinkiminen eivät ole uusia ilmiöitä. Muutto edullisempiin toimitiloihin puolestaan aiheuttaa ylimääräisiä kustannuksia, jotka yleensä on otettava muun toiminnan rahoituksesta. Todellinen säästö on alkanut näkyä vasta pidemmän ajan kuluttua, sillä muutosta aiheutuneet menot saattavat rasittaa yhteisön taloutta vielä vuosia.

Varsinaista toimintaa on jouduttu pilkkomaan entistä enemmän erillisiksi hankkeiksi. Se on kasvattanut avustushakemusten lukumäärää, ja toiminnasta vastaavan henkilökunnan työajasta entistä suurempi osa on kulu- nut pelkästään erilaisten avustusten ja tiliselvitysten laatimiseen. Toiminta-avustuksen riittämättömyydestä aiheutuvien rahoitusvajaiden paikkaamiseen tukea on haettu varmuuden vuoksi sellaisistakin määrärahoista, joiden on voitu edes jotenkin olettaa sivuavan järjestön toimintaa. Tällöin jokin toinen, määrärahan piiriin aidosti kuuluneen järjestön, hanke on saat- tanut jäädä ilman tukea ja toteutumatta.

Avustus- ja apurahahakemusten sekä tiliselvitysten asianmukainen laa- timinen vuosittain eri tahoille vie jo nykyisin huomattavan osan niistä vas- taavan henkilön työajasta. Noin 5–10 hakemusta vuodessa oli hyvin taval- linen määrä, mutta eräät haastateltujen järjestöjen edustajat kertoivat jou- tuneensa parhaina vuosina tekemään jopa 20–30 hakemusta. Kaikki hake- mukset eivät kuitenkaan ole koskeneet valtionavustuksia.

Henkilöstön palkkoihin ja toimitilojen vuokraan sekä muihin kiinteisiin toimistokuluihin on mahdollista saada tukea säätiöltä, rahastoilta ja yrityk- siltä ainoastaan mikäli kustannukset ovat selkeästi osa hanketta, kuten esi- merkiksi näyttelytoiminnassa ja kulttuuritapahtumissa. Sen sijaan liike- elämän edellyttämää molemminpuolista yhteistyötä ja näkyvyyttä on vai- kea liittää yhteisöjen perustoimintojen rahoittamiseen. Yritysyhteistyötä ei nykyisillä henkilöstövoimavaroilla pidetty käytännössä edes mahdollisena vaihtoehtona.

Valtionavustushakemusten suhteen toivottiin parannuksia, jotka vähen- täisivät myös tuen antajan työmäärää. Myönnettävät avustussummat pitäi- si olla jotenkin tarkemmin arvioitavissa etukäteen, jolloin yhteisöissä ei

tarvitsisi tehdä useita erilaisia talousarvioita ja toimintasuunnitelmia. Osa haastatelluista kertoi luopuneensa valtionavustusten hakemisesta kokonaan, jos oli odotettavissa, että myönnettävä tuki olisi riittämätön. Hakemuksen ja tiliselvityksen vaatima työmäärä olisi ollut ylimitoitettu suhteessa mahdollisesti saatavaan avustukseen.

Lisäksi tarvittaisiin tarkempaa ohjeistusta siitä, mitkä toiminnat kuuluu rahoittaa toiminta-avustuksella, mitkä ovat hankkeita. Toiminta-avustusta oli joissakin tapauksissa yllättäen vähennetty, koska hakija ei ollut ymmärtänyt sisällyttää hakemukseen myös uusia hankkeita. Erityisen epäoikeudenmukaisiksi on koettu tilanteet, joissa toimintoja tehostamalla ja kustannuksia karsimalla toiminnan tai hankkeen talous on saatu tasapainoon, mutta sen jälkeen valtionavustusta on leikattu tai ei ole myönnetty enää lainkaan. Päätöksen perusteena on ollut, että avustus on tarkoitettu ensisijaisesti tappiollisen toiminnan tai hankkeen rahoittamiseen.

Keskeiseksi ongelmaksi useissa haastatteluissa nousi harkinnanvaraiseen tukeen liittyvä epävarmuus, vaikka sen ymmärrettiinkin kuuluvan valtionavustuksen luonteeseen. Toiminta-avustusta saavat järjestöt ovat yleensä olleet jo vuosia tuen piirissä ja ne ovat vakiinnuttaneet asemansa taiteenalansa valtakunnallisesti merkittävänä toimijoina. Valtionavustujärjestelmän piiriin pääsy voidaan myös tulkita viralliseksi tunnustukseksi järjestössä tehdystä työstä ja toiminnan jatkuvuuden tärkeydestä. Kaikilla yhteisöjen edustajilla ei riittänyt ymmärrystä siihen miksi toiminnan tarpeellisuus on tarkistutettava vuosittain eli toiminta-avustushakemus nykyisessä muodossaan on tehtävä joka vuosi uudestaan. Eräät kokivat sen jonkinlaisena toimintaan kohdistuvana epäluottamuksena, etenkin kun viime vuosina jaettavat määrärahat eivät ole nousseet, eikä uusia hakijoita ole otettu avustuksen piiriin.

Valtionavustusta saavien vakiintunutta toimintaa ja taloudenpitoa osoittaneiden yhteisöjen toiminta-avustuksen suuruudesta toivottiin voitavan tehdä edes periaatteessa pidempiaikaisia päätöksiä. Avustuksen määrä tarkistettaisiin tarvittaessa, mikäli eduskunta tekee kyseisiin määrärahoihin vaikuttavia muutoksia valtion talousarvioon tai yhteisön toiminta muuttuu oleellisesti. Järjestely takaisi perustoiminnoille varmemman lähtökohdan ja antaisi paremmat mahdollisuudet pitkäjännitteeseen toiminnan ja talouden suunnitteluun. Yhteisöt joutuisivat miettimään kehityslinjojaan konkreettisemmin vuotta pidemmälle ajanjaksolle ja tuomaan ne myös hyvissä ajoin rahoittajan tietoon.

Yhteisöt kykenisivät tällöin myös paremmin tasapainottamaan talouttaan yllättävien tilanteiden synnyttämien tarpeiden mukaan ja varautumaan toiminnan vaatimiin muutoksiin etukäteen, vaikka avustus pysyisi samansuuruisena koko rahoituskauden. Valtion taidetoimikuntien toimikauden pituus todettiin sopivaksi ajanjaksoksi, jonka jälkeen toiminta-avustuksen käyttöä ja seuraavaa suunnitelmaa tarkasteltaisiin uudestaan ja niistä keskusteltaisiin järjestöjen kanssa. Sen uskottiin vähentävän ainakin

jonkin verran sekä esittelijöiden että taidetoimikuntien työmäärää, jolloin ne voisivat keskittyä enemmän vuosittaisten hankeavustusten arviointiin.

Hankeavustusten sitominen kalenterivuoteen aiheuttaa myös ylimääräisten tiliselvitysten tekoa. Käytännöllisempää olisi antaa toteutumisesta ja varojen käytöstä tiliselvitys vasta hankkeen päätyttyä. Hankeavustusten ei oletettu kattavan kaikkia kuluja, ja rahoitusrakenteeseen pyritäänkin sisällyttämään myös omaa varainhankintaa. Sen sijaan avustuspäätösten tulisi perustua hakemuksessa esitettyyn suunnitelmaan, koska hakijat yleensä tietävät parhaiten paljonko rahaa tarvitaan ja mistä sitä on mahdollista saada. Epärealistisiin suunnitelmiin perustuvien hakemusten laatiminen ei ole järjestöjen kannalta mielekästä ajankäyttöä. Usein kuitenkin ylimitoitetulla hakemuksella on todettu olevan paremmat mahdollisuudet saada hankkeen toteutuksessa tarvittava avustus.

Nykyinen riittämätön toiminta-avustus ja kalenterivuoteen sidotut hankeavustukset sekä hakemusten pitkät käsittelyajat eivät ole mahdollistaneet taiteenalan edistämisen kannalta ajankohtaisia hankkeita, jotka olisivat vaatineet toimintaa lyhyellä varoitusajalla. Tästä on kärsinyt erityisesti kansainvälinen yhteistyö ja toiminta. Hankkeiden suunnitteluun saatavan erillisen avustuksen puuttuminen ja epävarmuus rahoituksesta yleensä tai sen suuruudesta olivat usein syynä siihen, että järjestöt olivat joutuneet jättäytymään sekä EU-tason että muiden kansainvälisten yhteishankkeiden ulkopuolelle. Hankeavustusten rinnalle toivottiinkin erillistä rahoitusta suunnitteluun.

Kansainvälinen toiminta oli monissa haastatelluissa yhteisöissä lisääntynyt merkittävästi viime vuosina. Verkostoituminen, henkilökohtaisten yhteyksien luominen ja ylläpito sekä näkyvyys ovat nousseet tärkeiksi toimintamuodoiksi. Niiden tulokselliseen hoitamiseen sähköposti ja omat kotisivut internetissä eivät enää riitä, vaan se edellyttää myös näkymistä ja henkilökohtaisten yhteyksien solmimista eri puolilla maailmaa järjestettävissä oman toimi- ja taiteenalan tapaamisissa. Edustajan lähettäminen seminaareihin ja kongresseihin etenkin Euroopan ulkopuolelle rasittaa yhteisön taloutta liikaa ja niitä varten joudutaan hakemaan lisäavustusta. Kansainvälisen toiminnan matka-avustukset on varattu ensisijaisesti taiteilijoille ja työryhmille, eikä niitä yleensä ole myönnetty pelkästään osallistumistarkoitukseen. Yhteisöjen onkin tehtävä lukuisia matka-avustushakemuksia myös muille mahdollisille rahoittajille.

Kansainvälisen toiminnan avustusjärjestelmä koettiin muutoinkin hyvin sekavaksi ja tuen myöntöperusteet epämääräisiksi. Haastateltujen mukaan kansainvälisestä rahoituksesta puuttuu selkeä linjaus mihin ja minkälaiseen toimintaan varat on tarkoitettu ja mitä niillä halutaan saada aikaan. Yhteisöjen tasolla tapahtuvaa kansainvälistymistä ja sen merkitystä suomalaisen kulttuurin ja taiteen edistäjänä ei yhteisöjen edustajien mielestä ole rahoituksesta päättävien taholla vielä täysin ymmärretty. Yksinkertaisimpana muutoksena esitettiin keskeisten, toimintansa vakiinnuttaneiden yhteisöjen toiminta-avustuksen korjaamista todellista tarvetta vastaavaksi,

jolloin yhteisöt saisivat itse päättää kansainväliseen toimintaan käytettävien varojen määrästä ja kohdentumisesta.

EU-hankkeisiin ei valtakunnallista ja kansainvälistä toimintaa harjoitavissa kulttuurijärjestöissä ole nykyisin ollut mahdollista osallistua. Niiden edellyttämiin pidempiaikaisiin sitoumuksiin ei ole ollut uskallusta lähteä, koska kansainväliseen toimintaan tarkoitettun rahoituksen hakuajat eivät aina vastaa hankkeiden vaatimuksia, hakemusten käsittelyajat saattavat venyä, eikä rahoituksen suuruudesta ja riittävydestä usean vuoden ajaksi ole minkäänlaista varmuutta. Lisäksi hankkeiden asianmukainen ja tuloksellinen hoitaminen vaatisi lisää henkilökuntaa.

Ihmettelyä ovat aiheuttaneet hallitusohjelmissakin mainitut tietoyhteiskunta- ja sisältötuotantotavoitteet. Yhteisöjen osaaminen, oman kulttuuri- ja taiteenalan tuntemus ja taiteellinen taso ovat haastateltujen kokemustensa mukaan jääneet lähes kokonaan hyödyntämättä. Opetusministeriö sekä kauppa- ja teollisuusministeriö ovat olleet enemmän kiinnostuneita ainoastaan kaupallisten toimijoiden hankkeista, joista on mahdollista saada nopeasti taloudellista hyötyä. Sisältöjä tuottavat kulttuurijärjestöt ovat usein jääneet suunnitelmien ja tapaamisten ulkopuolelle, koska niiden palvelut ovat ei-kaupallisia. Järjestöille myönnetyt avustukset ovat olleet alimitoitettuja, jolloin mitään oikeaa toimintaa ei olisi ollut mahdollista aloittaa ilman muista lähteistä saatua lisätukea. Liian pienestä rahoituksesta johtuen on kansallisestikin merkittäviä hankkeita jäänyt kesken, mikä puolestaan on ollut esteenä lisärahoituksen saamiselle Euroopan Unionilta.

Seuraavan vuoden toiminta- ja hankeavustuksia haetaan yleensä edellisenä syksynä lokakuun viimeiseen päivään mennessä. Kansainväliseen toimintaan tarkoitettuja avustuksia jaetaan neljä kertaa vuodessa, mutta niihin toivottiin myös tarkempia hakupäivämääriä. Kaikkia avustuksia koskevaksi ongelmaksi koettiin selkeiden päivämäärien puuttuminen siitä milloin päätös tehdään. Päätöspäivämäärien ilmoittaminen ja niissä pysyminen osaltaan vähentäisi jatkuvia yhteydenottoja ministeriöön. Etenkin hankkeille pystyttäisiin tällöin tekemään paremmin todellisuutta vastaavat aikataulut, mikä vähentäisi tiliselvitysten määrää. Joitakin avustuspäätöksiä on järjestöissä saatu odotella kesäkuuhun asti. Sen jälkeen on jouduttu ensin laatimaan todellista rahoitusta vastaava uusi suunnitelma, käynnistämään hanke kesken vuotta ja mahdollisesti yritetty hakea lisärahoitusta muualta tai pyytämään myönnetyn avustuksen siirtämistä seuraavalle vuodelle.

Tukijärjestelmä kokonaisuudessaan oli kuitenkin kaikille yhteisöille elintärkeä rahoitusmuoto. Varojen riittämättömyydestä huolimatta ilman toiminta- ja hankeavustuksia ei toiminta olisi lainkaan mahdollista, ja joissakin tapauksissa julkinen tuki on auttanut lisäävustusten saamista muualta. Avustusten painottuminen enemmän hankkeisiin oli joidenkin mielestä myös helpottanut toimintojen aikatauluttamista, ohjaamista ja tulosten mittaamista. Monet katsoivat harrastustoiminnan tukemisen kuuluvan ensisijaisesti alueellisille taidetoimikunnille ja kunnille. Opetusministeriöltä

ja valtion taidetoimikunnilta toivottiin selkeitä linjauksia siitä, että harkinnanvaraista tukea jaettaisiin ainoastaan ammattimaiseen ja valtakunnalliseen kulttuuria ja taidetta edistävään toimintaan.

Harkinnanvaraisen tukijärjestelmän avustusten hakeminen ja tiliselvitysten teko on koettu periaatteessa hyväksi ja tarvittaessa joustavaksi käytännöksi. Joustavuutta pidettiin luovuuden edellytyksenä myös yhteisöjen toiminnassa. Pienten ja etenkin pääkaupunkiseudun ulkopuolella sijaitsevien yhteisöjen kohdalla hakemusten ja tiliselvitysten laatiminen vuosittain nähtiin myös lähes ainoaksi keinoksi pitää yhteyttä avustusten jakajiin ja tiedottaa toiminnastaan. Erilaisia määrärahoja on liikaa haettavana ja niihin on usein liittynyt ehtoja, joista ei ole ollut saatavissa tietoja etukäteen. Etenkin ensimmäistä kertaa hakevalta tuki on voinut jäädä saamatta, koska avustushakemus on tiedonpuutteen vuoksi kohdistettu väärin.

Opetusministeriöltä ja valtion taidetoimikunnilta toivottiin myös palautetta, vaikka avustuksen myöntämisen tai epäämisen voi jo sinällään tulkita sellaiseksi. Kirjallisen palautteen antamista kaikille hakijoille pidettiin epätodennäköisenä ja käytännössä mahdottomana toteuttaa. Palaute voisi koskea hakemuksen käsittelyä, sen saamaa kritiikkiä ja hyväksyntää sekä yleensä päätösten perusteita.

Palautetta ei koettu tuen antajan puuttumisena yhteisöjen toimintaan, koska toiminnan sisältöjen lähtökohtana ovat ensisijaisesti järjestön jäsenten ja taiteenalan tarpeet. Sen sijaan palautteen mielekkyyttä eräät haastatellut hieman epäilivät, sillä kokemusten perusteella opetusministeriössä ei aina ole riittävästi asiantuntemusta arvioimaan kaikkia taiteenalojen edistämisen kannalta tärkeitä sisältöjä. Keskustelut virkamiesten kanssa olivat yleensä jääneet yksipuolisiksi. Niissä yhteisöjen edustajat olivat käyneet kertomassa toiminnastaan, kehityssuunnitelmistaan ja ongelmistaan. Epäselväksi oli kuitenkin usein jäänyt se, mistä päättäjien puolella ollaan kiinnostuneita.

Vastaavasti ministeriöltä ja taidetoimikunnilta olisi myös kaivattu kannanottoja siitä, minkälainen toiminta heidän mielestään olisi tarpeellista, sekä mikä on taloudellisesti mahdollista tällä hetkellä ja tulevina vuosina. Lisäksi etenkin eri hankemäärärahoista kaivattiin vuosittaista raporttia, jossa kerrottaisiin minkälaista toimintaa varoilla on tuettu ja ovatko rahoitetut hankkeet vastanneet niille asetettuja tavoitteita. Yhteisten tavoitteiden asettamisesta pitäisi olla enemmän vuoropuhelua osapuolten kesken. Tällöin välttyttäisiin arvailuilta ja turhilta suunnitelmilta, mikä jälleen vähentäisi hakemusten määrää ja nopeuttaisi todellisten ja tuloksellisten hankkeiden käsittelyä.

Keskusteluyhteyksiä sekä opetusministeriön esittelijöihin että oman taiteenalan taidetoimikuntaan pidettiin asiallisina. Osa haastatelluista yhteisöjen edustajista oli kokenut asioinnin oman taiteenalan taidetoimikunnan kanssa usein turhauttavaksi ja pyrki hoitamaan asioitaan mieluummin suoraan ministeriön kanssa, koska siten asiat edenneet paremmin. Joidenkin mielestä toimikunnista on vaikea saada selkeitä vastauksia hakemuksia

ja päätöksiä koskeviin kysymyksiin. Samoja asioita on jouduttu tuomaan esiin ja selittämään viimeistään kolmen vuoden välein uuden toimikunnan aloittaessa työtään.

Toiset haastatellut puolestaan kokivat yhteistyön olleen rakentavaa ja mutkatonta sekä esittelijän että taidetoimikunnan jäsenten kanssa. Keskusteluyhteydet olivat luottamukselliset ja tapaamiset säännöllisiä. Hankkeiden suunnitteluvaiheessa oli saatu tietoa siitä, kuinka paljon avustusta on mahdollista hakea. Ministeriöstä oli joskus otettu yhteyttä ja kehoitettu hakemaan tiettyä avustusta, joka saattaisi sopia yhteisön toimintaan.

Säännölliset tapaamiset esittelijöiden ja toimikuntien kanssa nähtiin tarpeellisiksi. Esittelijöiden ja taidetoimikuntien jäsenten toivottiin vieraillevan yhteisöissä ja niiden järjestämissä tapahtumissa. Yhteisöjen edustajat olivat myös hyvin tietoisia, että vähäinen henkilökunta ja käytettävissä oleva työaika asettavat tapaamisille käytännön rajoituksia ja omassakin aktiivisuudessa opetusministeriöön ja toimikuntaan päin voisi ehkä olla parantamista.

Yhtenä avoimuutta lisäävänä toimintamallina tuotiin esiin vuotuisten seminaarien, kysely- tai keskustelutilaisuuksien järjestäminen yhteisöjen edustajille esimerkiksi ennen syksyn avustusten hakuaikaa tai erityisavustusten yhteydessä. Tällöin olisi mahdollista tavata molemmin puolin henkilökohtaisesti ja tuoda esiin sekä avustuksen myöntäjän että saajan näkemyksiä, tavoitteita ja tarpeita.

Valtionavustusjärjestelmän piiriin kuuluu nykyisin suuri määrä erilaisia kulttuurin parissa toimivia yhteisöjä, joiden rahoittamiseen käytetään vuosittain huomattava osa kaikista valtionavustuksiin varatuista määrärahoista. Julkisten varojen käytölle viime vuosina asetettujen tulostavoitteiden, tehokkuusvaatimusten ja hyvän taloudenhoidon valossa onkin yllättävää, että lukuisissa valtion taidehallinnon ja kulttuuri- ja taidepolitiikan tilaa ja tavoitteita koskevissa selvityksissä, selonteoissa, työryhmien ja komiteoiden raporteissa ei ole juurikaan käsitelty kulttuuriyhteisöjen toiminnan ja hankkeiden rahoittamiseen tarkoitettuja harkinnanvaraisia valtionavustuksia. Arvioinnit ja seurannat ovat enimmäkseen keskittyneet lakisääteisten kulttuuripalvelujen turvaamiseen sekä valtion taidetoimikunta- ja taiteilija-apurahajärjestelmän kehittämiseen.

Valtionavustusta saaneiden yhteisöjen lukumäärä on kaikilla taiteenaloilla kasvanut vuoden 1990 jälkeen. Suurin osa tutkituista yhteisöistä oli kuitenkin saanut avustusta ensimmäisen kerran vasta 2000-luvulla ja ainostaan runsaalle kymmenesosalle tukea oli myönnetty jokaisena selvitysjakson vuotena. Avustusta saaneista valtaosa on ollut kulttuuri- ja taideyhdistyksiä, mutta erityisesti 1990-luvun lopulla tuen piiriin on tullut sekä yrityksiä että kuntia.

Säveltaidetta edustaneita yhteisöjä oli avustusta saaneiden joukossa selkeästi eniten jokaisena vuonna. Ne olivat keskeinen harkinnanvaraista tukea saanut yhteisöryhmä lukumääräisesti myös kaikilla suuralueilla, pääkaupunkiseutua lukuun ottamatta. Rakennus- ja valokuvataideyhteisöjä sekä tanssitaiteen ja taideteollisuuden yhteisöjä on ollut vähiten. Avustukset ovat keskittyneet pääkaupunkiseudulle, missä myös suurin osa yhteisöistä sijaitsee taiteenalasta riippumatta.

Yhteisöille myönnetään valtionavustusta pääasiassa toimintaan ja hankkeisiin. Toiminta-avustusten pääasiallisena kohteena ovat yhdistysten lisäksi olleet säätiöt. Muiden yhteisömuotojen saama tuki on ollut ensisijaisesti hankeavustuksia. Yhdistyksille ja säätiöille myönnettyjen hankeavustusten lukumäärä on kasvanut 1990-luvun lopulla. Säveltaide oli myös avustuskohdeiden määrällä tarkasteltuna harkinnanvaraisen tuen keskeisin taiteenala niin toiminta- kuin hankeavustusten osalta. Valtaosa molemmista avustusmuodoista meni pääkaupunkiseudulla sijainneille yhteisöille. Suhteellisesti enemmän hankeavustuksia on kohdistunut muille suuralueille, vaikka siellä sijainneet yhteisöt saivat määrällisesti selvästi vähem-

män hankeavustuksia kuin pääkaupunkiseudulla ja Etelä-Suomessa sijainneet yhteisöt.

1990-luvulla harkinnanvaraisten valtionavustusten määrärahat supistuivat veikkauksen ja raha-arpajaisten ennakoitua paremmasta tuotosta huolimatta, koska vastaavasti vuosittain yhä suurempi osa veikkausvoittovaroista käytettiin lakisääteisten menojen rahoittamiseen. Yhteisöjen valtionavustuksiin osoitettu määräraha on kuitenkin samaan aikaan jatkuvasti kasvanut ja avustusten osuus harkinnanvaraisen tuen kokonaissummasta on noussut. Kulttuuri- ja taideyhteisöjen valtionavustuksista on tullut merkittävä osa veikkausvoittovaroilla rahoitettavaa kulttuurin tukea.

Valtionavustuksilla on turvattu olemassa olevia perustoimintoja ja uutta luovaa toimintaa on jouduttu tukemaan varovaisemmin. Käytettävissä olevista määrärahoista huomattava osa menikin joka vuosi eräiden kansallisten kulttuuri- ja taidelaitosten sekä kulttuurijärjestöjen toiminnan ylläpitoon. Yleisen kustannustason nousun ohella taustalla on ollut Suomen Kansallisoopperan säätiön lisärahoitustarpeet sekä valtion omat toimenpiteet, kuten valtion kiinteistöyhtiön perustaminen sekä osaltaan myös teatteri- ja orkesterilain ja kuntien valtionosuuslain muutokset.

Suomen Kansallisoopperan säätiön ja Suomen Kansallisteatteri Oy:n saama tuki on tässäkin selvityksessä osoittautunut huomattavan suureksi verrattuna muiden kulttuuri- ja taideyhteisöjen avustuksiin. Molemmat laitokset tarjoavat kuitenkin muun muassa lukuisia kulttuurialan vakinaisia työpaikkoja ja ne ovat merkittäviä työllistäjiä myös välillisesti. Vastaavien työpaikkojen syntyminen samalla taloudellisella panostuksella jonnekin muualle kulttuurin alueelle olisi erittäin epätodennäköistä. Yksityisen säätiön tai osakeyhtiön ottaminen lakisääteisen valtionrahoituksen piiriin ei vaikuta todennäköiseltä nykyoloissa, kun valtionohjausta pyritään vähentämään ja kilpailuttamista, tulosvastuullisuutta ja markkinamekanismien hyödyntämistä pidetään yhteiskunnassa hyväksyttävänä ja ensisijaisena rahoitusmallina. Lisäksi se mahdollisesti vaatisi molempien laitosten yhteisömuodon ja oikeudellisen aseman muuttamista.

Harkinnanvaraisten valtionavustusten pääosan sitomista etukäteen kahden kulttuurilaitoksen ylläpitoon ei kuitenkaan voi pitää kestäväenä ratkaisuna, sillä se tulee jatkossakin viemään huomattavan osan harkinnanvaraisista kulttuurimäärärahoista. Tilannetta on vuoden 2004 valtion talousarviossa jonkin verran parannettu lisäämällä Suomen Kansallisteatteri Oy:n peruskorjauslainan lyhentämiseen tarvittaville varoille oma määräraha. Mahdollisuuksia harkinnanvaraisten valtionavustusten rahoitustilanteen korjaamiseen lisää osaltaan myös kirjastojen valtionosuuksien palauttaminen asteittain kymmenen vuoden kuluessa veikkauksen ja vedonlyöntipelien voittovaroista takaisin budjettivaroin maksettavaksi. Sen toteuttaminen edellyttää, että veikkauksen ja vedonlyöntipelien tuotto pysyy nykyisellä tasolla, eikä säästyviä varoja jouduta käyttämään pelkästään esimerkiksi Suomen Kansallisoopperan säätiön kanssa tehdyn viisivuotisen taloussopimuksen toteuttamiseen. Vaihtoehtoinen ratkaisu kaikkien muiden-

kin kansallisesti merkittävien kulttuurilaitosten rahoitukseen voisi löytyä esimerkiksi valtion omistaman Senaatti-kiinteistöt Oy:n liikevoitoista.

Yhteisöjen harkinnanvaraiset valtionavustukset ovat keskittyneet myös muutoin. Avustuksia saaneiden yhdistysten suuresta lukumäärästä huolimatta on suurin osa valtionavustusten kokonaissummasta mennyt säätiöille, vaikka Suomen Kansallisoppperan säätiön rahoitusosuus jätetään huomioimatta. Säätiöt saivat myös keskimäärin suurempia avustuksia kuin yhdistykset ja muut yhteisöt. Taiteenaloista eniten valtionavustuksilla on tuettu elokuvataidetta, jonka harkinnanvaraisten avustusten kokonaistuki kasvoi selkeimmin koko selvitysajanjaksolla.

Lähes 90 prosenttia harkinnanvaraisen tuen kokonaissummasta meni pääkaupunkiseudun yhteisöille, jossa Suomen Kansallisoppperan ja Kansallisteatterin lisäksi on useita kansallisestikin merkittäviä kulttuuri- ja taidelaitoksia sekä museoita. Ainoastaan noin joka kymmenes pääkaupunkiseudun yhteisöille jaettu avustuseuro kohdistui kulttuuri- ja taideyhdistyksille. Sen sijaan muilla suuralueilla yhdistykset olivat harkinnanvaraisen tuen ensisijaisia saajia.

Avustusta saaneiden yhteisöjen ja etenkin hankeavustusten lukumäärä oli kasvanut. Toiminta-avustuksiin osoitettujen määrärahojen riittämättömyyden vuoksi hankeavustuksilla aloitetut uudet toiminnot on usein jouduttu rahoittamaan ensisijaisesti hankkeisiin tarkoitetuilla varoilla vielä senkin jälkeen, kun ne ovat vakiintuneet osaksi yhteisöjen normaalia toimintaa. Uusia toiminta-avustuksia on myös myönnetty maltillisemmin ja niihin käytetty kokonaisavustussumma on pienentynyt vuoden 1994 jälkeen. Selkeimmin muutos näkyi säätiöille myönnettyissä avustuksissa sekä suuralueilla missä, Uttamaata lukuun ottamatta, yli puolet avustuksista kohdistui hankkeisiin. Siirtyminen hankeavustusten suuntaan ei ole tapahtunut kaikilla taiteenaloilla samanaikaisesti, ja joillakin taiteenaloilla suurin osa tuesta oli vuonna 2002 edelleen toiminta-avustuksia.

Yhteisöille osoitetun harkinnanvaraisen tuen kokonaissumma on reaaliarvoltaan kasvanut tasaisesti koko 1990-luvun ajan, lukuun ottamatta vuoden 1997 ylimääräisiä rahoitustarpeita. Kasvu on käytetty lähes kokonaan hankkeiden rahoittamiseen ja se on tapahtunut osittain myös toiminta-avustusten kustannuksella. Aiempaa useammille yhteisöille on myönnetty ostovoimaltaan entistä pienempiä avustuksia ja siirrytty pitkäjänteisen kulttuuritoiminnan rahoittamisesta tukemaan lyhytkestoisia hankkeita. Määräaikaiset hankkeet ovat paremmin hahmotettavia ja hallinnoitavia ja rahoituksella saavutetut yksittäiset tavoitteet on helppo todentaa budjettivuoden päättyessä. Yhteisöjen perustoiminnan rahoittaminen puolestaan sitoo myös tuen antajan useaksi vuodeksi ja edellyttää yhteisön taloudellisten ja henkilöstövoimavarojen tuntemusta. Lisäksi pitkäkestoisten suunnitelmien toteutuksen seurantaan vaaditaan enemmän molemminpuolista vuorovaikutusta.

Avustusten hakijoiden, saajien ja myös myöntäjien näkökulmasta harkinnanvaraisen valtionavustusjärjestelmän keskeiseksi epäkohdaksi nou-

sikin määrärahojen riittämättömyys. Niukkojen määrärahojen hajauttaminen ei ole edistänyt kulttuurirahoituksen vaikutusten seurantaan. Liian pienillä avustuksilla toimintaa ja hankkeita ei voida toteuttaa parhaalla mahdollisella tavalla. Varojen kohdistaminen lyhytkestoisiiin hankkeisiin myös murentaa kulttuurin kokonaisvaltaisen kehittämisen kannalta oleellisia perustoimintoja.

Perinteisesti järjestötyöhön on totuttu liittämään vapaaehtoisuus ja talukohenki. Useissa pienissä alueellisissa ja paikallisissa, etenkin harrastaja-järjestöissä, toiminta ei muutoin olisi mahdollista. Valtionavustusten piirissä olevilta järjestöiltä edellytetään kuitenkin jo lain mukaan valtakunnallista merkittävyyttä. Ne ovat yleensä taiteenalan valtakunnallisia etujärjestöjä, tiedotuskeskuksia tai taiteilijoiden ammattijärjestöjä, joissa toiminnasta vastaavat ja vakinaisesti työskentelevät ovat hyvin koulutettuja ammattilaisia. Taloudellisten voimavarojen puuttuessa heidän osaamistaan ei ole voitu hyödyntää yhteisön toiminnassa parhaalla mahdollisella tavalla.

Monissa kulttuuriyhteisöissä on taloudellisista olosuhteista riippumatta asetettu ensisijaiseksi tavoitteeksi toimintojen säilyttäminen ja hankkeiden toteutuminen. Niiden supistamiseen tai niistä kokonaan luopumiseen turvaututaan yleensä äärimmäisen harvoin. Käytännössä se on tarkoittanut paitsi yhteisön työntekijöiden, usein myös hankkeiden toteuttamisessa tarvittavien taiteentekijöiden taloudellista hyväksikäyttöä. Muussa tapauksessa ei pienillä määrärahoilla olisi mahdollista tuottaa ja ylläpitää nykyisen tasoista kulttuuritarjontaa ja -verkostoa.

Valtionavustusjärjestelmä vaatisi sekä käsitteiden selkeyttämistä että enemmän yksityiskohtaisempaa tiedottamista. Valtionavustuslaki ja valtioneuvoston päätös valtionavustuksia koskeviksi yleismääräyksiksi tulisi olla helposti saatavilla hakumenettelyn yhteydessä. Huomattava osa tuen saajista ei selvästikään ollut tietoinen valtionavustuksen myöntämiseen, määrään ja kestoon vaikuttavista peruslähtökohdista. Ne eivät tulleet selkeästi esiin myöskään taidetoimikuntien puheenjohtajien vastauksissa, jotka koskivat avustusten myöntämisperusteita. Yhteisöille tehty kysely osoitti, että kaikki valtionavustusta saaneet eivät osanneet täysin erottaa toiminta- ja hankeavustusta toisistaan. Joukossa oli myös niitä, jotka eivät katsoneet kuuluvansa harkinnanvaraisten avustusten piiriin lainkaan, koska heille oli maksettu avustusta päätöksessä nimetyltä momentilta.

Tiedottamisen ohella tiiviimpi vuoropuhelu tuen myöntäjän ja saajien välillä edistäisi kulttuuriyhteisöjen toiminnan ja hankkeiden sisältöjen arviointia. Samalla poistuisi monia määrärahojen käyttöön, hakumenettelyyn ja avustuspäätöksen tekoon liittyviä virheellisiä käsityksiä ja epäluuloja. Säännöllisten tapaamisten järjestäminen lisäisi kuitenkin työmäärää sekä yhteisöissä että etenkin ministeriössä, joten niiden laajamittainen toteuttaminen ei nykyisillä henkilöstövoimavaroilla ole mahdollista.

Niukka enemmistö yhteisöistä koki saaneensa riittävästi tietoa, mutta lähes yhtä moni kaipasi yksinkertaisempaa hakumenettelyä ja yleensä

enemmän läpinäkyvyyttä päätöksenteon eri vaiheisiin. Lisäksi tulisi tehdä selkeitä linjauksia mihin valtionavustuksia halutaan kohdistaa. Määrärahojen pienuudesta johtuen se edellyttää uudenlaisiakin ratkaisuja niin ministeriöltä kuin valtion taidetoimikunnilta, joiden jäsenet on valittu nimenomaan asiantuntijuutensa vuoksi. Viimekädessä muutosten toteuttamisessa on kyse kulttuurin yhteiskunnallisen merkityksen ymmärtämisestä ja poliittisesta tahdosta.

Kansainvälistymisen tarve ja vaatimukset ovat monissa yhteisöissä kasvaneet nopeasti. Tietoliikenneyhteyksien kehitys ja yleistyminen on lisännyt yhteydenottoja sekä mahdollistanut monipuolisen kanssakäymisen ja tiedottamisen ympäri maapalloa. Samalla yhteydenpidon ja näkyvyyden edellyttämät laitehankinnat sekä niiden ylläpito ja käyttö ovat tuoneet lisäkustannuksia, jotka yleensä on täytynyt ottaa toiminta-avustuksesta. Yhteistyöhankkeiden toteutus on usein kaatunut toisaalta varojen puutteeseen ja toisaalta rahoituksen epävarmuuteen, jolloin vuotta pidemmälle ulottuviin suunnitelmiin ei ole voitu sitoutua. Valtionavustusjärjestelmään kohdistuvat kansainvälistymisen tuomat haasteet eivät tulleet yhtä voimakkaasti esiin avustuksista päättävien taholta. Kansainvälisen toiminnan rahoittamiseen liittyvät ongelmat oli huomattu vain joidenkin taiteenalojen määrärahojen yhteydessä.

Tanssitaiteen ensemble-tukea vastaava useampivuotinen rahoitus olisi ainakin asemansa vakiinnuttaneiden yhteisöjen toiminta-avustusten osalta tarpeellinen. Avustusta myönnettäessä huomioitaisiin yhteisesti sovittujen tavoitteiden lisäksi kalenterivuoteen sidotun valtion talousarvion sekä valtionavustuslain asettamat rajoitukset. Uudistus mahdollistaisi pitkäjänteisemmän suunnittelun ja toiminnan, parantaisi rahoituksen seurantaa ja auttaisi tuen vaikutusten arviointia. Opetusministeriö ja Suomen Kansallisoopperan säätiö ovatkin tehneet toiminnan vähimmäisrahoituksen viideksi vuodeksi turvaavan sopimuksen, jossa kustannustason kehitys on huomioitu.

Kokonaisuutena valtionavustusjärjestelmä on koettu toimivaksi ja ennen kaikkea monia toimintoja mahdollistavaksi rahoituskanavaksi, eikä sen perusteelliselle muuttamiselle löytynyt tarvetta. Järjestelmää tulisi kuitenkin kehittää paremmin hakijoiden toimintoja vastaavaksi, mutta samalla lisätä valtionavustusten tavoitteellisuutta. Päätösten tekoon ja avustusmuotoihin liittyvien päällekkäisyyksien purkaminen selkeyttäisi avustusjärjestelmän hallinnointia. Se myös vähentäisi kaikkien osapuolten työmäärää ja nopeuttaisi hakemusten käsittelyä.

Sen paremmin hallinnolliset uudistukset kuin jaettavien määrärahojen lisääminen eivät sellaisenaan riitä poistamaan harkinnanvaraisten avustusten taloudellista ja alueellista keskittymistä, jotka ovat vahvistaneet perinteistä kulttuuripoliittista vastakkainasettelua sekä eri taiteenalojen että pääkaupunkiseudun ja muun Suomen välillä. Rakenteellisia epäkohtia ei kuitenkaan tule poistaa asettamalla eri taiteenalojen rahoitusta keskenään vastakkain, eikä kulttuuripolitiikasta saa tulla aluepolitiikan väline. Avus-

tusten kohdentamiseen olisi löydettävä uudenlaisia arviointimalleja ja ratkaisuja, joilla kyetään tukemaan tasapuolisesti sekä olemassa olevia rakenteita että tavoittamaan uutta luovia toimijoita riittävän laajasti, ja siten turvaamaan sekä yhteisöjen toiminnan jatkuvuus että kulttuurin ja taiteen uudistuminen.

Lähteet

- Arsis 4/1997: Taiteen keskustoimikunta: Harkinnanvarainen taiteen edistäminen ja suora taiteilijatuki valtion taidebudjetin ongelma-alueina.
- Eduskunnan täysistuntopöytäkirjat 1994–2002.
- Eduskunnan valiokuntien mietinnöt ja lausunnot 1994–2002.
- Heiskanen, Ilkka (2001): Muuttuivatko laitokset, miksi ja miten? Taide- ja kulttuurilaitosten institutionaalinen muutos 1990-luvulla. TaiLa-projektin julkaisuja. Taiteen keskustoimikunnan tutkimus- ja tiedotusyksikkö. Tilastotietoa taiteesta nro 28. Helsinki.
- Heiskanen, Ilkka, Kangas, Anita, Mitchell, Ritva (toim.) (2002): Taiteen ja kulttuurin kentät. Jyväskylä.
- Karhunen, Paula (2002): Valtion tuki taiteelliseen toimintaan 2001. Taiteen keskustoimikunta. Tilastotiedote 2/2002. Helsinki.
- (2003): Valtion tuki taiteelliseen toimintaan 2002. Taiteen keskustoimikunta. Tilastotiedote 2/2003. Helsinki.
- Kupoli (1992): Kulttuuripolitiikan linjat. Komiteamietintö 1992:36. Opetusministeriö. Helsinki.
- Kuvaus valtionavustuslain 36 §:ssä tarkoitetuista valtioapuviranomaisen tehtävistä -työryhmän muistio. Opetusministeriön työryhmien muistioita 35:2002. Helsinki.
- Oesch, Pekka (1996): Julkiset kulttuurimäärärahat 1994. Taiteen keskustoimikunta Tilastotietoa taiteesta nro 15. Helsinki.
- (2001): Kulttuuri- ja taideyhdistysten rakennemuutos. Taiteen keskustoimikunta. Tilastotietoa taiteesta nro 24. Helsinki.
- (2002): Valtion tuki kulttuurille 2001. Opetusministeriön hallinnonalan määrärahat. Taiteen keskustoimikunta. Tilastotietoa taiteesta nro 30. Helsinki.
- Opetusministeriön strategia 2015. Opetusministeriön julkaisuja 2003:11. Helsinki.
- Syrjästä esiin (1998): Puheenvuoro kulttuurista ja kehityksestä Euroopassa, Eurooppa-työryhmän raportti Euroopan neuvostolle, Euroopan neuvosto ja taiteen keskustoimikunnan tutkimus- ja tiedotusyksikkö. Helsinki.
- Valtiontalouden tarkastusvirasto (1995): Yleishyödyllisten yhteisöjen toiminta-avustukset. Tarkastuskertomus 13/95. Helsinki.
- Valtion talousarvion tilijaottelu vuodelle 1990. Opetusministeriön hallinnonala. Valtiokonttori, Helsinki.
- Valtion talousarvion tilijaottelu vuodelle 1994. Opetusministeriön hallinnonala. Valtiokonttori, Helsinki.
- Valtion talousarvion tilijaottelu vuodelle 1997. Opetusministeriön hallinnonala. Valtiokonttori, Helsinki.
- Valtion talousarvion tilijaottelu vuodelle 2001. Opetusministeriön hallinnonala. Valtiokonttori, Helsinki.
- Valtion talousarvion tilijaottelu vuodelle 2002. Opetusministeriön hallinnonala. Valtiokonttori, Helsinki.
- Valtion tilinpäätös liitteineen vuodelta 1990. Valtiokonttori, Helsinki.
- Valtion tilinpäätös liitteineen vuodelta 1994. Valtiokonttori, Helsinki.
- Valtion tilinpäätös liitteineen vuodelta 1997. Valtiokonttori, Helsinki.
- Valtion tilinpäätös liitteineen vuodelta 2001. Valtiokonttori, Helsinki.
- Valtion tilinpäätös liitteineen vuodelta 2002. Valtiokonttori, Helsinki.
- Valtion tulo- ja menoarvio vuodelle 1990. Valtiokonttori, Helsinki.
- Valtion tulo- ja menoarvio vuodelle 1994. Valtiokonttori, Helsinki.
- Valtion talousarvio vuodelle 1997. Valtiokonttori, Helsinki.

Valtion talousarvio vuodelle 2001. Valtiokonttori, Helsinki.
Valtion talousarvio vuodelle 2002. Valtiokonttori, Helsinki.
Valtion talousarvio vuodelle 2004. Valtiokonttori, Helsinki.

Lait ja asetukset

Arpajaislaki N:o 491/1965.
Arpajaislaki N:o 1047/2001.
Asetus taiteen edistämisen järjestelystä N:o 1105/91.
Laki taiteen edistämisen järjestelystä N:o 328/67.
Laki taiteilijaprofessorin viroista ja valtion taiteilija-apurahoista N:o 734/69.
Laki raha-arpajaisten sekä veikkaus- ja vedonlyöntipeliä tuoton käyttämisestä N:o 1054/2001.
Valtionavustuslaki N:o 688/2001.
Valtioneuvoston päätös valtionavustuksia koskeviksi yleismääräyksiksi N:o 490/1965.

Haastattelut

Opetusministeriö:

Kunnas, Veikko (kulttuuriasianneuvos/elokuvataide)	26.8.2003
Poutasuo, Kari (kulttuuriasianneuvos/kuvataide, taideteollisuus/muotoilu, valokuvataide)	30.6.2003
Salonen, Päivi (kulttuurisihteeri/museot, kulttuuriperinne)	25.6.2003
Santtila, Katri (kulttuurisihteeri/näyttämötaide, tanssitaide)	27.6.2003
Tiensuu-Nylund, Mervi (kulttuurisihteeri/kirjallisuus)	23.6.2003

Valtion taidetoimikunnat:

Adlercreutz, Gunnel, (valtion rakennustaidetoimikunnan pj.)	1.9.2003
Julkunen, Pirjo (valtion kuvataidetoimikunnan pj.)	4.9.2003
Mäkelä, Asko (valtion valokuvataidetoimikunnan pj.)	21.8.2003
Parkkinen, Jukka (valtion kirjallisuustoimikunnan pj.)	8.9.2003
Pyökäri, Maarit (valtion näyttämötaidetoimikunnan pj.)	8.7.2003
Rosma, Juha (valtion elokuvataidetoimikunnan pj.)	29.7.2003
Saarela, Pekka (valtion muotoilutoimikunnan pj.)	3.7.2003
Uhlenius, Jani (valtion säveltaidetoimikunnan pj.)	6.8.2003
Yli-Maunula, Pirjo (valtion tanssitaide- ja taidetoimikunnan pj.)	22.7.2003

Kulttuuriyhdistykiset:

Aromäki, Minna (taloudenhoitaja, Suomen rakennustaiteen seura ry/ talouspäällikkö, Suomen rakennustaiteen museosäätiö)	29.8.2003
Artell, Eeva-Sisko (toiminnanjohtaja, Työväen näyttämöiden liitto ry)	12.8.2003
Autio, Iris (tuottaja, Tero Saarinen Company ry)	6.8.2003
Auvinen, Tuomas (johtaja, Suomen teatteriliitto ry)	27.8.2003
Herttua, Lea (toiminnanjohtaja, Suomen valokuvajärjestöjen keskusliitto Finnfoto ry)	21.7.2003
Hirvonen, Harri (toiminnanjohtaja, Suomen kuvataidejärjestöjen liitto ry)	11.9.2003

Huovinen, Anja-Tuulikki (pääsihteeri, Suomen museoliitto ry)	20.8.2003
Keskinen, Heikki (toiminnanjohtaja, Suomen elokuvakontakti ry)	26.8.2003
Laakkonen, Johanna (toiminnanjohtaja, Tanssin tiedotuskeskus ry)	7.8.2003
Laaksonen, Esa (johtaja, Alvar Aalto Akatemia)	9.9.2003
Lahti, Markku (johtaja, Alvar Aalto säätiö)	18.9.2003
Liedes, Päivi (toiminnanjohtaja, Suomen kirjailijaliitto ry)	2.9.2003
Penttinen-Lampisuo, Tuuli (tuottaja, Av-Arkki ry)	31.7.2003
Rantala, Piia (pääsihteeri, Suomen taiteilijaseura)	14.8.2003
Sandelin, Marita (toiminnanjohtaja, Grafia ry)	8.8.2003
Soppela, Timo (toiminnanjohtaja, Muu ry)	1.8.2003
Strömberg, Lena (pääsihteeri, Teollisuustaitteen liitto Ornamo ry)	8.8.2003
Tikkanen, Marjatta (pääsihteeri, Valokuvataiteilijoiden liitto ry)	28.8.2003
Utriainen, Päivi (toiminnanjohtaja, Suomen kansanmusiikkiliitto ry)	30.7.2003
Vaismaa, Riitta (toiminnanjohtaja, Lukukeskus-Läscentrum ry)	7.8.2003
Vähäsilta, Timo (toiminnanjohtaja, Suomen jazzliitto ry)	11.8.2003

Liite 1. Valtioneuvoston päätös valtionavustuksia koskeviksi yleismääräyksiksi

N:o 490/1965

Valtioneuvoston päätös valtionavustuksia koskeviksi yleismääräyksiksi.

Valtioneuvosto on tänään tapahtuneessa esittelyssä, asian oltua valmistavasti valtioneuvoston raha-asiaivaliokunnan käsiteltävänä, päättänyt antaa valtionavustusten myöntämisestä, käyttämisestä, maksamisesta ja käytön valvonnasta oheisen liitteen mukaiset yleismääräykset. Nämä yleismääräykset tulevat noudatettaviksi 1 päivänä tammikunta 1966.

Helsingissä 2 päivänä syyskuuta 1965.

Valtiovarainministeri
Esa Kaitila.

Nuorempi hallitussihteeri
Lasse J. Sainio.

Liite

Valtionavustuksia koskevat yleismääräykset.

Soveltamisala.

1 §.

Kun valtion tulo- ja menoarvioon otetusta määrärahasta tai tulo- ja menoarvion ulkopuolella olevasta rahastosta annetaan avustuksia, joiden myöntäminen on harkinnan varassa, on avustuksen myöntämisessä, käyttämisessä, maksamisessa ja käytön valvonnassa noudatettava tässä päätöksessä annettuja määräyksiä, jollei toisin ole laissa tai asetuksessa säädetty tahi valtioneuvosto jonkin avustuksen osalta erikseen päättänyt.

Tätä päätöstä on soveltuvin osin noudatettava myös muiden kuin 1 momentissa tarkoitettujen valtionavustusten osalta, sikäli kuin niiden myöntämisestä, käyttämisestä, maksamisesta tai käytön valvonnasta ei laissa tai asetuksessa taikka niiden nojalla annetuissa päätöksissä ole annettu vastaavanlaisia määräyksiä.

Valtionavustuksen myöntäminen.

2 §.

Avustus myönnettäköön ainoastaan hakemuksesta, jollei erityisistä syistä muuta johdu. Silloinkin kun avustus myönnetään hakemuksesta, avustuksen myöntämiseksi tarpeellisen selvityksen hankkimisessa on soveltuvin kohdin noudatettava, mitä jäljempänä on määrätty hakemismenettelystä.

Myöntävän viranomaisen on, jollei se ole ilmeisen tarpeetonta, kulloinkin sopivaksi katsomallaan tavalla ilmoitettava, mihin tarkoitukseen avustusta voidaan hakea, kenelle ja mihin mennessä hakemus on jätettävä, sekä tarvittaessa nimenomaa huomautettava, millä uhalla määräaika on noudatettava.

Samoin saatettakoon hakijain tietoon, mitä avustuksen käyttöön liittyviä tärkeimpiä ehtoja hakijan on otettava huomioon sekä mitä selvityksiä avustuksensaamiseksi on esitettävä.

3 §.

Hakemuksessa on hakijan nimen, kotipaikan ja osoitteen ohella vaadittava selvitettäväksi, jollei se avustamisen tarkoituksesta johtuen tai muista erityisistä syistä ole ilmeisen tarpeetonta, erittäinkin:

1) kenen toimesta ja miten valtionavustus aiotaan käyttää tarkoitukseensa;

2) milloin avustusta haetaan eri tarkoituksiin, niiden keskinäinen tärkeysjärjestys;

3) mitä muita varoja aiotaan käyttää tarkoitukseen;

4) minkä ajan kuluessa ja millaisissa erissä avustus on suunniteltu käytettäväksi;

5) ne seikat, joiden toteutumista, rahoitusta lukuunottamatta, avustuksen käyttäminen edellyttää, mutta jotka eivät ole hakijan määrättävissä; ja

6) jos muu hakija kuin kunta, kuntainliitto tai seurakunta on viiden edellisen vuoden aikana saanut avustusta tai avustusalinaa valtiolta, kunnalta tai seurakuunalta, kunkin avustuksen ja lainan osalta erikseen niiden myöntäjä, myöntämisaika, määrä, käyttötarkoitus ja käytetty määrä;

Jos hakijana on muu yhteisö kuin kunta, kuntainliitto tai seurakunta, ja jollei yhteisön sääntöjä vaadita esitettäväksi, on hakemuksessa vaadittava selvitettäväksi, mikäli pidetään tarpeellisena, 1 momentissa mainittujen seikkojen lisäksi muun muassa:

1) yhteisön oikeuskelpoisuus, perustamisvuosi ja tilikausi;

2) yhteisön sääntöjen mukaisesti yhteisön tarkoitus ja sen toiminnan laatu sekä ketkä ovat oikeutetut kirjoittamaan yhteisön nimen; ja

3) yhdistyksen osalta, miten yhdistyksen varat on käytettävä, kun yhdistys purkautuu tai se lakkautetaan.

4 §.

Milloin valtionavustuksen myöntämiseksi muulle yhteisölle kuin kunnalle, kuntainliitolle tai seurakunnalle on tarpeen selvittää hakijana olevan yhteisön toiminnan tosiasiallista laatua ja laajuutta, hakemukseen vaadittakoon liitettäväksi yhteisön toimintakertomus tai muu selostus edelliseltä toimintakaudelta.

Yhteisöjen keskinäisen yhteistoiminnan selvittämiseksi hankittakoon tarvittaessa selostus myös seuraavista seikoista:

1) yhteisön mahdolliset jäsenyhteisöt ja ne yhteisöt, joiden jäsenenä hakija on;

2) yhteisön kannatus- ja muut tukiyhteisöt; sekä

3) yhteisöt, joiden tukiyhteisönä hakija toimii, niiden tarkoitus ja toiminnan laatu.

5 §.

Mikäli myönnettäessä valtion avustusta yhteisölle on otettava huomioon sen taloudellinen asema, hakemukseen vaadittakoon liitettäväksi ainakin yhteisön tilinpäätöstaseet ja tilintarkastajien lausunto edelliseltä tilikaudelta sekä tarvittaessa sellainen lisäselvitys, että hakemusasiakirjoista ilmenevät yhteisön kalkki varat ja velat, tarpeen mukaan eriteltyinä.

Kunnalta, kuntainliitolta ja seurakunnalta älköön vaadittakoon tilinpäätöstaseita eikä tilintarkastajien lausuntoa, elleivät erityiset asianhaarat anna siihen aihetta.

Myöntävä viranomaisena voi siinä tapauksessa, että yhteisö ei ole hakemusten jättöaikaan mennessä saanut valmiiksi tilinpäätöstään tai käytettäväkseen tilintarkastajien lausuntoa, suostua siihen, että puuttuvat selvitykset toimitetaan myöhempään määräpäivään mennessä. Sitä ennen avustusta ei ole myönnettävä muuten kuin ennakkona ja niin, että edellä tässä momentissa mainittujen selvitysten sijasta ensin mainittuun määräaikaan mennessä toimitetaan viranomaisen tarpeelliseksi katsoma selvitys.

6 §.

Hakemukseen, jossa yhteisö pyytää valtionavustusta säännöissä määrätyn toimintansa tai sen osan tukemiseksi, on vaadittava liitettäväksi ainakin toimintasuunnitelma talousarvioineen sille yhteisön tilivuodelle, jonka toimintaan avustus aiotaan käyttää.

Talousarvioon on vaadittava toimintahaaroinnain ja riittävästi eriteltyinä merkittäväksi, paljonko varoja arvioidaan eri tarkoituksiin käytettävän sekä mistä ja millaisin määrin nämä varat arvioidaan saatavan.

Sen estämättä, mitä 1 momentissa on määrätty, vaadittakoon kunnalta, kuntainliitolta ja seurakunnalta, jollei erityisistä syistä muuta johdu, toimintasuunnitelma talousarvioineen vain sen toiminnan osalta, johon avustusta pyydetään.

7 §.

Milloin valtionavustus on haettava erityistarkoitusta varten, kuten hankinnan, rakentamisen tai matkan rahoittamiseksi, hakemuksessa on vaadittava selvitettyä ainakin hankinta-, rakennus- tai muu suoritusohjelma sekä sitä koskeva kustannusarvio ja rahoitussuunnitelma.

Milloin 1 momentissa tarkoitettua avustusta haetaan käyttöomaisuuden hankkimiseksi tai peruskorjaukseksi, hakemuksessa on vaadittava, paitsi milloin se ilmeisesti ei ole tarpeen, selvitettyä myös sen toiminnan laatu ja laajuus, johon omaisuutta on tarkoitus käyttää.

8 §.

Jollei erityisistä syistä muuta johdu, viranomaisen on ilmoitettava, että vaadittu selvitys voidaan hakemuksessa jättää esittämättä, jos selvitys muussa yhteydessä on toimitettu sille ja hakemuksessa selvästi viitataan tähän toimenpiteeseen.

9 §.

Jos valtion avustusta on haettu hankinnan tai muun toimenpiteen rahoittamiseksi, jonka kokonaiskustannuksia ei voida su-pistaa, mutta avustusta harkitaan voitavan myöntää vain haet-tua vähemmän, on ennen asian lopullista ratkaisemista haki-jalle varattava tilaisuus selvityksen toimittamiseksi siitä, mi-ten aiottu hankinta tai mun toimenpide avustuksen osittaises-tä epäämisestä huolimatta toteutettaisiin.

10 §.

Avustamisen tarkoituksenmukaisuutta harkittaessa on sovel-tuvin kohdin otettava huomioon:

- 1) hakijan toiminnan tarkoitus, laatu ja laajuus;
- 2) hakijan taloudellinen asema, paitsi jos kysymyksessä on avustusten edelleen myöntäminen hakijana esiintyvään yhteisöön kuulumattomien hyväksi;
- 3) hallintokulujen suhteellinen osuus hakijan kuluista;
- 4) hakijan valtiolta, kunnalta ja seurakunnalta saamat avus-tukset ja avustuslainat sekä niiden käyttö;
- 5) avustuksella tuettavan toiminnan tai toimenpiteen ajankoh-taisuus;
- 6) avustuksen suunniteltu käyttötapa;
- 7) hakijan muualta saatavissa oleva tuki;
- 8) hakijan omatoimisuus; sekä
- 9) avustuksen saamisen tarve.

11 §.

Valtionavustuksen myöntämistä koskevassa päätöksessä, jon-ka sisältö on annettava kirjallisesti tiedoksi avustuksen saajal-le, on mainittava ainakin:

- 1) avustuksen saajan nimi, kotipaikka ja osoite;
- 2) avustuksen määrä;
- 3) tarkoitus, johon avustus on myönnetty;
- 4) miten avustus, joka on myönnetty eri tarkoituksiin, on jaet-tu niiden kesken;
- 5) sallitaanko 4 kohdassa mainitussa tapauksessa joltakin osalta ehkä säästyvää avustusta käyttää toiseen tarkoitukseen; sekä
- 6) viranomaisena, joka maksaa avustuksen.

12 §.

Milloin valtionavustus myönnetään päätöksen tekemisen jäl-keen toteutettavaan tarkoitukseen, ja tarvittaessa muulloin-kin, tulee päätöksestä käydä selville 11 §:ssä mainitun lisäksi:

- 1) avustuksen tarkoitukseensa käyttämistä koskevat ehdot;
- 2) miten, milloin ja millaisin edellytyksin avustuksen maksa-tus tapahtuu;
- 3) millaiseen valvontaan avustuksen saajan on alistuttava; sekä
- 4) seuraamukset avustuksen käyttöä koskevien ehtojen nou-dattamatta jättämisestä tai väärin tietojen antamisesta tahi asiaan vaikuttavien seikkojen salaamisesta taikka valvonta-toimenpiteiden vaikeuttamisesta.

Valtionavustuksen käyttäminen.

13 §.

Valtionavustuksen käyttämisen yleiseksi ehdoksi on asetetta-va, paitsi milloin se ilmeisesti ei ole tarpeen, että avustuksen

saaja noudattaa toiminnassaan ja taloudenhoidossaan tarkoituksenmukaista säästäväisyyttä.

Tarvittaessa viranomaisen tulee lisäksi vahvistaa avustuksen saajan noudatettavaksi talousarvio, määrätä palkkausperusteista tai antaa muita tarkoituksenmukaisiksi katsomiaan toimintaohjeita.

Jos viranomainen katsoo, että erityiseen tarkoitukseen, johon avustus myönnetään, on käytettävä muitakin varoja viranomaisen harkitsemassa suhteessa avustuksen määrään, määrättäköön siitäkin avustuksen myöntämispäätöksessä.

14 §.

Milloin sen tarkoituksen toteuttaminen, johon valtionavustusta myönnetään, edellyttää myös jonkun muun kuin valtion ja avustuksen saajan osallistumista rahoitukseen tai tietyn perustein kannettavien tulojen huomioon ottamista, on avustusta myönnettävässä sen käyttämisen ehdoksi asetettava, että rahoitus tältäkin osalta toteutuu.

15 §.

Valtionavustuksen käyttämisestä määrättäköön annettavaksi tilitys vain, jos samalla ilmoitetaan ne perusteet, joiden mukaan avustus on käytettävä ja joiden mukaan tilitys siitä on tehtävä.

Milloin on kysymyksessä sellainen avustus, jonka määrä katsotaan voitavan vahvistaa vasta sen jälkeen, kun avustettava tarkoitus on toteutettu, avustus myönnettäköön vain enimmäismääräisesti ja avustuksen saaja määrättäköön yhdellä tai useammalla kerralla toimittamaan viranomaiselle sen tarpeelliseksi katsoma selvitys.

16 §.

Jos valtionavustus myönnetään käytettäväksi rakennuksen tai irtaimen omaisuuden hankkimiseen tai kunnossapitoon, myöntämispäätöksessä on määrättävä, milloin syytä siihen on, omaisuuden tarkoituksenmukaisesta vakuuttamisesta ja siitä, milloin ja kenelle tämän ehdon täyttämistä on annettava selvitys.

17 §.

Myönnettäessä valtionavustusta omaisuuden hankkimiseen tai siitä aiheutuneen velan maksamiseen tai peruspääomaksi taikka muuhun pysyväisluontoiseen sijoitukseen on siltä varalta, että avustuksen saaja ei enää täytä avustuksen käyttämiseksi asetettuja ehtoja, avustuspäätöksessä määrättävä tarpeellisista toimenpiteistä sen mukaan kuin avustuksen osuuteen rahoituksesta ja muihin seikkoihin katsoen pidetään kohtuullisena ja asianmukaisena. Tällaisena toimenpiteenä voidaan pitää muun muassa sitä,

että avustus tai osa siitä voidaan vaatia palautettavaksi tai sitä vastaava osuus omaisuuden arvosta suoritettavaksi valtiolle tai, että viranomaisella on oikeus määrätä avustuksella hankitun omaisuuden käytöstä tai, kysymyksen ollessa irtaimesta omaisuudesta, sen lunastamisesta, jolloin avustusta vastaava osuus sen arvosta on katsottava osasuoritukseksi.

Milloin annetaan edellä 1 momentissa tarkoitettuja määräyksiä, on samalla määrättävä, millaisia ilmoituksia omaisuuden käytöstä ehkä on annettava sekä muusta asiaan liittyvästä menettelystä. Jollei sellaista omaisuutta, josta näitä määräyksiä annetaan, ole yksilöity avustuksen myöntämispäätöksessä, on lisäksi määrättävä, millaista luetteloa omaisuudesta on pidettävä tai muuta selvitystä siitä esitettävä.

18 §.

Valtionavustus, joka on myönnetty yhteisön säännöissä määrätyn toiminnan tukemiseksi ilman avustuksen käyttötarkoitusta koskevia muita rajoituksia, on katsottava käytetyksi sinä yhteisön tilikautena, jona se on vastaanotettu.

Jos avustus myönnetään yhteisölle vain jotakin sen toiminta-haaraa tai muuta erityistarkoitusta varten, on samalla määrättävä, saadaanko ja missä määrin avustusta käyttää sen tilikauden jälkeen, jona avustus on vastaanotettu. Niin ikään on tässä mainittuun tarkoitukseen myönnetyn avustuksen osalta määrättävä, siinäkin tapauksessa, että avustuksen käyttämiselle tilikauden jälkeen ei ole annettu lupaa, että avustuksesta tilikautena käyttämättä jäänyt osa on merkittävä erillisenä eränä yhteisön omaisuustaseessa vastattavien ryhmään. Jollei käyttämättä jäänyttä osaa saa enää seuraavana tilikautena käyttää, on se määrättävä palautettavaksi viimeistään kuukauden kuluessa tilinpäätöksen vahvistamisesta. Seuraavana tai myöhempanä tilikautena käytetty osa avustuksesta on määrättävä merkittäväksi sen tilikauden tulostaseen tuottoihin, jonka aikana se on käytetty.

19 §.

Jos valtionavustus myönnetään yhteisön säännöissä määrätyn toiminnan tai sen osan tukemiseksi, on yhteisön kirjanpidon osalta vaadittava, jollei erityisistä syistä muuta johdu, ainakin:

1) että yhteisön taloudesta pidetään toiminnan laatua ja laajuutta vastaavaa kirjanpitoa;

2) että omaisuustaseeseen selvästi merkitään näkyviin yhteisön kaikki varat ja velat;

3) että tulostase laaditaan siten, että siitä selvästi ilmenee, miten varainhoitovuoden tulos on muodostunut, ja mahdollisuuksien mukaan, miten valtionavustuksen käyttämistä koskevat ehdot varainkäytön osalta on täytetty; ja

4) että laatunsa mukaan myös yhteisön kaikkien epäitsenäisten alaosastojen ja toimintahaarojen kulut ja tuotot sisällytetään yhteisön kokonaistulostaseeseen sekä varat ja velat yhteisön kokonaisomaisuustaseeseen.

Valtionavustuksen maksaminen.

20 §.

Valtionavustusta älköön määrättäkö maksettavaksi suuremmissa erissä eikä aikaisemmin kuin avustusta harkitaan tarvittavan sille määrättyyn tarkoitukseen.

Mikäli maksettavaa erää tai maksamisen ajankohtaa ei voida jo avustusta myönnettäessä määrätä, on myöntämispäätöksessä mainittava ne perusteet, joiden mukaan maksatus erissä tapahtuu.

Jos muu kuin myöntävä viranomainen maksaa avustuksen, maksattajalle on tarpeellisessa laajuudessa ilmoitettava myöntämispäätöksestä ja erittäinkin siitä, millaiset selvitykset kunkin maksuerän osalta on vaadittava.

21 §.

Mikäli erityisistä syistä ei muuta johdu, valtionavustus on maksettava postisiirtoliikkeen välityksellä.

Avustus maksetaan saajan postisiirtotilille. Tätä varten saajaa on kehotettava kirjallisesti ilmoittamaan postisiirtotilin numero maksattavalle viranomaiselle. Tilin tulee olla saajan käytettävissä oleva valtion postisiirtotili, mutta se voi olla yksityinenkin postisiirtotili silloin, kun kysymyksessä on 18

§:n 1 momentissa tarkoitettu avustus tai kun avustus maksetaan jo suoritettujen menojen perusteella tai välittömästi suoritettavia menoja varten. Luonnolliselta henkilöltä älköön kuitenkaan vaadittako postisiirtotilin avaamista, ellei siihen ole erityistä syytä.

Jos avustus maksetaan saajan käytössä olevalle valtion postisiirtotilille, avustusehtoihin on otettava määräys, että varoja saadaan tililtä nostaa vain sitä mukaa kuin niitä käytetään tarkoitukseensa.

Valtionavustuksen käytön valvonta.

22 §.

Valtionavustuksen käyttöä on sen viranomaisen valvottava, joka on avustuksen myöntänyt. Jollei valvontaa voida kokonaisuudessaan toteuttaa avustuksen myöntämisen eikä maksatuksen yhteydessä, on avustuksen myöntämispäätöksessä avustuksen saaja velvoitettava antamaan riittävä selvitys avustuksen käyttämisestä ja sen ehtojen täyttämisestä sekä määrättävä, kenen toimesta tapahtuvaan ja miten laajaan valvontaan avustuksen saajan on sen lisäksi alistuttava.

23 §.

Valtionavustuksen myöntävä viranomainen voi valvonnassa käyttää apunaan alaisiaan viranomaisia sekä siihen soveliaista yhteisöä tämän antaman suostumuksen mukaisesti. Näille voi avustuksen myöntävä viranomainen uskoa valvontaan kuuluvia tehtäviä myös määräsäksi tai toistaiseksi kuitenkin niin, että toimenpiteistä ja niiden tuloksista on avustuksen myöntävälle viranomaiselle sen määräämin ajoin annettava selostus. Jos avustuksen maksaminen on muun viranomaisen asiana ja avustuksen käytöstä on annettava tilitys, voidaan sen tarkastamisessa käyttää apuna myös maksavaa viranomaista.

24 §.

Valvontaviranomaiselle on avustuksen myöntämispäätöksessä pidätettävä, jollei asian laadusta muuta johdu, oikeus tarkastaa vaitionavustuksen saajan koko varainkäyttöä avustusehtojen täyttämisen selvittämiseksi sekä avustushakemuksessa ja avustuksen käyttämisestä koskevassa selvityksessä esitettyjen tietojen tarkastamiseksi. Päätökseen on myös otettava ehto, että avustuksensaaja on velvollinen esittämään valvontaviranomaiselle kaikki tarkastuksessa tarvittavat tili- ja muut asiakirjat sekä muutoinkin avustamaan tarkastuksen suorittamisessa.

Mikäli avustuksen saajana olevalle yhteisölle annetaan lupa luovuttaa osa avustuksesta muun yhteisön käytettäväksi, lupa myönnettävään vain ehdolla, että valvontaviranomaisella on oikeus tarkastaa myös viimeksi mainitun yhteisön varainkäyttöä samassa laajuudessa kuin ensiksi mainitun osalta on määrätty.

25 §.

Milloin valtionavustus myönnetään tilitystä vastaan, on samalla määrättävä tilit, tilittämisen muodosta sekä tositteiden esittämisestä ja niiden laadulle asetettavista vaatimuksista.

Milloin avustuksen maksaa muu kuin sen myöntänyt viranomainen ja maksaja on tilityksen vastaanottaja, voidaan se määrätä antamaan myös tilittämistä koskevat tiliteknilliset ohjeet.

Tilitys on määrättävä annettavaksi, jollei erityisistä syistä muuta johdu, sille viranomaiselle, jonka tehtävänä on tarkastaa tilitys.

26 §.

Milloin muu kuin valtionavustuksen myöntänyt viranomainen on tilityksen tarkastajana, tämä voi tehdä tilityksen täydentämistä tai muuta tarkistamista koskevat huomautuksensa suoraan avustuksen saajalle ja, mikäli oikaisua ei saada aikaan tai jos tilityksen perusteissa ilmenee epäselvyyttä, alistaa asian avustuksen myöntäneen viranomaisen ratkaistavaksi.

Jos 1 momentissa tarkoitettu viranomainen on hyväksynyt tilityksen, sen tulee ilmoittaa avustuksen myöntäneelle viranomaiselle, paljonko avustuksesta tilityksen mukaan on käytetty.

27 §.

Valtionavustuksen myöntävä viranomainen voi määrätä, että sille on annettava sen ohjeiden mukainen selostus avustuksen käytöstä, vaikka avustuksen saaja olisikin määrätty tekemään tilitys muulle viranomaiselle.

28 §.

Jollei pidetä tarpeellisena vaatia valtionavustuksen käytöstä tilitystä, on avustuksen käyttämistä koskevana selvityksenä yhteisöltä vaadittava ainakin toimintakertomus, tilinpäätös ja tilintarkastajien lausunto siltä tilikaudelta, jona avustus on tarkoitettu käytettäväksi. Näiden selvitysten sijasta vaadittakoon kunnalta, kuntainliitolta ja seurakunnalta, jollei erityisistä syistä muuta johdu, kertomus vain siitä toiminnasta, jonka toteuttamiseksi avustus on myönnetty.

29 §.

Mikäli havaitaan, ettei valtionavustuksen ehtoja ole täytetty, tulee sen, jonka asiana on valvonnan suorittaminen, ryhtyä asian laadun vaatimiin toimenpiteisiin, kuten antaa huomautus, asettaa määräaika ehdon täyttämiseksi tai huolehtia avustuksen maksatuksen keskeyttämisestä. Jos valvonnan suorittaja on muu kuin avustuksen myöntänyt viranomainen, tälle ilmoitettakoon asiasta viipymättä, jollei korjausta saada aikaan tai on ilmeistä, että mainitunlaiset toimenpiteet eivät riitä korjauksen aikaansaamiseen.

30 §.

Jos valtionavustuksen myöntänyt viranomainen avustuksen saajaa kuultuaan katsoo, että avustusta on käytetty vastoin sille määrättyä käyttötarkoitusta tai että avustuksen saaja suuttoin on jättänyt noudattamatta avustuksen ehtoja, viranomaisen on asian laadun ja sen mukaan, mitä avustuksen myöntämispäätöksessä on määrätty, ryhdyttävä asian laadun vaatimiin toimenpiteisiin, kuten annettava asiasta vastaisen varalta huomautus, peruutettava maksamatta oleva avustus tai sen osa, määrättävä jo maksettu osa avustuksesta palautettavaksi ja mahdollisesti vaadittava sille suoritettavaksi korkoa.

31 §.

Valtionavustusta myönnettäessä on määrättävä, että jos avustuksen saamiseksi havaitaan esitetyn virheellisiä tietoja tai salatulon seikkoja, jotka olisivat voineet vaikuttaa avustuksen myöntämiseen tai avustuksen ehtojen asettamiseen, ja sen perusteella katsotaan välttämättömäksi vaatia avustuksen tai sen osan palauttamista, avustuksen saaja on velvollinen, jos avustuksen myöntänyt viranomainen sitä vaatii, suorittamaan palautettavalle määrälle sen nostopäivästä lukien vuotuista korkoa, joka enintään kolmella prosenttiyksiköllä ylittää Suomen Pankin kulloinkin voimassa olevan alimman diskonttokoron.

Erinäisiä määräyksiä.

32 §.

Jos valtionavustuksen saajana on muu yhteisö kuin kunta, kuntainliitto tai seurakunta, avustuksen käyttämisen ehdoksi on asetettava, milloin se katsotaan tarkoituksenmukaiseksi, että valvontaa suorittavan viranomaisen edustajalla on oikeus olla läsnä yhteisön päättävältä käyttävien elinten kokouksissa ja ottaa niissä osaa keskusteluun.

33 §.

Valtionavustuksen hakemus- ja myöntämis- sekä näihin liittyvässä muussakin menettelyssä on pyrittävä käyttämään tarkoitustaan vastaavia lomakkeita, milloin se menettelyn yhtenäistämisen tai yksinkertaistamisen kannalta ja ottaen huomioon samankaltaisten tapausten lukumäärän havaitaan tarkoituksenmukaiseksi.

34 §.

Älköön virkamies, jonka tehtäviin kuuluu jonkin yhteisön valtionavustusta koskevien asioiden valmistelu, päättäminen tai tarkastaminen, eikä myöskään tällaisen virkamiehen suoranainen esimies muuten kuin asianomaisen viranomaisen määräämänä valtion edustajana osallistuko sellaisen yhteisön toimintaan sen hallintoelimen jäsenenä tai muuna toimihenkilönä, tilintarkastajana tahi asiantuntijana.

Mitä edellä 1 momentissa on määrätty virkamiehen suoranaisesti esimiehestä, ei sovelleta valtioneuvoston jäseneneen.

35 §.

Milloin valtionavustuksen myöntävä viranomainen katsoo avustuksen myöntämistä valmisteltaessa, maksatuksessa tai

avustuksen käytön valvonnassa tarpeelliseksi asettaa avukseen elimiä, joihin kutsutaan myös avustuksen saajien edustajia, viranomaisen tulee huolehtia siitä, että nämä eivät päätöstä tehtäessä muodosta niissä enemmistöä.

36 §.

Milloin valtionavustuksen myöntäminen uskotaan alemmalle viranomaiselle, avustuksen myöntämisen perusteista ja siihen liitettävistä ehdoista on samalla annettava riittävän yksityiskohtaiset ohjeet. Tarpeellisessa laajuudessa on tällaiset ohjeet annettava silloinkin, kun alemmalle viranomaiselle annetaan vain myöntämisen valmistelutehtäviä.

37 §.

Valtionavustuksen myöntämistä, käyttämistä, maksamista ja käytön valvontaa koskevien kysymysten käsittelyn tehostamiseksi viranomaisten on pyrittävä kehittämään keskinäistä yhteistoimintaansa ilmoittamalla annetuista päätöksistä ja saaduista avustusten käyttöselvityksistä sekä havaituista epäkohdista, pyytämällä lausuntoja, järjestämällä neuvotteluja tai muilla tarkoitukseen sopivilla tavoilla.

38 §.

Mitä edellä on määrätty yhteisöstä, on soveltuvin kohdin noudatettava myös säätien osalta.

39 §.

Tarkempia määräyksiä tämän päätöksen soveltamisesta antaa tarvittaessa valtiovarainministeriö, jolla on myös valta myöntää yksityistapauksissa poikkeuksia näistä yleismääräyksistä. Kunkin ministeriön asiana on valvoa omalla hallintohaarallaan näiden yleismääräysten noudattamista.

Liite 2. Valtionavustuslaki

Valtionavustuslaki N:o 688/2001

Annettu Naantalissa 27 päivänä heinäkuuta 2001

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku

Yleiset säännökset

1 §

Soveltamisala

Tässä laissa säädetään niistä perusteista ja menettelyistä, joita noudatetaan myönnettäessä valtionavustuksia. Valtionavustuksella tarkoitetaan tässä laissa tuenluonteista rahoitusta tietyn toiminnan tai hankkeen avustamiseksi.

Tätä lakia sovelletaan valtion talousarvion otetusta määrärahasta tai talousarvion ulkopuolella olevan valtion rahaston varoista myönnettävään valtionavustukseen. Tätä lakia sovelletaan myös, kun valtion talousarviossa myönnetään valtuus tehdä sopimuksia tai antaa sitoumuksia valtionavustuksesta.

Jollei muussa laissa toisin säädetä, tätä lakia sovelletaan myös valtionavustukseen, joka myönnetään käytettäväksi Suomen ulkopuolella. Jos kuitenkin 2 momentissa tarkoitettua valtionavustuksen saajana on vieras valtio tai sen toimielin taikka valtioiden välinen kansainvälinen järjestö, valtionavustukseen sovelletaan ainoastaan 5–8 §:ää sekä 11 §:n 5 momenttia.

Tätä lakia ei sovelleta Suomea sitovan kansainvälisen veloitteen perusteella myönnettävään rahoitukseen.

2 §

Soveltaminen Euroopan yhteisön tai muista Euroopan unionin varoista myönnettäviin tukiin

Jollei muusta laista tai Euroopan yhteisön lainsäädännöstä muuta johdu, mitä 8–37 §:ssä säädetään koskee soveltuvien osin Euroopan yhteisön tai muista Euroopan unionin varoista myönnettävää tukea. Tässä laissa tarkoitetaan Euroopan yhteisön tai muista Euroopan unionin varoista myönnettävällä tuella Euroopan yhteisöjen talousarvioista tai muista Euroopan unionin hallinnassa olevista varoista myönnettävää avustusta, lainaa ja muuta rahoitusta, takausta, maksuhelpotusta ja muita taloudellisia etuuksia.

3 §

Suhde muuhun lainsäädäntöön

Jos muussa laissa on tästä laista poikkeavia säännöksiä, niitä noudatetaan tämän lain sijasta.

Tätä lakia ei sovelleta kuntien valtionosuuslaissa (1147/1996), opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetussa laissa (635/1998), vapaasta sivistystyöstä annetussa laissa (632/1998), sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta annetussa laissa (733/1992) eikä kunnille palo- ja pelastustoimen kustannuksiin suoritettavista valtionosuuksista ja -avustuksista annetussa laissa (560/1975) säädettyyn valtionosuuteen tai -avustukseen. Tätä lakia ei sovelleta myöskään raha-automaattien, kasinopelien eikä pelikasi-

no- tai totopelitoiminnan tuotoista myönnettäviin avustuksiin.

Ellei muussa laissa toisin säädetä, tässä laissa tarkoitettuna valtionavustuksena ei pidetä:

1) tukea, korvausta tai muuta etuutta, jos oikeus sen saamiseen perustuu lakiin ja myönnettävän määrän määräytymisperuste säädetään yksityiskohtaisesti laissa;

2) lainanantoa valtion varoista eikä siihen liittyvää korko- tai muuta etuutta;

3) valtione takausta tai -takuuta;

4) korkotukea luottolaitoksen taikka valtion erityisrahoituslaitoksen tai -yhtiön varoista myönnettylle luotolle;

5) valtion verojen tai muiden saamisten maksuhelpotusta tai -vapautusta;

6) yksityiselle henkilölle annettavaa sosiaalivakuutusta, sosiaalivakuutukseen perustuvaa etuutta tai muuhun lakisääteeseen sovellettavaan liittyvää tukea.

4 §

Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

1) valtionapuviranomaisella sitä viranomaista, jonka tehtäviin kyseistä valtionavustusta koskevat asiat lainsäädännön nojalla kuuluvat; sekä

2) julkisella tuella valtion, kunnan tai muun julkisyhteisön taikka julkisoikeudellisen laitoksen tai säätöön antamaa tai sen varoista maksettavaa avustusta, lainaa ja muuta rahoitusta, korkotukea, takausta, maksuhelpotusta ja muuta näihin rinnastettavaa taloudellista etuutta sekä Euroopan yhteisön tai muista Euroopan unionin varoista myönnettävää tukea verojärjestelmän kautta annettavaa tukea lukuun ottamatta.

2 luku

Valtionavustuksen myöntämisen perusteet

5 §

Valtionavustuslajit

Valtionavustus voidaan myöntää yleisavustuksena tai erityisavustuksena.

Yleisavustus voidaan myöntää valtionavustuksen saajan toimintaan yleisesti tai tiettyyn osaan sen toiminnasta.

Erityisavustus voidaan myöntää:

1) investointiavustuksena aineellisen tai aineettoman hyödykkeen hankintaan;

2) hankeavustuksena kokeilu-, käynnistämisen-, tutkimus- tai kehittämishankkeeseen taikka muuhun tarkoitukseltaan rajatun hankkeeseen;

3) apurahana, stipendinä tai avustuksena hakijan henkilökohtaiseen käyttöön tai hankkeeseen;

4) muuna 1–3 kohdassa tarkoitettuun verrattavana erityisavustuksena.

6 §

Valtionavustuksen määrä

Muu kuin 5 §:n 3 momentin 3 kohdassa tarkoitettu valtion talousarviosta tai talousarvion ulkopuolella olevasta valtion rahastosta myönnettävä valtionavustus ei saa kattaa valtionavustuksen kohteena olevasta toiminnasta tai hankkeesta aiheutuvien kokonaiskustannusten täyttä määrää, jollei valtionavustuksen myöntämisen tavoitteiden saavuttamiseksi välttämättömistä ja perustelluista syistä muuta johdu.

Sen estämättä, mitä 1 momentissa säädetään, toiminnan tai hankkeen toteutuneet kustannukset voivat jäädä pienemmiksi kuin valtionapuviranomaisen vahvistaman laskennallisen perusteen mukaan myönnetty valtionavustus.

Valtionavustus ei saa yhdessä muiden julkisten tukien kanssa ylittää Euroopan yhteisön tai Suomen lainsäädännössä säädettyä valtionavustuksen tai muun julkisen tuen enimmäismäärää.

7 §

Valtionavustuksen myöntämisen yleiset edellytykset

Valtionavustusta voidaan myöntää valtion talousarvion tai talousarvion ulkopuolella olevan valtion rahaston varojen puitteissa, jos:

1) tarkoitus, johon valtionavustusta haetaan, on yhteiskunnallisesti hyväksyttävä;

2) valtionavustuksen myöntäminen on perusteltua valtionavustuksen käytölle asetettujen tavoitteiden kannalta;

3) valtionavustuksen myöntämistä on pidettävä tarpeellisena valtionavustuksen hakijan saama muu julkinen tuki sekä valtionavustuksen kohteena olevan hankkeen tai toiminnan laatu ja laajuus huomioon ottaen; sekä

4) valtionavustuksen myöntämisen ei arvioida aiheuttavan muita kuin vähäisiä kilpailua ja markkinoiden toimintaa vääristäviä vaikutuksia Euroopan talousalueeseen kuuluvassa valtiossa.

Valtionavustus voidaan myöntää saajalle sen omaan toimintaan tai hankkeeseen taikka käytettäväksi valtionavustuspäätöksen mukaista käyttötarkoitusta toteuttavan muun kuin saajan toiminnan tai hankkeen avustamiseen. Jos valtionavustus myönnetään käytettäväksi valtionavustuspäätöksen mukaista käyttötarkoitusta toteuttavan muun kuin saajan toiminnan tai hankkeen avustamiseen, valtionavustuksen saajan on tehtävä sopimus valtionavustuksen käytöstä, käytön valvonnasta ja niiden ehdoista toimintaa tai hanketta toteuttavan kanssa.

8 §

Tarkemmat säännökset valtionavustuksesta

Tarkempia säännöksiä tämän lain soveltamisalaan kuuluvan valtionavustuksen talousarvion mukaisesta myöntämisestä, maksamisesta ja käytöstä voidaan antaa valtioneuvoston asetuksella.

3 luku

Valtionavustuksen myöntäminen ja maksaminen

9 §

Valtionavustuksen hakeminen

Valtionavustusta haetaan kirjallisesti.

Valtionapuviranomaisen tulee tiedottaa sopivalla tavalla mahdollisuudesta hakea valtionavustusta ja hakemismenettelyä sekä antaa tietoja valtionavustuksen myöntämisen yleisistä edellytyksistä ja valtionavustuksen ehdoista, jollei tämä ole ilmeisen tarpeetonta.

10 §

Valtionavustuksen hakijan selvittämis- velvollisuus

Valtionavustuksen hakijan tulee hakemuksen yhteydessä antaa valtionapuviranomaiselle oikeat ja riittävät tiedot valtionavustuksen käyttötarkoituksesta sekä niistä muista seikoista, joita valtionapuviranomainen tarvitsee hakemuksen ratkaisemiseksi.

11 §

Valtionavustuspäätös

Valtionapuviranomainen tekee valtionavustusta koskevassa asiassa kirjallisen päätöksen (valtionavustuspäätös).

Valtionavustuspäätöksestä, jolla valtionavustus myönnetään, tulee käydä ilmi ainakin valtionavustuksen:

1) saaja;

2) käyttötarkoitus;

3) määrä tai laskentaperuste.

Valtionavustuspäätökseen voidaan ottaa 7 §:n 1 momentissa säädettyjen seikkojen toteutumisen varmistamiseksi välttämättömiä valtionavustuksen käyttämistä koskevia ehtoja ja rajoituksia.

Valtionavustuspäätöksestä, jolla valtionavustus myönnetään, tulee lisäksi käydä ilmi valtionavustuksen asianmukaisen käyttämisen sekä valtionavustuksen saajan oikeuksien ja velvollisuuksien selkeyden edellyttämällä tavalla:

1) valtionavustuksen kohteena olevan toiminnan tai hankkeen hyväksyttävät kustannukset;

2) valtionavustuksen enimmäismäärä valtionavustuksen kohteena olevasta toiminnasta tai hankkeesta aiheutuvista kokonaiskustannuksista;

3) saajan valtionavustuksen kohteena olevasta toiminnasta tai hankkeesta saamien tulojen sekä saajan muiden tulojen vaikutus valtionavustuksen määrään ja käyttöön;

4) valtionavustuksen käyttöaika sekä 13 §:n 2–4 momentissa tarkoitettut ehdot ja rajoitukset;

5) saajan velvollisuus antaa selvitys valtionavustuksen käytämisestä ja selvityksen ajankohta;

6) muut valtionavustuksen myöntämisen ja maksamisen sekä käytön valvonnan perusteet.

Jos valtionavustus myönnetään ulkomaiselle valtionavustuksen saajalle käytettäväksi Suomen ulkopuolella, valtionapuviranomainen voi lisäksi tehdä valtionavustuksen käytöstä ja sen ehdoista sopimuksen valtionavustuksen saajan kanssa. Sopimukseen on otettava valtionavustuksen valtion talousar-

vion mukaisen käyttämisen sekä käytön valvonnan kannalta tarpeelliset ehdot.

12 §

Valtionavustuksen maksaminen

Valtionavustus maksetaan valtionavustuksen saajalle yhtenä tai useampana eränä kustannusten ajoittumisen perusteella. Valtionapuviranomainen voi päättää, että valtionavustus maksetaan toteutuneiden kustannusten perusteella sen jälkeen, kun avustuksen käytöstä on esitetty valtionapuviranomaiselle hyväksyttävä selvitys.

Valtionavustuksesta voidaan maksaa ennakkoa, jos se on valtionavustuksen käytön kannalta perusteltua sekä sen käytön valvonnan kannalta tarkoituksenmukaista.

Määrältään vähäinen ja 5 §:n 3 momentin 3 kohdassa tarkoitettu valtionavustus voidaan 1 momentin estämättä maksaa myös kertsuorituksena, jos se on valtionavustuksen käytön kannalta perusteltua.

Valtionavustuksen saajan tulee antaa valtionapuviranomaiselle valtionavustuksen maksamiseksi oikeat ja riittävät tiedot.

4 luku

Valtionavustuksen käyttö ja sen valvonta

13 §

Valtionavustuksen käyttö

Valtionavustus saadaan käyttää ainoastaan valtionavustuspäätöksen mukaiseen tarkoitukseen.

Sen lisäksi, mitä tässä laissa tai 8 §:n nojalla annetussa valtioneuvoston asetuksessa säädetään, valtionavustuksen saajan on noudatettava avustettavassa hankkeessa tai toiminnassa valtionavustuspäätökseen otettuja ehtoja ja rajoituksia.

Jos valtionavustus on myönnetty tiettyä valtionavustuspäätöksessä määriteltyä käyttötarkoitusta varten käytettävän omaisuuden hankintaan tai perusrannukseen, omaisuutta ei saa käyttää pysyvästi muuhun kuin valtionavustuspäätöksessä määritellyn käyttötarkoitukseen eikä omaisuuden omistus- tai hallinto-oikeutta luovuttaa toiselle valtionavustuspäätöksessä määrättyä valtionavustuksen kohteena olevan omaisuuden käyttöaikana. Valtionavustuspäätöksessä valtionavustuksen kohteena olevan omaisuuden käyttöajaksi saadaan määrätä enintään kymmenen vuotta valtionavustuksen tai sen viimeisen erän maksamisesta.

Edellä 3 momentissa tarkoitettu valtionavustuksen kohteena olevan omaisuuden käyttöaika on kuitenkin 30 vuotta valtionavustuksen myöntämisestä, jos valtionavustus on myönnetty muussa kuin elinkeinotoiminnan tukemisen tarkoituksessa kiinteän omaisuuden, rakennuksen tai rakennuksessa olevan huoneiston hankintaan tai perusrannukseen. Tämän lain 8 §:n nojalla annetussa valtioneuvoston asetuksessa tai valtionavustuspäätöksessä voidaan kuitenkin asettaa lyhyempikin käyttöaika, jos se on perusteltua valtionavustuksen käyttötarkoituksen kannalta.

14 §

Valtionavustuksen saajan tiedonanto- velvollisuus

Valtionavustuksen saajan tulee antaa valtionapuviranomaiselle valtionavustuspäätöksen ehtojen noudattamisen valvomiseksi oikeat ja riittävät tiedot.

Valtionavustuksen saajan tulee ilmoittaa viipymättä valtionapuviranomaiselle valtionavustuksen käyttötarkoituksen toteutumiseen vaikuttavasta muutoksesta tai muusta valtionavustuksen käyttöön vaikuttavasta muutoksesta.

15 §

Valtionapuviranomaisen valvontatehtävä

Valtionapuviranomaisen on huolehdittava valtionavustuksen asianmukaisesta ja riittävästä valvonnasta hankkimalla valtionavustuksen käyttö- ja seurantatietoja sekä muita tietoja samoin kuin tekemällä tarvittaessa tarkastuksia.

16 §

Tarkastusoikeus

Valtionapuviranomaisella on oikeus suorittaa valtionavustuksen maksamisessa ja käytön valvonnassa tarpeellisia valtionavustuksen saajan talouteen ja toimintaan kohdistuvia tarkastuksia. Jos valtionavustus on myönnetty 7 §:n 2 momentissa säädetyllä tavalla käytettäväksi valtionavustuspäätöksen mukaista käyttötarkoitusta toteuttavan muun kuin saajan hankkeeseen tai toimintaan, valtionapuviranomaisella on oikeus tarvittaessa tarkastaa valtionavustuspäätöksen mukaista toimintaa tai hanketta toteuttavan taloutta ja toimintaa.

Valtionapuviranomainen voi päätöksellään valtuuttaa toisen viranomaisen tai ulkopuolisen tilintarkastajan suorittamaan 1 momentissa tarkoitettuja tarkastuksia. Tilintarkastajan tulee olla tilintarkastuslaissa (936/1994) tai julkishallinnon ja -talouden tilintarkastajista annetussa laissa (467/1999) tarkoitettu hyväksytty tilintarkastaja tai tilintarkastusyhteisö. Tilintarkastusyhteisön on nimettävä tarkastuksesta vastuullinen tilintarkastaja.

Ulkopuolinen asiantuntija voi valtionapuviranomaisen pyynnöstä avustaa tarkastuksessa.

Tilintarkastajaan ja ulkopuoliseen asiantuntijaan sovelletaan hallintomenettelylakia (598/1982), kielilakia (148/1922), viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettua lakia (621/1999) sekä valtion virkamieslain (750/1994) 14 ja 15 §:ää.

Tilintarkastajaan ja ulkopuoliseen asiantuntijaan sovelletaan rikosoikeudellista virkavastuuta koskevia säännöksiä.

17 §

Tarkastuksen suorittaminen

Valtionavustuksen saajan on korvauksetta annettava tarkastusta suorittavalle virkamiehelle ja 16 §:n 2 momentissa tarkoitettulle tilintarkastajalle kaikki tarkastuksen kannalta tarpeelliset tiedot ja selvitykset, asiakirjat, tallenteet ja muu aineisto sekä muutokin avustettava tarkastuksessa.

Tarkastusta suorittavalla virkamiehellä ja 16 §:n 2 momentissa tarkoitettulla tilintarkastajalla on oikeus ottaa tarkastuksen kohteena oleva aineisto haltuunsa, jos tarkastaminen sitä edellyttää. Aineiston haltuunotosta on tarkastuksen yhteydessä laadittava pöytäkirja. Siinä on mainittava haltuunoton tarkoitus ja haltuun otettu aineisto. Aineisto on palautettava viipymättä, kun sitä ei enää tarvita tarkastuksen suorittamiseksi.

Tarkastusta suorittavalla virkamiehellä ja 16 §:n 2 momentissa tarkoitettulla tilintarkastajalla on oikeus päästä tarkastuksen edellyttämässä laajuudessa valtionavustuksen saajan hallinnassa tai käytössä oleviin liike-, varasto- tai muihin vastaaviin ammatin tai elinkeinon harjoittamiseen käytettäviin tiloihin ja muille alueille, joiden oloilla on merkitystä valtionavustuksen myöntämiselle ja käytön valvonnalle. Tarkastusta ei saa suorittaa kotirauhan piiriin kuuluvissa tiloissa.

18 §

Virka-apu

Valtionapuviranomaisella on oikeus saada poliisi-, tulli-, vero- ja ulosottoviranomaisilta tarpeellista virka-apua tässä laissa tarkoitettujen valvonta- ja tarkastustehtävien suorittamisessa.

19 §

Maksatuksen keskeytys

Valtionapuviranomainen voi päätöksellään määrätä valtionavustuksen maksamisen keskeytettäväksi, jos:

- 1) on perusteltua aihetta epäillä, että valtionavustuksen saaja ei menettele 12 §:n 4 momentissa taikka 13 tai 14 §:ssä tarkoitettulla tavalla;
- 2) ne perusteet, joilla valtionavustus on myönnetty, ovat olennaisesti muuttuneet; taikka
- 3) Euroopan yhteisön lainsäädännössä edellytetään maksamisen keskeyttämistä.

5 luku

Valtionavustuksen palauttaminen ja takaisinperintä

20 §

Valtionavustuksen palauttaminen

Valtionavustuksen saajan tulee viipymättä palauttaa virheellisesti, liikaa tai ilmeisen perusteettomasti saamansa valtionavustus tai sen osa. Valtionavustuksen saajan tulee palauttaa valtionavustus tai sen osa myös, jos sitä ei voida käyttää valtionavustuspäätöksessä edellytetyllä tavalla. Jos palautettava määrä on enintään 10 euroa, se saadaan jättää palauttamatta.

Mitä 1 momentissa säädetään, ei koske laskennallisen perusteen mukaan myönnetyn valtionavustuksen ja toteutuneiden kustannusten välistä erotusta.

21 §

Velvollisuus valtionavustuksen takaisinperintään

Valtionapuviranomaisen on päätöksellään määrättävä valtionavustuksen maksaminen lopetettavaksi sekä jo maksettu valtionavustus takaisin perittäväksi, jos valtionavustuksen saaja on:

- 1) jättänyt palauttamatta sellaisen valtionavustuksen tai sen osan, joka 20 §:n mukaan on palautettava;
- 2) käyttänyt valtionavustuksen olennaisesti muuhun tarkoitukseen kuin se on myönnetty;
- 3) antanut valtionapuviranomaiselle väärän tai harhaanjohtavan tiedon seikasta, joka on ollut omiaan olennaisesti vaikuttamaan valtionavustuksen saantiin, määrään tai ehtoihin, taikka salannut sellaisen seikan; taikka
- 4) muutoin 1–3 kohtaan verrattavalla tavalla olennaisesti rikkonut valtionavustuksen käyttämistä koskevia säännöksiä tai valtionavustuspäätökseen otettuja ehtoja.

22 §

Valtionavustuksen harkinnanvarainen takaisinperintä

Valtionapuviranomainen voi päätöksellään määrätä valtionavustuksen maksamisen lopetettavaksi sekä jo maksetun valtionavustuksen tai sen osan takaisin perittäväksi, jos:

- 1) valtionavustuksen saaja on menetellyt 12 §:n 4 momentin taikka 13 tai 14 §:n vastaisesti;
- 2) valtionavustuksen saaja on kieltäytynyt antamasta 17 §:n 1 momentissa tarkoitettua aineistoa tai avustamasta mainitussa momentissa tarkoitettulla tavalla tarkastuksessa;
- 3) valtionavustuksen saaja on lopettanut valtionavustuksen kohteena olleen toiminnan, supistanut sitä olennaisesti tai luovuttanut sen toiselle;
- 4) valtionavustuksen saaja on 13 §:n vastaisesti luovuttanut toiselle omistus- tai hallintaoikeuden omaisuuteen, joka on hankittu valtionavustuksella;
- 5) valtionavustuksen saaja on 13 §:n vastaisesti pysyvästi muuttanut valtionavustuksen kohteena olleen omaisuuden käyttötarkoitusta;
- 6) valtionavustuksen saaja on joutunut ulosottoimenpiteen kohteeksi, selvitystilaan, konkurssiin taikka yrityksen saneerausmenettelyn tai yksityishenkilön velkajärjestelyistä annetussa laissa (57/1993) tarkoitettua velkajärjestelyn kohteeksi, jollei valtionavustuksen käyttötarkoituksesta muuta johdu; taikka

7) valtionavustuksen saaja menettelee tosiasiallisesti tässä momentissa säädettyihin seikkoihin rinnastettavalla tavalla antamalla valtionavustuksen myöntämiseen, maksamiseen tai käyttämiseen liittyvälle seikalle muun kuin asian todellista luonnetta tai tarkoitusta vastaavan oikeudellisen muodon.

Jos valtionavustuksen kohteena ollut omaisuus on tuhoutunut tai vahingoittunut 13 §:ssä säädettyinä käyttöaikana eikä tuhoutuneen tai vahingoittuneen omaisuuden tilalle hankita uutta vastaavaa omaisuutta, valtionapuviranomainen voi päätöksellään määrätä valtionavustuksen maksamisen lopetettavaksi ja määrätä mahdollisesta vakuutuskorvauksesta tai muusta korvauksesta takaisin perittäväksi määrän, joka vastaa valtionavustuksen osuutta omaisuuden alkuperäisestä hankintamenosta.

Valtionapuviranomainen voi päätöksellään myös määrätä valtionavustuksen maksamisen lopetettavaksi sekä jo maksetun valtionavustuksen takaisin perittäväksi, jos Euroopan yhteisön lainsäädännössä sitä edellytetään.

23 §

Palautettava ja takaisin perittävä määrä investointiavustuksissa

Edellä 20–22 §:n mukaan palautettava tai takaisin perittävä investointiavustuksen määrä on sen suuruinen osa investointiavustuksen kohteena olevan omaisuuden käyvästä arvosta, joka vastaa avustuksen osuutta avustuksen kohteena olevan omaisuuden alkuperäisistä hankintamenoista investointihankkeen toteuttamisen jälkeen.

Jos investointiavustus on myönnetty elinkeinotoiminnan tukemiseen, valtionavustuksen palautettava tai takaisin perittävä määrä on 1 momentista poiketen investointiavustuksen maksettu määrä.

24 §

Korko

Valtionavustuksen saajan on maksettava palautettavalle tai takaisin perittäväälle määrälle valtionavustuksen maksupäi-

västä korkolain (633/1982) 3 §:n 2 momentin mukaista vuotuista korkoa lisättyinä kolmella prosenttiyksiköllä.

25 §

Viivästyskorke

Jos takaisin perittävää määrää ei makseta viimeistään valtionapuviranomaisen asettamana eräpäivänä, sille on maksettava vuotuista viivästyskorkoa korkolain 4 §:n 3 momentissa tarkoitetun korkokannan mukaan.

26 §

Kohtuullistaminen

Valtionapuviranomainen voi 20–22 §:ssä tarkoitetuissa tapauksissa päättää, että osa palautettavasta tai takaisin perittävästä määrästä, sille laskettavasta korosta tai viivästyskorosta jätetään perimättä, jos täysimääräinen palauttaminen tai takaisinperintä on kohtuuton valtionavustuksen saajan taloudelliseen asemaan ja olosuhteisiin tai valtionavustuksella hankitun omaisuuden laatuun nähden taikka palauttamisen tai takaisinperinnän perusteena olevaan menettelyyn tai olosuhteiden muutokseen nähden.

Erityisen painavasta syystä valtionapuviranomainen voi päättää, että palautettava tai takaisin perittävä määrä, sille laskettava korko tai viivästyskorke jätetään kokonaan perimättä.

27 §

Yhteisvastuullisuus

Jos valtionavustus on myönnetty yhteisesti useammalle valtionavustuksen saajalle, kaikki saajat vastaavat yhteisvastuullisesti valtionavustuksen takaisin maksamisesta valtionapuviranomaiselle.

28 §

Takaisinperinnän määräaika

Valtionapuviranomaisen on tehtävä 19, 21 ja 22 §:ssä tarkoitettu päätös viipymättä ja erityisestä syystä kahden kalenterivuoden kuluessa sen jälkeen, kun valtionapuviranomaisen tietoon on tullut sellainen seikka, jonka nojalla valtionavustuksen maksamisen keskeyttämiseen tai lopettamiseen taikka valtionavustuksen takaisinperintään voidaan ryhtyä.

Valtionavustuksen, sille maksettavan koron tai viivästyskoron takaisinperintään ei saa enää ryhtyä, kun kymmenen vuotta on kulunut valtionavustuksen tai sen viimeisen erän maksamisesta. Jos 8 §:n nojalla annetussa valtioneuvoston asetuksessa tai valtionavustuspäätöksessä asetetaan määräaika valtionavustuksen tai sillä tuetun omaisuuden käyttämiseksi 13 §:ssä säädettyllä tavalla, kymmenen vuoden määräaika lasketaan tämän ajan päättymisestä.

29 §

Vanheneminen

Oikeus saada maksatus myönnetystä valtionavustuksesta raukeaa, jos valtionavustuksen saaja ei ole esittänyt valtionavustuksen maksamista varten tarvittavaa hyväksyttävää selvitystä 8 §:n nojalla annetussa valtioneuvoston asetuksessa tai valtionavustuspäätöksessä asetetussa määräajassa. Jos määräaika ei ole asetettu, oikeus maksatukseen raukeaa kahden vuoden kuluttua sen varainhoitovuoden päättymisestä, jona valtionavustus on myönnetty.

Edellä 20 §:ssä säädetty velvollisuus palauttaa valtionavustus tai sen osa raukeaa, kun kymmenen vuotta on kulunut valtion-

avustuksen tai sen viimeisen erän maksamisesta. Jos 8 §:n nojalla annetussa valtioneuvoston asetuksessa tai valtionavustuspäätöksessä asetetaan määräaika valtionavustuksen tai sillä tuetun omaisuuden käyttämiseksi 13 §:ssä säädettyllä tavalla, palautusvelvollisuus raukeaa, kun kymmenen vuotta on kulunut asetetun määräajan päättymisestä.

30 §

Kuittaus

Palautettava tai takaisin perittävä määrä korkoineen voidaan periä siten, että se vähennetään samalle valtionavustuksen saajalle maksettavasta muusta saman valtionapuviranomaisen myöntämästä valtionavustuksesta.

6 luku

Tietojensaanti ja tietojen luovuttaminen

31 §

Tietojensaanti viranomaiselta

Valtionapuviranomaisen oikeuteen saada tietoja toiselta viranomaiselta sovelletaan, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa säädetään.

Valtionapuviranomaisella on salassapitosäännösten estämättä oikeus saada muilta viranomaisilta tehtäviensä hoitamiseksi välttämättömiä tietoja:

1) valtionavustuksen hakijan ja saajan taloudellisesta asemasta;

2) valtionavustuksen hakijan ja saajan julkisista tuista;

3) valtionavustuksen hakijaa ja saajaa koskevista muista seikoista, joilla on olennaista merkitystä tämän lain noudattamisen varmistamiseksi valtionavustuksen myöntämisessä, maksamisessa ja käytön valvonnassa.

32 §

Tietojen luovuttaminen

Tämän lain nojalla saatujen tietojen luovuttamiseen sovelletaan, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa säädetään.

Sen lisäksi, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa säädetään salassa pidettävien tietojen luovuttamisesta, valtionapuviranomaisella on salassapitovelvollisuuden estämättä oikeus luovuttaa tietoja:

1) poliisi- ja muulle esitutkintaviranomaiselle rikoksen estämiseksi tai selvittämiseksi taikka syyttäjäviranomaiselle syyteharkintaa varten;

2) tämän lain soveltamista koskevan viranomaisen selvityksen tai viranomaisen toimeksiannosta laadittavan tieteellisen tutkimuksen tekemiseksi, jos tietojen luovuttaminen on välttämätöntä selvityksen tai tutkimuksen tekemiseksi;

3) toimivaltaiselle Euroopan unionin toimielimelle tai unionin muulle elimelle sekä toisen jäsenvaltion toimivaltaiselle viranomaiselle, jos Euroopan yhteisön lainsäädännössä tai muussa Suomen jäsenyyteen Euroopan unionissa liittyvässä velvoitteessa sitä edellytetään;

4) jos Suomea sitovassa kansainvälisessä velvoitteessa sitä edellytetään.

Edellä 2 momentissa tarkoitettuja tietoja ei saa käyttää muuhun kuin siihen tarkoitukseen, johon tiedot on luovutettu.

7 luku

Erinäiset säännökset

33 §

Tiedoksianto

Valtionapuviranomaisen muu kuin 19, 21, 22 ja 30 §:ssä tarkoitettussa asiassa tekemä päätös voidaan lähettää asianosaiselle tiedoksi postitse. Jollei muuta näytetä, asianosaisen katsotaan saaneen päätöksestä tiedon seitsemäntenä päivänä siitä, kun päätös on annettu postin välitettäväksi. Tiedoksiantossa noudatetaan muuten, mitä tiedoksiannosta hallintoasioissa säädetään.

34 §

Muutoksenhaku

Valtionapuviranomaisen päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla. Valtionapuviranomaisen päätökseen saa siihen tyytymätön asianosainen hakea oikaisua 30 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Oikaisuvaatimus tehdään päätöksen tehneelle viranomaiselle.

Oikaisuvaatimuksesta annettuun päätökseen saa valittamalla hakea muutosta siten kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään.

35 §

Täytäntöönpano

Valtionapuviranomaisen päätös voidaan panna täytäntöön muutoksenhausta huolimatta. Edellä 21 ja 22 §:ssä tarkoitetussa asiassa oikaisuvaatimuksesta annettu päätös voidaan panna täytäntöön verojen ja maksujen perimisestä ulosottoin annetussa laissa (367/1961) säädetyssä järjestyksessä.

36 §

Vaikutusten arviointi

Valtionapuviranomaisen on sopivalla tavalla seurattava myöntämiensä valtionavustusten käytön tuloksellisuutta ja tarkoituksenmukaisuutta sekä valtionavustusten vaikutuksia

kilpailuun, eri väestöryhmien asemaan samoin kuin niiden ympäristö- ja muita vaikutuksia. Valtionapuviranomaisen on määrääjain arvioitava valtionavustusten tarpeellisuutta ja kehitettävyyttä. Tässä tarkoituksessa valtionapuviranomaiset antavat toisilleen tarvittavaa apua.

37 §

Valtionapuviranomaisen tarkemmat ohjeet

Valtionapuviranomainen voi antaa tarkempia ohjeita teknisluonteisista yksityiskohdista, jotka koskevat valtionavustuksen hakemista, valtionavustuksen hakijan selvittämisvelvollisuutta, valtionavustuksen saajan kirjanpitovelvollisuutta, valtionavustuksen maksamista sekä valtionavustuksen käyttöä ja valvonnan toteuttamista.

38 §

Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä syyskuuta 2001.

Tällä lailla kumotaan valtionavustuksia koskeviksi yleismääräyksiksi annettu valtioneuvoston päätös (490/1965) siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen.

Ennen tämän lain voimaantuloa myönnetyn valtionavustuksen käytössä ja käytön valvonnassa, palauttamisessa ja takaisinperinnässä sekä sitä koskevassa muutoksenhaussa noudatetaan valtionavustuksen myöntämisenajankohdasta voimassa olleita säännöksiä sekä valtionavustuspäätöksessä asetettuja ehtoja. Jollei valtionavustuspäätöksessä, joka on tehty ennen tämän lain voimaantuloa, ole maksamisesta toisin määrätty, noudatetaan kuitenkin tämän lain 12 §:ää.

Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

HE 63/2001

VaVM 9/2001

EV 84/2001

Naantalissa 27 päivänä heinäkuuta 2001

Tasavallan Presidentti
TARJA HALONEN

Valtiovarainministeri
Sauli Niinistö

Liite 3. Kyselylomake

TAITEEN KESKUSTOIMIKUNTA 2003			
Selvitys: KULTTUURIN & TAITEEN HARKINNANVARAINEN TUKI (hv-tuki)			
Yhteisö / yhteyshenkilö:			
Osoite:			
Puhelin:			
Telefax:			
Sähköposti:			

PYYDÄMME RENGASTAMAAN OIKEAT VAIHTOEHDOT JA TÄYTTÄMÄÄN MUUT KOHDAT NILLE VARATUILLE RIVEILLE.

1. Yhteisönne edustama kulttuurin tai taiteenala:			
Elokuvatuide.... 01	Taideteollisuus.....07	muu taiteenala.....	
Kirjallisuus..... 02	Tanssitaide.....08	-----	13
Kuvataide..... 03	Valokuvataide.....09		
Näyttämötaide.. 04	Mediataide.....10	muu kulttuurin alue.....	14
Rakennustaide.. 05	Sirkus/estradiide... 11	-----	
Säveltaide..... 06			

2. Mitä seuraavista harkinnanvaraisista tukimuodoista yhteisönne on hakenut tai saanut vuodelle 2002?

	<u>Toiminta-av.</u>	<u>Projektiav.</u>	
	Haettu	Myönnetty	Haettu Myönnetty
Mitään seuraavista ei ole.....	011	012	021 022
<u>1. Elokuvatuide</u>			
Elokuvakulttuurin tuki.....	1111	1112	1121 1122
Elokuvan laatutuki.....	1211	1212	1221 1222
Elokuvajärjestötuki.....	1311	1312	1321 1322
Tuki alueellisille elokuvakeskuksille.....	1411	1412	1421 1422
<u>2. Kirjallisuus</u>			
Tuki kirjallijärjestöille.....	2111	2112	2121 2122
Tuki lukemisen ja luovan kirjoittamisen edistämiseen.....	2211	2212	2221 2222

<u>3. Kuvataide</u>			
Tuki kuvataidejärjestöille.....	3111	3112	3121 3122
Tuki kuvataiteen näyttelytoimintaan.....	3211	3212	3221 3222
Aateljee- ja työpajatoiminnan tuki.....	3311	3312	3321 3322
<u>4. Näyttämötaide</u>			
Tuki teatterijärjestöille.....	4111	4112	4121 4122
Tuki ammattiteatterikohteisiin.....	4211	4212	4221 4222
Tuki rahoituslain ulkopuolisille teattereille.....	4311	4312	4321 4322
Tuki ohjaaja, skenografi- ym. vierailuihin.....	4411	4412	4421 4422
<u>5. Rakennustaide</u>			
Arkkitehtuuripoliittisen ohjelman edistäminen & seuranta.....	5111	5112	5121 5122
<u>6. Säveltaide</u>			
Tuki oopperayhdistyksille.....	6111	6112	6121 6122
Tuki musiikki-instituuteille.....	6211	6212	6221 6222
Säveltaiteen harrastustoimintaan.....	6311	6312	6321 6322
Tuki konserttitoiminnan edistämiseen.....	6411	6412	6421 6422
Tuki musiikkikilpailuille.....	6511	6512	6521 6522
Tuki musiikkileireille ja mestarikursseille.....	6611	6612	6621 6622
Tuki rahoituslain ulkopuolisille orkestereille.....	6711	6712	6721 6722
Tuki sävellystilauksiin.....	6811	6812	6821 6822
Jazzmusiikin edistämiseen.....	6911	6912	6921 6922
Säveltaidejärjestöille.....	61011	61012	61021 61022
<u>7. Taideteollisuus</u>			
Muotoilupoliittisen ohjelman edistäminen & seuranta.....	7111	7112	7121 7122
Taideteollisuuden näyttelytuki.....	7211	7212	7221 7222
Taideteollisuuden uustuotantotuki.....	7311	7312	7321 7322
Tuki taideteollisuusjärjestöille.....	7411	7412	7421 7422
<u>8. Tanssitaide</u>			
Tanssikulttuurin edistämiseen.....	8111	8112	8121 8122
Tuki rahoituslain ulkopuolisille tanssiteattereille.....	8211	8212	8221 8222
Produktio ja säännöllisen esitystoiminnan tuki....	8311	8312	8321 8322
Ensembletuki.....	8411	8412	8421 8422
Tuki tanssijärjestöille.....	8511	8512	8521 8522
<u>9. Valokuvataide</u>			
Alueellinen valokuvatoimintatuki.....	9111	9112	9121 9122
Valokuvataiteen produktiotuki.....	9211	9212	9221 9222
Tuki valokuvataidejärjestöille	9311	9312	9321 9322

10. Muut

Lastenkulttuurituki.....	10111	10112	10121	10122
Media-, sirkus- ja estraditaiteen sekä monitaide- ja kulttuuriprojektien tukien...	10211	10212	10221	10222
Tuki kansainvälisen kulttuuriyhteistyön edistämiseen	10311	10312	10321	10322
Tuki valtakunnallisille kulttuuritapahtumille.....	10411	10412	10421	10422
Tuki residenssi- ja taiteilijavaihtotoimintaan.....	10511	10512	10521	10522
Museotoiminta.....	10611	10612	10621	10622
Kulttuuriperinne.....	10711	10712	10721	10722
Muu opetusministeriön ja taidetoimikuntalaitoksen myöntämä avustus.....	20011	20012	20021	20022
Mikä?				

Halutessanne voitte tarkentaa haetun / myönnetyn hv-tuen käyttötarkoitusta:

3. Mikä oli harkinnanvaraisen toiminta-avustuksen ja edellä kysytyjen hankekohtaisten tukien osuus yhteisönne kokonaistuloista vuonna 2002?

1. Toiminta-avustus noin.....%

2. Projektiaavustukset noin.....%

4. Mikäli yhteisöllenne ei ole myönnetty harkinnanvaraista tukea vuodelle 2002, milloin viimeksi tukea on myönnetty?

Toiminta-avustusta

Ei ole myönnetty aiemmin.... 1

Ei ole myönnetty aiemmin.....

Viimeksi vuodelle: _ _ _ _ _

Viimeksi vuodelle: _ _ _ _ _

Mikä tukimuoto/tukimuodot oli kyseessä? Mikä tukimuoto/tukimuodot oli kyseessä?

5. Osaatteko arvioida miksi hv-tukea ei ole myönnetty?

6. Miten myöntämättä jäänyt hv-tuki on vaikuttanut suunnitelmien toteuttamiseen?

- 1 tarvittavat varat on hankittu muualta, mistä
- 2 suunnitelmaa on supistettu käytettävissä olevien varojen mukaan
- 3 suunnitelmaa on siirretty seuraavaan vuoteen
- 4 jätetty kokonaan toteuttamatta
- 5 muu vaihtoehto

7. Miten liian pieni hv-tuki on vaikuttanut suunnitelmien toteuttamiseen?

- 1 puuttuvat varat on hankittu muualta, mistä
- 2 suunnitelmaa on supistettu käytettävissä olevien varojen mukaan
- 3 suunnitelmaa on siirretty seuraavaan vuoteen
- 4 jätetty kokonaan toteuttamatta
- 5 muu vaihtoehto

8. Onko hv-tukimuotojen myöntöperusteista saatavissa riittävästi tietoa?

Ei..... 1 Kyllä..... 2
Minkälainen tieto olisi ollut tarpeen?

9. Toivoitteko tuen myöntäjältä (opetusministeriö, Taiteen keskus toimikunta, valtion taidetoimikunnat) suoraa palautetta toiminnasta ja hankkeiden toteutuksesta /onnistumisesta?

Ei..... 1
Kyllä..... 2
Minkälaista?

10. Miten arvioisitte hv-tukijärjestelmän toimivuutta ja tarkoituksenmukaisuutta yhteisönne tai yksittäisten projektien kannalta?

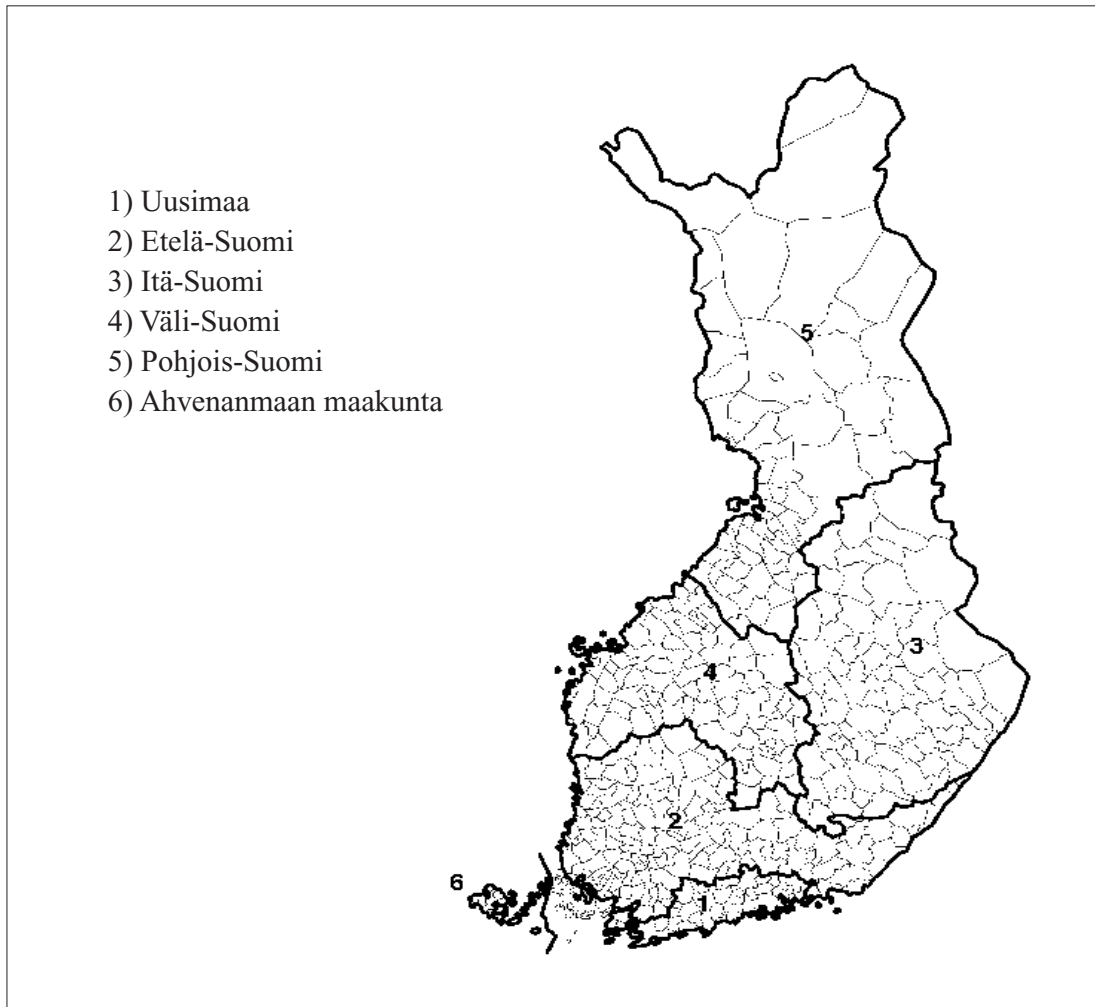
1

11. Millä muulla tavalla kuin määrärahaa korottamalla hv-tukijärjestelmää pitäisi kehittää?

12. Muita harkinnanvaraiseen kulttuuritukeen liittyviä kommentteja, huomioita tai toivomuksia:

Kiitos vastauksista.

Liite 4. Suuralueet

Liite 5. Kulttuurin kokonaistuki, lakisääteinen rahoitus ja harkinnanvarainen valtionavustus vuosina 1990, 1994, 1997, 2001, 2002 ja 2004 käyppiin hintoihin

selite	1990		1994		1997		2001		2002		2004	
	mom	€ (tp)	mom	€ (tp)	mom	€ (tp)	mom	€ (tp)	mom	€ (tp)	mom	€ (tae)
Kulttuurin & taiteen valt.av. yht.	29.56, 58, 84, 85, 90, 92, 95, 96	232 444 483	29.90-96	265 641 308	29.90-96	283 948 139	29.90	295 533 389	29.90	302 280 343	29.90	304 609 000
Hark.varainen valt.av. (=erotus)		78 510 820		71 028 974		101 376 159		88 050 282		92 995 428		77 877 000
Hark.varainen valt.av. (ilman oop-peraa)		61 981 311		49 215 000		60 556 949		52 825 659		56 951 445		48 302 000
Taiteen keskuslaitoksen ja taiteiden tutkimus- ja kehittämistoimintameno-	29.90.01	519 864	29.90.21	857 927	29.90.21	865 356	29.90.21	1 225 249	29.90.21	1 447 000	29.90.21	3 291 000
Valtion taidemuseon toimintameno-	29.92.01;29	1 039 004	29.92.21	5 327 016	29.90.22	4 546 961	29.90.22	14 973 267	29.90.22	15 641 000	29.90.22	16 873 000
Suomenlinnan hoitokunnan toim.menot	29.85	3 942 690	29.93.21	2 216 212	29.93.21	2 035 074	29.90.23	2 283 319	29.90.23	2 376 000	29.90.23	2 537 000
Museoviraston toim.menot	29.84.01,10, 13, 21, 28, 29	7 914 880	29.93.01, 28, 29	8 915 527	29.93.22	11 072 989	29.90.24	14 110 126	29.90.24	14 705 000	29.90.24	16 612 000
Näkövammaisten kirjaston toim.menot	29.58	3 039 874	29.94.01, 29	3 181 950	29.94.21	3 703 162	29.90.25	4 479 685	29.90.25	4 817 000	29.90.25	6 029 000
Suomen elokuva-arkiston toim.menot	29.95	1 658 295	29.95.21	1 989 495	29.90.23	2 151 460	29.90.26	2 938 243	29.90.26	2 833 000	29.90.26	4 233 000
Valtion elokuvataik. toim.menot	29.96	283 359	29.96.21	471 935	29.96.21	450 407	29.90.27	508 096	29.90.27	504 000	29.90.27	532 000
VOS/yleiset kirjastot	29.56.30	104 439 246	29.94.30,1	96 002 283	29.94.30	54 154 853	29.90.30	15 467 739	29.90.30	44 504 000	29.90.30	33 107 000
VOS/teatterit & orkesterit	-	-	29.90.31	3 442 807	29.90.31	6 323 193	29.90.31	3 960 321	29.90.31	4 667 000	29.90.31	6 083 000
VOS/museot	29.84.30	5 394 753	29.93.30	1 071 357	29.93.30	2 933 534	29.90.32	1 887 741	29.90.32	1 762 730	29.90.32	1 845 000
VOS/kuntien kulttuuritoiminta	29.90.30	7 375 537	29.96.30	724 890	29.96.30	56 175	29.90.33	624 482	29.90.33	622 000	29.90.33	6 633 000
VOS/yleisten kirjastojen perustamiskust.	29.56.31	6 976 729	29.94.31	5 284 605	29.94.31	6 475 235	29.90.34	6 054 765	29.90.34	6 074 881	29.90.34	6 000 000
VOS/kuntien kulttuuritoiminta loppuerät	-	-	29.96.35	534 703	29.96.35	2 090 796	29.90.35	2 799 104	29.90.35	1 588 399	29.90.35	-
VOS/museot	-	-	29.90.52.10	13 669 446	29.90.52.10	10 938 736	29.90.52.10	13 604 810	29.90.52.10	13 697 013	29.90.52.10	15 432 000
VOS/teatterit & orkesterit	-	-	29.90.52.13	31 320 528	29.90.52.14	29 020 887	29.90.52.14	35 326 312	29.90.52.15	35 043 259	29.90.52.15	36 983 000
VOS/kuntien kulttuuritoiminta	-	-	29.90.52.14	6 561 992	29.90.52.15	5 993 436	29.90.52.16	5 993 360	29.90.52.16	5 958 424	29.90.52.16	-
VOS/yleiset kirjastot	-	-	-	-	29.90.52.16	26 131 986	29.90.52.16	63 920 431	29.90.52.17	35 547 573	29.90.52.17	59 606 000
Rahoituslain muk. av. kirjastoille	-	-	-	-	-	-	29.90.52.17	1 510 785	29.90.52.18.1	1 514 000	29.90.52.18.1	-
Valtion taidetoimikuntien hallintomeno-	-	-	29.90.52.17	1 112 453	29.90.52.19	1 177 919	29.90.52.21.1	731 607	29.90.52.22	1 166 690	29.90.52.22	-
Läänin/alueellisten taidetoimikuntien toim.menoihin	29.90.52.77	3 350 556	29.90.52.18	3 597 275	29.90.52.20	3 520 613	29.90.52.21.2; 22	4 633 343	29.90.52.23	4 094 300	29.90.52.23	-
Apurahat taiteilijoille, kirjailijoille & kääntäjille, taiteilijaprofessorit	29.90.51, 29.90.55.1	7 998 873	29.90.51, 29.90.52.19	8 329 932	29.90.51, 29.90.52.23	8 929 210	29.90.51, 29.90.52.24	10 450 322	29.90.51, 29.90.52.25	10 721 646	29.90.51, 29.90.52.25	10 936 000
Lakisääteiset valt.avustukset yht.		153 933 663		194 612 333		182 571 981		207 483 107		209 284 915		226 732 000

*) sisältää myös alueellisten taidetoimikuntien määrärahoja

tp = tilinpäätös

tae = talousarvioesitys

selite	1990		1994		1997		2001		2002		2004	
	mom	€ (tp)	mom	€ (tp)	mom	€ (tp)	mom	€ (tp)	mom	€ (tp)	mom	€ (tae)
Kultt. & taiteen valt. avustukset yht (kaikki momentit)	29.56	111 631 256										
	29.58	3 039 874										
	29.84	15 112 410										
	29.85	3 942 690										
	29.90	116 892 265	29.90	125 938 460	29.90	190 644 130	29.90	295 533 389	29.90	302 280 343	29.90	340 609 000
	29.92	2 384 507	29.92	5 327 016								
			29.93	16 585 906	29.93	23 009 622						
			29.94	105 763 885	29.94	64 333 251						
	29.95	1 658 295	29.95	1 989 495								
	29.96	283 359	29.96	10 036 546	29.96	5 961 137						
Yhteensä		254 944 657										
Väh. musiikkioppilaitosten määrärahat vuonna 1990	29.90.52.24.1	12 972 333										
	29.90.54	9 527 841										
Yhteensä		22 500 174										
Kulttuurin & taiteen valt.av. yht.		232 444 483		265 641 308		283 948 139		295 533 389		302 280 343		340 609 000
Väh. Suomen Kansallisoppperan rahoitus		16 529 509		21 813 974		40 819 210		35 224 623		36 043 983		29 575 000
Kulttuurin & taiteen valt.av. yht.		215 914 973		243 827 334		243 128 930		260 308 766		266 236 360		311 034 000

tp = tilinpäätös

tae = talousarvioesitys

Liite 6. Yhteisöjen haettavissa olleet Taiteen keskustoimikunnan ja valtion taidetoimikuntien avustukset vuonna 2003

Taiteen keskustoimikunta

Residenssiavustukset

Käyttötarkoitus:

Residenssiavustusta voivat hakea matka- ja elantokustannuksiin taiteilijat, jotka on hyväksytty vahvistettuihin, pitkäkestoisiin (pääsääntöisesti vähintään kaksi kuukautta) kansainvälisiin taiteilijavierasohjelmiin. Tukea ei kuitenkaan myönnetä Suomen valtion muulla tavoin tukemiin taiteilijaresidensseliin kuten Parisin Cité, Ateena, Marbella, Grassina, Villa Lante, Visuaalisten taiteiden säätiö Yhdysvalloissa, Oaxaca Meksikossa tai Villa Karo Beninissä.

Avustuksia voivat hakea myös kunnat, yhdistykset ja muut residenssejä ylläpitävät yhteisöt taiteilijaresidenssien käynnistys- ja toimintakuluihin.

Media-, sirkus-, ja estraditaide sekä monitaideavustukset

Käyttötarkoitus:

Mediataitteen, sirkus- ja estraditaiteen sekä muun monitaiteellisen tai taiteen raja-alueilla olevan toiminnan tukemiseen tarkoitettu määräraha, jota myönnetään mm. mediataitteen tuotanto-, levitys- ja markkinointikuluihin sekä muiden sellaisten hankkeiden tai tapahtumien toteuttamiseen, joille ei ole rahoitusmahdollisuutta muissa tukimuodoissa.

Kenelle myönnetään:

Mediataitteen, sirkus- ja estraditaiteen sekä monitaiteen tai taiteen raja-alueiden toimijoille.

Lastenkulttuurin erityisavustukset

Käyttötarkoitus:

a) "Taiteilija - Lapsi -vuorovaikutuksen vahvistaminen taidekasvatuksessa". Taiteilijoiden ja lasten välittömään vuorovaikutukseen perustuvaan taidekasvatuksen kehittämiseen, kohderyhmien laajentamiseen tai kokeilufoorumiaan.

b) "Lapset ja taide yhteisössä". Taiteen ja taidekasvatuksen keinoin edistää lasten osallisuutta lähy yhteisössään, taide-elämysten kokemista lasten arkipäivässä tai vahvistaa taiteen yhteisöllisyyttä kasvuympäristöissä, sosiaalisessa kanssakäymisessä, monikulttuurisessa vuorovaikutuksessa tai syrjäytymisen ehkäisyssä.

c) "Taide ja perhe". Lasten ja vanhempien yhteisiä kokemuksia taiteen parissa edistäviin tai sukupolvien välistä yhteisyyden tunnetta vahvistaviin hankkeisiin. Kenelle myönnetään:

a) ja b) taiteilijaryhmille, työryhmille ja yhteisöille, c) myös yksittäisille taiteilijoille. Erityisavustuksia ei myönnetä sääntömukaisen esitystoiminnan kuluihin eikä taidelaitosten tai muiden yhteisöiden tavanomaisen toiminnan kuluihin.

Elokuvataidetoimikunta

Elokuvakulttuurin valtionavustukset

Käyttötarkoitus:

Elokuvalehtien julkaisemiseen ja elokuvatapahtumien järjestämiseen sekä muihin elokuvakulttuuria edistäviin projekteihin.

Kenelle myönnetään:

Yhteisöille, työryhmille ja yksityisille henkilöille

Elokuvan laatumuki

Käyttötarkoitus:

Julkiseen esitykseen tarkoitettuihin elokuvista ja video-ohjelmiin, joiden julkinen ensiesitys Suomessa on ollut edellisen vuoden kesäkuun 1. päivän ja jakovuoden toukokuun viimeisen päivän välisenä aikana, mainitut päivät mukaan luettuina.

Kenelle myönnetään:

Elokuvan tuottajat

<p>Työryhmille tai yhteisöille.</p> <p>Avustukset ateljee- ja työpajatoiminnan tukemiseen Käyttötarkoitus: Ateljee- ja työpajatoiminnan määrärahaa myönnetään avustuksia yhdistysten, osuuskuntien ja muiden yhteisöiden tai työryhmien ylläpitämien taiteilijoiden työpajojen ja työtilojen perustamiskuluihin, varusteluun, kunnostuksiin ja toiminnan kuluihin.</p> <p>Kenelle myönnetään: Avustuksia myönnetään ainoastaan työryhmille ja yhteisöille, ei yksityishenkilöille.</p>	<p>Muotoilutoimikunta</p> <p>Taideteollisuuden uustuotantotuki Käyttötarkoitus: Taideteollisuusalan taiteilijoiden ja suunnittelijoiden omaehtoisten, uusien ja korkealaatuisten tuotannollisten hankkeiden edistämiseen. Tarkoituksena on erityisesti edistää uusien tuotannollisten innovaatioiden syntyä ja kehittämistä valmiiksi tuotteiksi. Tuotteen suunnitteluun, tuotekehityksestä ja tutkimuksesta aiheutuviin kustannuksiin.</p> <p>Taideteollisuuden näyttelytuki Käyttötarkoitus: Suomalaisen taideteollisuuden koti- ja ulkomaiseen näyttelytoimintaan, näyttelyn järjestämisestä aiheutuvien kustannusten kattamiseen.</p> <p>Kenelle myönnetään: Yksittäiselle henkilölle, ryhmälle tai yhteisöille. Ei liikeyrityksille, valtion laitoksille tai näiden alaisille yksiköille eikä alan opiskelijoille.</p>
--	---

<p>Alueellisten elokuvakeskusten toiminta-avustukset Käyttötarkoitus: Yleisavustus toimintaan tai jotakin toiminnan alaa varten.</p> <p>Kenelle myönnetään: Alueelliset elokuvakeskukset.</p> <p>Elokuvafestivaalien valtionavustukset Käyttötarkoitus: Elokuvafestivaalien valtionavustukset jakaa Suomen elokuvasäätiö valtakunnallisesti merkittävien festivaalien osalta elokuvataidetoimikunnan annettua asiasta lausuntoensa. Murden festivaalien osalta päätöksen tekee elokuvataidetoimikunta.</p>	<p>Kirjallisuustoimikunta</p> <p>Avustukset lukemisen ja luovan kirjoittamisen edistämiseen Käyttötarkoitus: Lukemis- ja kirjoittamisharrastusta edistävään toimintaan, kirjoittajakurssien järjestämiseen, kirjailijavierailuiden järjestämiseen jne.</p> <p>Kenelle myönnetään: Yhdistyksille ja muille yhteisöille.</p> <p>Kuvataidetoimikunta</p> <p>Avustukset kuvataiteen näyttelytoimintaan Käyttötarkoitus: Koti- ja ulkomaisen näyttelytoiminnan ylläpitämiseen tai merkittävän yksittäisen näyttelyn toteuttamiseen. Ei taiteilijoiden yksityisnäyttelyihin.</p> <p>Kenelle myönnetään:</p>
---	--

Näyttämötaidoimikunta

Rahoituslain ulkopuolisten teattereiden avustukset

Käyttötarkoitus:

Niiden teattereiden toimintaan, jotka eivät saa valtiosuostukea opetus- ja kulttuuritoimen rahoituslain perusteella.

Näyttämötaiteen lyhytaikaiset ammattiteatterituotannot

Käyttötarkoitus:

Lyhytaikaisten tuotantojen valmistus- ja esityskuluihin.

Kenelle myönnetään:

Teatterialan ammattitaiteilijalle tai -teatteriryhmälle tai teatterille.

Näyttämötaiteen taiteilijavierailut

Käyttötarkoitus:

Ohjaajan, skenografin tai muun taiteilijan vierailusta aiheutuviin kuluihin. Hakemuksesta tulee ilmetä produktio, johon vierailu liittyy, aiottu vierailija, esityksen valmistusajankohda sekä vierailusta aiheutuvat kustannukset.

Kenelle myönnetään:

Ammattiteatterille, -teatteriryhmälle tai -taiteilijaryhmälle.

Rakennustaidetoimikunta

Apurahat ja avustukset rakennustaitteen edistämiseen ja kehittämiseen

Käyttötarkoitus:

Rakennustaidetta ja -suojelua edistävien hankkeiden, näyttelyiden ja tapahtumien organisointiin sekä alueellisten arkkitehtiohjelmien toteuttamiseen, arkkitehtikasvatukseen, kansainväliseen yhteistyöhön ja erilaisiin kehityshankkeisiin.

Kenelle myönnetään:

Yksityisille, työryhmille ja yhteisöille.

Säveltaidetoimikunta

Avustukset sävellystilausten tekemiseksi

Käyttötarkoitus:

Sävellystilauksiin.

Kenelle myönnetään:

Ensisijaisesti yhteisöille. Merkittävien kantaesitysten osalta apurahaa voivat hakea myös yksittäiset taiteilijat. Säveltäjät eivät kuitenkaan voi hakea avustusta omaan sävellystuotoonsa.

Avustukset oopperayhdistyksille

Käyttötarkoitus:

Alueoopperoiden toimintaan.

Kenelle myönnetään:

Ammattimaisesti toimiville alueoopperoille tai säännöllistä oopperatoimintaa harjoittaville oopperayhdistyksille.

Avustukset musiikkikiilpailujen järjestämiseksi

Käyttötarkoitus:

Kansallisesti tai kansainvälisesti merkittävien kilpailujen järjestelykuluihin.

Kenelle myönnetään:

Yhteisöille.

Avustukset musiikkileirien ja mestarikurssien järjestämiseksi

Käyttötarkoitus:

Valtakunnallisesti merkittävään musiikkileiriin tai mestarikurssin järjestämiseen musiikkialan harrastajille ja/tai ammattilaisille.

Kenelle myönnetään:
Ensisijaisesti yhteisöille.

Toiminta-avustukset konserttitoiminnan edistämiseen

Kenelle myönnetään: Yhdistyksille, jotka järjestävät säännöllistä ja valtakunnallisesti merkittävää konserttitoimintaa.

Avustukset rahoituslain ulkopuolisille orkesterille ja yhtyeille

Käyttötarkoitus:

Avustusta voidaan myöntää niiden orkestereiden tai yhtyeiden toimintaan, jotka eivät saa valtionavustusta opetus- ja kulttuuritoimen rahoituslain perusteella.

Kenelle myönnetään:
Yhteisöille.

Tanssitaide-toimikunta

Apurahat ja avustukset tanssitaiteen produktioihin ja säännölliseen esitystoimintaan

Käyttötarkoitus:

Produktioiden valmistuskuluihin ja säännöllisen esitystoiminnan kuluihin.

Kenelle myönnetään:

Tanssialan ammattitaiteilijoille, taiteilijaryhmille ja tanssiteattereille.

Apurahat ja avustukset tanssikulttuurin edistämiseen

Käyttötarkoitus:

Tanssikulttuurin alaan kuuluviin hankkeisiin, mm. tanssin koulutus- ja harrastustoimintaan sekä pienimuotoisiin tanssitapahtumiin.

Kenelle myönnetään:

Tanssialan ammattitaiteilijoille, taiteilijaryhmille ja tanssiteattereille.

Avustukset rahoituslain ulkopuolisten tanssiteattereiden ja ryhmien toimintaan sekä ensemble-tuki

Käyttötarkoitus:

Ammatillisten tanssiteattereiden tai -ryhmien toimintaan.

Kenelle myönnetään:

Ammatillisille tanssiteattereille tai -ryhmille, jotka eivät saa valtionosuustukea opetus- ja kulttuuritoimen rahoituslain perusteella. Ensemble-tukea voidaan myöntää ammatillisille tanssiteattereille tai -ryhmille, jotka ovat jo vakiinnuttaneet toimintansa ja osoittaneet kykynsä laadukkaaseen taiteelliseen työskentelyyn. Tuki on tarkoitettu useampivuotiseksi, mutta sitä haetaan ja myönnetään kunkin vuonna erikseen. Tuki on harkinnanvaraista. Ensemble-tukea haakevan teatterin tai ryhmän tulee esittää hakemuksessaan toimintasuunnitelma 2-3 vuodeksi eteenpäin.

Valokuvataide-toimikunta

Valokuvataiteen produktioavustukset

Käyttötarkoitus:

Valokuvanäyttelyiden ja -tapahtumien organisoimisiin ja sitä edeltävään suunnittelutyöhön. Vain suurempiin näyttelykokonaisuuksiin, yksityisnäyttelyihin voi hakea kohdeapurahaa.

Kenelle myönnetään:

Taiteilijoille, kuraattoreille, työryhmille ja yhdistyksille.

Avustukset alueellisille valokuvakeskuksille

Käyttötarkoitus:

Yleisavustus valokuvakeskuksen toimintaa tai jotakin toiminnan alaa varten.

Kenelle myönnetään:

Alueellisille valokuvakeskuksille.

Pekka Oesch

Discretionary aid to cultural organisations

Changes in the Government transfer system and opportunities of organisations

English summary

The Finnish government funds cultural and arts activities under two transfer systems. The purposes, grounds and amounts of statutory transfers are subject to legislation enacted by Parliament. Moreover, detailed provisions exist on the right to transfers and the bases for determining their size. The required appropriations included in the government budget are primarily from tax revenues.

However, most cultural organisations come under another system where transfers are available only on application for a specified purpose. The government transfer authorities of the Ministry of Education, the Arts Council of Finland and the National Arts Councils assess the necessity and amount of the transfers. Transfer decisions are made in accordance with the guidelines issued in the 1965 Government decision on general rules of concerning government transfers and in the 2001 Act on Discretionary Government Transfers. The system is funded with revenues from lottery and betting that are included in the annual state budget.

Under the Act on Discretionary Government Transfers, the transfers may be general or special transfers, which are also known as operating and project assistance. General transfers are intended for the recipient's general activities or a particular part of them, whereas special transfers may be granted for project assistance or investment aid. In addition, Government transfers may take the form of grants, scholarships or assistance for the applicant's personal use or project, which mainly covers artists and work

groups. Cultural and arts organisations are granted general transfers for their activities and special transfers for projects supporting their activities.

When the application of a cultural organisation is considered, its necessity is assessed on the basis of the applicant's financial standing and the other public assistance it has received. The intended use of the assistance must be socially acceptable and justified under the purpose of Government transfers. The relevance and intended use of transfers must also be taken into account. Government transfers may not cover the total costs incurred from the activity or project.

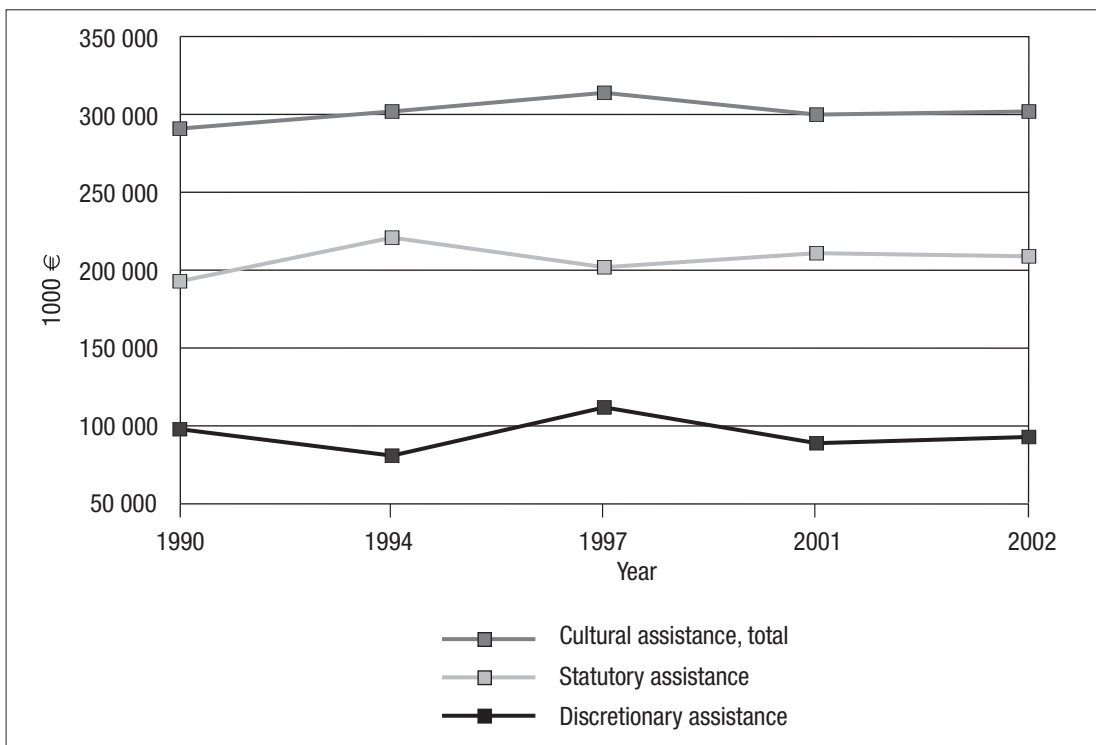
This report examines changes in the appropriations allocated to discretionary Government transfers from the early 1990s to 2002 and how the changes have affected the activities of recipients. In addition, it discusses the opinions of recipients and persons in charge of making transfer decisions on the weaknesses and strengths of the Government's transfer system and their ideas for future improvement. For the purposes of this report, organisations mean registered associations, foundations, co-operatives, businesses and local authorities.

Material on the appropriations was collected from financial statement data from the administrative branch of the Ministry of Education for 1990, 1994, 1997, 2001 and 2002, and from the database of transfer recipients maintained by the Ministry's Arts and Cultural Heritage Division. The material was classified according to type of community, field of art, type of aid and major region. Information was collected on the performance of the transfer system with a questionnaire mailed to recipient communities and by interviewing government transfer officials in the Ministry of Education, the chairs of National Arts Councils and representatives of recipient organisations.

In the 1990s and especially during the recession of the early part of the decade, the proceeds from the lottery and betting, which were growing more rapidly than had been expected, were adopted as the partial or sole source of statutory cultural appropriations. The total amount of statutory transfers increased and reduced the proportion of discretionary transfers of total cultural expenditure. Between 1994 and 1997, statutory appropriations were cut and discretionary Government transfers grew. Most of the real growth accrued from the funding of the Finnish National Opera, however.

Since 1997, both the total funding of culture and the arts and the appropriations for discretionary transfers have decreased in real value although nominal expenditure was EUR 11.6 million more in 2001 than in 1997. All of the increase took place in statutory transfers whereas discretionary transfers decreased, although most of the decrease came from cuts in the budget of the Foundation of the Finnish National Opera (Figure 1).

Figure 1. Amount of total cultural aid and statutory and discretionary transfers in 1990, 1994, 1997, 2001 and 2002, according to 2002 value of money (EUR 1 000).

Total funding was increased by EUR 6.7 million the next year, of which EUR 4.9 million was targeted at discretionary Government transfers. Regardless of this increase, the real value of discretionary transfers in 2002 was somewhat lower than in 1990. The peak year was 1997 when almost 21 percentage points more in appropriations were allocated to Government transfers than in 2002. (Figure 1)

In 1990, 1994, 1997, 2001 and 2002, an average 40.5% of all Government transfers was allocated to music. Excluding the appropriation to the Finnish National Opera, however, music received an amount of assistance equal on average to that of the visual arts, while film received more assistance than any other field. In 1990 and 1997, visual arts were second to film in the amount of allocated assistance but since then, the total amount of discretionary assistance to visual arts has fallen.

Most of the organisations that received discretionary assistance in 1990, 1994, 1997, 2001 or 2002 were cultural and arts associations and foundations. Some 600 of the total number of 900 organisations in the survey received assistance in 2001 or 2002. Of the 2002 recipients only 12.5% had also received assistance in each of the other surveyed years.

The number of recipients grew markedly in the late 1990s and peaked in 2001. In 1997 and 2001, half of the communities were first-time recipients. In 2002 they accounted for only a fifth. At the same time, the percentage of recipients other than associations increased significantly. Since

1997, associations have accounted for two thirds of all recipients, whereas in the early 1990s associations accounted for as much as 87% of all organisations receiving discretionary assistance.

The amount allocated to businesses and local authorities has grown especially, making the latter the second largest recipient group after associations. That municipal cultural services have started to apply for government transfers is partly explained by cuts in Government transfers. As a result, local educational and cultural departments such as libraries have started applying for discretionary Government transfers to fund a variety of projects. Moreover, in 1997, assistance for digitalisation of museum collections brought numerous local art institutions and museums within the sphere of the transfers.

In the 1990s, the number of transfer recipients grew in all fields of art. With the exception of music and theatre, design and museums and the class 'other recipients', the trend continued still in 2002. During the years included in the survey, the number of organisations whose activities did not clearly involve a particular field of art grew substantially. 42% of them were organisations whose activities covered several fields and 44% local authorities and other public organisations.

The largest group of cultural organisations focusing on a single field of art was music organisations. However, their proportion of recipients was almost 20 percentage points lower in 2002 than in 1990, despite an increase of 50 percentage points in their number. Almost all music organisations were associations or foundations.

Half of the organisations receiving discretionary government transfers were located in the Uusimaa major region. In fact, 44% of them were located in the Helsinki metropolitan area. One in five organisations was located in the Southern Finland major region. The other organisations included in the survey were more evenly spread in the other major regions so that roughly a tenth of the recipients came from Eastern, Mid or Northern Finland each. On an annual basis, the proportions by major region have remained relatively unchanged.

Associations were the principal transfer recipients in all major regions. The proportion of local authorities was especially large in Eastern, Mid and Northern Finland, however. In contrast, in the Helsinki metropolitan area every fifth recipient was either a business or foundation. The largest group of businesses were in film production.

The number of recipients of cultural support was multiple compared to that of transfer-receiving organisations. In addition to annual operating assistance, many organisations have often received transfers for several individual projects. According to the survey, the percentage of project assistance exceeded that of operating assistance by 1997. Thereafter, roughly a quarter of all annual Government transfers for culture went to funding the daily activities of organisations.

The majority of the number of Government transfers – almost 71% – was allocated to associations. The second largest recipient-group was foundations, which, like associations, are a traditional form of cultural activity. With regard to other types of organisations, most of the transfers they received were for projects. The entry of businesses and local authorities has also increased the proportion of project assistance. The number of project assistance transfers to associations and foundations has grown more, however. It seems that this increase took place at the very end of the 1990s.

Music received a quarter of all transfers. One in ten recipients was in film or theatre, and an almost equally large proportion in literature and visual arts. A sizeable proportion – 12% – of all transfers went to organisations whose activities involved several fields of art.

Regionally, the majority of operating and project assistance transfers went to recipients in the Helsinki metropolitan area and the major region of Southern Finland, that is, regions where most of the recipient organisations are located. Most of the recipients were located in the Helsinki area – almost 90% of the total sum of annual transfers. However, some two thirds of this was paid to the Finnish National Opera and the Finnish National Theatre. The rest was divided fairly evenly among the other recipients in the region.

Comparing 1994 to 2002, the share of all operating assistance of the Helsinki metropolitan area and the Uusimaa major region grew, although the number of transfers granted to organisations especially in the Helsinki area fell. In the other major regions the proportion and number of operating assistance decreased, especially in Eastern Finland.

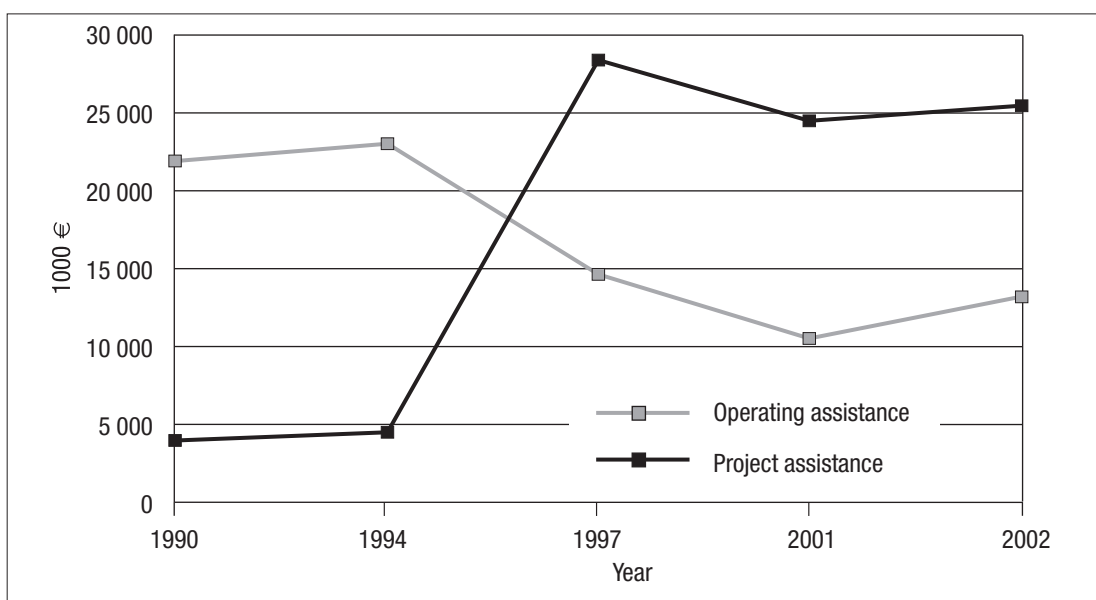
In the 1990s, the annual number of recipient organisations and transfers almost tripled. In 1990, EUR 43 million was allocated to discretionary transfers, only just under a fifth of the total sum of cultural assistance but more than a half of all Government transfers. In fact, organisations' share of funding grew steadily during the survey period, reaching a good fifth of all Government transfers, and in 2002, 90% of the total allocation of EUR 93 million was paid to organisations. The majority of total sum paid to organisations went to foundations each year, most of which concerned the funding of the Finnish National Opera, although other cultural foundations have also received more than associations, especially since 1997.

The funding of film increased substantially in the surveyed years, both in relative and absolute terms. At the same time the relative funding of music decreased although it did not change much in absolute terms. Changes in the other fields of art were very minor. Design and dance have received roughly one per cent of the total Government transfer sum. Architecture, photography and other arts received the least.

In the early 1990s, organisations accounted for 54% of discretionary government transfers. In 2002, the figure was 90%. The total absolute transfer sum to organisations also grew in real terms at an even rate, with the exception of the 1997 peak. However, the number of organisations receiving

discretionary Government transfers was substantially higher in 2001 and 2002 than it had been before, and the number of granted project assistance had doubled since 1997. In fact, in the mid-1990s the focus of discretionary transfers clearly shifted to project aid. At the same time the number of operating assistance recipients grew only slightly, allocations have been cut and the rise in costs has not been taken into account. (Figure 2)

Figure 2. Operating and project assistance to organisations* in 1990, 1994, 1997, 2001 and 2002, according to 2002 value of money (1 000 €)

*) Exclusive of transfers paid to the foundation of the Finnish National Opera and the Finnish National Theatre.

The decrease in the real value of operating assistance has hampered the activities of many key cultural and art organisations and forced them to apply for more project assistance. Because the insufficient appropriations allocated to operating assistance, new activities launched with project assistance have often been forced to continue on project assistance even when they have been established as part of the normal activities of the organisations in question. Project assistance has also become an important source of funding of regular activities for organisations receiving operating assistance.

Irrespective of financial circumstances, many cultural organisations have decided that maintaining activities and completing projects is their primary goal. Scaling down or abandoning projects or activities is very rarely done and then only as a last resort. In practice, this has meant the financial exploitation of not only the employees of organisations but also of the artists needed to carry out projects. The limited resources would not otherwise allow for the extensive network of cultural organisations and programme.

The Government transfer system requires both a clarification of concepts and more comprehensive publicity. Based on the replies to the ques-

tionnaire sent to organisations, all recipients could not fully distinguish between operating and project assistance. A substantial number of recipients were obviously not aware of the principles affecting the granting, amount or duration of Government transfers. Based on their replies to questions about the principles of granting transfers, even the chairs of National Arts Councils were not completely aware of the details.

Although those handling transfer applications, the presenting officials at the Ministry of Education, the Arts Council of Finland and the National Arts Councils are already struggling with their workload, closer interaction in addition to publicity between the granting and receiving parties would promote the assessment of the content of cultural activity. This would also help rid some of the misconceptions and suspicion about the use of appropriations, application procedure and making transfer decisions.

However, some of the organisations felt they had received sufficient information, although about an equal number wished for a more simple application procedure and more transparency in decision-making. Also, the Ministry of Education, the Arts Council of Finland and the National Arts Councils should form a clear policy for targeting Government transfers. Because of the limited appropriations, this requires innovative decisions by the Ministry of Education and the Arts Councils, whose members have been chosen based on their expertise.

The need for and demands of internationalisation have increased sharply in many organisations. Advances in telecommunications and their growing popularity have increased contacts and made rich and varied interaction and publicity possible around the world. Collaborative projects have often fallen through, however, because of insufficient and uncertain funding, which have made longer term commitment impossible.

In the opinion of the organisations, at least certain well-established organisations would need operating assistance spanning several years. In addition to jointly agreed goals, the limitations imposed by the government budget and the Act on Discretionary Government Transfers should be taken into account when making transfer decisions. This reform would make longer term planning and activities possible, improve the monitoring of funding and facilitate assessment of the impact of transfers.

As a whole, the Government transfer system was considered efficient. Above all, it allows a wide variety of activities and there is no need for a complete overhaul of the system. It should be improved to better meet the activities of applicants and the target-orientation of Government transfers should be improved. Getting rid of redundancies in decision making and types of assistance would simplify administration of the assistance system, reduce the workload of all parties and speed up the processing of applications. New assessment models and solutions that would evenly support both the continuity of existing organisations and reach new and creative actors as widely as possible are needed for the targeting of assistance.

Tilastotietoa taiteesta -sarjan (ISSN 0788-0278) julkaisut: Facts about the arts series:

- n:o 1 Ritva MITCHELL & Eeva-Sisko VEIKKOLA: Yritysten tuki taiteille 1987. (Company support for the arts in Finland in 1987. Summary.)
Taiteen keskustoimikunta. Helsinki 1990. ISBN 951-47-3719-9.
Tilastokeskus. Helsinki 1990. ISBN 951-47-3719-9.
- n:o 2 Paula KARHUNEN. Läänien taidetoimikunnat taiteen tukijoina. (Regional arts councils as supporters of the arts in Finland. Summary.)
Taiteen keskustoimikunta. Helsinki 1990. ISBN 951-47-4034-3.
- n:o 3 Esa RANTANEN. Säätiöiden tuki taiteille. (Foundations as supporters of the arts in Finland. Summary.)
Taiteen keskustoimikunta. Helsinki 1990. ISBN 951-47-4053-X.
- n:o 4 Esa RANTANEN: Arvostelijat ja apurahat. (Critics and state grants. Summary.)
Taiteen keskustoimikunta. Helsinki 1991. ISBN 951-47-4054-8.
- n:o 5A Kyllikki KIVEKÄS: Alueoopperat ja yleisöt. (Regional operas and their audiences. Summary.)
Taiteen keskustoimikunta. Helsinki 1991. ISBN 951-47-4055-6.
- n:o 5B Pekka OESCH: Alueoopperoiden toiminta ja talous 1979-1988. (Regional operas: functioning and financing 1979-1988. Summary.)
Taiteen keskustoimikunta. Helsinki 1991. ISBN 951-47-5494-8.
- n:o 6 Sari KARTTUNEN: Valtion valokuvataiteen tuki vuosina 1980-1991. (State support for photographic art in Finland 1980-1991. Summary.)
Taiteen keskustoimikunta. Helsinki 1991. ISBN 951-47-5659-2.
- n:o 7 Timo CANTELL: Musiikkijuhlien yleisöt - Kaustinen, Kuhmo, Viitasaari. (The Audiences of Finnish Music Festivals - Kaustinen Folk Music Festival, Kuhmo Chamber Music Festival, Viitasaari - Time of Music. English Summary.)
Taiteen keskustoimikunta. Helsinki 1993. ISBN 951-47-7752-2.
- n:o 8 Pekka OESCH : Yritysten tuki taiteille 1990. (Company support for the arts in Finland in 1990. Summary.)
Taiteen keskustoimikunta. Helsinki 1993. ISBN 951-47-6092-1.
- n:o 9 Paula KARHUNEN: Teatterikoulutus ja työmarkkinat. (Theatre training and the labour market. English Summary.)
Taiteen keskustoimikunta. Helsinki 1994. ISBN 951-47-9570-9.
- n:o 10 Sari KARTTUNEN: Taideteollinen korkeakoulutus ja työmarkkinat. (Art and design training and the labour market. English Summary.)
Taiteen keskustoimikunta. Helsinki 1994. ISBN 951-47-9839-2.
- n:o 11 Pekka OESCH: Yritysten tuki taiteille 1993 & taiteen tuen vaihtelut vuosina 1984-93. (Company support for the Arts in Finland in 1993 and changes in support during the period 1984-93. English Summary.)
Taiteen keskustoimikunta. Helsinki 1995. ISBN 951-53-0555-1.
- n:o 12 Paula KARHUNEN & Annikki SMOLANDER: Tanssitaiteilija lähikuvassa. Tutkimus asemasta ja toimeentulosta 1990-luvun vaihteessa. (The social and economic position of Finnish dance artists. English Summary.)
Taiteen keskustoimikunta. Helsinki 1995. ISBN 951-53-0621-3.

- n:o 13 Mari YLÄ-SANKOLA: Lastenkulttuuri ja apurahat. Taiteen keskustoimikunnan tuki lastenkulttuurille 1988-1995. (Children's culture and state grants. English Summary.) Taiteen keskustoimikunta. Helsinki 1995. ISBN 951-53-0623-X.
- n:o 14 Timo CANTELL: Kaupunkifestivaalien yleisöt. Kuopio Tanssii ja Soi, Tampereen Teatterikesä, Turun musiikkijuhlat, Ruisrock. (City festival audiences in Finland. English Summary.) Taiteen keskustoimikunta. Helsinki 1996. ISBN 951-53-0896-8.
- n:o 15 Pekka OESCH: Julkiset kulttuurimäärärahat 1994. (Public expenditure on the arts and culture in Finland 1994. English Summary) Taiteen keskustoimikunta. Helsinki 1996. ISBN 951-53-0941-7.
- n:o 15a Pekka OESCH: Julkiset kulttuurimäärärahat 1994. 2. tarkistettu p. (Public expenditure on the arts and culture in Finland 1994. English Summary) Taiteen keskustoimikunta. Helsinki 1997. ISBN 951-53-1510-7.
- n:o 16 Paula KARHUNEN: Kuvataiteen korkeakoulutus ja työmarkkinat. Selvitys Suomen Taideakatemian koulussa ja Kuvataideakatemiassa opiskelleiden työtilanteesta ja tyytyväisyydestä koulutukseen. (Training in the Fine Arts Academy and the labour market. English Summary.) Taiteen keskustoimikunta. Helsinki 1996. ISBN 951-53-1012-1.
- n:o 17 Pekka OESCH: Musiikkiteollisuus Suomessa. Rakenne, työllisyys ja talous. (The music industry in Finland) Taiteen keskustoimikunta. Helsinki 1998. ISBN 951-5253-01-5.
- n:o 18 Paula KARHUNEN: Musiikkialan korkeakoulutus ja työmarkkinat. Selvitys Sibelius-Akatemiassa opiskelleiden työtilanteesta ja koulutustyytyväisyydestä. (Training at the Sibelius Academy and the Labour Market) Taiteen keskustoimikunta, Sibelius Akatemia. Helsinki 1998. ISBN 952-5253-05-8.
- n:o 19 Timo CANTELL: Yleisfestivaalien yleisöt - Helsingin Juhlaviikot, Joensuun Laulujuhlat. (Festival audiences in Finland: Helsinki Festival, Joensuu Festival. Summary.) Taiteen keskustoimikunta. Nykypaino. Helsinki 1998. ISBN 952-5253-08-2.
- n:o 20 Pekka OESCH: Yritysten tuki taiteille 1996. (Company support for the arts and heritage in Finland in 1996. Summary.) Taiteen keskustoimikunta. Nykypaino. Helsinki 1998. ISBN 952-5253-09-0.
- n:o 21 Merja HEIKKINEN ja Auli IRJALA: Taideteollisuuden ja sarjakuvan ammattilaisten työtilanne ja kansainvälinen toiminta. Raportti kyselytutkimuksesta Ornamon, Grafian ja Sarjakuvantekijät ry:n jäsenille. (Working conditions and international activities of professionals in design and comics. Survey of the members of artists' organizations in the fields of design and comics. Summary.) Taiteen keskustoimikunta. Nykypaino. Helsinki 1999. ISBN 952-5253-10-4.
- n:o 22 Virpi MINKKINEN: Taiteellinen työ ja apurahat. Tutkimus valtion apurahan saajista. (Artistic work and grants. A survey of state grant recipients. Summary.) Taiteen keskustoimikunta. Nykypaino. Helsinki 1999. ISBN 952-5253-12-0.
- n:o 23 Pekka OESCH: Säätiöiden tuki taiteille 1993 ja 1997. (Foundations as supporters of the arts. Summary.) Taiteen keskustoimikunta. Nykypaino. Helsinki 1999. ISBN 952-5253-13-19.
- n:o 24 Pekka OESCH: Kulttuuri- ja taideyhdistysten rakennemuutos. (Finnish cultural and art associations in transition in the 1990s. Summary.) Taiteen keskustoimikunta. Nykypaino. Helsinki 2000. ISBN 952-5253-21-X.

- n:o 25 Ilkka HEISKANEN: Kulttuurin julkinen rahoitus Suomessa - tilastot ja todellisuus. Rahoitustilastojen käyttökelpoisuudesta ja 1990-luvun rahoitustilanteesta taide- ja kulttuurilaitosten kannalta. (Public financing of the arts and culture - statistics and reality in Finland. Methodological issues and identification of the 1990s turning points that re-shaped the conditions of cultural and art institutions. Summary).
Taiteen keskustoimikunta. Nykypaino. Helsinki 2000. ISBN 952-5253-23-6.
- n:o 26 Tiia KURKELA: Hyvinvointivaltion lippuluukulla. Teattereiden ohjelmistopoliittiset ja taloudelliset selviytymiskeinot rahoitusympäristön muutoksissa. (Finnish theatres at the box office of a welfare state. Repertoire changes and managerial strategies of adaptation in the new era of financing. Summary).
Taiteen keskustoimikunta. Nykypaino. Helsinki 2000. ISBN 952-5253-18-X.
- n:o 27 Pekka OESCH: Yritysten tuki taiteille 1999. (Company support for the arts and heritage in Finland 1999. Summary)
Taiteen keskustoimikunta. Nykypaino. Helsinki 2001. ISBN 952-5253-18-X.
- n:o 28 Ilkka HEISKANEN: Muuttuivatko laitokset, miksi ja miten? Taide- ja kulttuurilaitosten institutionaalinen muutos 1990-luvulla. (Performing to the tunes of institutional change. Strategies of Finnish cultural and arts institutions under the new conditions of late 1990s. Summary)
Taiteen keskustoimikunta. Nykypaino. Helsinki 2001. ISBN 952-5253-36-8.
- n:o 29 Ilkka HEISKANEN: Public financing of the arts and culture: Statistics and reality in Finland. Methodological issues and identification of the 1990s turning points that re-shaped the conditions of cultural and art institutions. (Summary)
Taiteen keskustoimikunta. Nykypaino. Helsinki 2002. ISBN 952-5253-32-5.
- n:o 30 Pekka OESCH: Valtion tuki kulttuurille 2001. Opetusministeriön hallinnonalan määrärahat. (State support for culture in 2001. Cultural appropriations provided by the Ministry of Education. Summary.)
Taiteen keskustoimikunta. Nykypaino. Helsinki 2002. ISBN 952-5253-43-0.
- n:o 31 Timo CANTELL: Nykytanssin yleisöt. Tutkimus Tanssiareena 2000-festivaalin kävijöistä. (The audience of contemporary dance in Finland. A study on the audience of the contemporary dance festival Dance Arena 2000)
Taiteen keskustoimikunta. Nykypaino. Helsinki 2003. ISBN 952-5253-46-5.
- n:o 32 Pekka OESCH: Kulttuuriyhteisöjen harkinnanvarainen tuki. Valtionavustusjärjestelmän muutokset ja yhteisöjen toimintamahdollisuudet. (Discretionary aid to cultural organisations. Changes in the Government transfer system and opportunities of organisations)
Taiteen keskustoimikunta. Nykypaino. Helsinki 2004. ISBN 952-5253-49-X.

Toimitus – Edited by

Taiteen keskustoimikunnan tutkimusyksikkö
Research Unit of the Arts Council of Finland

Tilaukset ja tiedustelut – Orders and Information

Taiteen keskustoimikunta – Arts Council of Finland
Tutkimusyksikkö – Research Unit
Maneesikatu 7, PL 293, FIN-00171 Helsinki, Finland
tel. +358 9 1607 7066, fax. +358 9 1607 7069
tkk-kirjasto@minedu.fi
www.taiteenkeskustoimikunta.fi